

ԱՆՀԱԳՆ
ԵՐԿԵՐ
ԴԱՎԹՅԱՆ
ԵՐԿՈՒ
ՀԱՏՈՒՐՈՒՎ

Նկարիչ Հենրիկ Մամյան

«Յովնուպան գրող» հրատարակչություն
ԵՐԵՎԱՆ 1985

ՎԱԿԱԳՆ ԵՐԿԵՐ ԴԱՎԹՅԱՆ ՀԱՏՈՐ ԽՈՒՆՉԻՆ

Անկեպ մորենի. Լևր սիրո. Եր
կիր գաղտնարան. Գինու եր
գը. Տաշեր. Երգի ծվեններ.
Լոյս առաւիտի. Ընաստեղծի
աստղը. Հրաշքը. Փոքրիկ
պոեմներ. ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Առաջաբանը ԷԴՈՒԱՐԴԱՍ ՄԵԺԵԼԱՅՏԻՄԻ

Դավթյան Վ. Ա.

Դ 234 Երկեր: 2 հատորով /Առաջա./ Էդուարդաս Մեժելայտիսի.— Եր.: Սովետ. գրող, 1985— Հ. 1, 1985.. էջ.

Սովետահայ անվանի բանաստեղծ Վահագն Դավթյանի երկհատորյակի առաջին հատորում ամփոփված են բանաստեղծություններ՝ հեղինակի շուրջ 40 տարվա գրական վաստակի լավագույն մասը:

4702080200

ԳՄԴ 84Է7

Դ 705 (01) 85 «S»

705 (01) 85

ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ծիշտն առած, երկերիս այս երկհատորյակը կազմելիս մտադիր էի՝ այն ուղեկցել մի հակիրճ ինքնակենսագրականով: Բայց կրկին անդրադառնալով այն գործերին, որ սիրտի տեղադրեի երկհատորյակիս մեջ, զգացի, որ դրա կարիքը համարյա թե չկա, քանի որ այն, ինչ սիրտի ասելի ինքնակենսագրականում, արդեն իսկ ասել եմ այդ գործերում:

Հենց այդ հանգամանքն էլ թելադրեց երկհատորյակիս կազմման սկզբունքը. գործերը դասավորեցի ոչ թե ժամանակագրական կարգով, այլ ըստ կենսագրության: Եվ, բնականաբար, երկերիս ստաջին հատորը բացեցի «Անկէզ մորեմի» շարքով, որ իմ ծննդավայրի և վաղ մանկության մասին է: Այսպես ուրեմն, ծննդավայր, մանկություն, պատանեկան, սուրս նաև հասուն տարիքների սեր, հայրենի հողի, հայրենի ժողովրդի ճակատագրի և պատմության ընկալում ու իմաստաւորում, մտորումներ կյանքի ու մահու, բարու և չարի, գեղեցիկի և տգեղի, արդարության և անարդարության մասին և այլն, և այլն:

Այլ խոսքով, ուզեցի երկհատորյակս այնպես կազմել, որ այն դառնա քնարական յուրօրինակ կենսագրություն:

Բայց քանի որ քնարական կենսագրության մեջ համարյա անհնար է ճշգրիտ թվեր ու փաստեր տեղադրել, այնուամենայնիվ, կուզեի այս փոքրիկ նախաբանում մի քանի այդպիսի թվեր ու փաստեր հաղորդել, որ կօգնեն ընթերցողին առավել հեշտ ու ճիշտ հասկանալ այստեղ ամփոփված գործերը: Այսպես, ծնվել եմ Արևմտյան Հայաստանի, ավելի ճիշտ՝ Փոքր Հայքի Արաբկիր գյուղաքաղաքում, 1922 թվա-

կանի օգոստոսին, եղեռնից փրկված էրզրումցի հոր և արաբկիրցի մոր ընտանիքում: Հայրս հողագործ է եղել, մայրս՝ ջուլհակուհի:

Չորս տարեկան եմ եղել, երբ թողել ենք ծննդավայրս: Հետագա ամբողջ գիտակցական կյանքս անցել է Հայաստանում: Մասնակցել եմ Հայրենական պատերազմին: Կրթությունս բանասիրական է:

Այսքանը: Իսկ մնացյալը, ինչպես կասեր Եսենինը, բանաստեղծություններին մեջ է:

Իսկ եթե իմ բանաստեղծությունները կարողանան ընթերցողին հաղորդել նաև իմ հոգու կենսագրությունը, ես ինձ լիովին վարձատրված կզգամ:

Անշուշտ, իմ բոլոր ստեղծագործությունները չեն, որ տեղ են գտել սույն երկհատորյակում: Իմ անցած գրական ճանապարհի մասին ավելի որոշակի պատկերացում տալու համար կցանկանայի նմուշներ դնել իմ թարգմանություններից, հրապարակախոսական ու գրական հոդվածներից, հուշագրություններից, բայց, դժբախտաբար, սույն հրատարակության սեղմ ծավալները հնարավորություն չտվեցին դա անել: Երկհատորյակից դուրս մնացին նաև գործեր, որոնք այսօր չեն բավարարում իմ գեղարվեստական ըմբռնումներին ու ճաշակին, նաև գործեր, որոնք ինձ համար ոչ բնորոշ ու պատահական են եղել, և այսօր շատ բան կտայի դրանք առհասարակ գրած չլինելու համար:

Սա չի նշանակում, իհարկե, թե երկհատորյակում տեղավորված բոլոր գործերն են, որ այսօր լիովին բավարարում են իմ գեղարվեստական ըմբռնումներին ու ճաշակին: Բայց քանի որ դրանք իմ գրական ճանապարհի համար պատահական գործեր չեն և ինչ-որ պատկերացում տալիս են այդ ճանապարհի այս կամ այն շրջադարձի մասին, ուստի նպատակահարմար համարեցի տեղադրել, անշուշտ, որոշ վերանշակումներով, կրճատումներով կամ հավելումներով:

Ուրեմն, ընթերցողի դատին հանձնենք սույն երկհատորյակը և խոստանանք հետագայում ավելի վաշելույ տեսքով ներկայանալ նրան:

ՊՈՆԶԻԱ, ՈՐ ՄԱՔՐՈՒՄ Է ԱՐՅՈՒՆԸ

Երևի չկա բանաստեղծ, որ ժամանակ առ ժամանակ չվերադառնա դեպի իր մանկության ուկե մայրցամաքը: Եվ դա փախուստ չէ իրաժևանությունից: Ոչ մի դեպքում փախուստ չէ: Դա մեր մեջ խորապես նստած ինչ-որ խորհրդավոր բնագոյ է, որ կանչում է մեզ դեպի այն ակունքները, որոնցից, եթե մանկան աչքերով նայելու լինենք, ծագում է իսկական գեղեցկությունը, մեծ ճշմարտությունն ու հոգևոր մաքրությունը: Իսկ դրանց ամենից ավելի է կարոտում հոգին՝ ամբողջ կյանքի ընթացքում: Եվ ոչ միայն բանաստեղծի հոգին, կարծում եմ, կարոտում է ամեն մարդու հոգի: Այդ նախնական, ոչնչով չաղարտված ու չարտորված աղբյուրից առնելով բարության, ճշմարտության ու գեղեցկության էլեքսիրը, հոգին դառնում է ավելի ուժեղ ու մաքուր:

Վահագն Դավթյանի բանաստեղծական լավագույն շարքերից մեկը նվիրված է այդ մայրցամաքին, որը հեռվից ձեռքով է անում «մանկության ծվեններով»: Ճշմարիտ է բանաստեղծը, երբ ասում է. «Ով որ գնում է դեպի սկիզբը, գնում է միայն քամիների հետ ու թռչունների»: Մանկության մասին բանաստեղծի այդ հիշողությունն ինձ հիշեցնում է այն օդապարիկը, որ ես բաց էի թողնում տանիքների վրա, որպեսզի ուժով չափվեի քամիների հետ ու թռչունների: Մենք այն ժամանակ դեռ չէինք գիտակցում, որ դա ոչ միայն օդապարիկ է, այլև մեր ռոմանտիկական երազանքը: Իմ հայ ընկերոջ՝ մանկության մայրցամաքին նվիրված ամբողջ քնարերգությունն ասում է այն մասին, որ նա քնքուշ ու համառ, երագուն ու խիզախ մանուկ է եղել:

Հիրավի, մեծ խիզախությունն պիտի ունենալ գրիչ վերցնելու այն պոեզիայի մեջ, որ տիրություն է արել մի այնպիսի հսկա, ինչպիսին Նարեկացին է: Հայ գրի մեջ նրա զբաղեցրած տեղը նույնն է, ինչ Արարատի տեղը Հայաստանի լեռների մեջ: Մտքի հսկա, որ Դանտեի կողքին է կանգնած: Իսկ Ավետիք Իսահակյանն ու Եղիշե Չարենցը, որոնց անունները իրավացիորեն դր-

վում են Վեդյենի ու Ռիկեի, Բյուկի ու Վերհարնի, Մայակովսկու ու Բագրիցկու անունների կողքին: Այո՛, հայ շատ բանաստեղծների անուններ են գրված համաշխարհային պոեզիայի գանձարանում: Ի՞նչ կարելի է ասել նրանցից հետո: Մտքի այդ հսկաներն ու քնարի վարպետները, թվում է, հայ ժողովրդին ասել են այն ամենը, ինչ պետք էր նրան, և ինչ կուգեր նա լսել իր մեծագույն մտածողներից ու բանաստեղծներից: Եվ ասել են այնքան տաղանդավոր, այնքան օրգանական, որ, թվում է, նրանցից հետո եկողների համար մնացյալ չաածոր այնքան էլ շատ չէ: Բայց Վահագն Դավթյանը, այնուամենայնիվ, որոշել է գրել: Որտեղի՞ց է նա սրիություն ատել այդ որոշման համար:

Երբ ես ելնում էի բարձունքի վրա կանգնած այն հին վանքը, որի մի խցում երկար տարիներ փակված է եղել Սալաթ-Նովան, Սաադիից ու Հաֆիզից ոչ պակաս մեծ բանաստեղծը, գլխիս վրա թևերի շառաչումն լսեցի: Վերև նայեցի ու երկնքում տեսա մի հզոր սպիտակ թռչուն, որն ինձ հիշեցրեց այն լեգենդական աղավանհ, որ Նահապետ Նոյը բաց թողեց, իմանալու, թե չի՞ վերջացել արդյոք համաշխարհային ջրհեղեղը: «Դա աղավանհ չէ,— ժպտալով ասաց ուղեկիցս,— դա լեռնային սպիտակ արծիվ է»: Ամեն տեսակի արծիվ տեսել էի, բայց սպիտակ՝ ոչ: Առաջին անգամ Հայաստանում տեսա: Անսովոր թռչուն: Ասես սպիտակ, մաքուր, ոչնչով չաղարտված հոգի էր, որ լայն թևերը բացած, վերացել էր երկինք: Սալաթ-Նովայի մասկին բանաի վրա թևածող արծիվներն ինձ վրա հսկայական տպավորություն գործեցին: Բայց ամենից շատ ինձ զարմացրեց նրանց աչքերի արտահայտությունը: Արծիվը շատ մոտիկից թռավ, և ես հասցրեցի տեսնել նրա հայացքը՝ խիզախ, ամուր, ասես պողպատյա, կեռ կտուցը, սպիտակ թևերի հպարտ, լայն բախումները: Ես նույնիսկ ցնգվեցի: Ինձ թվաց, թե ես ինչ-որ մի տեղ արդեն տեսել եմ դա: Եվ անմիջապես հիշեցի Վահագն Դավթյանին: Նրա դեմքը: Նրա աչքերը: Իսկական լեռնային արծիվ: Իր բանաստեղծություններից մեկում նա խոստովանում է, որ իր սիրելի գբաղմունքն է. «Բարձրանալ կատար... ու կանգնել արծվի հարևանությամբ»: Մարդ, որ արծիվների ցեղից է: Այդ պատճառով չէ՞, որ նա խիզախություն է ունեցել գրիչ վերցնել:

Բայց նաև իմաստություն է ունեցել, նաև նրբագացություն: Նա հասկացել է, որ անցյալի մեծագույն վարպետների հետ մրցելն անմոտություն է: Այդ պատճառով իր բանաստեղծություններից մեկում, որ գրված է աղոթքի ձևով և ուղղված է մեծ մտածողին, վաղուց հայերի ազգային հպարտությունը դարձած Նարեկացուն, XX դարի բանաստեղծը, մեր ժամանակակից Վահագն Դավթյանը միայն մի բան է խնդրում. «Ո՛վ ամենատես, օգնիր, որ տեսնեմ այն, ինչ չեմ տեսնում». Ուրիշ ոչ մի բան նա չի խնդրում: Ծա՛տ է, արդյոք, սա: Ծա՛տ շատ է: Գուցե ամենամեծ բանը, ինչ բա-

նաստեղծը կարող է խնդրել պոեզիայի նահապետից: Եվ բանաստեղծն այդ շնորհն ստանում է X դարի հանճարեղ մտածողից: Մեծ է բանաստեղծական ավանդության ազդեցությունը Վահագն Դավթյանի վրա: Բայց հանկարծ ու անակնկալ նրա ստեղծագործության մեջ բոլորովին նոր լույսով բռնկվում են պոեզիայի այնպիսի «ալմաստներ», որպիսիք ես ոչ մի տեղ երբևէ չեմ տեսել: Այդ «ալմաստները» չե՞ն, արդյոք, որ Նարեկացուց ստացել է բանաստեղծը:

Պոեզիայի մեջ կարևոր չէ տեսնել այն, ինչ տեսնում են բոլորը: Կարևոր է տեսնել այն, ինչ դեռ ոչ ոք չի տեսել, ինչ առաջինը բանաստեղծի աչքն է նկատել, և որը շուտով, նրա միջոցով, կպատկանի բոլորին: Հենց այդ պատճառով էլ դավթյանական բանաձևը՝ «այն, ինչ չեմ տեսնում», շատ ճշգրիտ է ու իմաստալի: Եվ դա դառնում է նրա բանաստեղծական սկզբունքը: Արքիմեդյան հենակետը: Բանաստեղծը պարտավոր է նկատել այն ամենը, ինչ նոր է կյանքում: Եվ ոչ միայն նկատել, այլև նորովի իմաստավորել: Բանաստեղծը, ատում ենք մենք, իր աշխարհն է ստեղծում: Իրականում դա հենց այդպես էլ կա: Նա իրեն ամենագոր տիրակալ կարող է զգալ միայն իր սեփական աշխարհում:

Մեծ Նարեկացին Վահագն Դավթյանին հրապարակ է տրամադրել այդպիսի «աշխարհ» ստեղծելու համար և «թագադրել է» նրան: Չի կարելի մոռանալ, որ մենք գործ ունենք բացառիկ զգայուն էության տեղ բանաստեղծի հետ: Եթե մեր եղբայրակիցներից ոմանք ձգտում են ընդգրկել պատկերավոր ամբողջությունը, ամբողջ ծավալը և ուշադրություն չեն դարձնում մանրամասների վրա, ապա Վահագն Դավթյանը հակառակն է անում, նա մանրամասներից է սկսում: Երբ բանաստեղծն ասում է, թե «Ես որձաքարի երակներն էի համբուրում խոնարհ, ինչպես մայրական ձեռքի երակն է համբուրում որդին», մենք անմիջապես տեսնում ենք ամբողջը: Ե՛վ քարի երակները, և՛ ամբողջ լեռը, և՛ հայ մոր հոգնած ձեռքերի ոռած երակները, և՛ միաժամանակ ամբողջ Հայաստանը: Այդ ամբողջի տպավորությանը բանաստեղծը հասնում է մի, թվում է, մանրուքի օգնությամբ, սակայն՝ մանրուք, որ ոչ ոք չի նկատել: Ահա թե ինչպիսի հզոր ուժ է թաքնված պատկերավոր մանրամասնի մեջ:

Վահագն Դավթյանը խորապես ազգային, խորապես հայ բանաստեղծ է: Նրա յուրաքանչյուր բանաստեղծությունը Արարատի մի բեկոր է: Սակայն նրա ստեղծագործությանը խորթ է կեղծ ողմանտիկական գեղազրությունը: Այդ պատճառով էլ չես զգում, որ նա ազգային յուրահատկությունն արտահայտում է մի ստանձին և լավ գտնված մանրամասնի միջոցով: Բանաստեղծությունը չեն ծանրաբեռնում ընդհանուր տեղերը՝ լեռնային բարձունքները, կապույտ երկինքը, հայկական արևի ուժգնությունը: Եվ նրան առավել ևս խորթ է հայտարարողական ոճը: Եվ երբ, կարդալով

Դավթյանի գիրքը, բոլոր պատկերավոր նորը մանրամասներն ի մի ես բերում, քո դեմ բարձրանում է Հայաստանի ամբողջական, փեսոահեղ ու գունագեղ պատկերը: Պատկերների օգնությամբ այնպես նկարել Հայաստանը, ինչպես Մարտիրոս Սարյանն է նկարել վրձնով, ստեղծագործական դժվարագույն խնդիր է: Ծառերն են փորձել: Հաճախ հյուրընկալվելով Հայաստանում, ես էլ եմ փորձել: Չի հաջողվել: Բանաստեղծական պատկերը հանկարծ վեր էր ածվում դատարկ հալտարարության. «Դու գեղեցիկ ես, ինչպես...», «Ես քեզ սիրում եմ, ինչպես...» և այլն, և այլն: Հայտարարողականությունը ամենահեշտ ու ամենաանհուսալի ուղին է: Կյանքն ապացուցել է դա: Պոեզիան կոնկրետություն է պահանջում, նրբագույն մանրամասն, երևակայություն: Ազնվորեն խոստովանում եմ՝ ինձ չէր հաջողվում նկարել Հայաստանը: Ու ես ուրիշ մեթոդ էի գործածում, «համալնապատկերային գեղանկարչությունից» անցնում էի «պատկերային խճանկարին»: Բեկորներ, մանրամասներ էի հավաքում և նրանցով ստեղծում այդ լեռնային երկրի գոնավոր խճանկարը: Ավելի լավ էր ստացվում, հաջողվեց նույնիսկ «Քաղկական խճանկարի» այդպիսի մի քանի շարք գրել, որ հայերեն է թարգմանել Վահագն Դավթյանը: Չէ՞ որ ինքն էլ է հաճախ անդրադառնում բանաստեղծական մանրամասների, գույների, տրամադրությունների խճանկարին: Այլ մի բանաստեղծ, նկարելով Հայաստանի համայնապատկերը, կօգտագործի գեղանկարչական մեթոդը. չիրո-էպիկական կտավի վրա կբարձրանան տպավորիչ գունագեղ լեռներ, խաղողի այգիներ, պարտեզներ, նշանավոր Սևանա լիճը և այդ երկրի մյուս յուրահատուկ հանգամանքները: Բայց ահա Հայաստանի այն բնութագրությունը, որ Դավթյանն է առաջարկում մեզ.

Երկի՛ր, քարի մոլուցք ու մոլեգնած դու ջուր,
Երկի՛ր, սեզի սոսափ ու կապույտի սահանք,
Աստծուն խոյաճարող լեռան քարե եղջյուր
Ու տապալված վիհի քարե ապաշխարանք:

Մի քանի ժատ գիծ, և բանաստեղծական մի սեղմ տան մեջ՝ ամբողջ Հայաստանը: Ե՛վ նրա անկրկնելի բնապատկերը, և՛ հարավային բուռն խառնվածքը, և՛ բանաստեղծական բուրմունքը: Իսկապես պատկերային խտածո: Զգացվում է վարպետի ձեռքը: Նույնը կարող եմ ասել նրա և մի այլ բանաստեղծության մասին, ուր արևի տակ հասած նուրը այսպիսի խոսքերով է դիմում բանաստեղծին.

Ե՛կ, առ սիրտը մեր
Ու քո բուռնցքի առնությամբ գորեղ
Քամիր շուրթերիդ

Ու քամիր քիմքիդ ծարավին անհագ,
Եվ քո արյան մեջ
Մենք կզրնգանք իբրև միջօրե,
Իբրև բերկրության կարմիր աղաղակ...

Ես կրկնում եմ. «կարմիր աղաղակ»: Ինչ ինքնատիպ պատկեր՝ և՛ կերպարի, և՛ գույնի տեսակետից: Լսում ես, թե ինչպես է ճշում բռան մեջ սեղմված նուրը, ինչպես է մատների արանքից՝ հոսում նուան մուգ-կարմիր արյունը: Մի նուան և բանաստեղծական մի տան մեջ՝ դարձյալ ամբողջ Հայաստանը, նրա ամբողջ բուռն խառնվածքը, ամբողջ կոլորիտը: Ուժեղ է ասված: Զգացվում է հաւուն և խոշոր վարպետի ձեռքը:

Իսկ Դավթյանի սիրային քնարերգությունը: Նրա մեջ ինչքան քնքույ զգացմունք ու գեղեցկություն կա: Բանաստեղծը մի կողմ է նետում «սիրային խոստովանանքի» ամբողջ անհամ ավանդականությունը, երբ ասում է.

Եղար առաջին օրհնված ողկույզ
Եվ եղար նուան կեղևում պահված
Բոսոր բարություն...

Եվ նորից նուրը, որ ընկել է հայկական բուռն ձեռքերի մեջ: Սիրեցյալ կինն այստեղ զուգորդվում է Հայաստանի հետ: Իսկ ինչպիսի ինքնատիպ փոխաբերություն. «Նուան կեղևում պահված բոսոր բարություն»: Ոչ մի նման բան ես առաջներում չեմ հանդիպել պոեզիայի մեջ: Կամ ահա այս.

Եկար քնքշորեն ու անակնկալ
Եվ իմ օրերը մեղկ ու փոշոտված
Փոխեցիր մաքուր,
Նախնական ու մեծ առավոտների:

Բանաստեղծը խուսափում է պարզունակությունից, նա չի ասում «իմ օրերը գորշ», ասում է. «իմ օրերը մեղկ»: Եվ այդ անակնկալ էսիտետը բանաստեղծությանը բոլորովին այլ հնչողություն է տալիս: Եվ ահա առավել կրթուրը.

Եվ բա՛շ, բա՛շ, որ վար է հոսում անձայն մի սուգով,
Անես սիրեցյալ կնոջ վարսերի սուգ է գեղեցիկ...

Սա բանաստեղծը շճջում է նծույզի ականջին՝ ասես սիրած կնոջն է ասում: Եվ մենք հասկանում ենք, որ նրա մեջ նման համեմատություն է ծնվում, երբ նա սլանում է լեռները, սիրած կնոջ մոտ: Ասպետական սեր: Վտանգավոր թեմա է սերը բանաստեղծի համար, անգամ մեծերի: Այդտեղ, ավելի քան այլ մի թեմայում, հեշտ է ընկնել տրորված ուղիներ: Վահագն Դավթյանին հաջողվել է խուսափել դրանից:

Եվ, վերջապես՝ խաչքարը: Հայկական այդ եզակի ֆեոդմենը, նախազարդ շիրմաքարը, որ մեր օրերն է հասել միջնադարից, դառնալով Հայաստանի յուրօրինակ խորհրդանիշը: Քարի մեջ փորված խաչը խորհրդանշում է այն տառապանքները, արյունը, գոհերը, որ դաժան պատմությունը պահանջել է այս փոքրաթիվ հինավուրց ժողովրդից: Իսկ ամբողջ քարը պարտորոշ բուսական նախազարդը խորհրդանշում է այս ժողովրդի կենսական ուժը, որի դեմ անգոր են եղել դաժանությունը, մահը, ցեղասպանությունը: Ցավին ու տառապանքին ուղեկցել են հերոսականությունն ու հոգեկան իմունիտետը: Հասկանալի է, թե ինչու Վահագն Դավթյան խոշոր արվեստագետի ու հայրենասերի ստեղծագործության մեջ խաչքարին հատուկ տեղ է տրված.

Կանգնել է նա արևի դեմ,
Որպես թախիծ ու խղճի պյուն,
Կանգնել է նա դարերի դեմ,
Որպես խաչված գեղեցկություն...

Հասկանալի է, թե ինչու այս գուսպ մարդն ու խոշոր բանաստեղծն իր ժողովրդի ողբերգությունը հիշելիս ասում է.

Որ խաչքարի դառնամ
Իմ մարմնի խաչով...

Եվ, վերջապես, չքոտի խորքից բացականշում.

Ես՝ քարեղեն մոլուցք,
Ձյունահողմի գանգատ...

Հայ ժողովրդի ողբերգական պատմությունը կարմիր թելի մասն անցնում է բանաստեղծի ողջ ստեղծագործության միջով: Նրա ստեղծագործությունը հարստատ ժողովրդի անտանելի տառապանքների և ոչ մի բանի հետ չհամեմատվող հերոսականության մասին է, նաև նրա եզակի հանճարի, մշակութային այն արժեքների, որ հաստատված են գրականության, փյուխտփայության, արվեստի, ժողովրդական կյանքի, կենցաղի մեջ: Եվ երբ բանաստեղծն ասում է. «Ես՝ քարեղեն մոլուցք», մեզ համար պարզ է դառնում, որ քարի պես ամուր այդ մարդը պատրաստ է պաշտպանել իր ժողովրդի ազատությունը, մշակութային արժեքները, գոյատևությունը, ինչպես պաշտպանել են մեծ հերոսներն ու տառապյալները, ինչպես պաշտպանել են հառարակ մարդիկ անցյալ դարերում: Նա անխզելիորեն կապված է իր ժողովրդի, նրա պատմության, հողի, լեռների, բույսերի հետ: Մագլցելով հայրենի լեռները, բանաստեղծը լսում է, թե ինչպես ժայռերից «կաթիլ-կաթիլ մորմոքն է քամվում հնամյա ցավին»: Նա հոգով ու մարմնով հայրենի հովից է.

Երևի, իրոք, ինչ-որ ժամանակ ես հող եմ եղել,
Քանի որ իմ մեջ մորմոքում է դեռ ծարավ մի վերին.
Անձրև է տեղում ու կապույտ հեղեղ,
Ուզում է գնալ ու ծուկի իջնել մեր աղբյուրներին:

Ինձ թվում է, թե Վահագն Դավթյանն իր բանաստեղծություններն այնպես նրբորեն ու հմտորեն է քանդակում, ինչպես հայկական հին վարպետներն էին քանդակում խաչքարը: Նրա բանաստեղծական տեխնիկայի վրա ես հայ քարագործ վարպետների հզոր ազդեցությունն եմ տեսնում: Նրա պոեզիայում հայկական նշանավոր տոֆաքարի գույներն եմ տեսնում նաև: Վարդագույն, դեղնավուն, շիկավուն, գորշ, կապտավուն տոֆաքարի: Վահագն Դավթյանն իր մեջ ներծծել է այն ամենը, ինչ հնարավոր է ներծծել բնապատկերով, պատմությամբ, ճարտարապետությամբ, գույներով, բույրերով հարուստ հայկական հողից: Նրա հոգին նման է գինով լի սափորի: Երում է նոր քամված գինին, թափվում սափորի կավե շուրթերից: Ինձ վրա ուժգին տպավորություն թուլեց նրա այն խոստովանությունը, որ բանաստեղծություն գրելուց հետո իրեն այնպես է զգում, ինչպես «վատակած սերմնացանները»: Նշանակում է մարդն աշխատել է: Որքան մեծ է տաղանդը, այնքան ավելի աշխատանք է պահանջում նա: Միայն միամիտ մարդիկ են չափից ավելի վստահում տաղանդին: Բանաստեղծի տաղանդը համառ աշխատանքով է ապացուցվում: Վահագն Դավթյանը ապացուցել է դա:

Ճանապարհորդելի՛վ Իսպանիայում, ես հիշում էի Հայաստանը: Բնապատկերները նման են: Ե՛վ այնտեղ, և՛ այստեղ լեռներ են, ժայռեր, քարեր: Ես հիշում էի Սերվանտեսին ու Նաբեկացուն: Լամանշի ճանապարհին ինձ ուղեկցում էին մարդկանց մեծ բարեկամ Դոն Կիխոտի սովերը և Նաբեկացու ողբասացությունը, որը, Դավթյանի բառերով ասած, «մաքրում է արյունը»: Մարդկային արյունը պետք է մաքրել, այդպիսին է պոեզիայի կոչումը, ոյ՞ով հետև աշխարհում դեռ շատ է անկատարը, վատը, չարը: Չկառավարվող բնագոյները կարող են անհերթելության հասցնել: Ես հիշում էի, իհարկե, նաև զարմանալի Ֆեդերիկո Գարսիա Լորկային, որ ցահատակվեց այստեղ, ասպետների երկրում, զազանացած դահիճի գնդակից: Ես ինձ հետ տարել էի Լորկայի մասին Վահագն Դավթյանի հրաշալի բանաստեղծությունը, որ պետք է թարգմանել լիտվերեն հրատարակվող հայ պոեզիայի անթոլոգիայի համար: Իսպանիայում թարգմանելն ինձ համար բոլորովին դժվար չէր, որովհետև ամբողջ ժամանակ կողքիս կանգնած էր ինքը՝ Լորկան: Այստեղ ես ավելի լավ հասկացա նաև Վահագն Դավթյանի բանաստեղծության ենթատեքստը: Ինչո՞ւ են բանաստեղծի սրտին ուղղված և՛ բարի, և՛ չար հայացքներ: Ինչո՞ւ են բանաստեղծի կուրծքը ողողում վարդերով և այդ նույն կրծքի մեջ

գնդակներ խրում: Որովհետև, ասում է Վահագն Դավթյանը, բանաստեղծի սիրտը «լույսով է հունցել երկնային տերը», և նա լուսավորում է մարդկանց թե՛ ցերեկը, թե՛ գիշերը: Վառ է լուսավորում և տեսանելի է շատ հեռուներից: Այդ իսկ պատճառով լավ թիրախ է թե՛ վարդի և թե՛ արճե գնդակի համար: Այդպիսին է Դավթյանի բանաստեղծության իմաստը: Եվ դա ինձ թվաց բավականին ճշգրիտ: Ես դա նույնիսկ բանաձև կանվաճեի: Բանաձև, որ խոսում է բանաստեղծի և՛ կոչման, և՛ ճակատագրի մասին: Կոչումը մարդկանց լուսավորելը, շուրջը լույս սփռելն է: Իսկ ճակատագիրը ասպետի ճակատագիր է: Իսպանիայում, ասպետների երկրում, դա ավելի լավ ես զգում, քան այլ մի տեղ: Դավթյանը խոսում է բանաստեղծի դժվար ճակատագրի մասին (հասկանալի է՝ բանաստեղծ-ասպետի): Դա արքսիոմա է, եզրակացություն, կենսափորձ: Այդ միտքն է նաև նրա մի ուրիշ բանաստեղծության մեջ:

Եվ գրտես նա,
Որ շնչում ես դու
Մաքուր՝ որպես խիղճ,
Ծալոտ՝ որպես խիղճ,
Թեթև՝ որպես խիղճ,
Ծանր՝ որպես խիղճ:

Սա ասպետի օրենագիրք է: Սա գորկիական Դանկոյի՝ արևի նման վառվող սրտի խոստովանություն է: Ես չգիտեմ ինչպիսին կլինեն մեր աշխարհը, եթե չլինեին այդպիսի այրվող սրտեր: Բանաստեղծ-ասպետը, որ երդվել է պաշտպանել կյանքի ճշմարտությունը, ինչպես բլույսան Հիասքանչ Տիկնոջը, պիտի այն պաշտպանի մինչև վերջ:

Լորկային նվիրված՝ Վահագն Դավթյանի բանաստեղծությունը ես թարգմանեցի ճանապարհով քայլելիս, այն ճանապարհով, որով մի ժամանակ իր Ռոսինանտին հեծած սլացել է ազնվագարն ու թախծագին ասպետը, հարգարժան հիդալգոն: Ծանապարհի սալարկն ինձ օգնեց դրվագելու բանաստեղծության ուրիշը: Թարգմանեցի մտքիս մեջ, մի շնչով, առանց թղթի ու գրչի: Հետո, հյուրանոց վերադառնալով, գրի առա թարգմանությունը: Ես դա արեցի մեծագույն սիրով դեպի Լորկան ու Դավթյանը:

Ես սիրում եմ Վահագն Դավթյանի պոեզիան, որը իսկապես «մաքրում է արյունը», մարդկային երակների մեջ արևի լույս է ներարկում, մարդուն դարձնում ավելի լավ, ավելի սզնիվ, հանում է մինչև Արարատի բարձունքները:

ԷԴՈՒԱՐԴԱՍ ՄԵԺԵԼԱՅՏԻՍ

Լիովական ՍՍՀ Ժողովրդական բանաստեղծ,
Լենինյան մրցանակի դափնեկիր

Մի լիցի ինչ
Երկնե՛լ և ոչ թնամե՛լ...
Լ՛մպե՛լ և ոչ անջրե՛լ,
Ը՛նթառնա՛լ և ոչ չառանե՛լ...
Շ-րիգ-որ նարեկացի

ԱՆԿԵԶ ՄՈՐԵՆԻ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

... Եվ կան ժամեր, կան ժամեր, որ երբ կոսկերս եմ փակում,
Իմ ցավի մեջ ու հույսի կապույտ աստղեր են կաթում:

Կապույտի մեջ ու լույսի մեր այն տունն է՝ հնօրյան,
Որի դռնակն էր բուրում որպես աղոթք ու ցորյան:

Մեր բարդիները բոլոր արշալույսներ են հագել,
Զրնգում են օդի մեջ լեցուն ու տաք փեթակներ:

Արածանին անեծքի շառաչյունը մոռացել
Եվ ծայրեծայր օրհնություն ու շարական է դարձել:

Մեր լեռնաշխարհն է փոված մինչև Սասուն, մինչև Վան,
Որպես հայացքն աստղծո՛ կապույտ երկինքը վրան:

Ծուխ է ելնում շենքերից... Ու ծխի մեջ արևոտ
Անուշ բուրմունք կա հացի ու կա մի սուրբ խղճի հոտ:

Ֆիդայիները բոլոր լեռներից տուն են դնարձել,
Եվ ավերի մեջ նրանց մահն է նորից քաղցրացել:

Հորովելն է երկարում ճառագայթի պես բարի,
Խիղճը աստված է նորից ու խոփն է տերն աշխարհի:

... Եվ կան ժամեր, կան ժամեր, որ երբ կուպերս եմ փակում
Այդ աստղային պատրանքից ցավիս մեջ ցավ է կաթում:

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ

Առաջին անգամ աշխարհում տեսած
Իմ առավոտն է այնտեղ մնացել,
Նա, որ բուրում էր իբրև ցորեն հաց
Եվ բուրում իբրև գարնան հող ու ցել...

Եվ մնացել է առաջին անգամ
Աշխարհում տեսած իմ աղբյուրն այն ջինջ,
Որից զրնգուն ու անապական
Եվ որից պայծառ չտեսա ոչինչ:

Եվ մնացել է լուսեղեն մի ամպ,
Եվ մնացել է այնպիսի մի ձյուն,
Որ իր բարությանը ու արդարությանը
Նման էր այնպես մանկության աստծուն:

Առաջին անգամ աշխարհում տեսած
Իմ առավոտն է այնտեղ մնացել,
Երկինք ու բարդի, ճառագայթ ու լաց,
Իմ հողի հոտն է այնտեղ մնացել...

Ու ես ասում եմ.— Կանգնիր, առավո՛տ,
Ես էլ եմ գալիս,
Այնպես է թվում, թե հեռու-հեռվից
Ինձ ձայն են տալիս:

Ու ես չգիտեմ, դա անլսելի
Զնգո՞ցն է քարի,
Եշո՞ւկը հողի, թե՞ սոսափլունը
Սոսյաց անտառի:

Ու ես չգիտեմ. անդհդում կորած
Գե՞տն է տվայտող,
Թե՞ հին խաչքարից ինձ ձայն է տալիս
Մամոռտած մի տող:

Էռությունն է դա ճգնակեցությանը
Ապրող անձավի,
Թե՞ կաթիլ-կաթիլ մորմոքն է քամվում
Հնամյա ցավի:

Գուցե լեռներում վարգում է մի որբ,
Տխուր հովատակ,
Եվ կապույտի մեջ փշրվում է խուլ
Վրնջոցը տաք:

Կամ գուցե, գուցե դա դարեր առաջ
Ինձանից զատված
Իմ իսկ ղողանջն է, որ ետ է դառնում
Մաքուր ու զտված:

Այդ կանչերի մեջ մի կորած, հեռու
Աշխարհ է լալիս:
Ու ես ասում եմ.— Կանգնիր, առավո՛տ,
Ես էլ եմ գալիս:

ԱՌԱՋԻՆ ՀՈՒՇ

Առաջին տեսիլ, առաջին երազ,
Առաջին իմ հուշ...
... Մի կավե կտուր, մի չթե վերմակ,
Ու գիշեր է ուշ:

Ինչ-որ խուլ ցավից արթնացել եմ ես,
Լալիս եմ աղի,
Արցունքներիս մեջ դողում եմ բարդին
Ու աստղը ծավի:

Տատիկս ելել, չոքել լուսնի դեմ,
Աղոթք է անում
Եվ աղերսում է նա ինչ-որ մեկին,
Չգիտեմ, թե ում...

Արցունքիս միջով նայում եմ լուսնին,
Կեսն ամպի տակ է,
Իմ տատի դեմքն էլ այդպես ամպամած
Ու սպիտակ է:

Լուսնի դեմ չոքել, աղոթք է անում
Զեռքերը սրտին,
Սակայն ոչ մի կերպ ես չեմ հասկանում
Խոսքերն իր խրթին:

Ախ, գիտեմ, գիտեմ, որ չի հասկանում
Եվ աստված ինքը,
Թե չէ ինչպե՞ս է, որ մեզ չի տանում
Իր մոտ՝ երկինքը...

Ասում եմ այնտեղ, փափուկ է այնպես,
Փափուկ է ու տաք,
Ծավ չկա այնտեղ, կա միայն արև,
Ամպ ու հրեշտակ:

Բայց գուցե սուտ է... Տես, մի աստղ ընկավ,
Որ հեռվում մարի,
Երևի այնտեղ, ախ, նրա ոտքն էլ
Առել է քարի:

Ու քար գլորվեց... Մթին ձորերով
Այծամարդն անցավ...
... Մի կավե կտուր, մի չթե վերմակ,
Ինչ-որ խուլ մի ցավ:

ԳԱՌԸ

Մեր հին այգին է,
Մեր եղրեանու թուփը կապուտակ
Ու ճերմակ մի գառ,
Որ արածում է եղրեանու տակ...

Օրն արևոտ է...
Տաք շառավիղը աչքերս է ծակում,
Երմոնյա տատս սև բուրդ է թրջում Ոսկեգետակում:
Սև բուրդ է թրջում ու խոսում կամաց,
Ո՞ւմ հետ է խոսում,
Ջրի՞,
Արևի՞...
Դեմից սարերն են նայում քարացած,
Սարերի հետ է
Կամ աստծո հետ է խոսում երևի:

Տատս սև բուրդ է գետում լվանում,
Բայց ջուրը խփում, ալիք է տալիս
Ու բուրդը տանում:
Տատիս պատկերն էլ
Ալիքների մեջ օրորվում հանդարտ
Ու փշրվում է,
Ու ջրերի հետ գնում է անդարձ:

Երեկոն իջնում,
Լուռ ծվարում է եղրեանու տակ,
Ու ինչ-որ մեկը մորթում է այգում գառն այն սպիտակ:

Հետո մշո՛ւշ է...

Մի պաղ մահիկ է երկնքից նայում,
Եվ ամբողջ կյանքում
Մի մորթվող գառ է սրտիս մեջ մայում...

ԶՐՀՈՐԸ

Գլուխս կախել, նայում եմ անթարթ
Ու ինձ եմ տեսնում մեր մութ ջրհորում,
Ասում եմ՝ այնտեղ ցերեկով անգամ
Երկնքի ոսկե աստղերն եմ լողում:

Ամառ է ու շոգ, սակայն ջրհորից
Բուրում է մի զով, մի խոնավ աշուն...
Մայրս դուլն առել, եկել է նորից,
Թեթևել ջրհորին ու ջուր է քաշում:

Դույլը իջնում է զվարթ զնգոցով
Եվ արձագանք է խորքերում տալիս,
Դույլը ելնում է ծանր տնքոցով
Եվ պատերն ի վար արցունք է լալիս:

Նայում եմ նորից ջրերին խավար,
Որ հանդարտվեցին ու իրար եկան...
Թաց քարերն ի վար, մամուռներն ի վար
Արցունք է կաթում... Ու աստղեր չկան...

ՀԵՔԻԱԹԸ

«Հեքիաթ-հեքիաթ... Այս պապս,
Կարմիր քուռակը տակս...»:

Հեքիաթ-հեքիաթ... Ու դրսում
Պար է բռնել սատանան...
Այդ ծտե՞րն են աղերսում,
Որ ներս առնենք, տաքանան...

Ու ձգում է քամու հետ
Տատս կծիկն իր խոսքի...
Կրակի մեջ, մաշեցե՛ք,
Ինչ կապույտ կա ու ոսկի:

Քունը եկել, ծովացել
Ու աչքերիցս է թափվում,
Ախ, ձեռքերը իմ տատի
Ինչքան տաք են ու փափուկ:

Լողում եմ ես ու սուզվում
Ամպերի մեջ սպիտակ:
— Եկե՛ք, եկե՛ք, թռչուններ,
Այստեղ լավ է, այստեղ տաք:

«Հեքիաթ-հեքիաթ... Այս պապս,
Կարմիր քուռակը տակս...»:

Աչք եմ բացում, ոչ կապույտ,
Ոչ ոսկի կա, ոչ կրակ...
— Ո՞վ գողացավ, ո՞վ տարավ
Քեզ, հրեղեն իմ քուռակ...

ԳԻՇԵՐ

Սև գերան է, սև պատ,
Սև լուսամուտ, սև շուք,
Տվայտում է մթնում
Մի խեղդված շշուկ.

— Հիսո՛ւս, բոքիկ Հիսո՛ւս,
Այստեղ փուշ է ու քար,
Եվ դու իգուր, Հիսուս,
Այս երկիրը եկար:

Մեր սրտի մեջ սև ամպ,
Սև կարկուտ է ու ձյուն,
Մենք ո՞ւր պատսպարենք
Մեզ պես արնոտ աստծում:

Սև գերան է, սև պատ,
Սև լուսամուտ, սև շուք,
Տվայտում է դրսում
Գիշերվա խուլ մի բուք:

— Հիսո՛ւս, բոքիկ Հիսո՛ւս,
Ծամփադ փուշ է ու քար,
Եվ արյուն է կաթում
Քո սքեմից երկար:

Բայց թե կուգես՝ արի,
Արի մեր տուն, օրհնած,
Որ այս անգամ արդեն
Տառապանքից ոռնաս:

ՎԻՐԱՎՈՐ ԿՌՈՒՆԿԸ

Գարնան առավոտ...
Կանաչ է ուռին...
Մի կռունկ իջավ
Մեր տան կտուրին:
Օրը զնգում է,
Օրը վրնջում,
Բայց տատիս երգը
Տխուր է հնչում:

«Զնից ճերմակ է
Քո թևը, կոռ՛ունկ,
Սիրտդ ամպի պես,
Ախ, սև է, կոռ՛ունկ,
Դու զույգ գնացիր,
Մենակ ես գալիս,
Ո՛ր է, ախ, ո՛ր է
Քո սերը, կոռ՛ունկ»:

Երամից զատված
Իջել կտուրին,
Կտուցով թևն է
Ծոյում նա լոին:
Մղկտում է նա,
Վիրավոր լալիս
Ու հետո նորից
Թևին է տալիս:

«Հարավա քամին
Թեթև է, կոռ՛ունկ,
Բայց, ա՛խ, ջարդել են
Քո թևը, կոռ՛ունկ,
Դու էլ չես հասնի
Զված երամիդ,
Կարմիրդ անցավ,
Քո սևն է, կոռ՛ունկ»...

ՈՍԿԵԳԵՏԱԿԸ

Ակունքը հեռու,
Ակունքը կապույտ,
Ակունքը կանաչ
Լեռների տակ էր,
Զուրը՝ արտասուք,
Հատակը ոսկի,
Եվ անունն, այո՛,
Ոսկեգետակ էր:

Թեքվել եմ ահա
Վազող ջրերին,
Որ աստղով, լույսով,
Շողքով են լիքը,
Ուզում եմ բռնել,
Բայց ձեռքերիս մեջ
Թռչուն է դառնում
Վնիս ալիքը...

Թռչուն է դառնում,
Զարկում ափերիս
Իր թրթռացող
Թևերի դողը,
Թևին է տալիս,
Թռչում է հեռու,
Տանում է անդարձ
Իր լույսն ու շողը:

Ակունքը հեռու,
Ակունքը կապույտ,
Ակունքը կանաչ
Լեռների տակ էր,
Ոսկի էր տանում,
Հեռու էր տանում,
Անդա՛րձ էր տանում
Ոսկեգետակը...

ԱՄՊԵԼ ԷԻՆ, ՄԹՆԵԼ ԷԻՆ

Ամպել էին, մթնել էին
Դեմի լեռները,
Պարան-պարան կապում էին,
Ա՛խ, մեր բեռները:

Կապում էին աման-չաման
Ու հին կարպետը,

Թողնում էին մեր թթեմին,
Մեր տունն ու գետը:

Կապում էին վերմակ ու բարձ
Ու հին պղինձը,
Թողնում էին ոսկե առուն,
Մեր դաղձն ու սինձը:

Դարսում էին, կապում էին
Մեր ճամփի հացը,
Թփերի տակ թողնում էին
Ծիծաղս ու լացս:

Պարան-պարան կապում էին,
Ա՛խ, մեր բեռները,
Ամպերի տակ թողնում էին
Մեր հին լեռները...

ԵՓՐԱՏԸ

Եվ ոլորվում է մեր քարավանը,
Մեր քարավանը իջնում է վար,
Զորից ելնում է Եփրատի ձայնը,
Զորում որոտ է, փրփուր ու քար:

Գետը ծեծում է իր քարե պատը,
Գետը ողբում է ու մոկչում...
Տասու պատմել է, որ այծամարդը
Մթնով սրինգ է այստեղ փչում:

Որ նա մտնում է մթին այրերը,
Որ նա իջնում է ջրի հատակ
Եվ իր գանձերը, անգին քարերը
Հանում, փռում է լուսնյակի տակ:

Ու ես նայում եմ, ժայռերը թաց են,
Եվ արեգակն է ջրին ծաթել,
Այնտեղ փովածը, այնտեղ ցրվածը
Անգի՜ն քարեր են ու սրմաթել:

Կամուրջը մոտ է, խենթ մոնչում են,
Ահեղ շնչում են ջրերը, տե՛ս...
Մեր ձին խրտնում է ու վրնջում է
Ու փրփրում է Եփրատի պես:

Ջրերի ողբ է, ջրերի ճիչ է,
Ժայռը զնգում է իբրև զանգակ...
Ի՞նչ իմանալի՝ թողածս ի՞նչ է
Եվ ի՞նչ եմ տեսնում վերջին անգամ...

ԾՈՒՆԸ

Չեմ հիշում հիմա, թե անունն ի՞նչ էր...
Հայացքը տխուր, տխուր ու ջինջ էր:

Մորթը սևուկ էր ու չալ էր պոչը,
Աստղերի հետ էր նրա հաչոցը...

Նրա ոռնոցը լուսնի դեմքին էր,
Ու նրա տեղը մեր տան շեմքին էր:

Հետո ամեն ինչ մեզ-մշուշում է,
Եվ մշուշի մեջ ոռնում է շունը:

... Նա մեր գնալու հոտը առել էր,
Ցավից կուչ եկել ու պառաւել էր:

Տխուր էր այնպես ու սրտադող էր,
Ոռնում էր անվերջ, փորում էր հողը:

Եվ շան մասին էր իմ տատի հարցը.
— Ի՞նչ պիտի լինի խեղճ արարածը:

Հետո ամեն ինչ մեզ-մշուշում է,
Ու մշուշի մեջ ոռնում է շունը:

... Մեր բեռը կապած ու ձին քարձած էր,
Մեր դռան առաջ արցունք ու լաց էր:

Շունը կլանչում, շեմքը թողնում էր,
Փաթաթվում տատիս, տխուր ոռնում էր:

Մերթ վազում դեպի մեր քարավանը,
Մերթ ետ էր դառնում, պառկում դռանը:

Հարցում էր անում, ասես, մեր շունը.
Թե թողնի՞ արդյոք այգին ու տունը,

Ծանոթ աստղերը, ծանոթ լուսինը,
Որ ամեն գիշեր մեր տան ուսին էր:

Հետո ամեն ինչ մեզ-մշուշում է,
Ու մշուշի մեջ ոռնում է շունը:

... Տխուր զնգում էր ձիու զանգակը,
Մեր ճամփան հեռու երկնքի տակ էր:

Ու քանի անգամ, ախ, քանի-քանի,
Նա եկավ հետքով մեր քարավանի:

Հևիհև էր նա, լեզուն հանած էր,
Խոնավ աչքերում խոնավ մի հարց էր:

Փաթաթվում էր ինձ, լիզում էր ձեռքս,
Կիսում էր հացս, կիսում էր վերքս:

Ոռնում, վայում էր նա գիշերն ամբողջ
Ու ետ սլանում իր եկած ճամփով:

Հետո ամեն ինչ մեզ-մշուշում է,
Ու մշուշի մեջ ոռնում է շունը:

Կլանշում է նա, վազում հեծին
Մեր քարավանի ու մեր տան միջև...

ՓՈԻՇԸ

... Ու մինչև հիմա չգիտեմ հաստատ,
Դեղին տե՞նդ է դա,
Երա՞զ է,
Թե՞ հուշ...

Գնո՞ւմ է, գնում հոգնած մի մանուկ
Ուտաբոբիկ է,
Ծանապարհը՝ փուշ:

Ամռան արևը դաշտին ու սարին
Իր դեղին ու տաք մորմոքն է քամել,
Մանուկը նստել շիկացած քարին
Եվ ուզում է փուշն իր ոտքից հանել:

Ու մինչև հիմա դեղին տենդի մեջ
Արևն իր դեղին մորմոքն է քամում...

Մանուկն ուզում է
Ուտքի փուշն հանել,
Բայց մինչև օրս չի՛ կարողանում՝

ԵՎ ՄԻ ԱՇԽԱՐՀ ՄՆԱՑ ԱՅՆՏԵՂ...

Եվ մի աշխարհ մնաց այնտեղ՝ բարդիներով, գետերով,
լեռներն ի վար ծալ-ծալ իջնող անիրական եթերով:

Եվ մնացին ակնադբյուրներ, որ բխում աջ ու ձախից
Ու արծաթե թարթիչներին լույս են տանում ու թախիծ:

Եվ կատարներ, որոնց վրա՝ ոտքերի տակ ձյուն ու ամպ,
Արշալույսն է միայն կանգնում իր բարբարոս մերկությամբ:

Եվ լճակներ, որ ծվարած կատարներին, վերերում,
Միայն աստծո ու աստղերի ցղանքից են երերում:

Մնաց քամին թափառական, մնաց քարափն ամալի,
Քարափի տակ մի բուռ կանաչ ու անմոռուկ մի վայրի:

Եվ մնացին արահետներ, որ շվարած կարկամում
Ու չգիտեն, ո՞ր են գալիս, ո՞ր են գնում, ո՞ր տանում:

Եվ հանդերում, լուսնյակի տակ մնացին տաղ ու կանչեր,
Որ գիշերով զարթնում հանկարծ և ուզում են դողանջել:

Եվ ծայրեծայր մնաց մի գետ, որ փրփրած ծառանում,
Հետո անգոր փշովելով, իր որձաքարն է ծախում...

ՄԵՐ ԾԻԾԵՌՆԱԿԸ

Եվ երևի հաջորդ գարուն,
Երբ աչք բացեց մեր տան առուն,
Ծաղկեց մեր թուփն ու ծառը մեր,
Վերադարձալ ծիծառը մեր,
Որ ձագ հանի մեր տան քիլին,
Նորից երկինքն առնի թևին,
Ծախրի թեթև ու թևածի
Լույսերի մեջ լուսաբացի...

Բայց տեսնելով թափուր մի տուն,
Մամռած մի սեմ, բակ մի տրտում,
Ի՞նչ իմանաս, նա ի՞նչ արեց...
Ա՛խ, երևի թափահարեց,
Մեկ ցած իջավ, մեկ ելավ վեր,
Ծշաց տխուր ու կարեվեր,
Եվ տեսնելով, որ արդեն բուն
Պատի խորշում դրել է բույն,
Փետուրները քամուն տված,
Մեր տան վրա տխուր ծվաց...

Եվ այլ մի հավք նստած ծառին,
Երբ հարց տվեց մեր ծիծառին,
Թե՛ ծիծեռնակ, դու էս գարուն
Ինչո՞ւ կուլաս կուց-կուց արուն,
Ի՞նչ իմանաս, ի՞նչ ձայն հսկեց,
Մեր ծիծառն ի՞նչ պատասխանեց...

ԱՅՆՏԵՂ, ԱՐԵՎՈՏ ԱՅՆ ՔԱՐԱՓՆԵՐԻՆ

Այնտեղ՝ արևոտ այն քարափների
Իմ մանկությունը պիտի դողանջեր,
Թառեր Եփրատի փրփրած թևին
Եվ ընկուզենու կատարից կանչեր:

Կիրճերի մթին քարանձավներում
Որոհներ պիտի նա գաղտնիք ու գանձ,
Սլացնար պիտի հանդերի հեռուն
Ու տուն գար, ամռան բուրմունքը հագած:

Կավե կտուրից պիտի գիշերով
Զրվորի տաղին նա ականջ դներ,
Երկնքից բռներ ասուպներ ու շող
Եվ այդ ամենը ծոցն առած, քներ...

Եվ լուսաբացին անուշ քնի մեջ
Նա լսեր պիտի երգը մաքուրի,
Ու վրան փովեր այն երկինքը մեծ
Իբրև աստծո կապուտակ ոգի:

Բայց հուշի փշուր, մոխիր է ու հող,
Հանգած ասուպ է ու շող է տրտում,
Հեռավոր հովտում դանդաղ ավերվող
Քարե մի տնակ, հայրենի մի տուն:

ԿԱՊՈՒՅՏ ԱՆԴՈՒՆԴ

Եվ հիմա այնտեղ խորունկ մի ձորում
Գարունն է վառում քնքշանքն իր վայրի,
Զնծաղկի աչքից կապույտ է ծորում,
Կապույտով լցնում անդունդն ամալի:

Աղբյուրը ժայռից ներքև է կախում
Իր հեկեկանքն ու լույսը իր թախծի,
Եվ պատառոտված ժայռի երախում
Ծվար դողում է մենավոր մի ծիլ:

Անդունդներն ի վար թալալվում են դեռ
Զարթնող որոտներ ու մեռնող ձյուններ,
Ու լեռներն ի վեր գալարվում են դեռ
Անձև կարոտներ ու թախծություններ:

Գարնան սլաղ քամին մոլորվում ձորում,
Քարայր է մտնում, որ տխուր վայի,
Զնծաղկի աչքից թախիժ է ծորում,
Թախիժո՛վ լցնում անդունդն ամալի:

ՁԱՅՆԵՐ

... Ու գիտեմ հաստատ,
Որ երբ գիշերն է իջնում աշխարհին,
Երբ քարափներից լուսինը թել-թել ցնորք է կախում,
Երբ քարաքոսը գայլի մորթու պես ցոլանք է տալիս,
Եվ հովն է զնգում քարանձավների մթին երախում,
Այնտեղ՝
Ծամիեքին ու ամայացած հովիտներն ի վեր,
Այնտեղ՝
Լեռներում ու շեների մեջ այն ավերակված
Զարթնում են հանկարծ վաղեմի ձայներ,
Արնագանքներ են արթնանում հանկարծ:

Զարթնում են ձայներ,
Որ իրիկնային դողանք են եղել,
Եղել հուրովել՝ հովերի մեջ տաք,
Քարափի գլխից մանկանը կանչող մոր կանչ են եղել
Ու ջրվորի տաղ՝ լուսնկայի տակ...
Որ վարդավառի ուրախ ու տխուր զնգոց են եղել
Ու եղել հառաչ ու եղել են սուգ,
Ձայներ, որ թաքուն ու գոց են եղել,
Եղել են հեռվից պանդուխտին կանչող,
Հարսի լի կույծքը գիշերով տանջող,
Տանջող, ախ, տանջող տաք ու խուլ շշուկ:
Ու ձայներ, ձայներ՝ աստծո հետ խոսող,
Ձայներ ծնկաչոք, ձայներ աղերսող,
Ձայներ խնկահոտ ու հողոտ ձայներ,
Ձայներ արևոտ ու շողոտ ձայներ...

Արթնանում հանկարծ, իրար են գալիս,
Լուսնկայի տակ ծիծաղում, լալիս,
Զրնգում են զիլ,
Տվայտում են խուլ
Եվ լուսաբացին պապանձվում նորից,
Քար ու փշի մեջ ննջում են տխուր:

ՀԱՄՐ ՔԱՐԵՐ

Ախ, այն քարերը,
Ծա՛մր քարերը...

Ամռան արևից շիկացել, կիզվել,
Մի կաթիլ ջրի տենչից այրվել են,
Սառնամանիքից ճաքճքել, կիսվել,
Զյունամորրիկից հողմահարվել են:

Ախ, այն քարերը,
Հա՛մր քարերը...

Ես հեռու-հեռվից լսում եմ ասես
Նրանց հառաչն ու ցավի քրքիշը...

Ինչ ահավո՛ր է
Համրերի ճիշը...

ԱՐՅՈՒՆՈՏ ԼՈՒՅՍ

Անքնությանս մեջ
Ժայռեր էին, հավքեր...

Ժայռեր էին,
Խաչված իրենց ստվերներից,
Եվ անանուն հավքեր,
Որ լուռ տվայտանքով
Փախչում էին հավետ իրենց ստվերներից...

Ու մասրիներ էին...

Ձեին ծաղկել, օ՛, ոչ...
Նրանց փշոտ ու չոր ձեռքերի մեջ
Անվերջ թպրտալուց

Լույսն էր արյունոտվել:
Ժայռեր էին,
Հավքեր
Ու մասրիներ էին...

ՄԵՂԵՂԻ

Եվ հնչում մի անբառ, մի անհուն մեղեդի,
Ծավալվում էր անվերջ հրդեհվող երկնքում,
Դա նվաճն էր արդյոք հրեղեն եղեգի.
Թե՞ բեկված կարոտիս ձայնալարն էր զնգում:

Եվ անբառ այդ երգում կար թախիծ մի անբառ,
Եվ արյան հեկեկանք, և աղերս մի տրտում,
Մի հովիտ կար հեռու, մի քարոտ ճանապարհ,
Մենավոր մի բարդի, մի դունակ ու մի տուն:

Եվ կային քառու դեմ զնգացող զանգակներ,
Կար ավեր մատուռի տվայտող լուսյուն,
Եվ կանչեր հեռավոր, որ վաղուց են հանգել,
Բայց կանչում են կրկին ու կանչում են քեզ տուն:

Եվ իջնող մութի դեմ իր թևերը ջարդած,
Մեղեդին երկնքում մղկտում էր ցավոտ
Ու գնում էր հեռու, ու գնում էր անդարձ,
Մթան մեջ թաղելու վիրավոր մի կարոտ:

ԵՎ ԴԱՐՁԵԼ ԵՆ ՀԵԿԵԿԱՆՔ...

Ու երբ տանջել ես, ծարավ,
Ու երբ երազն է տարել,
Վեր եմ կացել ու կորած
Այն աշխարհում թափառել:

Մտել եմ կիրճն այն մթին՝
Ակնա ձորը թյուրական,

Ուր Եփրատն է որոտում
Ծուրթիմ մի հին շարական:

Գտել եմ գյուղն այն փոքրիկ,
Ուր ուռիներ կան կախված,
Իրիկնային արևով
Ու թախիծով թաթախված:

Թափառել եմ վիհերում,
Ժայռերի մեջ այն վառող,
Ուր աղբյուրներն են խոսում
Մանուկ աստծո բարբառով:

Գտել գետն իմ մանկության՝
Ոսկեգետակ անունով,
Որ երկինքներ է բերում
Ու տանում է իր հունով:

Ուրցի ծաղիկ է տանում,
Լույս է տանում ու ակներ
Եվ մասրենուց կաթկթող
Ծիրանագույն ցոլանքներ:

Եվ լեռների գոգերին,
Վիհերի մեջ քարադուռ
Զանգերի պես զնգացող
Վանք եմ գտել ու մատուռ:

Եվ վանքերի բակերում,
Ձորերն ի վար, ջուրն ի վար
Արթնացել է հրաշքով
Մի վաղեմի վարդաւիտ:

- Հնչել են տաղ ու հայրեն,
• Զնգացել են վեմ ու վանք
Եվ արձագանք են դարձել,
Եվ դարձել են հեկեկանք...

ՓՇՐՎԱԾ ԼՈՒՍԻՆ

Այնտեղ հովիտ կար արևով լցված,
Եվ արծաթով էր գետակը հնչում,
Արևածագի ցողով լվացված,
Նժույգներ էին այնտեղ վրնջում:

Դու՝ իմ կորուսյալ, դու՝ իմ ավետյաց,
Իմ կանաչ երկիր, իմ կարմիր հնչյուն,
Արշալույսի մեջ ծայրենայր ձգված,
Դու՝ արեգակի ոսկե վրնջուն:

Եվ գյուղ կար այնտեղ՝ արևը վրամ,
Զանգակատուն կար առ աստված միտող,
Բարդիներ կային քարակ, հուրհրան,
Որ ոտից գլուխ երգ էին ու դող:

Եվ տուն կար այնտեղ, պատերում քարե
Մի մախմադարյան բույր կար ու շաղախ,
Կավե կտուրին չիր կար ու արև
Եվ ամռան օրվա օրհնանքը խաղաղ:

Եվ մայրամուտ կար... Հոտի վերադարձ,
Կորած գառների լալագին մայում,
Զրերի զնգոց, լուսին կար լրած,
Որ մեր ջրհորի մութին էր մայում:

Դու՝ իմ կորուսյալ, դու՝ իմ ավետյաց,
Դու թախիժ՝ իջած իրիկնալույսին,
Դու ջրհորն ի վար դիտապաստ ընկած
Ու փշուր-փշուր ավերված լուսին:

ԱԿՆԱ ԶՈՐՈՒՄ

Այնտեղ՝ Ակնա ձորի վիհերն ի վար հոսում,
Դեռ երևի Եփրատն հայերեն է խոսում:

Սարավանդի վրա՝ Քիմ ակոսներն ի վար
Հորովելն է հողոտ դեռ թայրտում շվար:

Որձաքարե ամձավն իր կապույտը խնկում,
Ինչ-որ կորած մանկան ծիծաղով է զնգում:

Եվ քարափի վրա մի կիսավեր կոթող
Ծուրթին պահել է դեռ մեսրոպատառ մի տող:

Եփրատի խոլ գոռոց, ճանապարհներ լուծ,
Ու ոչ մեկը չկա, որ հասկանա նրանց:

Իսկ կործանված վանքի եղինջներում շաղոտ
Արթնանում է հանկարծ մի մոլորված աղոթք,

Եղինջներից այրում իր շրթունքներն անեղծ,
Քարեքար է զարկվում ու դառնում է անեծք:

ԱՍՏՂԻ ՊԵՍ

Եվ նորից սիրտս տվայտում է շոգ,
Թախծում է նորից այս խեղճն, այս վայրին,
Ուզում է գնալ, իջնել ծնկաչոք
Իր հողին, ջրին, ծննդավայրին:

Իջնել այն կապույտ առավոտի դեմ,
Որ բուրում ծխով, բուրում էր հացով,
Եվ հանդ գնացող խաղաղ հոտի դեմ,
Որ երկարում էր գառների լացով:

Իջնել այն քարդուն, որ կապույտ հագած,
Տարութերվում է լույսերում վերին,
Եվ հայրենի տանն իմ ավերակված,
Որ բույն է դարձել լացող քվերին:

Այն եղիմջներին, որ հեռվից վառում
Եվ այս մորմոքն են արյանա տալիս,
Եվ այն ջրհորին, որի խավարում
Իմ մանկությունն է աստղի պես լալիս

ՄԻ ԳԻՇԵՐՈՎ ԱՐԹՆԱՆԱՑԻՐ...

Մի գիշերով արթնանալիք,
Իմ հեռավոր աշխարհ,
Եվ լուսնկան մեր կտուրից
Թվար խոշոր նշխար:

Կարկաչեր երգը ջրվորի
Գիշերվա մեջ վճիտ,
Ու երկինքը խշշար վրաս
Իբրև աստղոտ մի չիթ:

Եվ կալերից արևաքույր
Գային բարակ հովեր,
Ու մեր բարդին՝ թաթին ելած,
Շեկվիկ աստղը շույեր:

Նորից ամեն տերևի մեջ
Դողար մի լույս ասուպ,
Տատս չոքեր ու աստծո հետ
Վաներ զրույցն իր սուրբ:

Գետի ահեղ որոտը գար
Մութն ու ահեղ ձորից,
Եվ աշխարհում ամեն ինչի
Հավատայի նորից:

Հալատայի, որ այդ գետում
Կան ջրի լույս հարսներ,
Եվ նրանցից մեկն անպայման
Պիտի որ ինձ հասներ:

Հավատայի, որ շողերից
Ծանապարհներ հյուսել,
Դու ես շրջում, աստվածամայր,
Բաժանում գութ ու սեր...

ԹԵ ՀՐԱՇԺՈՎ...

Թե հրաշքով ճամփաս տանի
Դեպի Եփրատ ու մանկություն,
Հոտոտելով քեզ կգտնեմ,
Հայրենական փոքրիկ իմ տուն:

Այն կապույտից ու այն ոսկուց,
Որ ջրերին էին թառում,
Կճանաչեմ ու կգտնեմ
Իմ մանկության ոսկե առում:

Հազարի մեջ կճանաչեմ
Իմ մանկության բարակ բարդին,
Որ խշշում էր երկինքն ի վեր,
Երկինքն առած իր սաղարթին:

Եվ օդի մեջ, ոլորտի մեջ,
Հովերի մեջ լուսաբացի
Ես կգտնեմ բույրերը տաք
Մեր տան ծխի ու մեր հացի:

Թե հրաշքով ճամփաս տանի
Դեպի Եփրատ ու մանկություն,
Հոտոտելով քեզ կգտնեմ,
Հայրենական փոքրիկ իմ տուն:

ԷԼ ԲԱՎԱԿԱՆ Է...

Էլ քավական է... Թախիծն այս ցավոտ
Անվերջ ու անվերջ սիրտս է ծվատում:
Պիտի վեր կենամ ես այս առավոտ
Ու գնամ այնտեղ ու գնամ մեր տուն:

Թեկուզ և գիտեմ, որ տեսիլք է սա,
Որ այն աշխարհը հեռու է ու փակ,
Բայց միևնույնն է, ճանապարհ, սուրա՛,
Սլացիր իբրև հրեղեն պապակ:

Բայց միևնույնն է, անցիր վիճերով,
Մոլորվիր մթին անդունդների տակ
Եվ քարափների մամոռտ քիվերով
Ոլորվիր դեպի այն հովիտը տաք:

Այնտեղ արև կա ու հոտ կա հարդի,
Այնտեղ գետակ կա, քարեր կան կիզող,
Արև է շնչում մի խաղաղ բարդի,
Որ կիսով կանաչ, արծաթ է կիսով:

Ու տուն կա այնտեղ, քարե մի տնակ,
Եվ գիտեմ, նրա հին առաստաղից
Մի հին կարոտ է մաղում շարունակ,
Ու կաթկթում է մի մրոտ թախիծ...

ԴԵՊԻ ՍԿԻՋԲԸ

Ու ես թոթափած իմ անքնության ստվերները սև
Եվ ստվերներից միակ կապույտը՝
Կարոտը առած՝
Դեպի սկիզբն եմ ընթանում առա
Քամիների հետ
Ու թռչունների...

Ասում են՝ այնտեղ ծաղիկները դեռ
Վայրի են այնպես,
Ծողերը՝ խոշոր,
Առավոտները՝
Բարբարոսաբար գեղեցիկ ու մերկ,
Ոչ մի բան այնտեղ դեռ չունի ամուն
Եվ «կարոտ» բառը դեռ չի արարված:

Երևի այնտեղ ինչ-որ թփի տակ
Իմ մահկանությունից ծվեններ կան դեռ՝
Մոլորված շողի
Եվ անմոռուկի,
Եվ խոտի տեսքով...
Ու ես թոթափած իմ անքնության ստվերները սև
Եվ ստվերներից միակ կապույտը՝
Կարոտը առած,
Դեպի սկիզբն եմ ընթանում ահա
Քամիների հետ
Ու թռչունների...

Գուցե այդպես է,
Ով որ գնում է դեպի սկիզբը,
Գնում է միայն
Քամիների հետ
Ու թռչունների...

ԾԱՆԱԳԱՐԸ

Ու ես գնում էի, երկի՛ր... Աջ ու ձախից
Ինձ հետ ջրերդ էին գնում
Մաքուր,
Կապույտ
Ու սանձակոծ:

Մաքուր,
Կապույտ
Մի տանջանքով
Զարկվում էիմ վեմ ու քարի
Եվ ժայռերի
Ժանգոտ ու շեկ ժանիքներից Ռոշոտվելով,
Ողնում էիմ որոտաձայն ու փրփրում:

Վիհների մեջ,
Վիհների դեմ
Իրենք իրենց խենթ քրքրում
Ու ծովերին էիմ տանում
Կապույտ զովը լեռան ձյունի:

Իսկ ես ծարավ էի սաստիկ...
Քարափների
Ու վիհների շուրթերի պես
Պատառոտվել,
Այրվում էիմ շուրթերս չոր,
Ծաքճքում էր մաշկն իմ տոչոր,
Մի կաթիլ ջուր էր թախանձում...

Բայց արևը վերից խանձում,
Ողողում էր
Ինձ հրեղեն իր քրքիջով:

Իմ այդ տեսիլք-տենդի միջով
Անվերջ գնում էի, երկի՛ր,
Եվ քո ջրերն էիմ ինձ հետ անվերջ գնում՝
Մաքուր,
Կապույտ
Ու սանձակոծ...

ՄՇՈՆ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

Ու ես քնեցի Մշո լեռներում,
Գլուխս՝ ծայրի քարեղեն ծունկին:
Ծաճանչն աստղերի խորհուրդն էր թերում,
Խառնում աղբյուրի վճիտ արցունքին:

Եվ գիշերը մեծ ու սքանչելի
Ականջ էր դնում անհունի ձայնին,
Ծածում հովիտը կապույտով էր լի,
Արծաթով էր լի մայր Արածանին:

Եվ հովիտն ի վար և հովիտն ի վեր,
Աստղալույսի մեջ ու աստղաթելի
Թափառում էին լուսե ստվերներ
Եվ ոգիները հին առասպելի:

Թափառում էին կրակներ ու կայծ,
Հառնում ու փչում տաճարները հին:
Եվ գետի ափին երևաց հանկարծ
Ինքը՝ Աստղիկը, ինքն՝ աստվածուհին:

Աստղի՛կ, կարոտի շքեղ բռնկում,
Աստղի՛կ, դու կրակ, կնություն ու սեր,
Դու մեր դաշնության տենչանքը քնքուշ,
Մեր արյան աղերսն ու ծարավը մեր:

Լոգանքի ժամ է... Նա քողն արձակում
Եվ գիստերն ի վար նետում է խոտին...
Մե՛րկ է... Քայլում է, մթան դեմ ծագում
Լուսաստղի նման ու առավոտի:

Լուսնկայի տակ ստինքներն առույգ
Մի թեթև-թեթև թրթիռ են առել,
Աստղի ցուլանքն իրեն չարչարում,
Չի կարողանում այդ դողին թառել:

Եվ համկարծ բոցեր, և հանկարծ խարույկ...
Մութը ծվատվում ու գետնում է դեմ...
Այդ հովիվներն են, կրակ են վառում,
Որ մերկ Աստղիկի լոգանքը դիտեն:

Աստղի՛կ... Եվ սակայն Աստղիկը հանկարծ
Մշո լեռներից մշուշ է քերում,
Պարուրում, ծածկում մերկությունն իր պարզ
Եվ չքանում է այդ մշուշներում:

Եվ ամբողջ դաշտը կորչում է մոծում,
Եվ ամբողջ դաշտը ծփանք է տալիս,
Միայն աստղերը ինչ-որ քան հիշում
Ու գիշերն ի լույս արցունք են լալիս:

ՀՈՂՄԵՐԻ ԴԵՄ

Եվ ճանապարհը
Երկինք է տանում
Ու ընկնում է վար,
Եվ ճանապարհը
Անդունդների մեջ
Խարխալում շվար
Ու մորից դեպի երկինք է տանում:

Գնում են, գնում
Ու չեն հասկանում
Երկի՞նքն է արդյոք տապալվել վերից,
Թե՞ լեռնաշխարհը երկինք փոթորկել
Իր ժայռ ու քարի,
Թուփ ու մացառի
Մութ մագիլներով կապույտ է պոկել
Ու ծվեն-ծվեն վար բերել իր հետ:

Երկինքներով եմ այնտեղ լեփ-լեցում
Անդունդ ու լճակ,
Սարահաղթ ու գետ...
Ու ես գիշերով վախենում էի
Լեռներում շրջել,
Որ ոտքս հանկարծ
Շեկ աստղի չառնի
Կամ մոլորակի...

Անդունդ

ու կատար,

Թռիչք

ու անկում՝

Ամեն ինչ այստեղ պահպանում է դեռ
Ջեր կրակի:

Արարման օրից

Անդունդներն այստեղ

Շարունակում են

Դեռ անկումն իրենց,

Ու ես խորհում եմ,

Որ աստվածն ինքն էլ

Ընկնելու ահից

Աչքերը փակել,

Հեռու է քաշվել

Այս լեռնաշխարհի երկնակամարից:

Հեռու է քաշվել

Ու լեռնաշխարհն այս

Թողել աշխարհի

Բոլոր կողմերի

Ահե՛ղ հողմերին...

ԾՈՒՆԿԻ ԵՎ, ԾՈՒՆԿԻ...

Ծմնդավայրս... Ծումկի եկ, ծումկի
Եվ գմա դանդաղ, և գմա քորիկ,

Երեկոմ, մմամ կապույտ արցունքի,
Թառել է ձորի քարեղեն կոպիմ:

Ծանդավայրս... Բարդիներն ի վեր՝
Սրբատաշ ու պարզ մի զանգակատում,
Հողն տանիքներ ու հողն քիվեր,
Որոնցից դեռ տաք արև է կաթում:

Ծանդավայրս... Իմն է ամեն ինչ...
Ծանդավայրս... Քարափ է ու կալ...
Հեկեկո՞ւմ էր միշտ այս աղբյուրը ջիմջ,
Թե՞ մոր սկսեց այսպես հեկեկալ:

Եվ դողանջում են հեռավոր ձայներ,
Երագում լսած ձայների հանգույն,
Եվ ոլորվում են քարոտ կածամներ
Ու թախծություններ մանուշակագույն:

Ես որոնում եմ մեր տնակը հիմ,
Պիտի որ լինի նա ահա այստեղ,
Իրիկնամուտի լո՞ւյսն է կտորիմ,
Թե թթի դեղին չորացող պաստեղ:

Օ՛, տեր իմ, օ՛, տեր... Այստեղ ամեն ինչ
Հեռու մանկության քույրով է խմկում,
Խնկում են օդը, խոտեր ու եղինջ
Ու ճանապարհի աղուրը քնքուշ:

Ուր որ է հիմա տատս շվարած
Պիտի ինձ քակից ընդատաջ վազի
Եվ մանկան նման իմ կրծքին փարած
Օրհնություն տեղա ու աղոթք ասի:

Ու հետո հոգնած կմտնեմ ես տուն,
Հոտը կշնչեմ մոր շփխած կավի,
Եվ իմ մանկության սպիտակ կատուն,
Ուտքիս փաթաթված, պիտի մլավի:

Հետո կապաւեմ ես մերոնց գալուն,
Որ տուն կրերեն այգեստան ու կալ...
... Հեկեկո՞ւմ էր միշտ մեր դռան առուն,
Թե՞ մոր սկսեց այսպես հեկեկալ:

ՄԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ԳԻԾԵՐ

Եվ ես այդ գիշեր քնեցի մեր տան
Կապե կտորին,
Եվ ես այդ գիշեր իմ մանկության հետ
Մնացի մենակ,
Եվ ես այդ գիշեր մանկան խոսքերով
Աղոթում լոին,
Օրհնում էի քեզ, հայրենի տնակ:

Եվ մանկության պես հովն էր փաթաթվում
Բարդու սոսափին,
Եվ մանկության պես աստղը շեկլիկ էր,
Ծողուն էր ու տաք,
Ու ես մանկորեն գլուխս նորից
Դրել իմ ափին,
Սուգվում էի լուռ ամպերում ճերմակ:

Եվ հետո քամին դադձի բուրմունք էր
Խառնում երազիս,
Եվ բարձիս վրա կալի մղեղը
Ցնորք էր ցրում,
Դաշտից մեր գյուղի ամենասիրուն
Աղջիկն էր գալիս,
Ու կակաչի պես շորն էր թրթռում...

Աստղի ճաճանչն էր հսկումի կանգնել
Կոպերին իմ փակ,
Հովը հնում էր, մայրական ձեռքը
Մակատիս պահած,

Թաթի ծայրին էր ընթանում ասես
Առում մեր հստակ,
Որ չխոռվի իմ քունը խաղաղ:

Եվ հոգնությունս թեթև էր այնպես
Ու քունս՝ դյուրին,
Բարդու սոսափ էր, աստղի շքուկ էր,
Խշշոց էր արտի,
Ես երազիս մեջ խոնարհվում էի
Մեր կաթնաղբյուրին,
Եվ շուրթիս հա՛մն էր մայրական կաթի...

ԱՌԱՎՈՏԸ

Եվ առավոտյան զարմանքով տեսա,
Որ թռչունները
Ինձնից շուտ զարթնել,
Արևի բոցից,
Թոնրի բուրմունքից
Ու ծլվւոցից
Ինչ-որ մի ծանոթ նվագ են հյուսում,
Որ փռեն թոբիկ ներբաններիս տակ...

Ու տեսա նաև,
Որ ծաղիկները
Նույնպես ինձանից կանուխ են զարթնել
Եվ իրենց մանրիկ,
Փխրուն ձեռքերով
Մի-մի ցող առել,
Թեքվել են խոնարհ,
Որ ցողով օծեն ուրբերն իմ թոբիկ...

ԾՈՒԽԸ

Եվ խաղաղորեն ծուխ էր բարձրանում
Ակութներն ի վեր,
Եվ խաղաղորեն իրար խառնված,
Թրթռում էին տերև ու թռչուն,
Լույսը դաշտերով ու քարափներով
Սուրում անատվեր,
Շեկ զամբիկի պես
Դոփում էր անձայն, անձայն վրնջում:

Օրը նայում էր կապույտ աչքերով
Ու տեսնում հանկարծ,
Որ իր գիշերվա
Ոսկե երազն է աշխարհին թառել,
Իրար գիրկ ընկած կարկաչում էին
Զուր ու ճառագայթ,
Եվ թռչունները թևերի վրա
Գերեվար տանում մի հսկա արև:

Եվ առավոտը՝
Որձաքարի պես կապույտ ու առողջ,
Ինքն իր խորքերից
Զրնգում էր մեղմ ու անլսելի,
Սաղարթ ու տերև
Զրուցում էին մի պարզ բարբառով,
Եվ ծաղիկները զրուցում էին
Քամիների հետ ու թռչունների:

Եվ որոնում կար,
Մեղուն ծաղիկ էր որոնում անհազ,
Ծառագայթը՝ ցող,
Հայացքը՝ աստված,
Զրի երգը՝ հուն...
Եվ առավոտն այդ որոնումի մեջ
Ուզում էր դառնալ

Հողի,
Զրերի
Եվ աստվածների
Ներդաշնակություն:

ԱՄՌԱՆ ՕՐ

Այստեղ տո՛ւն է եղել, հող ու ջրի հանդես,
Աստվածներն են այստեղ խրախճանել հարքած,
Եվ ամառն իր խարտյաշ գիսակները քանդել,
Նրանց համար այստեղ պարել է մերկ ու բաց:

Ծղրիդները ոսկե սրինգներ են սուլել,
Ու բամբիռ են զարկել առուները արծաթ,
Ընթացել են ճերմակ, կորովաբիթ ցուլեր,
Եղջյուրների վրա հողի փառքը բարձած:

Անցել դանդաղորեն, անցել ծանրակճղակ,
Երակների մեջ հորդ մի արարիչ մոլուցք,
Եվ ունգներով ամուսն արեգակը շնչած,
Բառաչել են երկար արևի դեմ ցոլուն:

Մկանների եռքից մի տաք դող է առել
Ու թրթիռ է առել նրանց մեջքը ողորկ,
Ընթացել են նրանք առողջ, որպես տարերք,
Եվ գեղեցիկ, որպես խոյահարող բողբոջ:

Ու տարել են նրանք արեգակը արդար
Ծակատների վրա ու աչքերում թախծոտ,
Եվ բառաչից նրանց՝ երինջները մատաղ
Բռնկվել են հեռվում երանելի քաղցով:

Բառաչի դեմ՝ բառաչ... Զգվել երկար ու ձիգ,
Սաստկացել է արյան մի արարիչ կարոտ...
Ամուսն օր է եղել, եղել արև ու կիրք,
Եղել կարմիր, կանա՛չ, անծայրածի՛ր արոտ...

ՅԵՍԻԿԱ

Ես լույսերի մեջ թափառում լռիմ
Եվ ամենուրեք փնտրում եմ նրան...
Աղբյուրի ճամփին կամ տան կտուրիմ
Ձի՞ ծփա արդյոք շորը հուրհրան:

Սիրտս մարում է ամեն մի կանչից
Եվ սկսում է տխուր երազել,
Մեր հիմ թզենին թեքվում ականջիս,
Ուզում է, կարժենս, նրա տեղն ասել:

Եվ առուն, գի՛ժը, ձեռքիցս բռնած,
Նրանց տան ճամփով քաշում է ինձ վար...
... Բայց ճոճչում է մի փայտե դռնակ,
Եվ ինքն է ահա՝ շփոթ ու շվար:

Կաս-կարմիր շորը ցուքիմ է տալիս,
Բոցի պես թեթև թռչում առվակով:
Գալիս է մեր տուն... Երևի գալիս
Կրակ տանելու հին պատրվակով:

Ջանի՛ տարի է իրար չենք տեսել...
Ու համրանում ենք ինչ-որ ցավերից:
Նույն իրանն է ճոճ, նույն մազերը սև,
Միայն աչքերն են խոնարհ ավելի:

Միայն հայացքը ավելի տխուր, 7/1
Եվ շորն ավելի մատնիչ է դարձել,
Իսկ շրթունքներին կայծկլտում եմ լուռ
Այրվող շշուկներ ու թաքուն հարցեր:

... Տեր իմ, թող գիշեր լինի կապուտակ,
Թող պոկվի հեռվից քնքուշ մի հայրեն,
Ու ծածկաքերան մեր թզենու տակ
Թող ստինքները շապիկս այրեն:

Թող արև թուրի նրա վարսերից,
Եվ աչքերի մեջ արտասուք ցոլա,
Թող հին թզենին օրհնի մեզ վերից,
Ու մեր սրտի մեջ թող գաղտնիքը լա...

Նայում ենք իրար... Աչքերի մեջ տաք
Մի խաժ ամառ է, գույներ են կալի,
Եվ ինչ-որ բան կա քնքուշ ու հստակ,
Եվ ինչ-որ բան կա անհասկանալի:

ԿԱԼԸ

Ես կալ եմ գնում... Մղեղը դեղին
Իր ցուցլանքն է փռել աջ ու ձախ,
Ու թվում է թե արար աշխարհին
Ծուփ-ծափավել է անձայն մի ծիծաղ:

Բարդին շոգի մեջ կառկամել շվար
Ու որոնում է ստվերն իր կապույտ,
Թուխ արտույտները թևում վեր ու վար
Եվ թևիկներից օրհնանք են թափում:

Ամեն ինչ այնպես պայծառ է ու պարզ,
Եվ ամեն ինչից զնգոց է ելնում...
Մի ոտաբոբիկ, թխորակ մի հարս
Կալի մեջ կանգնել, ցորեն է էրնում:

Լեփ-լեցուն մաղը պարզում է երկինք,
Ու մաղից թել-թել արև է ծորում,
Ամեն շարժումից ստինքները գիրկ
Ծոցի մեջ մի տաք դող են օրորում:

Մազերին ոսկե մղեղ է իջել՝
Լուսապսակ է ու լուսե կամար,
Ասես երկնքի ու հողի միջև
Կանգնել է խարտյաշ մի աստվածամայր:

Մամուկը թռչում, կանգնում է կամիմ,
Եվ քայլ են անում եզներն սպիտակ...
Բացում է հանկարծ թափառիկ քամին
Այդ աստվածամոր ծնկածալը տաք:

Արևի մեջ է նա ոտից գլուխ,
Արևի մեջ է աշխարհը արար,
Խաղաղությո՜ւն քեզ, հայրենի իմ գյուղ,
Խաղաղությո՜ւն քեզ, իմ ծննդավայր...

ՎԱՅՐԻ ՄԵՂՐ

Եվ շեկ ժայռերի խոռոչների մեջ
Բույր կար ու բզզյուն,
Եվ շեկ ժայռերի խոռոչների մեջ
Ծեկ մեղուները մեղր էին նյութում,
Որ ծանր լույս էր
Ու լույծ արեգակ:

Եվ մեղրի բույրն էր
Տոթի պես կանգնել ժայռերի միջև,
Այդպես շեկ հողն է
Բուրում ամառվա անձրևից հետո,
Այդպես բուրում է ծաղիկը խարտյաշ,
Բուրում է հացը,
Մարմինը կնոջ...

Եվ շեկ ժայռերից
Մինչև շեկ հովտի ծաղիկները շեկ
Զգվում էր բարակ, մեղրոտ մի ճամփա,
Մի աներևույթ, ոսկեղեն մի լար,
Որ զրնգում էր
Ինքնաքաշխումի խաղաղ բերկրությամբ:
Եվ շեկ ժայռերի
Խոռոչներն ի վար կախվում էր մեղրը,
Որ ծանր լույս էր
Ու լույծ արեգակ...

ՆՈՒՌԸ

Եվ նո՛ւրը, նո՛ւրը...

Կողերի վրա արշալույսը ալ

Եվ ամառային միջօրեների

Շոգը իր ներսում,

Հասուն կրծքի պես սկսում եռալ

Ու մի առնական ձեռք էր աղերսում:

— Ե՛կ, մենք քեզ համար

Լցվեցինք այսպես միջօրեներով,

Լցվեցինք բոսոր

Ու արևահամ հյութերով հողի,

Ե՛կ, մենք քեզ համար նյութեցինք մի տաք,

Մի քաղցր գորով,

Որից ճաքում է

Մաշկը մեր կողի...

Ե՛կ, առ սիրտը մեր

Ու քո բուռնքի առնությամբ գորեղ

Քամիր շուրթերիդ,

Ու քամիր քիմքիդ ծարավին անհագ,

Եվ քո արյան մեջ մենք կզրնգանք

Իբրև միջօրե,

Իբրև բերկրության կարմիր աղաղակ...

ԻՐԻԿՆԱՄՈՒՏ

Ծիրանի լույսն ամպի տակ հոգեվարեց ու հանգավ
Եվ Տավրոսի լանջերին թողեց մոխիրն իր կապույտ,
Հեռու վանքից դողանջեց իրիկնային մի զանգակ
Եվ կարկաչեց դաշտերով արևահար ու թափուր:

Ծննդավայրս է ահա ձորալանջին ծվարել
Կտուրներով իր կավն, բարդիներով վիթխարի,

Յերեկն ամբողջ՝ արևից իրենց կողերը վառել
Եվ թիմա տաք են շնչում ապառաժներն այս վայրի:

Կտուրներին աղջիկներն առվակի ջուր են ցողել,
Ու խոնավ կավն է բուրում երիցուկով և ուրցով,
Ամռան գիշերն է նստում կտուրներին այդ հողն
Հողվորների հոգնությամբ և աստղերի զրույցով:

Հայացքի տակ աստծո իրիկնահացն է դրված
Ու բուրմունքներն են փռված ցորեն հացի ու դաղձի:
Ղողանջում է լուրջությունն ու կապույտի մեջ խրված
Բարդիներն են օրհներգում արդարությունն այդ հացի:

Հետո հեռու կտուրից մորմոքում է անտունին,
Այդպես տխուր ու մոլոր ո՞ւմ է կանչում, արդյոք ո՞ւմ...
Իսկ մի ուրիշ կտուրից աղջիկը՝ աչքն անհունին,
Լսում է երգն ու հետո վերմակի տակ հեկեկում:

Բարդիները լուսնի հետ կտրում արծաթ երազներ,
Թափափում են հոգնաբեկ հողվորների կոպերին,
Ծղրիդի երգը ելել, երկնքի դուռն է հասել,
Խաղաղություն հայցելու ոլորտներից այդ վերին...

ԱՄՌԱՆ ԳԻՇԵՐ

Գիշեր է, լուսնյակ է ու լույս,
Ծղրիդը արծաթ է մանում,
Տերևը դողում է քամուց
Եվ աստղին աչքով է անում,
Իմ գլուղը վրան է առել
Կապույտն ու խշռոցը բարդու,
Իսկ հոսքը տանիքից տանիք
Հայրեն ու տաղիկ է տանում:

— Ախ, հոգի, սոխակը եկել,
Եկել է, վարդին է թառում,

Մի չար ձեռք իմ ու քո մեջտեղ
Սևավոր թոցեր է վառում,
Մանուկ եմ քեզ սիրել, հոգի,
Սիրել ու կարոտս չառել,
Քո ձեռքով պաղ ջրիկ տուր ինձ,
Ծարա՛վ եմ, սրտիկս է մարում:

Ու տաղը թրթռում թեթև,
Թառում է տերևի դողին,
Տերևը տաղի ձեռն մարում,
Ծողեր է թափթփում հողին,
Իսկ ուրիշ կտուրից ահա
Հնչում է մանրիկ մի ծիծաղ,
Աղջկա մի ձայն է հնչում,
Պատասխանն անտում երգողին:

— Սոխակը թառել է վարդին,
Բայց սրտին փշիկն է հասել,
Ինչքան էլ խաղ ու տաղ կանչես՝
Ոչ ջրիկ կտամ ու ոչ սեր,
Բոցի պես քեզ այնքան վառեմ
Ու ծարավ պահեմ քեզ այնքան,
Մինչև որ ծուխ ու մուխ ելնի
Թուխ ու մուխ այդ դունչիկդ ի վեր:

Ծառերը ծիծաղում մանրիկ,
Խփում են լուսնյակի լարին,
Առվակը աստղեր է առել,
Զնգոցով զարկում է քարի՜,
Հայրենը տանիքից տանիք
Եջուկ ու ծիծաղ է տանում,
Տանում է, լույսի պես փռում
Հանդերին, լանջերին, սարին:

— Երդիկից կհանեմ քեզ դուրս
Ու բարձրիկ լեռներս կելնեմ,
Վախվորած տատրակի մմամ

Քեզ կառնեմ ձեռներս, կելնեմ.
Խոցոտ է, ա՛խ, շատ է խոցոտ
Սրտիկը սիրուտեր մարդու,
Ով էլ գա ու դեմս ելնի,
Իմանամ մեռնելս, կելնեմ...

Գիշեր է, լուսնյակ է ու լույս,
Ծղրիդը արծաթ է մանում,
Տերևը դողում է քամուց
Եվ աստղին աչքով է անում,
Ծղրիդը, տաղիկը, քամին
Թել-թելի երազ են հյուսել,
Անհունը նայում է վերից,
Երհնություն ու սեր է մաղում:

ՄՈՐԵԽԸ

Եվ նախ թվաց, թե ամպ է դա,
Ամպ չէր, սակայն,
Ապա թվաց, թե հողմ է սև,
Հողմ չէր դա, ո՛չ...

Հեռվից հեռու
Խլրտում էր խլուրդի պես հսկայական
Ու սողում էր գետնաթավալ ու ծանրապոչ...

Եվ սողում էր
Խշխշոցով մի խժալուր
Ու խժալուր կափկափոցով,
Որ կափկափոց էր չախկալի:

Սողում էր նա,
Գալիս էր նա սպառնալի:

Ամպ չէր սակայն,
Հողմ չէր դա, ոչ...

Համատարած մի սև մորեխ,
Համատարած մի սև մարախ,
Համատարած մի սև երախ,
Համատարած խածող ժանիք,
Խայթ էր խոցող...

Սողում էր մա
Իր խժալուր կափկափոցով,
Խուժում խոփ ու խուռներամ
Եվ ամեն ինչ սևով ծեփում:
Կար արեգակ մի հուրհրան,
Որ շողում էր
Բարակ, բարի
Ու ոսկեգույն ճառագայթով...

Եկավ,
Խփեց իր սև թաթով
Եվ սկսեց խժռել իբրև ոսկե ծղուտ
Ու ոսկե խոտ
Ծառագայթներն այդ ոսկեգույն...

Ու ճառագայթ չեղավ իսկույն,
Չեղավ արև...

Ապա երախն իր արնախուժ
Պարզեց վերև
Եվ սկսեց ծամել ոխով
Կապույտ-կապույտ երազանքը ոլորտների...
Եվ վայրկյանում
Չեղավ կապույտ, չեղավ երազ...

Սարավանդին
Արտն էր փովել՝
Ծեկլիկ,
Խոնարհ
Ու ոսկեվարս...
Եվ հասկերը

Մի իմաստուն լուռության մեջ
Նյութում էին սերն ու բարին,
Որ ձեռքերով իրենց ոսկե
Պարզեն մարդուն
Եվ աշխարհին...

Եկավ հեռվից,
Մի անխարխափ հոխորտանքով
Խփեց արտին,
Եվ հասկերը
Մի պահ միայն
Սարսուղին փշաքաղված
Եվ մոխրացան, և չքացան:

Եվ արտ չեղավ,
Չեղան հասկեր...

Եվ մեղուները ոսկեվոր
Իրենց անուշ բեռը բարձել,
Դեպի խորիսխն էին տանում
Եվ կամ նորից թեթև թևով
Դեպի շաղոտ,
Արևահոտ
Ծաղիկների երազն էին վերադառնում...

Եկավ,
Զարկեց ծաղիկներին,
Ավերակեց բույն ու խորիսխ
Եվ տարածեց
Ծաղոտ, շողոտ,
Արևահոտ ծաղիկների
Ու ոսկեվոր մեղունների
Դիակները ոսկելորիկ...

Եվ ծանրացավ,
Եվ թանձրացավ
Ծառին,

Կալիմ
Ու ողկույզին,
Աղքյուրների մաքուր լույսին,
Հողին,
Ծողին,
Այգաբացին,
Այն աշխարհին՝ ավետյացին...

Իջավ, նստեց
Մի սև մորեխ,
Համատարած մի սև մարախ,
Համատարած մի սև երախ,
Համատարած խածող ժահիք,
Համատարած խայթ մի խոցող.

Ողջը՝ կմախք,
Ողջը՝ դիակ,
Ողջը՝ մոխիր,
Ողջը՝ անծայր մի սևություն,
Մի զարհուրիկ ամայություն...

Եվ հանդերի,
Հովիտների,
Արոտների վրա անա
Մի մահահոտ հողմ է շրջում...

Բացում երախն իր խժալուր,
Կափկափում է ու քրքում:

ԱՆԿԵԶ ՄՈՐԵՆԻ

Այրվում է, այրվում... Եվ բոցը բոսոր,
Կապույտ է ու հիր,
Այրվում է, այրվում... Եվ բոցը մորմոք,
Կարոտ է ու կանչ,

Անկեզ մորենին այրվում է, այրվում
Եվ չկա մոխիր,
Չկա սպառում և չկա վախճամ...

Եվ բոցերի մեջ հուրհրատում է
Աշխարհ մի հեռու,
Եվ բոցերի մեջ տեսիլքն է վառվում
Կապույտ ու կանաչ,
Արևածագ է բռնկվել ասես
Ջյունոտ լեռներում,
Եվ հովիտն ի վար ցոլանք է ցամառ:

Եվ հովիտն ի վար ծփում է խաղաղ,
Արևոտ մի ծուխ, *ՊՄ*
Մի մայր արագիլ ճաճանչն ուզում է
Կտուցին առնել,
Բոցերի նման կարմիր ձիերն են
Այստեղ արածում,
Եվ արածում են սպիտակ գառներ:

Եվ բոցը դողում, գալարվում է բոցն
Ու ողջը ջնջում,
Եվ բոցը նորից դառնում է մորմոք
Ու անշեջ կրակ,
Եվ բոցի միջից մի գարմանալի
Բարբառ է հնչում,
Եվ ծավալվում է մի սուրբ պատարագ:

Ծավալվում է նա, իջնում ամալի
Դաշտին ու հանդին,
Ծավալվում է նա, խունկի պես օծում
Մասունք ու աճյուն,
Ծավալվում է նա այրված ու ծարավ
Այն անապատին,
Որ իր հրեղեն ողբն է հառաչում:

Եվ այրվում է մա... Եվ բոցը բոսոր,
Կապույտ է ու ձիթ,
Այրվում է, այրվում... Եվ բոցը մորմոք,
Կարոտ է ու կանչ,
Անկեզ մորենին այրվում է, այրվում
Եվ չկա մոխիր,
Չկա սպառում և չկա վախճան...

1969-1971

!

*Սերը... նման է նա Քղմարտության,
Կես Քղմարտություն չի լինում՝ կյանքում,
Չի լինում կես սեր...*

ԱՍՔ ՄԻՐՈ

ՀԻՄՆ ԿՆՈՋ

Լուսաբացին, երբ քնատ քո ձևերն են նվաղում,
Մարմինդ ի վար տաք հողի շնչառությունն է խաղում:

Ու երբ ելնում ես զարթնած, նետում քողը քո հագի,
Քեզ հետ զարթնում է ասես քնած շունչը կրակի:

Հողի պես սուրբ ու բեղուն և կրակի նման մեղմ,
Դու՝ հայտնություն հրաշքի, տառապանքի դու օրենք:

Դու՝ առաջին ձնծաղիկ՝ տրված լույսին ու քամուն
Եվ շուրթերս արյունող անապատի դու սամուն:

Դու՝ հավատի մաքրություն ու մեղավոր դու հերձված,
Դու՝ մեկնելի մեղեդի ու սեպագիր առեղծված:

Ծրթունքներս ճաքճքող ծարավի դեմ ու քաղցի
Հաղորդություն դու գինու, հաղորդություն դու հացի:

Քե՛զ եմ գալիս ես անվերջ ծարավս ու քաղցս առած,
Եվ արյունն իմ հնամյա ծնկաշոք է քո առաջ:

1970

Ս Ե Ր

Թրթռուն կրծքով
Մի աղջիկ—Եվա,
Մի խանդոտ, տենդոտ
Այրամարդ—Ադամ,
Ու նրանց միջև
Մի մեծ առնղծված,
Ալեկոծություն
Մի հավերժական...

1980

ԺԱՄ ՀԱՅՏՆՈՒԹՅԱՆ

Հիմա գիտեմ հաստատ՝ օրերիս օրն էր դա,
Հայտնության ժամն էր դա մեծ ու վերին...
... Կապույտի մեջ սուզված բարդիները խարտյաշ
Ոչ թե խշշում խաղաղ, այլ աղոթում էին:

Կապույտի մեջ սուզված բարդիները ձգվում,
Նայում էին Ռեովից թաքուն դողով,
Որ քարափին տեսնեն քո հասակը ճկուն,
Քո ոտքերը բոբիկ, ծամը ցողոտ:

Եվ տոն եղավ, եղավ հայտնության մեծ մի ժամ
Ու այդ ժամը եղավ քարանձավում:

Մատներս էին ցավում քո քնքշանքից դաժան,
Աչքերս էին դաժան լույսից ցավում:

Աչքերս էին ցավում այդ մութ քարանձավում,
Այդ մութ քարանձավում երգն էր արյան,
Ինչ-որ անտես ոգի ասես մեղքն էր քավում,
Աղոթում էր ասես, երգում «հարյավ»...

Որձաքարից քամվող արցունքները մաքուր
Մեզ մկրտում էին որպես կարոտ,
Եվ քարանձավն ասես մեզ օրհներգում էր լուռ
Նախամարդու գտած միակ քառով:

Ու երբ կուրծքդ էր հանկարծ թեթևակի քացվում,
Բուրում ցորենի պես, ուրցի, խունկի,
Արշալույսով էին իմ աչքերը լցվում,
Ու գաղտնիքն էր իմ դեմ իջնում ծունկի:

Ես՝ պատանի, ես՝ կույր, քայց հասկացա արյամբ,
Որ դա սեր չէ միայն, այլև սկիզբ,
Որ դա հող է ու ջուր, ճակատագիր ու բախտ,
Հրո վայելք է դա, հրո կսկիծ...

Խավար է դա ու լույս, ճառագայթ է ու խայթ,
Անդունդի ահ է դա, քարձունքի դող,
Եվ ինչքան էլ քացվի, պիտի մնա անհայտ,
Պիտի մնա անհաս ու անհաղորդ:

Այդպես անհաս ու մերկ՝ հեռուներում կանգնած,
Պիտի կանչի իբրև կարոտը բորբ,
Պիտի հավետ ձայնի իբրև արյան տագնապ,
Բայց և հավետ թողնի ծարավ ու որբ:

... Եվ օրերիս հեովից ես օրհներգում եմ քեզ,
Փառաբանում եմ քեզ լուռ ու ծնկած,
Քե՛զ, օրերի իմ օր, իմ առաջին վայելք,
Իմ հավերժող ծարավ, դաժան իմ քաղց...

1979

Այսօր քեզ նորից հիշել ես
Ու ետ եմ կանչում, անգին,
Աշխարհում կապույտ գիշեր է,
Ու հովն է սուլում հանդից:

Ծաղիկներն աղոթում են
Այնպես մեղմ, այնպես արդար...
Եկ, այսօր խավարի մեջ
Զղջումիս երգը կարդամ:

1940

Առումներում փշուր-փշուր
Լուսնկաներ կային,
Իմ կարոտը դարձել շշուկ,
Կանչում էր, որ գայիր...

Հևում էին ինչ-որ հովեր,
Թևում հեռո՛ւ-հեռո՛ւ,
Աստղեր էին ուզում շոյել
Բարդիները վերում:

Ախ, ճամփաներ դուք ամայի,
Ախ, հովի խենթ ալիք,
Ինչ-որ մի տեղ գիշերային
Տխուր հավքն էր լալիս...

1946

Դաշտով վազում է
Մի բարակ աղջիկ,
Ոտաբորիկ է,
Ու ջորն սպիտակ...

Ամպրոպի հոտ կա,
Որոտ կա օդում,
Ու հեկեկանք կա,
Ծանթ կա ամպի տակ:

- ... Ամպը որոտաց,
Հեկեկաց, անցավ,
Արցունքի մեջ եմ
Ծաղիկ ու թփեր...

Աղջկա շորը
Կպել կոնքերիմ
Ու թրթռացող
Կրծքիմ է կպել...

Դաշտով վազում է
Մի բարակ աղջիկ,
Անձրևի ցող է
Ու շող է ծամիմ...

Դեռ վազում է նա,
Դեռ վազում եմ ես,
Չե՛մ հասնում մրան
Ու ծիածանին...

Այսօր քեզ նորից հիշել եմ
Ու ետ եմ կանչում, անգին,
Աշխարհում կապույտ գիշեր է,
Ու հովն է սուլում հանդից:

Ծաղիկներն աղոթում են
Այնպես մեղմ, այնպես արդար...
Եկ, այսօր խավարի մեջ
Զղջումիս երգը կարդամ:

1940

Առուններում փշուր-փշուր
Լուսնկաներ կային,
Իմ կարոտը դարձել շշուկ,
Կանչում էր, որ գայիր...

Հևում էին ինչ-որ հովեր,
Թևում հեռո՛ւ-հեռո՛ւ,
Աստղեր էին ուզում շոյել
Բարդիները վերում:

Ախ, ճամփաներ դուք ամայի,
Ախ, հովի խենթ ալիք,
Ինչ-որ մի տեղ գիշերային
Տխուր հավքն էր լալիս...

1940

Դաշտով վազում է
Մի բարակ աղջիկ,
Ոտաբորիկ է,
Ու ջորձ սպիտակ...

Ամպրոպի հոտ կա,
Որոտ կա օդում,
Ու հեկեկանք կա,
Ծանթ կա ամպի տակ:

- ... Ամպը որոտաց,
Հեկեկաց, անցավ,
Արցունքի մեջ եմ
Ծաղիկ ու թփեր...

Աղջկա շորը
Կպել կոնքերին
Ու թրթռացող
Կրծքին է կպել...

Դաշտով վազում է
Մի բարակ աղջիկ,
Անձրևի ցող է
Ու շող է ծամիմ...

Դեռ վազում է նա,
Դեռ վազում եմ ես,
Չե՛մ հասնում մրան
Ու ծիածանին...

Մի հեռավոր ծղլիղի կանչ,
 Մի բարալիկ, տխուր ուռի...
 Քուն է մտել կտուրը տան
 Լուսնյակի մեջ ու լագուրի:

Պառկել եմ ես՝ կոպերիս տակ
 Լուսնկաներ փշուր-փշուր,
 Ու մի աղջիկ՝ շորն սպիտակ
 Ու ինքը տաք, մի տաք շշուկ...

Առուն գնում սիրտը ելած,
 Տանում է լույս երազանքներ,
 Երկինքն ի վար՝ աստղերի լաց
 Ու աստղային տխուր զանգեր...

Երկինքն ի վար՝ ամենամեծ,
 Ամենատաք, ամենահուր
 Ասուպն ընկել իմ սրտի մեջ
 Ու սրտիս հետ մխում է լուռ...

Մի մոլորված կապույտ թռչուն,
 Մի բարալիկ, տխուր ուռի,
 Մի աստղային անքնություն՝
 Լուսնյակի մեջ ու լագուրի...

1976

Գալիս էր՝ բոբիկ, մազերը արձակ,
 Գալիս էր՝ ձեռքին ծաղիկ մի կապույտ:

Զիլ զրնգում էր ծիծաղը արծաթ
 Ու զրնգալով կանչում, խուսափում...

Գալիս էր քոքիկ, գալիս էր շաղոտ,
Գալիս էր որպես խենթ բերկրությունը...

Ի՞նչ իմանայի, որ այդ ծիծաղով
Գալիս է ինքը՝ ողբերգությունը...

1979

Երկու ծաղկած փշատենի
Օրորվում են վերջալույսին,
Մեկը թեքվում է, որ հենի
Գանգոյր գլուխը մյուսին:

Ինչ-որ բան են իրար ասում,
Ասես գգվում մեկը մեկին,
Նրանց սոսափն են ես լսում
Ու շշուկները անմեկին:

Կարկաչո՞ւմ է գարնան առուն,
Շուրջը դաշտերն են լուռ մնջում...
Ես այնպես լա՞վ եմ հասկանում,
Թե նրանք ի՞նչ են շջնջում...

1944

Գարնան ջրերն են հորդում, գարնան ջրերն են երգում,
Ասես սիրուց հեկեկում, ու կարոտում եմ ես քեզ:

Թափառում եմ մայրերում, քեզ եմ փնտրում ամեն տեղ,
Սրտիս մեջ քեզ եմ երգում ու կարոտում եմ ես քեզ:

Մի հեռավոր ծղրիդի կանչ,
 Մի բարալիկ, տխուր ուռի...
 Քուն է մտել կտուրը տան
 Լուսնյակի մեջ ու լազուրի:

Պառկել եմ ես՝ կռպերիս տակ
 Լուսնկաներ փշուր-փշուր,
 Ու մի աղջիկ՝ շորն սպիտակ
 Ու ինքը տաք, մի տաք շշուկ...

Առուն գնում սիրտը ելած,
 Տանում է լույս երազանքներ,
 Երկինքն ի վար՝ աստղերի լաց
 Ու աստղային տխուր զանգեր...

Երկինքն ի վար՝ ամենամեծ,
 Ամենատաք, ամենահուր
 Ասուպն ընկել իմ սրտի մեջ
 Ու սրտիս հետ մխում է լուռ...

Մի մոլորված կապույտ թռչուն,
 Մի բարալիկ, տխուր ուռի,
 Մի աստղային անքնություն՝
 Լուսնյակի մեջ ու լազուրի...

1976

Գալիս էր՝ բոբիկ, մազերը արծակ,
 Գալիս էր՝ ձեռքին ծաղիկ մի կապույտ:

Զիլ զրնգում էր ծիծաղը արծաթ
 Ու զրնգալով կանչում, խուսափում...

Գալիս էր բոքիկ, գալիս էր շաղոտ,
Գալիս էր որպես խենթ բերկրությունը...

Ի՞նչ իմանայի, որ այդ ծիծաղով
Գալիս է ինքը՝ ողբերգությունը...

1979

Երկու ծաղկած փշատենի
Օրորվում են վերջալույսին,
Մեկը թեքվում է, որ հենի
Գանգոյր գլուխը մյուսին:

Ինչ-որ բան են իրար ասում,
Ասես գգվում մեկը մեկին,
Նրանց սոսափն են ես լսում
Ու շշուկները անմեկին:

Կարկաշո՞ւմ է գարնան առուն,
Շուրջը դաշտերն են լուռ մնջում...
Ես այնպես լա՞վ եմ հասկանում,
Թե նրանք ի՞նչ են շնջում...

1944

Գարնան ջրերն են հորդում, գարնան ջրերն են երգում,
Ասես սիրուց հեկեկում, ու կարոտում եմ ես քեզ:

Թափառում եմ մայրերում, քեզ եմ փնտրում ամեն տեղ,
Սրտիս մեջ քեզ եմ երգում ու կարոտում եմ ես քեզ:

Իմ առաջին երգի պես, հազար անգամ մտքիս մեջ
Սիրուս խոսքերն են հեգում ու կարոտում են ես քեզ:

Սակայն հանկարծ փողոցում քեզ պատահմամբ հանդիպած,
Իմ ճանապարհն են թեքում ու կարոտում են ես քեզ:

1949

ԶՄՌԱՆ ԳԻՇԵՐ

Զյո՛ւն է գալիս դրսում... Եվ որքան լավ է այս
Գիշերի մեջ նստել ու անրջել,
Խորհել, որ կյանքը կա, որ աշխարհում դու կաս,
Որ գարուն կա պահված հողի մեջ ջերմ...

Որ դու իջնող ձյունի քնքշությունը հագած
Այս գիշերով խաղաղ կարող ես տունն իմ գալ,
Ներշնչանքի նման սպասված և սակայն
Ներշնչանքի նման անակնկալ:

Որ դու կարող ես գալ այս գիշերով խաղաղ՝
Թարթիչներիդ վրա ձյունն սպիտակ,
Քո մատներով քնքուշ՝ մազերիս հետ խաղալ
Ու մեղմորեն շոյել ճակատս տաք:

Որ կարող է քո սև թարթիչներին իջած
Զյունափռոշին հալվել իմ տաք շնչից:
Ու կարող ես դու ինձ գիշերի մեջ ժպտալ
Սիրո մաքուր-մաքուր արտասուքի միջից:

Զյո՛ւն է գալիս դրսում... Եվ որքան լավ է այս
Գիշերի մեջ նստել ու անրջել,
Խորհել, որ կյանքը կա, որ աշխարհում դու կաս,
Որ գարուն կա պահված հողի մեջ ջերմ:

1948

Ալիքը խփում ու տանում է նավակը,
 Եվ հովը երգեր է ասում.
 Ինչ բաց է երկինքը, արևը ինչ տաք է,
 Ինչ լավն է այս լիճը լազուր:

Մայերը թրջում են ջրի մեջ թևերը,
 Մախրում ու ճշում են օդում,
 Քամին քանդակում է չքնաղ քո ձևերը,
 Շոյում է վարսերը քո թուխ:

Բաց ծովն է մեր դեմը, ջրերը երգում են,
 Ափերը թողել ենք հետև.
 Երբ սերն է վարում քո նավակը կյանքում այս,
 Ինչ հեշտ է ուղիս ու թեթև:

Ծովի պես ծփում է հոգուս մեջ խայտանքը,
 Ու սիրտս լեցուն է այնպես,
 Սիրում եմ արևը, սիրում եմ այս կյանքը,
 Այս լիճը, աշխարհը ու քեզ:

1943

Հովի շունչը կար ու հովի թև,
 Ու լուսին կար խոշոր,
 Եկել էր նա՝ հագին թեթև,
 Հագին բարակ մի շոր:

Եկել էր նա, եկել թաքում,
 Բայց հլու չէր, ա՛խ, չէր,
 Գալարում էր մեջքը ճկում
 Եվ ուզում էր փախչել:

Բայց վախժորած սիրտը սրտիս
Ուրի՜շ բան էր ասում...
Ու բուրում էր նրա շուրթից
Մեղքի համը հասուն:

Հովե՛րն էին... կուրծքը բացին,
Ծա՛տ էր բարակ հագել,
Ու լուսնի տակ թպրտացին
Տատրակի գույգ ձագեր:

Եվ դողում էր, դողում էր նա՝
Հագին բարակ մի շոր...
Դողում էին լուսնյակի տակ
Արցունքները խոշոր...

1976

Ծաղոտ փեշը քամուն տված,
Ծամը նետած ետև,
Կանաչ-կանաչ դաշտի միջով
Վազում էր նա թեթև:

Քամին սուրում, քամին հասնում,
Ելնում հասակն ի վեր,
Բաց էր անում քնքուշ-քնքուշ
Ու մեղավոր ձևեր...

Եվ ձևերից այդ մեղավոր
Լո՛ւյս էր կաթում հողին...
Ասես վազում էր, որ ձուլվի
Հեռաստանի շողին:

Ախ, դու քամի մեղսոտ ու չար,
Ախ, մեղավոր ձևեր...
Ո՞ր է աղջիկն, ո՞ր է քամին,
Ո՞ր եմ, ո՞ր եմ թևել...

1970

ՍՊԱՍՈՒՄ

Զարթոնքի շունչ ու բուրմունք ու լո՛ւյս ու լո՛ւյս կա օդում,
Լեռան հետև ինչ-որ տեղ գարնան ամպն է որոտում:

Շուտով, շուտով երևի կիջնի անձրևը հստակ,
Ուրախության ու սիրո արտասուքի նման տաք:

Իսկ դու ճամփին ես հիմա, իսկ դու ինձ մոտ ես գալիս,
Դո՛ւ իմ վաղո՛ւց երազած, անմատչելիս, ցանկալիս:

Գուցե բռնի քեզ ճամփին այս անձրևը մաքրաշիթ,
Իջնի քո նուրբ ուսերին ու վարսերի մեջ քո խիտ:

Եվ շո՛ւտ անցնի երևի, անցնի հոգնած ու խոնարհ,
Աղամանդներն իր թողած քո վարսերի մեջ խոնավ:

Ու երբ դու գաս, երբ դու գաս, կրծքիս վրա կանձրևի
Բույրը քո թաց վարսերի և աղամանդն անձրևի:

Սպասում ու չգիտեմ՝ գարնան ա՛մպն է դա օդում,
Թե իմ սիրուն է կրծքիս տակ սպասումից որոտում:

1949

ՔԵԶ

Չէիր եկել դու դեռ, դեռ ինձ համար կյանքում
Դու չկայիր անգամ, միակ իմ սեր,
Բայց իմ պատանության թախծոտ երազանքում
Ես քո պատկերն էի լույսից հյուսել:

Ու դու եկար հանկարծ, եկար անակնկալ,
Եկար որպես գարնան շունչը մաքուր,
Հպարտորեն եկար ու քնքշորեն եկար,
Եկար որպես մուսա ու որպես քույր:

Մոլորվել էր գիշերն աչքերիդ մեջ խորին,
Դողում էր քո կրծքին ծանր մի ծամ,
Դու մոբիրան էիր, որպես բարակ լորին,
Թեթև էիր, որպես սարի այծյամ:

Եկար ու թև տվիր դու իմ ներշնչանքին,
Սրտիս երազ տվիր, երգիս՝ ոգի,
Այնպես նման էիր դու իմ անբջանքին,
Այնպես նման չէիր դու ոչ ոքի:

Ու սիրեցի ես քեզ պատանորեն, անքուն,
Ինչպես սիրում է լոկ սիրտն այն անեղծ,
Որ մի ծաղկի համար այրվել գիտե կյանքում,
Ու խեղդվել մի զիրթ արցունքի մեջ:

Ու երբ հեռու եղա, ու երբ մեմակ եղա,
Ու երբ թախծեց հոգիս լուռ ու տրտում,
Դու կարծես ծուխ դարձար հայրենի տառ վրա
Ու կանչեցիր հեռվից, կանչեցիր տուն:

... Երկար է դեռ ճամփամ... Ու մեր ճամփին հեռու
Դեռ կարող է լինել մորիկ ու ձյուն,
Տո՛ւր ինձ ձեռքդ փոքրիկ, ապավինիր սիրուս,
Դու իմ միակ, իմ սե՛ր, իմ քնքշություն:

1964

Եվ ամեն անգամ քեզ համդիպելիս,
Ես թեթևակի բարև եմ տալիս...
Ու անցորդներին այնպես է թվում,
Թե մենք հազիվ ենք իրար բարևում:
Զգիտեն նրանք և ի՞նչ իմանան,
Որ կանգ է առնում սիրտն իմ մի վայրկյան,

Որ ես քայլերս եմ մի պահ շփոթում,
Մոռանում աշխարհն, օդ փնտրում օդում...
... Բայց անցորդներին այնպես է թվում,
Թե մենք հազիվ ենք իրար բարևում:

1951

Նորից ձնհա՛լ է, ձնհա՛լ...
Նորից ջրերն են կանչում,
Հողի փոքրիկ սի պատառ,
Տես, կանաչել է արդեն,
Ախ, կարոտները այս խենթ
Ինչո՞ւ են սիրտն իմ տանջում,
Ո՞ւր են, ո՞ւր են ինձ կանչում,
Ո՞ւր են տանում, չգիտեմ:

Բախտը վաղուց է կյանքում
Մեր ճամփաները շեղել,
(Առաջին սերն աշխարհում
Միշտ անհաս է երևի),
Բայց քո հեռու կարոտից
Նույից սիրտս է հեղեղվել,
Ինչպես ջրերը գարնան
Ցուլանքի դեմ արևի:

Սիրտ ցավելու չափ ամուր
Կարոտել եմ քեզ նորից,
Բայց դու հեռո՞ւ ես, հեռո՞ւ,
Դու չես կարող արդեն գալ.
Եվ այնքան շատ եմ այսօր
Հոգուս մեջ սեր ու թախիծ,
Որ ես պատրաստ եմ այս խենթ
Ջրերի հետ հեկեկալ:

Նորից ձնհալ է, ձնհալ...
 Նորից ջրերն են կանչում,
 Հողի փոքրիկ մի պատառ,
 Տես, կանաչել է արդեն,
 Ախ, կարոտները այս խենթ
 Ինչո՞ւ են սիրտն իմ տանջում,
 Ո՞ր են, ո՞ր են ինձ կանչում,
 Ուր են տանում, շգիտեմ:

1953

Արեգակն է համբուրում,
 Բուրում է հողը կրկին,
 Ու կանաչ դաղձն է բուրում
 Առունների եզերքին:

Դու հիշեի՛ր իմ մասին,
 Գայիր խոնարհ ու հլու,
 Ու գնայինք միասին՝
 Հեռուններում շրջելու:

Թափառեինք... Ու հանկարծ
 Մաղեր անձրևը հստակ,
 Դու տատրակի պես հոգնած
 Ծվարեի՛ր թևիս տակ:

1955

Իմ պատանության կապույտ գիշերներ,
 Լեցում աստղերի ոսկե շշուկով,
 Հովանի եղաք դուք սիրուն իմ ջերմ
 Հիմ փշատենու օրորուն շուքով:

Սերն իմ աղջիկ էր պարզ ու հասարակ,
Մազերը՝ մետաքս ու զգեստը՝ չիթ,
Գալիս էր թաքուն, հևում էր արագ:
Աստղոտ գիշերը աչքերում վճիտ:

Ու պարզ հրաշքով ի՛մն էին դառնում
Աստղային՝ ոսկու անձրևը վարար,
Ամռան գիշերվա կապույտը անհուն,
Հեքիաթը, երազն ու աշխարհն արար:

Ի՛մն էին դառնում մոտիկն ու հեռուն,
Անհասը, անհայտն ու անկարելին,
Ես կարող էի աստղերը շողուն
Հավաքել, շաղել նրա վարսերին:

Ես կարող էի երկնքի մթին
Մետաքսը նրա ունն ի վար թափել
Եվ Կաթնծիրի արծաթե գոտին
Նրա բարալիկ իրանին կապել:

Ես կարող էի...

Այն ևս ինչ հազարաչք
Գիշերվա նման գիշեր է կրկին,
Բայց չի կատարվում էլ ոչ մի հրաշք,
Ու էլ չի՛ հասնում ձևոքս երկնքին...

1980

Ինչու՞մ են հին վերքն հաճախ է ցավում,
Երբ եղանակը ամպոտ է ու վատ...
Բայց գարունն այսօր այնպես արևում,
Փռում է լույսի հրճվանքն անարատ:

Ծիծառներն այնպես հարբա՛ծ են թևում,
Այնպե՛ս է շիկնել ծաղկած դեղձենին,
Որ ես չգիտեմ, ինչո՞ւ է նվում
Սիրտն իմ, որի մեջ բեկոր կա մի հիմ:

... Ե՞րբ է գարունն այս դառնալու ամառ,
Որ խաղաղ զարկի սիրտն իմ խենթացած,
Վա՛տ եղանակ է սա սրտի համար,
Ուր հիմ բեկոր կա սիրուց մնացած:

1961

ՎԱՅԵԼՔ

Այնտեղ ծառերն ի վար ու շեկ ժայտերն ի վար
Կախվել էին ճաքած ու արնածոր նոներ,
Ու ես քեզ հետ, իմ թուխ, իմ արևոտ, իմ լավ,
Այգիների ոսկե ճամփան էի բռնել:

Ծոցվոր ծառերն էին տարուբերվում խոնարհ,
Քի ծփում էր մի տաք հասունության ալիք,
Աշնան բույր էր գալիս քո շուրթերից խոնավ,
Եվ արևի քո՛ւյր էր քո ուսերից գալիս:

Արեգակն իր կարմիր ընդվզումն էր վառում,
Եվ այգեստանն ասես նվաղում էր կրքից,
Քո լուռալիք կուրծքն էր ծանր տուրևառում՝
Հասունությանը աշնան, հասունությանը մրգի:

Շոալ էին այնպես աշուն, արև ու հող,
Շոալ էին այնպես, գինով էին ու բաց...
Ու ես օրհնում էի քո շուրթերը բուրող
Եվ քո վարսերը թուխ՝ մերկ ուսերիդ թափած:

Ու ես օրհնում էի հողն այս բազմադարյան,
Ու քեզ էի օրհնում, բոնկումը քո լուռ,
Ու ես օրհնում էի ընդվզումը արյան՝
Հրա՛շքն ամենասուրբ...

1961

Գիշերն ի լույս իմ բոլոր
Հին սերերը հիշեցի...
Մեկն առեղծված էր ասես,
Մեկը՝ դատարկ մի խեցի:
Մեկը անսիրտ էր ու չար,
Մեկը՝ սիրտ էր ու հոգի,
Մեկը երգի էր մամն
Ու մամն չէր ոչ ոքի...
Վերհիշեցի բոլորին
Կարոտանքով ու խանդով,
Մաքրվեցի ես նորից
Մի լուսեղեն տանջանքով:
Վերհիշեցի բոլորին
Ու բոլորին ներեցի,
Ու բոլորին, բոլորին
Այսօր նորից սիրեցի:

1962

Դու եկար այն գիշեր, դու եկար ինչպես սերն է գալիս,
Քնքշորեն ու հպարտ դու եկար ու եկար հեծիմ,
Ձնհալի բույրերով, կանացի բույրերով մի ալիք
Փշրվեց իմ կրծքին ու ծփաց վարսերի հետ քո սև

Ղողանջում ու կանչում էր երկինքն աստղերով, երազով,
Հով գիշերն էր շրշում ու մետաքսն էր շրշում քո հագի,

Ես օրհնում, օրհներգում էի քեզ, քո Ռասակը մազող
Ու վարսերը, վարսերը քո սև՝ մման սև կոհակի...

Դու եկար այն գիշեր, դու եկար ինչպես բախտն է գալիս,
Ու հետո հեռացար... Եվ անդարձ հեռացար բախտի պես,
Բայց կոպերդ փակած ու կրծքիս քնքշորեն հեալիս,
Չիմացար, որ իմ կուրծքը բացի ու հավետ քեզ այնտեղ
դրի ես...

1981

Ծաղկի, ցողի ու լույսերի մեջ ծավի
Հեռու մի օր դու իմ դիմաց բարձրացար,
Աչքերիդ մեջ գիշերները հարավի
Ու հարավի արշալույսները պայծառ:

Կյանքը պարզ էր, պարզ էր աշխարհը անգամ,
Սերդ անմեղ ու անչար էր ու անցավ,
Դու հիմն էիր և իմն էիր դու այնքան,
Որ քեզ մի օր անփութորեն մոռացա:

Ես հիշում եմ հիմա օրերն այն ծավի,
Մութ ու լույսով լեցուն աչքերը քո հեզ...
Դու փոխվում ես կարոտանքի ու ցալի,
Եվ զգում եմ ես քեզ ցավո՛ղ սրտի սխե:

1981

ԱՆԱՆՈՒՆ

Կա անամուն մի կարոտ, անհասնելի ինչ-որ տեղ,
Որ արթնանում է հանկարծ ու մորմոքում հոգուդ մեջ:

... Ահա գնացքը կանգնեց մի անծանոթ կայանում:
Եվ անծանոթ մի աղջիկ կարծես ձեռքով է անում:

Քարալիկ է ու խարտյաշ, աչքերը լի կապույտով,
Չթե գգեստն է ծփում երիցուկով ու պուտով:

Եվ թվում է հոգուդ մեջ կան շշուկներ ու բառեր,
Որ պիտի սիրտդ կյանքում միայն նրան վստահեր:

Թվում է նա՛ է, այդ նա՛, քո երազանքն իսկական,
Որին փնտրել աշխարհում ու չես գտել դու սակայն:

Բայց զիլ դողանջ ու սուլոց... Մնում է նա կայանում,
Իսկ քեզ գնացքը նորից հեռո՛ւ-հեռո՛ւ է տանում:

Եվ անամուն մի կարոտ, անհասանելի ինչ-որ տեղ
Արթնանում է քո հոգում ու մորմոքում է անվերջ:

1961

Երազիս մեջ այսօր քեզ հետ էի նորից,
Նորից քեզ հետ էի, իմ հեռավոր...
Մենք բարձրանում էինք անձրևաթաց ձորից,
Թրջված, ցողաթաթախ ու բախտավոր:

Դու նույն աղջիկն էիր, այնպես նուրբ ու բարակ,
Անսեթևեթ այնպես, այնպես բարի,
Դու նույն աղջիկն էիր՝ մազերդ հյուս արած,
Ամենալավ աղջիկն այս աշխարհի:

Դեռ հողմը չէր անցել սիրո դաշտով պայծառ
Ու չէր տարել իր հետ ոչ մի ծաղիկ,
Դեռ անծանոթ էիր դու խաղերին քո չար,
Ես անծանոթ էի խանդի ցավին:

Ծուրջը ծաղկած ծառերն անուշ բուրում էին,
Երկնքի մեջ կապույտ՝ և ոչ մի ամպ,
Ես քեզ շոյում էի, քեզ համբուրում էի
Ուխտավորի սիրով ու սրբությամբ:

Ուրախ լալիս էին առունները հորդած,
Արևի տակ պայծառ՝ հողն էր մխում...
... Ես արթնացա քնից՝ դրսում աշուն էր թաց,
Ու անձրևն էր լալիս մեղմ ու տխուր...

1962

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԱՄՊՐՈՊ

Ես մոռացել էի, որ ամպրոպ կա կյանքում...
Օրը գորշ էր այնպես,
Երկինքն այնպես անգույն:
Կանաչ ծառերն անգամ,
Որ գիտեին սիրո սուրբ սարսուռով դողալ,
Լուռ կարկամել էին:
Ծաղիկների երանգն ասես քամել էին,
Թռչունները բոլոր իջել էին վերից
Եվ չգիտես, թե ուր ապաստանել,
Քամին մտել քարայր,
Սիրտ չէր անում իր տաք գլուխը դուրս հանել:
Բարակել էր առուն
Եվ չէր զարկում իրեն էլ քարեքար:
Այդ ամենը, այո, հենց այդպես էր, որ կար,
Բայց ոչ հողի վրա, այլ իմ սրտում...

Ու չգիտեմ ինչպես
Ու չգիտեմ ինչից
Հանկարծակի փոխվեց օրն այդ տրտում:
Ու չգիտեմ ինչպես
Խավարի ու լույսի խաղ սկսվեց հանկարծ...

Մերթ մթնեցին ամպերն ու մերթ տվին ոսկուն,
 Մերթ արևը շողաց ու թաքնվեց իսկույն,
 Մերթ ծանրացավ մի ամպ ու չանձրևեց սակայն,
 Ու մերթ ամպերն ամեն լույս ու հրդեհ հագան...
 Եվ այդ թովիչ խաղը խավարի ու լույսի
 Մերթ խոստումի պես էր,
 Մերթ նման էր հույսի...
 Այդ ամենը, այո, հենց այդպես էլ եղավ
 Եվ, սակայն, ոչ վերում,
 Այդ ամենը եղավ
 Իմ աչքերին նայող քո աչքերում:

Ու չգիտեմ ինչպես
 Ամպի սրտում հանկարծ շքեղ շանթը շողաց,
 Ու չգիտեմ ինչպես
 Ամպի կոպին հանկարծ արտասուքը դողաց,
 Ու չգիտեմ ինչպես սկիզբ առավ հանկարծ
 Արտասուքով, լույսով, շանթերի շեկ խաղով
 Ու կապույտով հարուստ մի խենթ տեղատարափ...
 Խելագարվեց առում, նետվեց քար ու քարափ,
 Ծառը ծափեց, դողաց
 Ու թրթռաց որպես կանաչ մի սիրտ,
 Իսկ օդը, օդն ամռան
 Զննադիկով բուրեց...

1963

Դու խուժեցիր իմ քախտի մեջ
 Իբրև մի տոթ հադավ,
 Տվիր լույսի շնորհը մեծ,
 Բայց և մի խոր ծարավ:

Մերթ կանչելով՝ խուսափեցիր,
 Խուսափելով՝ եկար,

Մերթ հով եղար, սոսափեցիր,
Ու մերթ՝ մորիկ մի չար:

Մերթ ապառաժ դարձար ու վեժ
Ու մերթ՝ փխրում մի սիրտ,
Մերթ մթնեցիր, որ մոլորվեմ,
Մերթ տո՛ճն արիր լույսիդ:

Իմ կարոտի և սպասման
Գիշերներին ի վարձ
Դու ինձ թողիր անպատասխան
Ու անմեկին մի հարց:

Անգոր եղա ես քո անափ
Լույսն ու մութը զատել,
Անգոր եղա քեզ հասկանալ,
Անգոր եղա ատել:

Ու քայլում եմ հոգնած ու լուռ
Ոտնահետքով ես քո,
Դու իմ մեղսո՛ւտ, դու իմ մաքո՛ւր,
Դու իմ Մանոն Լեսկո:

1989

ԳՆԱՆՔ, ՍԻՐԵԼԻՍ...

Գնանք, սիրելիս,
Ինձ համար մեկ է, դու ընտրիր ուղին
Եվ ժամանակը դու ընտրիր նույնպես,
Ես սիրում եմ քեզ երկնքի նման և նման հողի,
Եվ ո՛ւր էլ գնանք
Ու ե՛րբ էլ գնանք,
Երկինք կլինի և հող կլինի,
Կլինի նաև այն հրաշքը սուրբ,
Որ լուրթ երկնքի ու սևահողի
Դաշնությունից է արարվում անտես:

Դու իմ հողեղեն,
Եվ դու չգիտես ինչքա՞ն եմ սիրում
Փոքրիկ ձեռքերիդ թուլությունը խոնջ
Եվ պարագիծը քո գիրգ իրանի,
Քո նազանքների ծփանքը դողդոջ,
Ծփանք մի, որով հպարտ ալիքն է ծփում ծովի մեջ,
Եվ լուսաբացին ծփում է օդում ծո՛ւփը ծիրանի:
Եվ դու չգիտես ինչքան եմ սիրում
Բույրը քո այդ մերկ, լուսեղեն ուսի
Եվ քո վարսերի բույրը խելահեղ
Ու մի քիչ թունոտ,
Ու մի քիչ թունոտ,
- Բույր, որ նման է այնպես այն բույրին,
Որ խնկարկում է ծառը ընկույզի...

Դու իմ հողեղեն
Եվ իմ երկինքը դու միանգամայն,
Այնտեղ ճախրանքի իմ հրճվանքն անափ
Եվ ահն անկումի,
Այնտեղ ծիածանն իմ աննյութեղեն
Եվ շանթը՝ թաղված սև ամպի ծոցում,
Այնտեղ աստղերի հրախաղը թեժ
Եվ ասույաների անկումը շքեղ...

Բայց միևնույն է, գնանք, սիրելիս...

1963

Գիտեմ, սիրված ես եղել կյանքում,
Ու տենչանքով եմ միշտ քեզ նայել,
Այդ քո հայացքն է ասում թաքուն
Եվ քո նազանքը ինքնավայել:

Բայց հավատա ինձ, իմ մեղավոր,
Բայց հավատա ինձ, միակ իմ սեր,

Սերն իմ ուրիշ է՝ արևավոր
Կարոտներից եմ ես այն հյուսել:

Սերն իմ ուրիշ է, քեզ անհաղորդ
Բարձունքներից է իջել նա վար,
Նա և՛ խոնարհ է, որպես աղոթք,
Ե՛վ ահավոր է ու հողմավար:

Նա քարի լույսն է իմ բաղձալի,
Բարի գիշերն է կեսգիշերին,
Իմ տառապանքն է հրաշալի
Ու ներշնչանքն է նա մի վերին:

Ամբողջ գիշերը կռպերիս տակ
Ոսկե երազ է ու ոսկե ամպ,
Լուսաբացի դեմ հեղեղ է տաք,
Լեցուն անեղ մի ուրախությամբ:

Եվ աղերսում եմ քեզ, իմ անգին,
Քեզ, մեղավոր իմ, իմ սեթևեթ,
Չխառնես բոցն իմ տառապանքի
Քո փոքրիկ ու հեշտ սերերի հետ:

1983

ԵԹԵ ՀԱՐՑՆԵՍ...

Իմ հպարտ, իմ սեր,
Եթե հարցնես, թե ինչպե՞ս եղավ, որ քեզ սիրեցի,
Ոչինչ չեմ ասի,
Քանզի չգիտեմ,
Թե ձյունն ինչպես է փոխվում ձնհալի,
Թե ցայգածաղիկն ինչպես է բացվում ծերպերին լեռան,
Եվ ծովի խորքում ինչպես է ծնվում հակինթը՝ շողուն...
Եվ սակայն կասեմ.

Իմ ձնհալն ես դու,
Ցայգածաղիկը
Եվ իմ հակինթը՝ ծովերից հանված:

Իմ խոնարհ, իմ սեր,
Եթե հարցնես, թե ես ինչպես եմ հասակդ սիրում,
Ոչինչ չեմ ասի,
Միայն կպատմեմ թաղեղի մասին,
Որ մերկ լորենու հասակն է զուգում,
Կպատմեմ նաև ծովի խենթացած ալիքի մասին,
Որ փշրվում է ավազի վրա...
Եվ հետո կասեմ.
Իմ լորին ես դու,
Իմ ավազն ես տաք:

Իմ քնքուշ, իմ սեր,
Եթե հարցնես, թե ես ինչպես եմ սիրում քո հոգին,
Ոչինչ չեմ ասի,
Կպատմեմ միայն ես Փարվանայի այն լեգեոնը հին,
Կպատմեմ նաև,
Թե վայրի գազանն ինչպես է գերվում
Եղջերափողի դյուրական ձայնից...
Ու հետո կասեմ,
Իմ կրակն ես դու,
Եղջերափողի ձայնն ես դյուրական:

1963

Ես հաշտ էի ապրում իմ բախտի հետ
Ու տարբերում հստակ չարն ու բարին,
Բայց դու ինչո՞ւ եկար, իմ սեթևեթ,
Ու կանգնեցիր սիրուս ճանապարհին:

Ինչո՞ւ եկար, որ ես ոչինչ, ոչինչ
Չհասկանամ նորից պատանու պես,

Ոչ Ռայացքները քո խրթին ու ջինջ,
Ոչ հմայքները քո և չար, և հեզ:

Ինչո՞ւ եկար, որ ես երազանքիս
Շքեղ գաղտնարանը նորից բանամ,
Ծիածաններ, գույներ հանեմ անգիւն,
Քեզ զարդարեմ ու լուռ սքանչանամ:

Որ քեզ հանեմ լուսե մի բարձունքի
Ու կերպարանքը քո լույսով ցողեմ,
Մաքրության մեջ վճիտ իմ արցունքի
Ամբողջ քո հասակը արտացոլեմ:

Եվ որ հետո, հետո բերեմ քեզ վար
Իբրև իմ իսկ ձեռքով կերտված բազին...
Ես հաշտ էի ապրում, ինչո՞ւ եկար
Ինձ մատնելու այս հին տառապանքին:

1985

ՏԱՔ ԶՅՈՒՆԸ

Այսօր իջնում է առաջին ձյունը...

Եվ տա՛ք է ձյունն այդ, ա՛խ, այնքան է տաք,
Որ ինձ թվում է, թե ձյուն չէ բնավ,
Որ դա ամպերի կարոտն է մաքուր,
Եվ որ ամպերը թեթևանում են իրենց կարոտից:

Ինչ-որ անանուն ծաղկի բուրմունք եմ առնում ես օդից...
Բայց ոչ, երևի դա բուրմունքը չէ անանուն ծաղկի,
Դա՛ աղջիկների այտերի վրա
Շիկնանքից հալչող ձյան փաթիլներն են երևի բուրում:

Իսկ դու, սիրելիս,
Դու, որ ինձ համար

Ամենքից լավ ես շիկնում աշխարհում,
Հետս չես, չկաս ու չես էլ գալու:

Մայրերին կախված մշուշը դալուկ
Զյունի օրորվող փաթիլների հետ
Իմ բաց ճակատն է քնքշորեն շոյում...
Բայց ինձ, սիրելիս, քո տաք ձեռքն էր պետք:

Նայիր, այս մաթին դեռես չկա ոչ մի ոտնահետք,
Իսկ ես կուզեի,
Որ իմ այս մոլոր հետքերի կողքին
Ռոնահետքերդ տպվեին մանրիկ...
Իսկ ես կուզեի,
Որ այս ձյունը տաք
Օրհնության նման ու թարության պես
Իջներ երկուսիս ուսերի վրա և հասակն ի վար,
Քանզի իր մաքուր ու տաք քնքշանքով
Այս ձյունը շա՛տ է մեր սիրուն վայել:

Կուզեի հիմա քո աչքերի մեջ ես անվերջ նայել
Ու քեզ շնչալ տողերն այն երգի,
Որ դեռ չեմ գրել,
Բայց որոնք արդեն
Վերուվարում են երակներիս մեջ
Եվ ինձ շնջում.
— Սե՛րը... նման է նա ճշմարտության,
Կես ճշմարտությունն ինչի՛ է նման,
Ինչի՛ է նման կես սերն աշխարհում...

Այսօր է միայն, որ քեզ չեմ տեսել,
Եվ կապույտ բոցով կարոտս է այրվում:
Այսօր է միայն,
Որ քո ձեռքի հետ
Չեմ կիսել քնքշանքն իմ այրվող ափի
Ու մոլորվել եմ, չգիտեմ արդեն,
Թե որտեղով է անց կենում, իրավ,
Սահմանագիծը քախտավորության ու տառապանքի:

Աւ եթե հանկարծ գայիր դու, անգի՛ն,
 Եթե պատահմամբ ելնեիր իմ դեմ,
 Ելնեիր ձյունո՛ւտ,
 Ցողո՛ւտ,
 Ծիծաղկո՛ւտ,
 Հավատա, հոգիս,
 Որ եթե անգամ ես լուռ մնայի,
 ԶՀՀճչայի տողերն այն երգի, որ դեռ չեմ գրել,
 Դու կլսեիր շշուկը նրանց.
 — Սե՛րը... մման է նա ճշմարտության,
 Կես ճշմարտություն չի լինում կյանքում,
 Զի լինում կես սեր...
 Ու եթե սերը կիսվում է հաճախ,
 Ապա կիսվում է
 Լոկ երջանկության ու տառապանքի,
 Իսկ տառապանքն այդ (քա՛ղցր տառապանք),
 Հավատա, որ նույն երջանկությունն է:

Այսօր իջնում է առաջին ձյունը...

1963

ԿԵՍՆ Է ԳԻԾԵՐՎԱ...

Կեսն է գիշերվա...
 Կուզեի այնպես ես քո տունը գալ,
 Տեսնել շփոթմունքն ու շիկմանքը քո,
 Հոգնած ամպի պես
 Իմ կարոտները կրծքիդ հեկեկալ
 Եվ սրտիս մման դողացող ձեռքով
 Մատնե՛րդ շոյել,
 Վարսե՛րդ շոյել,
 Բազուկներիս մեջ
 Քո փխրուն ու տաք մազանքն օրորել...
 Իմ քնքշանքների թավիշն անարատ,

Իմ թախիծների կապույտն ալիքվող,
Իմ արցունքների կայծկլտումը տաք
Ու տառապանքիս բոսորը փռել հայացքիդ ի տես,
Ասել, որ դու ես տերն այդ բոլորի,
Սակայն չգիտես:

1963

Ես չգիտեմ, ի՞նչ ես շահում
Քո քմահաճ խաղից,
Բայց ես՝ մի ողջ պատանություն
Ու մի մաճուր թախիծ:

Գուցե հրճվում ես դու թաքուն,
Որ Բանգիստս տարար,
Իսկ ես աչքերս եմ լուռ փակում
Ու իմն է լույսն արար:

Գուցե շոյում է քեզ սրտիս
Ծփոթմունքը վրդով,
Իսկ ես հարուստ եմ, սիրելիս,
Իմ շփոթված սրտով:

Գուցե դու չար սատանությամբ
Ծիծաղում ես, խաբում,
Իսկ ես գտած պատանության
Երկիւնքներն եմ չափում:

Բայց, սիրելիս, ինչ էլ լինի,
Եթե խաբես անգամ,
Ծնորհակալ եմ քեզանից
Հարյուր, հազար անգամ:

1963

Մի շաղոտ, շողոտ, արևոտ կածան
Քարափից կախվել, ոլորվում է վար:
Հենց նոր է գարնան ամայրուպը անցել,
Եվ Հրազդանը լրի վ խենթացել,
Իր խենթությունն է խփում քարեքար:

Մի պատսւնի է իջնում ծորն ի վար,
Ու մի աղջիկ է բարձրանում ձորից...

Ամայրուպն աղջկան բռնել է ձորում,
Անձրևի ցողն է մազերին թափել
Եվ բարակ շորը թրջել է, ծեփել
Բարակ իրանին...
Իսկ ձորում ծաղկած ճերմակ ծիրանին
Ծաղկաթերթերի շնորհն է շաղել
Նուրբ հասակն ի վար:

Եվ շաղոտ, շողոտ կածանի վրա
Կանգնում են նրանք ու նայում իրար:

Պատանին ես եմ և աղջիկը՝ դու:

Բայց ո՛չ, սիրելիս, այդպես չի եղել,
Կյանքում շատ ուշ եմ հանդիպել ես քեզ,
Հանդիպել եմ քեզ,
Երբ իմ գարունը անցել է վաղուց
Եվ ամառն անգամ կիսվել է արդեն:
Այո, սիրելիս, այդպես չի եղել:
Եվ այդ ամենը ես հնարեցի,
Որ իմ հրաշքով իրար հանդիպեն
Իմ քսան տարին և տասնութը քո:

Շատ էի ուզում, որ հանդիպեին,
Շատ էի ուզում,
Որ քո կիսափակ կոպերի տակից

Աղջիկ օրերիդ խոնարհությունը վախժորած ճաշի,
Եվ ասիերիս մեջ մատներիդ դողան
Առաջին սիրո խոստովանությամբ:

Շա՛տ էի ուզում քեզ հետ, սիրելիս,
Անցնել այն բոլոր ճանապարհներով,
Որ անց եմ կացել կյանքում առանց քեզ...
Շատ էի ուզում, որ անցյալ բոլոր օրերիս վրա
Քո սիրո քնքշանքն ու լույսը ձգես...
Շատ էի ուզում, որ հանդիպեին,
Եվ հանդիպեցին:

Ամպրոպն ապրիլի քեզ բռնել ձորում,
Անձրևի ցողն էր մազերիդ թափել
Եվ բարակ շորդ թրջել էր, ծեփել.
Բարակ իրանիդ,
Բարակ, սիրելիս,
Եվ այնքան բարակ,
Որ թվում էր ինձ, թե նազանքն ինքն է
Քո տեսքով նազում...
Առուններն էին քարափից վազում
Եվ մոլոր կորչում ծալո ու քարի մեջ:
Ես էլ իմ ճամփան կմոլորեի,
Բայց ոչ մի ուրիշ ճանապարհ չկար,
Բացի կածանից...
Աշխարհը ասես կախվել էր խաղաղ մի ծիածանից
Եվ օրորվում էր ու մեզ օրորում:

Կանգնել էիր դու քո բարակ շորում
Եվ քո վարսերից,
Քո թարթիչներից
Կաթ-կաթ արտասուք ու լույս էր ծորում:

Կանգնել էիր դու,
Կանգնել էի ես:

Իմ մարմնի վրա՝ դեռ ոչ մի սպի
Եվ ոչ մի սպի՝ իմ սրտի վրա...
... Ես դուրս եմ գալիս,
Կեսն է գիշերվա,
Մի ասուպ, իբրև հրեղեն սպի, երկինքն է ձևում...

1968

ՍՐՏԻՍ ԶԱՐԿԵՐԸ ԵՎ ԺՊԻՏՁ ՔՈ...

Գլուխդ կրծքիս՝ շնչում ես դու մեղմ,
Ու ես չգիտեմ,
Նմջո՞ւմ ես արդեն,
Թե խոնջ քնքշությանը կոպերդ փակած,
Սրտիս զարկերն ես լսում դու լոին:

Իսկ ի՞նչ են ասում զարկերն իմ սրտի...

Ասում են.

— Հոգիս, ես սիրում եմ քեզ,—
Ասում և սակայն զգում են մահ,
Որ այդ խոսքերով չե՛մ ասում ոչինչ...
Լռում են մի պահ, մոր խոսք որոնում
Եվ չգտնելով, կրկնում են նորից.
— Ես սիրում եմ քեզ...

Ու դա երևի

Ե՛վ ամենահիմ,

Եվ ամենանոր,

Եվ ամենալավ երգն է աշխարհի:

Իսկ ի՞նչ է ասում ժպիտը քո լուռ...

Ասում է.

— Սակայն այդ խոսքերը դու
Ծառ շատերին ես ասել, սիրելիս...
Զարկերն իմ սրտի ասում են.

— Այո:

Ես շատերին եմ այդ խոսքերն ասել,
Բայց այդ խոսքերով
Ես քո հասցեն եմ փնտրել երևի
Ու գտել եմ, տե՛ս:

Բայց թարթիչներիդ կապույտ շուքի տակ
Ծվարած ժպիտն անմեպին է շատ,
Ու չեմ հասկանում՝
Զարկերը սրտիդ կրկնո՞ւմ են արդյոք
Այն ամենահին,
Այն ամենանոր,
Այն ամենալավ երգը աշխարհի:

— Խե՛նթ, թե չեն կրկնում, ինչո՞ւ են հապա
Մազերս այսպես քո կրծքին թափված:
Մազերս,
Նայիր,
Երեկ հինա եմ մազերիս դրել,
Որ երբ արձակեմ քո կրծքի վրա,
Նրանք հին ոսկու փայլակումը տան
Ու բուրեն կրծքիդ հին գինու բույրով:
Եթե չեն կրկնում,
Ինչո՞ւ եմ հապա ես գեղեցկանում,
Երբ մոտդ եմ գալիս...

— Թե իրավ է դա,
Որտեղի՞ց հապա այն չարությունը,
Որ խառնում ես դու քնքշությանը քո...
Ինչո՞ւ է հաճախ
Մեր հանդիպումի հույսն՝ անհուսալի,
Մեր մոտիկությունն՝ անմերձեցալի,
Պարզությունը քո՝ առեղծվածային,
Քնքշանքը՝ դաժան,
Նազանքը՝ խոցող,
Եվ կրակը քո ինչու է հաճախ
Ողջակիզումի խարույկի նման:

— Ես կի՛ն եմ, իմ խենթ...

Ու թեկուզ հիմա

Մազերիս ոսկին թափել եմ կրծքիդ,

Եվ կիսաբաց է իմ կուրծքը քո դեմ,

Զխաբվես սակայն...

Ես դեռ շատ անգամ քեզ կշնորհեմ

Մեր հանդիպումի հույսն անհուսալի,

Մեր մոտիկությունն ա՛նմերձե՜նալի,

Քնքշանքն իմ դաժան,

Նազանքն իմ խոցող...

Գարուն կլինի, կանցնեմ փողոցով

Գերեվարելով հայացք ու հիացք

Եվ շնորհելով քեզ շա՛նթը խանդի...

Գարուն կլինի,

Ես հեռվից հեռու կձայնեմ քեզ լուռ

Եվ կխուսափեմ...

Գարուն կլինի,

Գեղեցկանալով ես մոտդ կգամ

Եվ կհեռանամ

Առավել փխրուն ու գեղեցկացած:

Ես կի՛ն եմ, իմ խենթ,

Եվ ամենահին,

Եվ ամենանոր,

Եվ ամենալավ երգը աշխարհի

Այդ ե՛ս եմ հյուսել

Եվ այդպե՛ս հյուսել:

— Գիտե՛մ, սիրելիս,

Գիտեմ և քեզ եմ ես փառաբանում:

Փառաբանում եմ

Մազերիդ ոսկին՝ իմ կրծքին թափված,

Փառաբանում եմ կուրծքդ կիսաբաց

Եվ թարթիչներիդ կապույտ շուքի տակ

Ծվարած ժպիտն այդ անմեկնելի.

Որ մեղավոր է ու թուլի՛չ սակայն...

Փառաբանում եմ
Մեր հանդիպումի հույսն անհուսալի,
Մեր մոտիկությունն անմերձեցալի,
Գեղեցկացումը քո գարնանային,
Քո հեռացումը,
Քո վերադարձը
Եվ անգամ ահեղ
Խանդի սև շա՛նթն եմ ես փառաբանում...

... Ողջ գիշեր այսպես գրույց եմ անում
Սրտիս զարկերը և ժպիտը քո:

1983

ԿԱՐՄԻՐՆ ՈՒ ՍԵՎԸ

Այսօր առավոտ զանգ տվեց նա ինձ.

— Բարի լույս,— ասաց:

Եվ իմ սենյակում, ուր լույս էր արդեն,

Լույսի տոն եղավ,

Ու եղավ լույսի արարողություն:

Հետո նա ասաց.

— Ի՞նչ էիր անում:

— Ի՞նչ էի անում, .

«Երգ երգոցն» էի կարդում, սիրելիս:

— Ա՛խ, «Երգ երգոցը»,

Այդտեղ է, կարծես, որ ասում է, թե՛

Ես սև եմ, սակայն գեղեցիկ եմ ես,

Քանզի նայեցավ արեգակն ընդ իս...

— Այո՛, սիրելի՛ս,

Այդտեղ է ասված,

Ասված է նաև

Երկվորյակ, ճերմակ ուլերի մասին,

Որ արածում են շուշանների մեջ...

Ասված է նաև,

Որ Թերսալի պէս գեղեցիկ ես դու
Եվ դրոշակիր զորքերի նման ահարկո՛ւ նաև...

Այսքանը:

Այսօր զանգ տվեց նա ինձ.

— Բարի լույս,— ասաց:

Եվ իմ սենյակում, ուր լույս էր արդեն,

Լույսի տոն եղավ,

Եվ եղավ լույսի արարողություն:

Բայց ինչպե՞ս եղավ...

Ինքս էլ չիմացա, թե ինչպէս եղավ,

Չիմացա նաև, թե այս գործի մեջ ո՞վ էր մեղսակից,

Ջարթնող գարո՞ւնը՝ իր հրապույրի թափանցիկ քողով,

Թե՞ զարնանային կապույտ երեկոն

Եվ այնքա՛ն կապույտ,

Որ Սևանում էր ասես թաթախվել

Եվ հետո իջել, փովել քաղաքին...

Կամ կակաչների հովի՞տն այն գուցե,

Հովիտն այն, որին զրնգուն մի օր մենք հյուր գնացինք,

Հովիտն այն հեռու, որ ամեն կակաչ

Կարմիր ու սևի թաքուն խորհուրդն էր թերթերում պահել.

Ես այնտեղ մի մեծ, մի բոցքաշափ, օ, ո՛չ, սրտաչափ

Կակաչ պոկեցի,

Պարզեցի նրան ու հարց տվի մեղմ.

— Քեզ դո՞ւր է գալիս...

— Իհարկե, օ, շա՛տ, սև՛ը հատկապէս,

Ինչ վա՛ռ է, նայիր...

Այո՛, իհարկե,

Մեզ կակաչներն այդ մեղսակից եղան

Իրենց կարմիրով և իրենց սևով:

Հետո նա ասաց.

— Գիշերը կգամ:

Ու ցերեկն ամբողջ խորհում էի ես.
Գիշե՛ր կլինի, աստղալույսի հետ կգա նա խոնարհ,
Ես նրա ձեռքը ավիս մեջ կառնեմ
Ու ինձ կթվա, թե կանգնած եմք մենք
Ամենաբարձր լեռան կատարին,
Ուր ջրվեժների շունչ կա պաղպաջուն,
Ուր լույս կա ու հողմ ու խինդ կա վայրի...

Գիշե՛ր կլինի, կգա նա խոնարհ,
Ես լուռ կշոյեմ սև քնքշությունը նրա վարսերի
Եվ ինձ կթվա, թե մտնում եմք մենք անտառ մի անհուն,
Ուր խոնավ բույրեր,
Ծուկներ կան խենթ
Ու խորհուրդներ կան անհմանալի:

Գիշե՛ր կլինի... Ու ես՝ ձեռքիս մեջ
Սև քնքշությունը նրա վարսերի,
Հպարտ գլուխը կթեքեմ վերև՝
Դեպի երկինքը,
Դեպի աստղերը,
Ուր նրա խոնավ ու տաք շուրթերի
Համը համբուրեմ...

... Եվ սակայն հանկարծ հեռախոսի զանգ.
Այդ նրա ձայնն էր.

— Չե՛մ գա, սիրելիս...

Մութ եղավ ու լույս:
Հետո նոր երգս կադդացի նրան:
«Տառապանք» բառը
Ջրնգուն հանգ էր դարձել իմ երգում:
Լսեց ուշադիր
Ու ներողամիտ ժպիտով ասաց.
— Ողջունո՛ւմ եմ ես Ռաջողությունդ:

Հեռանում էր նա:
Բանտված մորիկ կար նրա քայլվածքում,
Ու մի կակաչ էր ծփում աչքիս դեմ:

Հեռանում էր նա:
Եվ անտես մի թել ձգվում ինձանից
Ու խճճվում էր նրա քայլածքում:
Մոլորվել էի՝
Կտրե՞լ այդ թելը...
Բայց թել չէր դա, ո՛չ,
Ջարկերա՛կս էր դա...

Մութ եղավ ու լույս: Մոռանալ էր պետք:
Իսկ մոռանալու համար, գիտեի,
Հեռանալ էր պետք:
Հպարտ և ուրախ մոտեցա նրան.
— Վաղը թոչում եմ,— ասի,— սիրելիս:
— Եվ ո՞ր...
— Ծատ հեռու...
— Չե՛ս թոչի,— ասաց:
— Ահա և տոմսը:
— Չե՛ս թոչի,— ասաց:

Կակաչներ էին աչքիս դեմ ծփում,
Եվ ալիքվում էր անթափանց մի քող:

Այսօր առավոտ զանգ տվեց նա ինձ.
— Բարի լույս,— ասաց:

Եվ իմ սենյակում, ուր լույս էր արդեն,
Հույսի տոն եղավ,
Ու եղավ լույսի արարողություն:

— Ի՞նչ էիր անում:
— «Երգ երգոցն» էի կարդում, սիրելիս...
— Ա՛խ, «Երգ երգոցը»...
Այդտեղ է կարծես, որ ասվում է, թե՛
Ես սև եմ, սակայն գեղեցիկ եմ ես,
Քանզի նայեցավ արեգակն ընդ իս...

— Այո՛, սիրելիս, այդտեղ է ասված,
Ասված է նաև,
Որ Թերսայի պես գեղեցիկ ես դու
Եվ դրոշակիր զորքերի նման աճարկո՛ւ նաև...

1963

Այնպես մի անի, որ ես ուրանամ իմ սրբությունը,
Այնպես մի անի, որ սրտիս համար արդեն մեկ դառնա,
Թե ում ոտքի տակ դնի իր սերն ու իր քնքշությունը,
Եվ ում համբուրեն իմ շրթունքները՝ ծարավից արնած:

Իմ հավատն էիր...

Բայց այսօր ցավի ամպերը խավար
Կարկուտ են տեղում ու թափում սիրո ծաղիկ ու թերթեր...
Դու գիտե՛ս արդյոք, թե ինչ ասել է կորցնել հավատ,
Եվ ինչ ասել է փշրել այն կուռքը, որ ինքդ ես կերտել:

1963

ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Ցավն իմ տաք է դեռ, ու գիտեմ, գիտեմ,
Որ կսկիծն այրող հետո պիտի գա...

Ես դուրս եմ գալիս,
Աշխարհի բոլոր ճանապարհները փոխած եմ իմ դեմ,
Լոկ քե՛զ մոտ գալու ճանապարհ չկա:

Ցավն իմ տաք է դեռ,
Ու ես ափիս մեջ
Կարողանում եմ դեռ սեղմած պահել
Իմ ճեղքված սրտի երկու կեսերը:

...Ոչ, դու չիմացար, թե իմ բախտի մեջ
'Լ'նչ էր քո սնունդ,
, Զիմացար, հոգիս, որ քո հայտնության հրաշքից հետո
ես հաճախ էի բռնում ինքս ինձ
Քարը,
Կանաչը,
Հողը շոյելիս,
Փողոցով անցնող զույգերի առաջ
Իմ գորովանքի քողը փռելիս,
Աստղի դեմ,
Ծաղկի,
Տիեզերքի դեմ
Հիացմունքի մեջ անգոր լռելիս:

... Գիշերներն ի լույս,
Դու և երազս քույրերի մման
Ձեր գլուխները նույն բարձին դրած,
Նույն բարձին փռած վարսերը ձեր բոց,
Զրուցում էիք կիսաքնի մեջ
Ու երջանկության առասպելներից պատմում մեկմեկու...

Եվ լուսաբացին,
Երբ զարթնում էի ու ելնում փողոց,
Ձեր գրույցն էր դեռ իմ ականջներում,
Ու ժպտում էի ես մռայլ մարդկանց,
Ու ժպտում էի մառախուղի մեջ կորած արևին:

Իսկ երբ այս հորդուն, վարար մայրերով
ես քայլում էի քեզ հետ, սիրելիս,
Ինձ թվում էր թե քայլում է ինձ հետ
Հպարտությունս և ինքնությունս,
Թե ինչ-որ դաժան հողմերից խլված
Միակ քնքշանքն է իմ կողքին քայլում:

Եվ հիմա չկաս.
Քայլում եմ մենակ,
Ինքս իմ ձեռքով սիրտս եմ փալփալում,

Ծոյում եմ նրան որպես որբ մանկան
Ու որպես հավքի, որ վիրավոր է:

Քայլում եմ մենակ:
Իրիկնամուտը արևավոր է,
Լեռներն են վառվում,
Ասես լեռներում տոն է կիրակի,
Հեթանոսական ինչ-որ մի հանդես:

Ի՞նչ անեմ, ասա,
Զբոնե՞մ արդյոք այս դժվար ճամփան
Ու գնամ, գնամ, գնամ լեռն ի վեր
Եվ սիրտս պահեմ լեռնալանջերի
Մորիկների դեմ...

Սակայն մի անգամ
(Խենթ պատանության օրերին էր դա)
Փորձել եմ, գիտեմ,
Գիտեմ, բաժանման մորիկների տակ
Լոկ թույլ ու առկայծ կրակն է մարում,
Եվ սաստկանում է զորեղն ավելի:
Բայց ճամփաները շատ են աշխարհում,
Կայարաններն են աղմկում անվերջ,
Եվ քաղաքներն են շառաչում ահեղ
Աղմուկով դարի,
Զգնա՞մ արդյոք,
Որ այդ մետաղե աղմուկների մեջ
Սրտիս հետ խոսող
Այս այրո՞ղ, այս տա՞ք շշուկը մարի:

Արցո՞ւնքը...
Հիմա այնպես լավ գիտեմ,
Որ նրա փոքրիկ ու ջինջ կաթիլը
Ծովի համն ունի
Եվ խորհուրդն ունի փոթորկված ծովի:
Սակայն, սիրելիս,

Ես քեզ երբևէ էլ չեմ վրդովի:
Ինքս իմ ձեռքով սիրտս կփայեմ,
Կշռյեմ նրան որպես որբ մանկան
Եվ որպես հավքի, որ վիրավոր է:

1964

Այո, սիրելիս, իմ և քո սերը նման եղավ շատ
Մի վտանգավոր
Եվ սակայն թովիչ մի ճամփորդության:

Բարեբաստիկ էր ծովային քամին,
Առագաստները և սրտերը մեր շատ էին լեցուն,
Ու մենք նավեցինք...
Մեր ճանապարհին
Մենք հայտնություններ արինք հիասքանչ՝
Գտանք անառնուն,
Անհայտ կղզիներ,
Նրանց քնքշագին անուններ տվինք
Եվ բնակեցրինք
Մեր երազներով,
Թախծություններով
Ու մեր հույսերով:

Եվ հայտնություններ արինք մենք ուրիշ,
Տեսանք, որ ծովը
Հույսի այն փոքրիկ, աննշմար կղզուց
Մինչև երազի կապուտակ կղզին,
Շատ է մթամած,
Եվ մրրիկն այնտեղ շատ է մոլեգին:

Եվ հայտնություններ արինք մենք ուրիշ՝
Տեսանք, որ չքնաղ երազի կղզու
Ափի ծայրերը շատ են ուղղաձիգ,

Եվ ափ ելնելու չկա ոչ մի ճար:
Եվ արհմբ մաս հալանություն մի այլ՝
Որ այդ ծովն թնի միայն մի խորհուրտ՝
Ընթանալ անվերջ, չհասնել սակայն...

1984

Գիշերը անցավ ու ծանր անցավ:
Լուսայգն է ահա բացվում համրորեն՝
Գիշերվա գործած ծանր մեղքերից շառագունելով:

Հեռացար: Հետո լոեց ամեն ինչ,
Եվ լուրջություն այդ գիշերվա մեջ խոր
Նման էր այնպես
Ծանր փորձության
Ու արհավիրքի:

Սիրտս զգում էր,
Կանխագգում էր մա այդ արհավիրքը,
Ինչպես ծովային ծեր գայլն է զգում
Հեռավոր շունչը ահեղ փոթորկի:
Նշմարում էի ես նշանները այդ արհավիրքի՝
Ես տեսնում էի
Քո հայացքները հեռվում թափառող,
Որ նման էին այն երամներին,
Որոնք չվում են փոթորկից առաջ:
Ես տեսնում էի շիկնանքները քո՝
Այդպես արևն է փոթորկից առաջ
Ծիկնում մի այրող
Ու վտանգավոր մի գեղեցկությամբ:

Եվ փոթորիկը, հիրավի, եղավ:
Լուսայգն է հիմա բացվում համրորեն:
Ու ես հաշվում եմ իմ կորուստները:
Իսկ բեռն իմ, հոգիս,

Ախ, շատ էր հարուստ ու շատ էր ծանր:
Ծանր՝ մի գանձով, որ անուն չունի,
Այլ ունի լոկ գույն՝
Հրե՛, հրավա՛ռ, հրեղե՛ն մի գույն:

Արևն է ծագում:

Լուսայգն է ահա բացվում համրորեն՝

Գիշերվա գործած ծանր մեղքերից շառագունելով:

1984

Քոնն է մեկընդմիշտ,
Քոնն է այն ամենն, ինչ ունեմ կյանքում
Եվ ինչ երբևէ ունենամ պիտի:
Բայց ամենից շատ ու ամբողջովին
Քոնն է սրտիս մեջ աննկատ բացվող
Այն տխուրաչյա կապույտ ծաղիկը,
Այն կապույտ բոցը,
Որի անունը կարոտ է...

Այո,

Քոնն է մեկընդմիշտ
Այդ կապույտ բոցը,
Այդ տխուրաչյա կապույտ ծաղիկը՝
Ամենաթանկը, ինչ ունեմ կյանքում:

1985

ՏԱՐԵԼԻՑ

Այնտեղ ծառերն իբրև կանաչ մարգարեներ
Իրենց սաղարթների խորհրդավոր խոսքով
Ինձ հուշեցին կամաց,
Որ կսիրես դու ինձ...

Օրը մեծ էր,
Ասես լույսի տերությունից
Վար էր իջել շքեղ մի կիրակի
Ու քայլում էր երկրի հովիտներով:

Այգեստանի ձեռքից հագիվ պոկված մի հով
Հիացումիս նման փարվում էր քեզ
Ու քեզ ոտից գլուխ երկրպագում:

Տարեյիցն է հիմա այդ նույն օրվա,
Ու ես մենակ նստած իմ աչքերը փակում,
Ձեզ եմ ձայնում, ծառեր,
Մարգարեներ կանաչ,
Ասեք, ո՞ր է հապա խոստումը ձեր,
Եթե իրավ էիք,
Հապա ինչո՞ւ եմ ես
Հուր ու ջրին այսքան ընտելացել:
Վկաներ իմ սիրո մարգարեներ կանաչ,
Այդ նա սխառնառ եղավ, որ այս տարի
Ես այսպես լավ, այսպես լավ հասկանամ,
Թե ինչ խաղ է խաղում ծովի ալիքն այն խենթ,
Որ զարկում է ժայռին ու հեռանում,
Որ հակինք է հանում ծովի տակից հանկարծ
Ու իւժնուն ետ տանում...

Եվ հասկացա նաև.
Թե ինչու է բարձունքն իր ոտքի տակ
Միշտ խորխորատ բանում...
Եվ հասկացա, այնպես լավ հասկացա
Նաև լեզենդն այն հին,
Ուր Լիլիթն է սուրում կրակի պես
Ու իմ նախահորը իր հետքերով տանում...

Օրը մեծ է...

Կարծես լույսի տերությունից
Նորից ցած է իջել մի կիրակի
Ու քայլում է երկրի հովիտներով...
Նորից բարակ մի հով

Սաղարթներն է հուզում այս ծառերի:
Ու ծառերը, որպես կանաչ մարգարեներ,
Ինձ հուշում են թաքուն,
Որ կսիրես դու ինձ...

— Ուրեմն, քեզ ողջո՞ւյն, իմ նոր թախիծ,
Անքնություն, ողջո՞ւյն,
Ողջո՞ւյն ծարավ,
Ու ողջո՞ւյն ձեզ, ողջո՞ւյն,
Նոր սպիներ...

1984

Վերջերս հաճախ երազներիս մեջ
Ես կարապներ եմ տեսնում, սիրելիս,
Ծերմակ կարապներ՝
Սև լճերի մեջ,
Ու սև կարապներ՝
Լճերում ճերմակ...

Դա լինում է միշտ, երբ քնից առաջ
Ես քո մասին եմ խորհում, սիրելիս:

1984

ՏԱՐ ԻՆՁ, ՔԱՄԻ

Ոչ, դու չէիր դարձյալ, ուրիշն էր ինձ զանգում:

... Ես լուռ նստել էի, ու տխրությունն անքուն
Իմ կոպերն էր փակել, կոպերն իմ թաց,
Իսկ կոպերիս ներքո դո՛ւ, միայն դո՛ւ էիր՝
Քո նազանքով փխրուն ու հմայքով հորդաճ:

Եվ դեմ դիմաց ահա կանգնել ենք դու և ես,
Դու՝ հմայքով քո ողջ,
Ես իմ հույարտ սիրով:

Դրսում ձյուն է գալիս
Նշխարի պես խոշոր
Ու արևի պես տաք փաթիլներով:
Դրսում ձյուն է գալիս, բարի ու մի տաք ձյուն
Եվ անսահման ներո՞ղ, ներո՞ղ, ներո՞ղ...

Ես ի՞նչ անեմ հիմա,
Արդյոք փողո՞ց նետվեմ՝
Վայելելու մենակ օրհնությունն ալս ձյունի...
Բայց առանց քեզ, ապա՛ղ,
Այս առաջին ձյունն իսկ ձյունի բուրմունք չունի:

Ախ, եթե հողմ լիներ, մորիկ լիներ եթե,
Կնետվեի փողոց, որ նա ճերմակ բոցով
Իմ ճակատի անտես բոցը մարեր,
Եվ սակայն ձյունն ալսօր այնքան մեղմ է ու տաք,
Որ թվում է ձյուն չէ, այլ սափտակ արև:

Ես ինչ անեմ, սաա:
Կար ժամանակ, որ ես իմ ափերով
Քո կրծքի դողը սուրբ.
Վարսիդ ծանր հյուսկեն
Եվ քո փոքրիկ ձեռքի քնքշանքն էի կշռում...

Ախ, թափո՛ւր է, թափո՛ւր ձեռքս հիմա
Ու քո ձեռքն է հիշում:
Ես ի՞նչ անեմ, սաա:
Քո կրծքի սուրբ դողից, քո քնքշանքից թափուր՝
Ձեռքս որոնում է գինու բաժակը ալ:
Իսկ բաժակում գինին, տես, այնպես է շողում,
Որ թվում է վերից մեջը աստղ է ընկել
Ու սկսել շողալ:
(Իմ աստղը չէ՞ արդյոք):

Իսկ քաժակում գինին, տես, այնպես է վառվում,
Ասես Արարատյան այն աշունը լինի,
Որ ինձ ու քեզ մի օր իր ճամփեքով տարավ,
Մի օր, երբ դու այնքան լավն ու բարի էիր,
Երբ դեռ սիրում էիր,
Երբ տաք էիր որպես սիրո ճարավ:

Հրդեհվում էր աշունն ինքն իր կրակի մեջ,
Ու դու քայլում էիր թևիս ճակված:
Հրդեհի մեջ այդ շեկ Զվարթնոցն էր լուռ՝
Ամմեկնեղի՛,
Ծքե՛ղ,
Ավերակվա՛ծ:

Ավերակվա՛ծ, օ, ոչ...
Ես այդ պահին, հոգիս,
Այնպես էի լեցուն արարչությամբ,
Որ իմ հրամանով սյուններն ընկած
Հառնում էին, կանգնում,
Իսկ կամարներն հանկարծ
Ծիածանվում էին բարձրաթիչ:

Եվ իմ հրամանով լույս եթերից
Այն զվարթունք թեթև իջնում էին արագ,
Եվ բարձրաբերձ, վսեմ գմբեթների ներքո
Սկսվում էր լույսի մի պատարագ:

Այդ պահերին ես էլ
Նման էի անչափ աղբ տաճարին՝
Սե՛րդ էր, սե՛րդ էր իմ մեջ պատարագում:
Սակայն հիմա նորից երբ աչքերս եմ փակում
Ու նայում եմ հոգուս,
Այնտեղ Զվարթնոց կա ավերակված՝
Գետնաթափալ սյուներ,—
Հավատս էին նրանք,
Ու կամարներ բեկված,—
Իմ երազներն էին,

Ապա մկրտության
Ավագան մի ցամաք,—
Ավա՛ղ, քո սերն էր դա,

Ավագանն այդ... այնտեղ մկրտվում էր առաջ
Սիրտս—լուսաթաթախ մանկան նման,
Իմ կարոտը—խոշոր մի աստղի պես,
Եվ իմ հիացմունքը—ճաճանչի պես բարի:

Ձյուն է գալիս դրսում, ու քամի կա արդեն...
Իմ սրտի մեջ պարող հողմի ահեղ կանչով
Ո՞ր անդնդում քնած հողմն է արդյոք զարթնել:

Ու ես դուրս եմ գալիս: Հողմի շրթունքն է ցուրտ
Ինձ համբուրում իբրև բարեկամի:
Ես լիաթոք շնչում ու գոչում եմ ապա.
— Ուր որ ինքդ ես ուզում, տար ինձ, քամի՛...
Ես հողմի հետ ճերմակ թև-թևի եմ տալիս,
Փողոցներն եմ չափում աննպաստակ:
Կես է գիշերն արդեն:
— Տար ինձ, տար ինձ, քամի,
Ինձ օրորի՛ր ահեղ քո շնչի տակ:

Սակայն ի՞նչ ես անում,
Ո՞ւմ դուռն ես դու ծեծում,
Իմ խենթ քամի, այս ո՞ւր, ինձ ո՞ւր բերի՞թ ..

•
Հույսն է վառվում քո տան,
Հետո դուռն ես բացում,
Ու ես՝ մեղք չգործած,
Ծշնջում եմ.

— Ների՛ր...

1964

Ներիր, սիրելիս, ներիր ինձ լուռ,
Որ քո սեթևեթ նազանքի տակ
Ես չէի տեսել քո սիրտը տաք
Եվ արտասուքիդ լույսը մաքուր:

Չէի նշմարել, որ այդ անհոգ
Եվ այդքան թեթև քո ծիծաղից
Թաքուն հորդում է մի լուռ թախիծ
Եվ տառապանք մի նուրբ ու անօգ:

Ու չգիտեի, որ քեզ գուգող
Այդ քողը նետած, կարող ես գալ,
Իմ կրծքին ընկել ու հեկեկալ
Այսպիսի խոշոր արտասուքով...

1985

ԽՈՍՔ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՆ

Ես ի՞նչ եմ ուզում, որ բերես դու ինձ...
Ոչինչ... Ախ, միայն ոչինչ չտանես,
Միայն չխլես
Ու քո անզիջում հողմերին չտաս
Այս սերը՝
Իր մեջ առաջին սիրո
Կապույտն ունեցող
Ու լույսն ունեցող
Այս սերը,
Նրա հրաշքն անքնին
Եվ անգամ նրա տառապանքն անքուն:

Չտանես,
Քո խենթ հողմերին չտաս,
Ու ես ամեն ինչ կունենամ կյանքում:

1985

Ժամն է արդեն, սիրելիս, եկ բաժանվե՛նք մենք ամձայձ,
Ամեն մեկս մեր բախտին ու կորստին մեր հլու...
Ամառային խելահեղ այն ամպրոպները անցամ,
Սիրտս խաղաղ է հիմա և ուժ ունի ներելու:

Աշնան հավքերը չվել, կարկաշել են երկնքով,
Եվ հոգնաբեկ ծառերից քամին տերև է տանում,
Համբուրելով է տանում ու տանում է քնքշանքով
Ու տանում է նա այնպես, ասես շնորհ է անում:

Այս կորստի ցավի հետ ես մտերիմ եմ վաղուց,
Ծանոթ ու լավ եմ ծանոթ, աշնան քամու արածին...
Ինչ տխո՛ւր է, երբ բարակ, անգույն անձրև է մաղում,
Երբ խանդի շանթը չկա, ու ներում են սիրածին...

1968

Մենք բաժանված ենք:
Եվ սակայն սերը շարունակվում է,
Ծարունակվում է մայրամուտի պես...

Ծարունակվում է հորիզոնն ի վար
Մխացող ամպով,
Մթնելուց առաջ իր բույնը փնտրող
Հավքի տագնապով,
Գետափին մրսող սպիտակ ու մերկ.
Ծաղկի սարսուռով,
Զղջումի նման քարայրում զարթնող
Հողմի պաղ սուլով,
Ծարունակվում է ձոր ու անդունդի
Մուր մխանքներով

Եվ իրար փնտրող հեռախոսային
Անխոս զանգերով...

Մենք բաժանված ենք:
Եվ սակայն սերը շարունակվում է,
Ծարունակվում է մայրամուտի պես...

1987

ՏԽՈՒՐ ԷՐ ՉՈՒՆ...

Եվ առաջին մարող
Աչքերդ հեզ,
— Ոչ քեզ հետ եմ կարող,
Ոչ առանց քեզ...

Չվող հավքերն անցան,
Տխր՝ ր էր չուն...
Գու՝ իմ լուսե հանցանք,
Իմ սև զղջում...

1987

ՔՈ ՄԱՍԻՆ ԽՈՐՀԵԼԻՍ

Քո մասին խորհելիս,
Մի խոնավ ձմեռդիկ եմ հիշում,
Գարնան օր եմ հիշում,
Որ քնից արթնացած
Մերկ մանուկ էր ասես...
Ու ձնհալ եմ հիշում,
Զրերի պղտորված հեկեկանք
Ու լույսի մաքրություն եմ հիշում:

Քո մասին խորհելիս
Իմ արտի մանկությունն եմ հիշում:

Եվ հետո մատներիս
Բաբախող մաշկի տակ
Պարանոց եմ հիշում,
Խենթացող մի երակ եմ հիշում,
Խենթացող քնքշություն:

Քո մասին խորհելիս
Քնքշանում եմ մատներս նորից:

Եվ ամառ եմ հիշում,
Ծառագայթ եմ հիշում ու արև
Եվ հիշում հոգևոր մի նվագ,
Որ ասես օրհնություն էր լույսի
Ու հացի օրհնություն...
Այդ իմ սիրտն էր օրհնում
Եվ օրհնում էր նա քեզ,
Քո մարմինն էր օրհնում...

Քո մասին խորհելիս
Ջրերի պղտորված հեկեկանք եմ հիշում...

1988

Ինչ-որ տեղ հիմա
Ծրջում է սերը...
Ոտաբոքիկ է,
Մերկ եմ ուսերը:

Սև աչքերի մեջ
Լույս է ու թախիծ,
Ու տաք ծոցի մեջ
Բույր կա փեթակի:

Եվ տվայտում է
Կարոտս ամպած,
Ախ, սերը կույր է,
Կգտնի՞ ճամփաս...

1971

Այն կինը, որի մատները պիտի
Բռնեի դողով,
Որի աչքերում
Գլխապտույտս պիտի օրորվեր,
Ինչ-որ տեղ ճիմա երևի մենակ
Ու շատ է մենակ.
Եվ չկա մեկը.
Որ աստվածսօցնի
Նրա մատների քնքշությունը թույլ:

Եվ այն խոսքերը,
Որ երբևիցե չեմ ասի նրան,
Շուրթերիս վրա մեռնում են դանդաղ...

1971

Իրիկնամուտ է
Ու տաք քամի է...
— Դու ո՞ւր ես գնում
Եվ ո՞ւր ես տանում
Երգող մարմինդ:

Իրիկնամուտ է:
Այրվող ամպերում

Իրար են առել
Կարմիրն ու սևը:

— Անծանոթուի՛,
Ախր, ես գիտեմ,
Այդպես գեղեցիկ
Քայլում է միայն
Մեղավոր սերը...

1971

Ծնորհապարտ եմ քեզ
Սպասումի, դուլի
Եվ խոստումով խոսող
Քո այն կանչի համար,
Այն քնքշության համար,
Որ ձեռքիս մեջ թողիր
Եվ սեթևեթ ու նուրբ
Քո նահանջի համար...

Անհայտությամբ բուրող
Քո վարսերի համար
Եվ շուրթերիդ համար,
Որ շոգով են հեռում,
Եվ քո հագի մատնիչ
Մետաքսների համար,
Եվ այդ գոտու համար,
Որ իրանդ է ձևում:

Ծնորհապարտ եմ ես
Այդ հայացքիդ համար,
Որ ինձ ու քեզ զատող
Ինչ-որ քող է այրում,
Եվ կանացի քնքուշ

Առեղծվածիդ համար,
Որ երգում է քո մեջ
Իբրև լույս ու արյուն:

Ծնորհապարտ եմ ես,
Ծնորհապարտ եմ քեզ,
Այս մշուշի, մութի
Այս թախծության համար,
Այս արևի, լույսի,
Ծոգի համար այս կեզ
Եվ այս շոալ ու խենթ
Հարբածության համար...

1971

Զարթնում է նորից խոռվքն իմ վայրի...
Զգում եմ... Դո՛ւ ես... Գալիս ես խաղաղ,
Դու՝ գիշերային շողուն խավարի
Եվ արշալույսի լուսեղեն շաղախ:

Ասես գալիս ես այլ ժամանակից,
Գալիս մոգությանք մի անհնարին,
Եվ թարթիչներիդ թախծության տակից
Քնքշանքն է նայում, խառնված չարին:

Այլ աշխարհից ես քերում դու ասես
Քո շրթունքների հեգնանքը տանջող,
Բադակ իրանիդ քեկումը ալդ հեզ
Եվ հմայքների նուրբ ու նահանջող:

Գալիս ես, որ քեզ լոկ հեռվից շնչեմ,
Որ մտքով անգամ ես քեզ չքանամ.
Քո մաքրության դեմ այսպես երկնչեմ
Ու կարոտիդ դեմ այսպես սրբանամ:

Այլ աշխարհից ես գալիս դու ասես,
Բերում այս դողը, ծարավն այս վերին,
Եվ հայացքիդ տակ հավատում եմ ես
Սիրուց մեռնելու առասպելներին:

1971

Ես չկանչեցի, դու ինքդ եկար,
Եկար նազանքիդ քեկումով փխրուն,
Եվ թարթիչներիդ թախիծը թեքած,
Նստում էիր լուռ ու ինձ հետ տխրում:

Ու ես, որ կյանքում զատել գիտեի
Եվ մեղքի շողքը, և սերը արդար,
Քո աչքերի դեմ կարկամում էի
Եվ անգոր էի հայացքդ կարդալ:

Մերթ դողում էր նա իբրև սև արցունք,
Մերթ վառում թաքուն ու կանչող լույսեր,
Դու՝ ոտից գլուխ մի խրթին հարցում,
Դու՝ ոտից գլուխ տառապանք ու սեր:

Եվ ինչո՞ւ եկար, ի՞նչ էիր ուզում,
Ինչո՞ւ հեռացար... Չգիտեմ ոչինչ:
Եվ հիմա հեռվից տենդորեն հուզում,
Այրում եմ հեռվից աչքերը քո ջինջ:

Քեզնից մնացած այս թախիծը խոր
Մթնով զարթնում է ու լուռ հեծեծում...
Նա քո՛նն է նաև, նա մանուկ է որբ
Ու որբի նման քո դուռն է ծեծում:

1971

Եվ ահա կրկին ցավոտ մի թախիծ
Գալիս է անտես ու ինձ ողողում:
... Եվ կրկին քո սև թավիշի տակից
Սպիտակ ուսդ է քնքշորեն շողում:

Շողում են կրկին աչքերը քո ջինջ,
Որ ասես մոլոր գիշերներ լինեն,
Եվ այդ աչքերից լուռ նայում է ինձ
Մեղավոր ու սուրբ այն Մագդաղիկեն:

Դու ո՞ր ես հիմա... Քայլերդ բեկուն
Որտե՞ղ են երգում մեղեդին այն տաք,
Ո՞ւմ ուսերին ես գլուխդ թեքում,
Իբրև քնքշորեն հոգնած հպատակ:

Եվ քո աչքերը ո՞ւմ են ցոլանում
Մեղավոր ու տաք մի առավոտով,
Եվ ո՞ւմ են այրում մատները քո նուրբ
Խրենց ընտանի ու թաքուն տոթով:

... Ու ես ուզում եմ մինչև վերջ հարբել,
Ու ես ուզում եմ այսօր խենթանալ,
Խանդի մրուրը մինչև վերջ պարպել
Եվ գալ հողմի հետ, քո դուռը բանալ:

Մտնել հոգուդ մեջ, խառնել ամեն ինչ,
Քեզ նորից անել հեզ ու հպատակ,
Եվ արցունք տեսնել աչքերին քո ջինջ,
Եվ արցունք տեսնել ձեռքերին իմ տաք...

1971

Հեռանում ես դու...

Եվ մի իմանա,
 Որ արյանս մեջ դու պիտի փակվես
 Վերջալույսի պես
 Եվ պիտի մխաս
 Հանգչող արևի տխուր մխանքով:
 Եվ մի իմանա, որ մենության մեջ,
 Երբ քո անունն եմ ինքս ինձ տալիս,
 Զարթնում եմ հանկարծ թախծագին բառեր
 Եվ իրիկնային կապույտի միջով
 Գնում եմ կորած մանուկների պես
 Ու հեռուներում հեծկլտում եմ խուլ...

Եվ մի իմանա, որ երբ ուսերիդ
 Հպարտ ու շողուն քնքշանքն եմ հիշում,
 Իմ որք մառները տառապում ցավով,
 Դառնում եմ այնպես
 Քնքուշ ու վայրի...

Հեռանում ես դու...

Եվ չէի ուզի,
 Որ իմ այս սերը բառերի փոխված,
 Պոկվի ինձանից ու հեռու գնա:

Ախր, նա շատ է
 Փխրուն ու ցավոտ,
 Նա շա՛տ է իմը
 Ու... վերջի՛նս է նա...

1971

Մենք իրարից զատված երկու շշուկ,
Ու մեր միջև հողմեր,
Քամի ու ձյուն...

Եվ լինում են, սակայն, անհուն պահեր,
Երբ շշուկն իմ հանկարծ հողմի միջով
Տաք ալիքն է բռնում քո շշուկի
Ու զրուցում քեզ հետ
Ու զրուցում...

Չրուցում են մրանք որբերի պես,
Ծննջում են իրար,
Որ ցուրտ է խիստ,
Որ քաղցած են սաստիկ
Ու մրսում են...

Մենք իրարից զատված երկու շշուկ,
Որ որբի պես մերկ են ու դրսում են:

1971

Եվ դու, որ մի օր եկար քնքշորեն ու անակնկալ
Եվ իմ օրերը մեղկ ու փոշոտված
Փոխեցիր մաքուր, նախնական ու մեծ առավոտների
Եվ իմ մենության տաղտկությունը մեղկ
Փոխեցիր կապույտ սպասումների ու կարոտների
Եվ սրտիս մաշված ոտանավորը
Փոխեցիր զնգուն բանաստեղծության,
Ինչո՞ւ, ախ, ինչո՞ւ դարձար հեռավոր ու դարձար անհաս...

Եվ դու, որ մի օր ինձ համար հացի համ ու հոտ եղար,
Հողի հոտ եղար ու խոտի բուրմունք

Եվ եղար խաղաղ միջօրեի մեջ
Երգող փեթակի արևոտ բերկրանք,
Եղար առաջին օրհնված ողկույզ
Եվ եղար նռան կեղևում պահված բոսոր բարություն,
Ինչո՞ւ, ախ, ինչո՞ւ ոգու սով դարձար ու արյան ծարավ...

Եվ դու, որ մի օր իմ ձեռքերի մեջ խոնարհվող ցողուն
Եվ իմ գրկի մեջ քնքուշ ընդվզման հոգնություն եղար,
Եվ խոնարհ հատնում և շոալ վատնում եղար ինձ համար
Եվ եղար շնորհ և եղար բախտի լիաբուռ պարգև,
Ինչո՞ւ, ախ, ինչո՞ւ դարձար հեռավոր,
Հեռու-հեռավոր ծովափին կանգնած մենավոր մի կին...

1975

Փխրուն է ավազն ու ավազը տաք,
Կապույտ է երկինքն ու երկինքը չինջ,
Եվ հսկայական այդ երկնքի տակ
Կանգնել ես մենակ իբրև սեր ու կին:

Ծովը ծփում է կապույտ սուսափով
Եվ անըջում է հպարտ ու տրտում...
Ու գեղեցիկ ես դու որպես սափոր
Ու որպես սափոր սլացիկ ես դու:

Դու քալլ ես անում, նազող համրությանը
Վարսերիդ սևը նետում ես ետև,
Եվ կուրծքո է դողում ծովի ծանրությամբ
Ու աստղալույսի թրթիռով թեթև:

Քո աչքերի մեջ լույսն է նվաղում
Գեղեցիկ, ինչպես մեղքը Եվայի,
Եվ հասակդ ի վար թախիծ է մաղում
Հեռավոր կանչը մենավոր ճաշի...

1975

Եվ կար ժամանակ, որ իմ քաղաքի
Քնած մայթերով շրջում էինք մենք
Ու չէինք փնտրում աշխարհում ոչինչ...

Իբրև լույս ու դող
Մատներդ ունեի ես իմ ձեռքի մեջ,
Եվ դու ունեիր
Կոպիցդ կախված արցունքը քո ջիւնը:

Եվ չէինք փնտրում աշխարհում ոչինչ:

Հետո իմ ձեռքն էր
Քո ուսի վրա այրվելով տխրում,
Տառապում իբրև չարձակված մի ճիւղ...

Ուսը, քո ուսն էր
Այրվող ձեռքիս տակ քնքշորեն փխրում,
Ու ծանրանում էր արցունքը քո ջիւնը:

Եվ չէինք փնտրում աշխարհում ոչինչ:

1975

Եվ հիշում եմ ես՝ կարմիր էր գինին,
Գինին եռեփ էր ու գինին հարբած,
Նա երակներիս թախծության մեջ հին
Վառվում էր իբրև արյան այգաբաց:

Նա քո շուրթերի թաց ու տաք մաշկին
Մեղսանքի թաքուն բույրով էր շնչում,
Նա մեզ առնչում լույսի հրաշքին
Ու խավարին էր նա մեզ առնչում:

Եվ այդ վայրկյանը խորհուրդ էր ու դող
Ու մեղք էլ մթին, ու լույս էր արդար,
Ծակատագիր էր, հրեղեն մի տող,
Որ անգոր էի, սակայն, ես կարդալ:

Եվ լուռության մեջ դողում էր դանդաղ
Այդ մութ վայրկյանի խորհուրդը թաքուն,
Ու նվաղեցին աչքերդ հանկարծ,
Քո սև աչքերը դարձան մեղրագույն:

Փխրուն ուսերիդ քնքշանքը հորդել
Ու կաթկթում էր մատներից քո տաք...
Առեղծվածները քանդվում թել առ թել,
Հեկեկում էին մեր ոտքերի տակ...

1975

Կայիր դու այդպես, կայիր իմ կյանքում,
Կայիր դու որպես քնքուշ հպատակ,
Կայիր դու որպես հավատը վանքում,
Ղողանջը զանգում, լույսը կոպի տակ:

Եվ ընտանությանը քո խոնարհ ու տաք
Գիտեիր այնպես հմտորեն տանջել,
Վանել գիտեին մատների բարակ,
Հայացքդ գիտեր կիսախուսի կանչել:

Եվ քո այդ անմեղ-մեղալոր խաղից
Ինչ-որ մի ուրիշ լույս էր թևածում,
Տարուբերվում էր մի թաքուն թախիծ,
Ու մի արևոտ անձրև էր հածում:

Եվ նահանջում էր կիսամութն ասես,
Արար աշխարհը զիջելով լույսին,

Երբ հանկարծակի գգում էի՝ ես
Քո պարանոցի թեկումն իմ ուսին:

Երբ գգում էի քնքուշ մի անկում,
Եվ նվաղումը քո թույլ ձեռքերի...
Կայիր դու այդպես, կայիր իմ կյանքում,
Կայիր այդպես պարզ ու անմեկնելի...

1975

Հեռու ծովափին նստել երևի
Ու քո վարսերն ես սանրում դու նազով,
Մերկ ուսերդ ի վար այիքը սևի
Բուրում է ծովի ջուր ու ավազով:

Ծովը հևում է հլու հոգնությամբ
Ու իր խորքերից տխուր դողանջում.
Նա կանչում է քեզ վայրի մոգությամբ,
Սրտաթեկությամբ նա քեզ է կանչում:

Նա կանչում է քեզ կապույտ մխանքով
Եվ իր վիճերի թաքուն մթությամբ,
Կանչում ծովային իր տառապանքով
Եվ իր տվայտող տեղատվությամբ:

Կանչում է նա քեզ ելնող թևերով
Եվ իր ծնկաչոք խոստովանությամբ,
Իր հնարավոր բոլոր ձևերով,
Իր խոնարհությամբ ու ըմբոստությամբ:

Կանչում է նա քեզ, որ խենթ հորդելով,
Քո արևավոր ծնկներից փարի,
Եվ իր կարոտած, աղի շուրթերով
Համբուրի նորից քո համը բարի:

Եվ ալիքները ելնում են տխուր,
Բերում արևի շուկները տաք,
Ափի քարերին տառապում են խուլ
Ու փշրվում են քո ոտքերի տակ:

1975

Եվ հիմա միայն
Անունդ մնաց,
Եվ հիմա նրա ամեն մի տառից,
Որ մոմերի պես այրվում են իմ դեմ,
Կարոտ է կաթում,
Ու աստղ է կաթում,
Ու կաթկթում է հրե մի թախիծ:

Անունդ...

Ծովի այն մթնշաղից
Նա ալիքի պես հնիհն գալիս,
Իմ շրթունքներին տառապում անքուն,
Իմ շրթունքներին դողում լույսի պես
Ու հաղորդության
Եվ իմ ծարաված այդ շրթունքների
Աղի ու լեզի կարոտն է լալիս:

Անունդ՝ ալիք,
Անունդ գալիս,
Իմ շրթունքներին տառապում անքուն
Ու սրտիս վրա
Աստղեր է լսվիս...

1975

Երբ հանկարծակի գգում էի ես
Քո պարանոցի բեկումն իմ ուսին:

Երբ գգում էի քնքուշ մի անկում,
Եվ նվաղումը քո թույլ ձեռքերի...
Կայիր դու այդպես, կայիր իմ կյանքում,
Կայիր այդպես պարզ ու անմեկնելի...

1975

Հեռու ծովափին նստել երևի
Ու քո վարսերն ես սանրում դու նազով,
Մերկ ուտերդ ի վար այիքը սևի
Բուրում է ծովի ջուր ու ավազով:

Ծովը հեռում է հլու հոգնությամբ
Ու իր խորքերից տխուր դողանջում.
Նա կանչում է քեզ վայրի մոգությամբ,
Սրտաբեկությամբ նա քեզ է կանչում:

Նա կանչում է քեզ կապույտ մխանքով
Եվ իր վիհերի թաքուն մթությամբ,
Կանչում ծովային իր տառապանքով
Եվ իր տվայտող տեղատվությամբ:

Կանչում է նա քեզ ելնող թևերով
Եվ իր ծնկաչոք խոստովանությամբ,
Իր հնարավոր բոլոր ձևերով,
Իր խոնարհությամբ ու ըմբոստությամբ:

Կանչում է նա քեզ, որ խենթ հորդելով,
Քո արևավոր ծնկներից փարի,
Եվ իր կարոտած, աղի շուրթերով
Համբուրի նորից քո համը բարի:

Եվ ալիքները ելնում են տխուր,
Բերում արևի շուկները տաք,
Ափի քարերին տառապում են խուլ
Ու փշրվում են քո ոտքերի տակ:

1975

Եվ հիմա միայն
Անունդ մնաց,
Եվ հիմա նրա ամեն մի տառից,
Որ մոմերի պես այրվում են իմ դեմ,
Կարոտ է կաթում,
Ու աստղ է կաթում,
Ու կաթկթում է հրե մի թախիծ:

Անունդ...

Ծովի այն մթնշաղից
Նա ալիքի պես հեհեռ գալիս,
Իմ շրթունքներին տառապում անքուն,
Իմ շրթունքներին դողում լույսի պես
Ու հաղորդության
Եվ իմ ծարաված այդ շրթունքների
Աղի ու լեզի կարոտն է լալիս:

Անունդ՝ ալիք,
Անունդ գալիս,
Իմ շրթունքներին տառապում անքուն
Ու սրտիս վրա
Աստղեր է լալիս...

1975

Բարալիկ էր նա, խալ ուներ այտին,
 Հայացքը թեքում ու ինձ չէր նայում,
 Նայում էր ասես հեռու անհայտին,
 Հեռու մեկին էր ասես հմայում:

Աշխարհում հազար աղջիկներ կային,
 Բայց նա միակն էր, ինչպես այն Եվան...
 Ա՛խ, ինչքան եմ ես քո իրիկնային
 Թախիծը շնչել, քաղաք Երևան...

Բայց ի՞նչ իմանար իմ սիրտը, ավաղ,
 Որ երանելի ուխտավոր եմ ես,
 Որ այդպես տխուր ու այդպես ցաված՝
 Մի հարուստ, հարբած բախտավոր եմ ես:

Եվ ի՞նչ իմանար, որ երբ ցուրտ քամին
 Հորդորի այսպես, որ դուռն բանամ,
 Ես պիտի վառեմ այդ թախիծը հին,
 Նստեմ նրա դեմ ու քիչ տաքանամ:

1979

ԱՆԾԱՆՈԹ ԾԵՍ

Եվ ահա նորից մենք հանդիպեցինք:

Իմ ու քո միջև հողմեր են շաչել,
 Եվ տառապել է մեր բաժանումի
 Օվկիանոսը մութ:
 Եվ սակայն՝ հրաշք,
 Դու առաջվա պես դեռ շիկնել գիտես՝
 Եվ առաջվա պես գեղեցիկ ես դեռ:

Եվ այլ մի հրաշք՝ ասելիք չունենք:
Այդպես երևի ծովերն են լոռւմ
Փոթորկից հետո,
Այդպես երևի անտառն է լոռւմ
Մայրամուտի դեմ,
Այդպես լոռւմ է այն տունը լքված,
Ուր կատարվել է թաքուն ու մթին
Մի ողբերգություն:

Եվ այլ մի հրաշք՝
Մեր հարազատի — խանդի մահը սև
Մեզ հարազատ է դարձրել ավելի:
Եվ ես ուզում եմ շոյել քնքշորեն
Քո սպիները, որ ես եմ թողել,
Եվ դու երևի ուզում ես շոյել
Այն վերքերը հին, որ թողել ես դու:

Եվ իմ ու քո մեջ ծավալվում է լուռ,
Մի զարմանալի սրբագործություն,
Կամ բոլորովին անծանոթ մի ծեւ,
Որ անուն չունի...

1980

ԿԱԽԱՐԴՈՒՀԻՆ

Ես գիտեմ հիմա, դու սիրո ծաղկից ու խանդի խոտից
Ինչ-որ անծանոթ մի խմիչք էիր եփում ինձ համար,
Որ դառն էր, որպես մրուրը գինու, թույնը կարոտի,
Ու քաղցր, որպես վերին մանանա:

Ես գալիս էի, երբ կեսգիշերն էր իջնում քաղաքին,
Ես գալիս էի, ասես երկնքի դուռն էի բախում,
Ես խմում էի քո ձեռքով պարզված թույնն այդ դառնագին,
Հետո հեռանում, չգիտեմ, ա՛խ, ուր...

Քնած քաղաքում կորցնում էի ես ճամփա և ուղի,
Մութ բավիղներում երերում էի ես հարբածի պես,
Չէի հասկանում, չար ո՞րք էս դու, թե կախարդուհի,
Ու երդվում էի մոռանալ ես քեզ:

Բայց երբ գիշերն էր իջնում քաղաքին, որպես մեղսագործ,
Ու սև ծառերի սև ցնորքներն էր մայթերին կախում.
Ես գալիս էի, ես բախում էի նորից դուռը քո,
Նորից երկնքի դուռն էի բախում:

... Դեռ քիմքիս վրա անհայտ խմիչքիդ մրուրն է մթին,
Ու դեռ չգիտեմ, անիծում եմ քեզ, թե լուռ աղոթում,
Բայց կարոտում եմ ես անդունդների գլխապտույտին
Ու երկնքին եմ նորից կարոտում...

1980

Ի ՍԿՋԻԱՆԵ

Երբ շատ հոգների
Ծերմակ թղթի դեմ երկյուղածելուց,
Երբ շատ հոգների
Համառոտ տողի քմահաճ խաղից,
Ամեն ինչ թողած ելնեի փողոց,
Եվ հանդիպեինք մենք պատահաբար:

Եվ դա ամառվա մի շեկ օր լիներ,
Ու բոլոր կանայք աչքիս թվային
Թուխ ու գեղեցիկ:

Եվ դու լինեիր թուխ ու գեղեցիկ,
Գեղեցիկ, ինչպես հասկը ցորենի,
Ինչպես ճառագայթն արտասուքի մեջ,
Ինչպես ամռան օրն ամպրոպից հետո
Եվ ինչպես ինքը՝ անհայտը հեռու...

Եվ խորհրդավոր լինեիր նաև,
Եվ խորհրդավոր, ինչպես գաղտնարան,
Եվ խորհրդավոր,
Ինչպես ներշնչման ցավը մոտալուտ:

Իսկ ես, ախ, գիտեմ,
Պիտի թվայի քեզ ծեր ու հոգնած,
Եվ զարմանայիր պիտի քնքշորեն,
Թե ինչո՞ւ եմ ես
Քեզ նայում այդպես քնքուշ ու վայրի:

Բայց դու, որ կին ես,
Եվ գեղեցիկ ես, ինչպես անհայտը,
Եվ խորհրդավոր,
Ինչպես ներշնչման ցավը մոտալուտ,
Հաջորդ վայրկյանին կհասկանա՞իր,
Որ թեև հոգնած ու ծեր եմ թվում,
Բայց դեռ չեմ հոգնել սիրելու ցավից:

Հետո երևի այդ շեկ օրվա մեջ
Հնչեր մի անհայտ երաժշտություն,
Որ ողջ աշխարհում
Լսելի լիներ միայն ինձ ու քեզ:

Եվ երգն այդ անհայտ
Հուշեր ինձ ու քեզ,
Որ կա աշխարհում դրախտ ու դժոխք...

Եվ ամենայն ինչ
Սկսվեր նորից, ի ըսկզբանե...

1978

ԱՍՏՂԻ ՊԵՍ

Քո աչքերի խավարում
Ժամադրվեն թող այսօր

Իմ գաղտնիքը թախծալի
Եվ առեղծվածը քո լույս...

Վաղը կգամ,
Քեզ համար
Չասված խոսքեր կբերեմ:

Վաղը կգամ,
Քեզ համար
Մի մաքրություն կբերեմ,
Որպես վաղուց գոյացած
Ու չլացած արտասուք:

Վաղը կգամ,
Ասիիդ մեջ
Կդնեմ սերն իմ վերջին,
Լուսաբացին մարմրող
Վերջին տխուր աստղի պես...

1978

Այդ ես նկատեցի, որ չես քայլում դու, ոչ,
Այլ ծփում ես թեթև, որպես ալիք,
Այդ ես գուշակեցի, որ քո հոգու մեջ գոց
Ծվարել է մի լուռ հրաշալիք:

Եվ շողացիր աշման քամիներիս մեջ ցուրտ
Իբրև անհայտ ու տաք սիրո աշխարհ:
Հետո հրաշք եղավ ու հրաշքով այդ սուրճ
Զուրս գինի դարձավ, հացս՝ նշխար:

Իսկ դու քանի գնաց, այնքան գեղեցկացար,
Կարոտի պես, հուշի, ներշնչանքի,
Եվ չիմացա՝ ինչպես ճակատագիր դարձար՝
Ու փոխվեցիր անբառ մի տանջանքի:

Երակներին մեջ փակ դարձար քնքուշ մի ցաղ,
Դարձար ցավոտ, ցավոտ մի քնքշություն,
Արտասվեցիր իմ մեջ իբրև թաքուն անձավ
Ու միացիր որպես կարոտ ու խունկ:

Գիտեմ, սիրո համար հիմա ցուրտ է դրսում,
Եվ թափառում է նա մերկ ու եղծված,
Բայց իմ ու քո միջև բոցկլտում է մի սուրբ,
Սիրո թաքուն ու սուրբ մի առեղծված:

Եվ անպաշտպան ես դու, որպես գեղեցկություն,
Որպես անհայտ ու տաք սիրո աշխարհ,
Առ իմ խիղճը մաքուր, ապավինիր սիրուս,
Դու՝ հողմերից փրկված իմ սուրբ նշխար...

1977

ՀԱՅՏՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հավատում էի, գիտեի հաստատ, որ այս աշխարհում
Դու ինչ-որ մի տեղ ապրում ես ու կաս,
Բայց չգիտեի, որ մոտ ես այդքան ու հենց այս գարուն
Հայտնվես պիտի ու գարնան հետ գաս:

Այդպես է, հոգիս, ով հավատում է կյանքում հրաշքի,
Նրան է միայն հրաշքն այցելում,
Հավատավորը, ուխտավորն էի ես այդ հրաշքի,
Ու հայտնվել ես, հրաշք այցելու:

Եկել ես ահա ու բերել նորից գաղտնիքն ու ցավը,
Որ գիտեն այնպես տրտմորեն լացել,
Եվ իսն է ասես լեռներում կորած այն քարանձավը,
Որի գաղտնիքը ոչ ոք չի բացել:

Իմն է հեքիաթի ցայգածաղիկը, այն ծաղիկը լուրթ,
Որի ծաղկումը չի տեսել ոչ ոք,

Իմն է լեռնաչիւն անհայտ այն լճի թրթիռը կապույտ,
Որի դեմ պիտի իջնել ծնկաշոք:

Իմն է ձնհալի այն վայրկյանը լույս, վայրկյանը վայրի,
Որից գետերն են հանկարծ ցնորվում,
Իմն է շուրթերիս ծարավին թառող ժպիտն անառիթ,
Որ խենթերին է միայն շնորհվում:

Եկել, կախվել ես իմ բախտի վրա դու որպես ասուպ
Ու որպես գաղտնիք, ու լույս, ու խավար...
Եվ նորից անա աստղերն են խաղում իմ գինու թասում,
Որ պիտի հոսեն երակներս ի վար...

1977

Օրհնյալ լինես դու...

Քո գալուց առաջ

Դատարկ, անխոռվ ու կույր էի ես,
Ինչպես երևի Ադամն է եղել
Արգելված պտուղն ուտելուց առաջ:

(Այդ աստվածները ինչո՞ւ են ուզում,
Որ մենք կույր լինենք, լինենք անխոռվ
Ու լինենք դատարկ)...

Օրհնյալ լինես դու,

Քո գալուց հետո

Ես տառապանքի կշիռն զգացի,
Խոռվքը խանդի, շիկնանքը շանթի,
Տեսա մերկության ցոլանքը մաքուր,
Ես լո՛ւյսը տեսա...

Ես աստվածներին դարձա հավասար:

Օրհնյա՛լ լինես դու...

1977

Ես, սիրելիս, շատ եմ ապրել,
Բայց չգիտեմ մինչև հիմա,
Թե ո՞րն է լավ,
Որո՞նումի ու երազի ամհաս ճամփա՞ն,
Թե՞ հասնելու
Եվ գտնելու վայելքը մեծ:

Ու ես գիտեմ,
Թե հանդիպենք,
Ապա պահն այդ գուցե նման լինի այնքան
Այն վայրկյանին,
Երբ առաջին մարդը մի օր
Առաջին կայծն ու առաջին բոցն է տեսել:

Կա՛յծը,
Բո՛ցը,
Հրաշալին,
Հրաշալին ու տանջալին:

Ես, սիրելիս, շատ եմ ապրել
Ու վախենում եմ կրակից:
Հոգուս մաշկին
Այրվածքների հետքեր կան դեռ
Ու հետքեր կան խարանների,
Եվ մատներս,
Որ շեկ աստղեր են շոշափել,
Այրվում են դեռ...

Ու ես գիտեմ,
Թե հանդիպենք,
Պիտի թվա,
Թե մենակ ենք մենք աշխարհում,
Ու մեզ հետ է միայն ինքը՝
Երկինքը մեծ:

Ես, սիրելիս, շատ եմ ապրել,
Ծառ եմ եղել երկնքի մեջ,
Եվ չեմ մարել իմ թևերում
Անհունության ցավը կապույտ
Եվ կակիծք անկումների:

Ու ես գիտեմ,
Թե հանդիպեմք,
Նորից իմը պիտի լինի
Եվ կրակի մորմոքը շեկ,
Եվ անհունի ցավը կապույտ...

1977

Դրսում նորից ապրիլ է մեծ,
Եվ աշխարհում կապույտն է շատ
Ու շատ այնքան,
Ու թե մայեն տիեզերքից,
Թվա պիտի,
Թե մեր երկիրն անհունության կռպից կախված
Ուրտասուք է մի կապուտակ...

Ես ապրում եմ
Այդ կապուտակ արցունքի մեջ:

Դրսում նորից ապրիլ է մեծ:
Զյունը լեռներն է մահացնել,
Մերկացել են հովիտ ու դաշտ,
Եվ թվում է,
Թե ապրիլի աղջիկը խենթ
Կարճ է հագել,
Մերկացրել սրունք ու գիսա...

Ապրիլ է մեծ ու խենթություն:

Ի՞նչ անեմ ես,
Ես, որ հիմա ոչ ջահել եմ
Ու ոչ էլ ծեր,
Ի՞նչ անեմ ես...
Եվ այն, ինչ դու ես ինձ տվել,
Ոչ կարոտ է,
Ոչ թախիծ է
Ու ոչ էլ սեր...
Ուրիշ է սա, ի՞նչ անեմ ես...

Դրսում նորից ապրիլ է մեծ:
Ու ես գիտեմ,
Որ հողի տակ
Նորից սերմերն են տառապում,
Որ արձակեն ծիլ ու ցողուն...

Ասրիլ է մեծ:

Ու զարթնում է իմ մեջ նորից
Տաք հողի հետ լուռ մխալու
Կարոտը տաք...

1977

Դու անհայտն ես,
Անմեկնելին...
Բայց քո հեռու շշուկներից զգում եմ ես,
Որ տաք ես դու, որպես շշուկ,
Անմեկնելի, որպես շշուկ,
Որ ես գիտեմ,
Գեղեցիկ է անմեկնելին...

Ու ես գիտեմ,
Գեղեցիկ ես ոտից գլուխ,

Քանզի կինը
Տաք շշուկով զրուցելիս,
Գեղեցկանում ոտից գլուխ
Ու կրկնակի՝ կին է դառնում..

Ու ես գիտեմ,
Այս մեղավոր,
Այս հողահոտ գարնան նման
Կարող ես գալ,
Ինձ դուրս հանել իմ ասիերից,
Խփել նորից ժայռ ու քարի
Ու քրքրել,
Ու քրքրել...

1677

ՍԵՊԱԿՐԵՐ

Քո աչքերը ասես սեպագրեր էին,
Անմեկնելի, խրթին սեպագրեր,
Որ հայացքիս հանդեպ այդպես լռել էին,
Իրենց առեղծվածով այդպես լռել:

Եվ ի՞նչ գաղտնիք էին նրանք իմ դեմ փակում,
Եվ ի՞նչ էին հուշում այդպես անխոս...
Ես վերծանում էի տառապանքով թաքում
Այդ բարբառը քնքուշ ու բարբարոս...

Ես վերծանում էի սպասումի դողով,
Ես վերծանում էի խանդով մի մութ...
Ու մերթ իմն էր հույսի արշալույսը ցողոտ,
Ու մերթ իմն էր մոայլ մի մայրամուտ:

Ու մերթ իմն էր հողի շնչառությունը տաք,
Ու մերթ իմն էր հողմի շունչը ահեղ, \\\nՄերթ ճաքնքում էին իմ շուրթերը պապակ
Ու մերթ այրվում էին հարբած ու խենթ:

Ու երբ հետո, հետո, տառապալի մի օր
Վերծանեցի գաղտնիքն այդ հին գրի,
Նա բարբառեց այսպես. «Ես՝ Ծամիրամս նոր,
Նվաճեցի սիրտն այս ու մատնեցի հրի»...

1977

Աշուն ծառերը բոց են ու բեհեզ,
Աշնան ծառերը ոսկի են ու սուգ...
Օրը չրոջ է դեռ արտասուքի պես
Է՛վ սակայն տխուր, որպես արտասուք:

Ու ոլորվում է ճանապարհս դեռ,
Իմ ճանապարհը՝ թախծալի հրաշք...
Եվ քո աչքերը լուսավոր աստղեր,
Դեռ խոնարհվում են իմ բախտի վրա.

Եվ մի հեռանա, թող լույսն անհունի
Մի քիչ էլ դողա իմ թարթիչներին,
Թե առեղծվածը պատասխան ունի,
Ապա քեզ մոտ է գաղտնիքը վերին:

Ծուտով կփչի հողմը ձյունաքեր,
Ոտքի տակ կառնի ոսկի ու հրաշք,
Եվ քո աչքերը՝ սգավոր աստղեր,
Լուռ կխոնարհվեն իր բախտի վրա...

1978

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԱՄՊՐՈՊ

Ամպը որոտաց, տեղատարափը ամեն ինչ խառնեց,
Հորդեց, որոնեց ճանապարհ ու հուն...

Եվ մայթեզրյա հին լորենու տակ կայծակը բռնեց
Ինձ ու ցողաթաց անձանոթուհուն:

Փա՛նք քեզ, արարիչ, լվանում էիր մոլորակն այս հիմ,
Որ այնտեղ մաքուր բույրերը հեան:
Ու մի պահ թվաց՝ ես ու ցողաթաց անծանոթութիւն
Մենակ ենք, ինչպէս Ադամն ու Եվան:

Ամպրոպը նրան բռնել, փորձել էր հագուստը հանել,
Բարակ մետաքսը ծեփել էր կրծքին...
Ու երբ ուզում էր իր առատ ու թաց վարսերը քամել,
Դառնում էր այնպէս հմայիչ ու կիւն...

Լույսն ու խավարը մեկմեկու բացել գաղտնիք մի անեղծ,
Կաշձակով էին զրուցում վերում,
Երբ փորձում էի ինքս նրա հետ նույն զրույցն անել,
Ժպտում էր թախծոտ ու նայում հեռուն:

Ու ես չիմացա, թե ինչպէս լոեց այդ ամպրոպը խենթ,
Զիմացա՝ ինչպէս պոկվեց նա տեղից:
Հետո լորենուց կաթկթում էին մարմրող աստղեր,
Ու կաթկթում էր մի ցողոտ թափսիծ...

1979

Մայրամուտ է ու մշուշ... Այրվող ամպերն են մարում,
Վերջին դողանքն է մարում ինչ-որ անտես մի զանգի...
Եվ հեռանաւ պիտի դու, քո աչքերի խավարում
Կրակներ կան թափստիկ, որ նման են մեղսանքի:

Իսկ եւ աչքերս փակել, հայտնության օրն եմ հիշում,
Երբ քո մարմինը բուրեց իբրեւ գինի ու ցորեն...
Գլխապտույտ կար ասես, իմ արշան տաք մշուշում
Լույսը ծունկի էր իջել ու երգում էր քրմորեն:

Ես չուզեցի իմանալ, թե ինչե՛ր ես դու ցրել,
Թե ինչե՛ր ես կորցրել ճանապարհին քո անցած,

Բայց հասկացա, որ քո մեջ մեղքը թախիծ է դրել
Եվ աչքերիդ մեջ դրել մի տառապող առեղծված:

Ես ուզեցի քո հոգին իմ մաքրությամբ մկրտել
Ու մկրտել իմ սիրո կարոտներով արարող...
Եվ ինձ թվաց, բուրեցիր՝ մաքուր, որպես ծաղկի թեր,
Ու որպես ցող նախնական, ու նախնական, որպես հող:

Եվ հեռանում ես հիմա: Ծատ եմ սովոր ես ցավի,
Կորստի շատ եմ սովոր.— հին սպիներս են վկան...
Բայց երբ թևերդ արնեն, երբ նորից սիրտդ ցավի,
Երբ ցուրտ լինի ու քամի, կանչիր հեռվից, ու կգամ...

1980

Եվ առեղծվածն է ինձ դեռ կուրորեն տանջում,
Եվ դեռ մինչև հիմա չեմ հասկանում ոչինչ,—
Այն մեղավոր աչքերն ինչո՞ւ են ինձ կանչում,
Եվ ինչո՞ւ եմ անդող աչքերի դեմ այս ջինջ...

Ինչո՞ւ այդպես հաճախ ճանապարհս շեղած՝
Իմ լավերին այն հեզ անփութորեն թողի
Եվ տենչացի նրանց, որ մեղավոր եղան
Ու մատնեցին հոգիս խենթ ու խռով դուլի:

Ինչո՞ւ չթուեցիր հովիտների շուշան,
Ինչո՞ւ չկանչեցիր մանուշակի թախիծ,
Եվ մոգեցիր դու ինձ անդունդի մոտ բուսած
Հրաբուխի կարմիր, վտանգավոր ծաղիկ...

... Թեև տառապանքից արդեն հոգնել եմ շատ,
Եվ իմ սերը պիտի խոնարհ ու հեզ լիներ,
Բայց ողջո՞ւյն ձեզ կրկին, օրհնությո՞ւն ձեզ ու փառք,
Մեղավորներ, չարեր, գնչուհիներ...

1980

ՆԱԽԱԶԳԱՑՈՒՄ

Իմ կրակները դանդաղ կմարեն,
Իսկ քո աչքերը կմնան շողուն,
Ու մի օր հանկարծ ես կնշմարեմ,
Որ ինչ-որ մեղքից ձեռքերդ եմ դողում:

Հետո կնալեմ աչքերին քո շինջ,
Որ կխոնարհվեն նույն մեղքի դողով,
Չեմ հանդիմանի, չեմ ասի ոչինչ,
Մենակ ու տրտում դուրս կգամ փողոց...

Ու ցուրտ կլինի, կլինի քամի,
Խուլ կհառաչի փողոցը խավար,
Ես մթան միջով ու տարածամի
Կտանեմ իմ սիրտն ու սերն իմ ցաված:

Հանկարծ կձյունի երկինքը մթին,
Եվ քամին հանկարծ կփոխվի հողմի,
Նա ճերմակ թաթը կդնի սրտիս
Ու քիրտ քնքշանքով ցավս կմեղմի:

Ոչ ոք չի տեսնի իմ երթը տխուր
Գիշերվա միջով ցուրտ ու ամայի,
Եվ հողմը միայն ոռնոցով իր խուլ
Հետքերիս վրա տխուր կվայի...

1981

ԱԿՆԹԱՐԹ

Ամռան օր է, ծալոներ են տաք,
Ամռան օր է ու շոգ...
Իսկ ձորի մեջ, ծառերի տակ՝
Գետի արծաթ խշշոց:

Եվ կածանն ինձ ձորն է տանում,
Հասնում է զով գետին,
Նայում, սակայն չեմ հասկանում
Տեսի՞լք է սա, թե կին...

Կանգնել է նա մերկ ու ցողոտ,
Քամում է վարսն իր սև,
Ստինքների թեթև դողով
Մաղում գորով ու սեր:

Ինձ տեսնելով, ահից ճշում,
Մեջքն է ճկում բարակ,
Գետի մաքուր ալիքներում
Նա՝ տազնապած կարապ...

Ձեռքերն իսկույն խաչ է անում
Թրթռացող կրծքին,
Նա՝ վախվորած անմեղ մանուկ,
Նա՝ մեղավոր, նա՝ կին...

... Պահ էր լուկ դա, վայրկյան էր լույս,
Ակնթարթ էր դա կարճ,
Բայց աշխարհը ոտից գլուխ
Ուրի՜շ դարձավ հանկարծ...

1981

ԳԱՐՈՒՆ

Գարո՛ւն, արթունքահաս աղջկա պես
Ի՞նչ գալիս ես ահա ոտաբոքիկ,
Քամին պատառոտել քող ու զգեստ:
Քո զիստերն է քացել ու կուրծքը պիրկ:

Գարո՛ւն, մենության մեջ իր անձալի
Մի կախարդ է ապրում, հոգնած մի մոգ:

Քնքշության է այնպես նա ծարավի
Ու ծարավի այնպես շնչին քո տոթ:

Կար ժամանակ, գարո՛ւն, այդպես գալիս,
Իսկույն նրան էիր դու այցելում,
Նրա կրծքին ընկած անուշ լալիս
Ու ծիծաղում էիր, չա՛ր այցելու...

Այսօր ծաղիկներով քո ծիծաղի
Անցար, չնայեցիր անգամ վրան,
Ասիր՝ ճերմակել է, էլ ի՞նչ ծաղիկ,
Էլ ի՞նչ քնքշանք է պետք կյանքում նրան:

Գարո՛ւն, հիմար աղջիկ, դեռ մի գնա,
Տես, կանչում է նա քեզ, ձեռքով անում...
Եվ ի նչ անի, առա, ի՞նչ անի նա,
Որ ճերմակել, սակայն չի ծերանում...

1981

ԵՐԵՎԱՆ, ԻՆՁ ՆԵՐՈՒՐ

Երևան, ինձ ներիր, ինձ ներիր, Երևան,
Որ թողած սրբատաշ հրաշքներն այս քարի,
Որոնեմ այն մայրերն ու փոշին նսիրյան,
Որ Չարենցն է երգել ու երգել Մահարին:

Որ թողած լույսերում պողոտա ու մայրեր,
Ես գնամ, մոլորվեմ գիշերում քո այն կույր,
Որոնեմ այն հին բակն ու դռնակն այն փայտե,
Որ իմ դեմ աշխարհի լույսն ու բախտն էր փակում:

Որոնեմ ջրերում փշրված լուսնկան,
Ու լսեմ գիշերով հեկեկանքը թառի,
Մահու չափ կարոտեմ ծամավոր աղջկան,
Ու սրտիս անամոք թախծությունը թառի:

Որ մորմոք խառնվի իմ հացին ու գինուն,
Հեկեկա գիշերվա մայթերում ամայի,
Հասկանամ, որ կյանքում սերը մեկն է լինում
Ու միակն է լինում կյանքի պես ու մահի...

1981

ԿՈՐՈՒՍՏ

Ինչո՞ւ հիշեցի, ու ինչո՞ւ այսպես
Կարոտներիս մեջ ցոլաց նա կրկին...
Անտառ է, բացատ, խոտի տաք մի դեզ,
Ու դեզիմ պառկած ոսկեգույն մի կին:

Նա իմ հայացքին հանկարծ հանդիպած,
Նայում է երկար ու նայում է խոր...
Փակում է դանդաղ նա գիստերն իր բաց
Ու հետո ծպտում մեղմ ու մեղավոր:

Թարթիչների տակ, շուքի պես ընկած,
Ինչ-որ մի կապույտ թախիծ է լուում,
Իսկ աչքերի մեջ՝ լույսով բռնկած
Զույգ արտույտներ են ասես թրթռում:

Ու կայծեր կան նենգ, խայծեր կամ ամբող
Այդ թրթռոցի լույսերում վերիմ...
Երևի պիտի վաչրի հայացքով
Նշան բռնեի զույգ արտույտներիմ:

Բայց մուծ է, աշում... Նստել անհամար
Իմ կորուստներն եմ հաշվում ես կրկին...
Կորուստներիս մեջ՝ անտառ է, ամառ
Ու դեզիմ պառկած ոսկեգույն մի կին...

1981

Թվաց, գիշերվա հողմի մեջ ահեղ
 Լսեցի հանկարծ ձայնդ հեռավոր,
 Ձայնդ, որ ասես սոսափյուն էր մեղմ
 Ու մի քիչ ցավոտ, մի քիչ մեղավոր...

Երևի այդպես քնքուշ ու ցավոտ
 Հույերն են երգել լքվող դրախտի...
 Ի՞նչ իմանայի, որ քո մեղմ ձայնով
 Ծաշում է վրաս սուլոցը բախտի:

1981

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԵՐԹ

Տխուր էի ես... Իսկ փողոցներում գիշերվա քամին
 Ինչ-որ մոռացված երգ էր նվագում...
 Չգիտեմ ինչու հանկարծ այդ ցրտին ու տարածամին
 Ուզեցի տեսնել աչքերդ մաքուր...

Աչքերդ ու քեզ, որ աղջիկ էիր վայրի ու բարակ,
 Քեզ, որ խուսափող խաղ էիր ու բոց,
 Քեզ, որ հոգուս մեջ ծավալվում էիր որպես պատարագ,
 Ու ապրում որպես սրբություն սրբոց:

Քեզ, որ ողջ կյանքում տարա իբրև ցավ, իբրև առեղծված
 Ու պահ տվեցի իմ երազներին,
 Եվ նման դարձար մեր մատյաններում հավիտյան լռած
 Ու չվերծանված մեր հին խազերին:

Գիտով էի ես... Ու իմ կարոտը հեծկտում էր խուլ,
 Այրվում էր իբրև ծարաված մի տենդ,
 Բայց քամին հանկարծ ճակատիս դրեց մատներն իր տխուր
 Եվ ասաց. այդ ո՞ւր, իմ հիմա՞ր, իմ խե՞նք...

Ինչո՞ւ ես խառնել երկինք ու գետին, կրակ ու մոխիր,
Ինչո՞ւ ես խառնել վայրկյան ու տարի,
Դու մոռացե՞լ ես, թե նրան այդ երբ ու որտեղ թողիր
Այդպես գեղեցիկ ու այդպես վայրի...

Լսիր, ասացի, չկա ժամանակ ու չկա տարի,
Կա միայն վայրկյան, կա թախիծ ու թույն,
Կա միայն կարոտ, կա միայն ծարավ, կա տենդ մի վայրի,
Ու կա աստղային մի հավերժություն:

Հարբած էի ես... Ու գնում էի աստղերի միջով,
Ու ինձ հետ էր նա վայրի ու բարակ,
Եվ թեև քամին հետքերս էր ջնջում մի չար քրքիջով,
Բայց և հնչում էր մի սուրբ պատարագ...

1988

Դու կհեռանաս, ու թղթերիս մեջ
Երգեր կմնան տխուր ու ցավոտ,
Երգեր՝ կարոտի արցունքների պես,
Ու երգեր, որպես տրտմության աղոթք:

Գուցե փառք բերեն այդ երգերը ինձ,
Սակայն առանց քեզ ինչպե՞ս այն կրեմ,
Փառքի ծիրանին ինձ պետք է, հոգիս,
Որ ես քնքշորեն ոտքերիդ տակ փռեմ...

1988

Ես բաց եմ ապրել ու սիրել եմ բաց,
Եվ սպիներ կամ դրանից սրտիս...
Իսկ քեզ մոտ եկա արդեն տառապած
Ու սերտած սիրո խորհուրդը խրթին:

Միամիտ էի, ինձ տանջում էին, -
Հիանում վերքիս գեղեցիկ ցավով:
Խուսափում էին ու կանչում էին
Ու ժպտում էին մեղմ ու հանցավոր:

Ես գնում էի նրանց հետքերով,
Խենթանում էի ու հարբում էի,
Հարբելիս դառնում բարի ու ներող
Ու ներումներից տառապում էի:

... Դրսում մայրամուտն ամպեր է բարդել,
Շուտով գիշերը կիջնի հարավի...
Հասկացի՛ր, հոգիս, հոգնած եմ արդեն
Ու քնքշության եմ միայն ծարավի...

1983

Գիշերն այս մութ ու խորհրդավոր է, որպես բնագոյ,
Ու բնագոյի պես՝ տազնապահար...
Վերում ծայրեծայր իր սպին գծեց հրե մի աստղ,
Ու նորից մութ է, նորից խավար:

Փակում աչքերս ու մտորում եմ աստղի մասին.
Ինչո՞ւ բռնկվեց, ինչո՞ւ հանգավ...
Եվ հանկարծ ողջը թվում է այնպես դատարկ ու սին,
Այնպես անմիտ ու այնպես անկապ:

Ես սարսափում եմ ու սպառում եմ լուսաբացին
Քո տաք քնքշանքը աղերսելու,
Աղերսելու քո ոսկե մարմինը, նման հացի,
Աղերսելու քեզ ու ասելու.

— Գնա՛նք, ես հեռվում մի հովիտ գիտեմ, մի տաք քարափ,
Նա արևոտ է, որպես եղեմ...

Բայց դու վարանես, տազնապես պիտի, իմ թոփս կտրապ,
Ու պիտի չգաս, ես այդ գիտեմ:

Պատուհանիս տակ լուռ կծկվել է գիշերը սառ
Ու մղկտում է, որպես կսկիծ...

Դու պիտի չգաս... դու քնած էիր ու չտեսար
Ոչ այդ անկումը, ոչ այդ սպին...

1983

ԱՍՑՎԱԾ ԲԵՋ ՊԱՀԻ

Հիշում եմ հիմա,
Դու այն երեկո ուրիշ էիր շատ,
Դու այն երեկո շատ էիր մման
Մի չակնկալված
Ու հանկարծ ծնված բանաստեղծությամ:

Դու այն երեկո արյամ կանչ էիր,
Արյան ամոթխած արարողություն
Ու փոքրիկ ձեռքի վախվորած քնքշանք:

Գլուխդ ուսիս՝
Դու ուսիս իջած փառքի պես էիր,
Դու փառքի մման բաղձալի էիր
Ու վտանգավոր:

Դու մման էիր ելած ալիքի,
Եվս մի վայրկյան՝
Ու թվում էր թե փշրվես պիտի
Իմ ծարավների ափազի վրա:

Հետո երազում
Մենք քայլում էինք վիհների եզրով,

Որ բաղձալի էր ու վտանգավոր:
Ու ես երագում դողում քեզ համար
Եվ մի խոսք էի միայն շնչում.
— Աստված քեզ պահի...

1988

Քաղաքը թողինք,
Թողինք ներքևում տրտմությունը գորշ,
Իսկ այնտեղ արև, ծաղիկ էր ու ձյուն,
Ձնհալի մեջ էր լեռնաշխարհը ողջ,
Լեռնաշխարհը ողջ
Դարձել էր ասես հսկա մի արցունք...

• Դու ինձ հետ էիր,
Դու՝ մոտիկ, անհաս, անհասկանալի,
Ու մատներս էին քնքշանքից ցավում:
Ձորում գետակը հորդել ձնհալից,
Քեզ պես՝
Չգործած իր մեղքն էր քավում...

Մեր գլխի վրա՝ կապույտն անհունի,
Մեր ոտքերի տակ ահն էր խորության,
Ու չգիտեի,
Ո՞ւր է սահմանը ծաղկի ու ձյունի,
Սահմանը ցավի ու երանության...

Ամեն ինչ պարզ էր,
Ամեն ինչ՝ խրթին ու մութ մի հարցում,
Եվ չկար նորից ոչ սկիզբ, ոչ վերջ...
Լեռնաշխարհը ողջ
Դարձել էր ասես հսկա մի արցունք,
Ու կանգնած էինք մենք արցունքի մեջ:

1988

ՈՐՄՆԱՆԿԱՐ

Տաճար է ավեր, տապալված կամար,
Պատին՝ ծեփաթափ մի աստվածամայր...

Վարսի մի հյուսկե, զույգ աչքեր են ջինջ.
Ուսի մի բեկոր և ուրիշ ոչինչ:

Ես տեսիլներիս գույները վառում
Ու եղծանվածն եմ նորից նկարում:

Քնքշորեն կորվող ուսն աստվածամոր
Զարդարում եմ ես ոսկե մի ծամով:

Սրբազան դողով կուրծքն եմ նկարում,
Քողի տակ պահած գորով ու գարուն:

Այնպես եմ անում, որ մատներն ի վար
Քնքշություն կաթի ու շող մի շվար:

Եվ ոտքերի տակ՝ տապալված քարեր,
Հերքված աստվածներ, մամոռսած դարեր,

Քնած սրբիկներ, հողմեր մոլեգին,
Քալլում է ահա հողեղեն մի կին...

1983

Ու ես գիտեմ,
Պիտի անվերջ
Կանչես այդպես ու հեռանաս,
Պիտի անվերջ թվա մոտիկ,
Բայց և հավետ լինես անհատ,
Լինես ծարավ

Ու ոգու քաղց,
 Տագնապի պես ինձ հետ թեես,
 Մերթ ինձ այրես պիտի տենդով
 Ու մերթ վրաս լուռ անձրևես...
 Պիտի անվերջ
 Քո կարոտի
 Հրաշք-հավքը վրաս հսկի
 Ու թևերից իր կապուտակ
 Պիտի մաղի ցավ ու կսկիծ...
 Ու ես քայլեմ պիտի անվերջ
 Գլխապտույտ վիհի ավույ,
 Հարբած լույսով,
 Մութով հարբած,
 Հարբած սիրով ու տագնապով...
 Կարոտներով ու ցավերով
 Շանապարհս պիտի ցողեմ,
 Բայց և հավես,
 Բայց և հավես
 Օրհնանքներով քեզ ուղողեմ...

1977

ՊԱՀԸ

Եթե իրավ է, որ այս աշխարհում չի կորչում ոչինչ,
 Եթե իրավ է, որ չի մահանում ժամանակն անգամ,
 Ուրեմն դեռ կա, դեռ թրթռում է այն գիշերը ջինջ,
 Ու ցուցում է դեռ այն լուսնկան:

Եվ կա այն տղան, որ ոտքից գլուխ տագնապ էր ու դող,
 Ու աղջիկն այն կա, կոպին՝ անհայտի արցունքը բյուրեղ,
 Ու կա պահն այն սուրբ, երբ աթո պատանու շուրթերն

աղոթող

Սիրտ չէին անում նրան համբուրել:

Կապույտների մեջ ալեվետում է ուրիշ մի կապույտ,
 Աստղալույսի մեջ ուրիշ աստղերի զնգոց է հոսում,

Կապույտի, բարդու և աստղալույսի շշուկով մաքուր
Ինքը՝ գաղտնիքն ասես սաղմոսում...

Լսո՞ւմ ես, տղա, դու մնա այդտեղ, դու առաջ չգաս,
Դու մնա այդտեղ քո դողով, լույսով, տազնապով քո լուռ,
Վարանիր այդպես ու չհամբուրես դեռ այն աղջկան
Ու դեռ չբացես նրա կուրծքը սուրբ:

Իսկ ես կգնամ... ինձ մրրիկներն են սպասում ճամփին,
Շերմակ հողմեր են սպասում հեռվում, որ հոգիս խանձեն,
Որ խլեն ինձնից այդ տազնացը, դողն, այդ գաղտնիքն անբիծ
Ու թողնեն հետո այս պարապն անձն:

Եվ կգա մի օր.. գիտեմ, հեռու չէ այդ օրը արդեն,
Ու քեզ կկանչեմ, որ դու գաս դուրով սյդ հրաշք պահի,
Որ կոպերիս տակ, իբրև լոբազան ու միակ պարզև,
Ես այդ սուրբ պահը տանեմ աշխարհից:

1988

*Ես քարեղեն մոլուցք, շյունաձող՝ գանգատ,
Ծաղկաթերթի թախիճ ու մամուռի արցունք...*

ԵՐԿԻՐ ԳԼԴՏՆԱՐԱՆ

ԵՐԿԻՐ, ՔԱՐԻ ՄՈԼՈՒՅՔ...

Երկի՛ր, քարի մոլուցք ու մոլեգնած դու ջուր,
Երկի՛ր, սեզի սոսափ ու կապույտի սահանք,
Աստծուն խոյահարող լեռան քարե եղջյուր
Ու զղջացող վիհի քարե ապաշխարանք:

Երկի՛ր, ձյունահողմի ճերմակ ու ձիգ գանգատ
Եվ անդունդներն ընկած մորիկների հարցում,
Երկիր, քարափն ի վար ջրի կապույտ զանգակ,
Ծաղկաթերթի թախիճ ու մամուռի արցունք:

Երկի՛ր, պղնձի ճիչ, որձաքարի հառաչ
Եվ խաչքարին խաչված գեղեցկության աղերս,
Երկի՛ր, արեգակի ու անհունի առաջ
Դու ծնկածալ աղոթք, վեր խոյացող դու ծես:

Երկի՛ր, որդին եմ քո, դար ու դարեր անկանգ
Ես գնում եմ քեզ հետ ճամփիս վիհ ու քարձուկք,
Ես՝ քարեղեն մոլուցք, ձյունահողմի գանգատ,
Ծաղկաթերթի թախիճ ու մամուռի արցունք:

1971

ՀԱՐՍՏՈՒԹՅՈՒՆ

Անդունդների ի վար ու վիհերդ ի վար փլչող բարձունքի,
Քարանձավներիդ երակներն ի վար քսմվող արցունքի,
Նահատակներիդ սրբության վրա ծխացող խունկի
Հին տառապանքը, այս հին մխանքը տվեցիր դու ինձ:

Չորս կողմից եկող մրրիկների մեջ հողմահարվելու,
Ապառաժներիդ ու լեռներիդ պես անբոց այրվելու,
Ծեկ հողերիդ հետ պատառոտվելու ու ծարավելու
Այս տվալտանքը, այս դժվար կյանքը տվեցիր դու ինձ:

Լուսնկայի տակ տխրորեն թևող անտունիների,
Բեկված խաչքարի, փլված կամարի, խախտած սյուների,
Գարնան կանաչի ու ծաղկի վրա իջած ձյունների
Այս թախծությունը և խստությունը տվեցիր դու ինձ:

Որձաքարերիդ ու սարերիդ հետ անձայն տոկալու,
Հոգսը՝ ակոսին, ցավը՝ սյուների խոյանքին տալու,
Արշալույսի դեմ ծունկ չոքելու և հավատալու
Այս տառապագին հարստությունը տվեցիր դու ինձ:

1971

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

... Եվ թվում է ինձ՝ աղջամուղջի մեջ այն վաղնջական
Բարբառել մի ձայն, այսպես է ասել ձայնն այդ քարբառող.
— Այստեղ քար է բիրտ, անդունդ է մթին, վիհեր են
անկման,

Արի քեզ տանեմ ես ուրիշ մի հող:

Արի քեզ տանեմ մի ուրիշ աշխարհ, հեռավոր դաշտեր,
Ուր հողը փափուկ, ուր ջուրը առատ ու խոտն է թավիշ...
Իսկ ես ասել եմ.— Այստեղ եմ ծնվել, կմնամ այստեղ,
Թեկուզ կաղկանձեմ ու ոռնամ ցավից...

- Կախ քաղանձավ էր... Ու ես առաջին խարույկիս բոցով
Որձաքարերի վայրենությունն եմ քնքշորեն շոյել,
Հետո կայծքար եմ առել ու նրա տխուր զնգոցով
Երազանքներս եմ պատերին փորել:

Ժայռերի վրա արյունոտվել են ոտքերն իմ բոքիկ,
Լեռնալանջերի մորիկները ցուրտ իմ կուրծքն են վառել,
Եվ իմ բարբառը արձագանքելով քարերի մեջ բիրտ,
Ինչ-որ քարեղեն զնգոց է առել:

Այդ բիրտ բարբառով, երկի՛ր, քնքշանք եմ քեզ շնչացել,
Քնքուշ անուններ տվել ծառերիդ ու թռչուններիդ,
Իմ հոգում նիրհող առասպելների ծալքերը բացել,
Կապույտ եմ հանել, կախել վիհերիդ:

Քո մերկ ժայռերին իմ երազների կանաչն եմ հինել,
Սրտիս հառաչն ու հոգուս շառաչն եմ խառնել գետերիդ,
Հորինել եմ ես գեղեցիկ ու մերկ աստվածուհիներ,
Ծնորհել լազուր ու սուրբ եյթերիդ:

Թախծ եմ դրել սոսափյունի մեջ քո բարակ ոտու.
Առեղծվածների մշուշով լցրել այրերդ խավար,
Լուսնի լույսի հետ որպես հսալիլ ու որպես հուռուրթ
Բաղձանք եմ կախել քարափներիդ ի վար:

Ես ոգիներ եմ դրել փչակում քո կաղնիների,
Սոսյաց անտառում հմայողների հանդես եմ բացել,
Հուլիդ եմ տվել ես աճյունները իմ մախնիների,
Եվ մայրացել է հողն ու հայրացել:

Ու երբ եկել են, որ խլեն ինձնից լեռնաշխարհն այս լուրջ,
Խոցվել եմ հաճախ ես ոտխների նետ ու նիզակից,
Արյունս կաթ-կաթ ծծվել է հողում, և այս հողը սուրբ
Դարձել է այդպես ինձ արյունակից...

Ու երբ նորից է բարբառել հեռվից ձայնն այդ հմայող,
Ու երբ նորից է խոստացել չքնաղ ու կանաչ ափեր,

Ասել եմ նրան.— Չկա այսպիսի հայրենիք ու հող,
Քանզի այստեղ եմ արյունն թափել:

Այս հողին եմ ես դարեդար խառնել արցունք ու կարոտ,
Խառնել տառապանք, հրաշք եմ խառնել ու խառնել ոգի,
Որ երբե՛ք, երբե՛ք չթողնեմ կյանքում երկիրն այս քարոտ
Ու երբե՛ք, երբե՛ք չտամ ոչ ոքի...

1978

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐ

Ծղրիդը բռնել ամռան արևի հրեղեն մի թել,
Երգի է փոխում ու հետ առաքում...
Երկրպագության սրբազան դողով ծունկի է իջել
Մի պղնձաշուրթ, լուսաբառ մի քուրմ...

Պղինձ ու բրոնզ... Կովից են դարձել ռազմիկներն արի,
Որ արծվաքիթ են, թուխ են ու խայտակ,
Հոնքերին՝ փոշի, իսկ հագուստներին դեռ երիվարի
Երախից պոկված փրփուրներ կան տաք:

Նորաթուխ հացի բուրմունք է, օրհնանք, ծփանք է ո՛ր ծուխ,
Իսկ գավաթներում գինու բոց ու եռք...
Խրախճանում են ռազմիկներն արի... Եվ հարձերն են թուխ
Նրանց ծնկներին նագում կիսամերկ:

Որտե՞ղ եմ տեսել... Ծանոթ են այնպես այս դեմքերն ամեն,
Ծանոթ ծիծաղ է ու ծանոթ թախիծ:
Այնպես է թվում, որ եթե երկար ու անթարթ նայեմ,
Կարող եմ գտնել ակզամ ինքս ինձ:

... Ծղրիդը բռնել ամռան արևի հրեղեն մի թել,
Ձգում է երկար ու հավերժորեն:
Չքացած տեսիլք: Ածխացած աղյուս: Ածխացած պատեր:
Կարասների մեջ՝ ածխացած ցորեն:

Դարե՛ր են անցել, թե՛ ակնթարթ ու վայրկյան է թևել
Արարատ լեռան լուռ հայացքի տակ...

Եվ մանուկներ են քարձրանում ահա շեկ բլուրն ի վեր,
Որ արծվաքիթ են, թուխ են ու խայտակ:

1979

ԵՄ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԵՄ՝ ՔԱՐԵ...

Իմ լեռները աստղամերձ խենթ խոյանքներ են հոգուս,
Որ փոթորկել են ցավից ու կապույտում քարացել,
Եվ անդունդներն իմ մթին գաղտնարաններն են ոգուս,
Որ դարերով ցասումիս հեղեղներն են շառաչել:

Հազար կայծակ իր շեղբով իմ գոյությունն է հերքել,
Ու Եփրատն իմ սանձակոծ դուրս է եկել իր ափից...
Տաղերգուներն իմ նստած այնքան եղեռն են երգել,
Որ մագաղաթը անգամ դժգունել է սարսափից:

Բայց, Արարա՛տ, կատարիդ ցուլանքներն այն մաքուր
Իմ հույսերն են դարավոր, որ չեն մարել երբևէ,
Եվ դարերի խավարից սեգ արծիվներն իմ հոգու
Վերացել են ու դեպի այդ ցուլանքներն են թևել:

Ու ես ապրել եմ նորից, կերտել շեններն իմ թափուր,
Ստեղծածիս վեհությամբ իմ վեհությունն եմ չափել
Եվ օրորել սրտիս մեջ Սևանա լիճն իմ կապույտ,
Որպես հույսի ու լույսի նվիրական առասպել:

Եվ դարերով տառապած ու կործանված, ու ավեր,
Վերջին եղեռն եմ տեսել ես աչքերով դեռ իմ թաց,
Երբ իմ բախտի երկնքում լուսնի մահիկն էր կախվել,
Որպես ջարդի յաթաղան, որպես անեծք շիկացած:

Բայց լեռներն իմ աստղամերձ խենթ խոյանքներն են հոգուս,
Որ փոթորկել են ցավից ու կամքի պես քարացել,

Եվ անդունդներն իմ մթին գաղտնարաններն են ոգուս,
Որ նորածին լույսերի օրորոցներ են դարձել:

Ու ես ելել եմ նորից, կերտել շեններն իմ թափուր,
Ստեղծածիս վեհությամբ իմ վեհությունն եմ չափել...
Ես՝ Հայաստան, ես՝ քարե, ես՝ հրագույն, ես՝ կապույտ,
Ես՝ հարության առեղծված, հավերժության առասպել...

1946

Անում են հեռու Եփրատն է մի օր
Օրորել մանուկ իմ հոգու քունը,
Արագիլների կանչը սգավոր
Ու կապույտ իրիկունը...

Մեր ասպատակված, մեր հին հարկի տակ
Ոչ մի երեկո կրակ չեն վառել,
Ու լուսինն է լոկ լույսն իր սպիտակ
Մեր երդիկն ի վառ տխրորեն մաղել:

Զգվել է գիշերն ու ձգվել երկար,
Խուլ խշշացել է ջուրը Եփրատի,
Լոկ նա է խախտել լուրջունը քար
Ու յոթնապատիկ անեծքն իմ տառի:

Տանիքի վրա օրորվել է մեղմ
Հրդեհից փրկված մեռնալոր բարդին,
Ու վիշտ, վիշտ է խառնված եղել
Դեռատի իմ մոր անարատ կաթին:

Հեռո՛ւ է, ո՛րք է այն տունը... Ու միշտ
Գիշերով ցավն է զարթնում իմ հոգում,
Այդ դո՛ւ ես, դո՛ւ ես, հայրենի իմ վիշտ,
Երակներիս մեջ այդպես մորմոքում...

1947

ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Լույս է շաղում եղեգան փողն ու թրթռում վինը գողթան,
Եվ վարձակներն են կաքավում հեգաճկուն ու նազանի...
Բուրմունքի պես խոնավ հողի ու ծխի պես հայրենի տան
Ձգվում է երգն իմ փառավոր, իմ դարավոր Հայաստանի:

Պանդուխտն ահա մախաղն առած, շրջում է հեգ օտար
հողում,
Երկիր չվող ծիծեռնակին տալիս կարոտն իր, որ տանի,
Ծինականի երդիկն ի վար ամպն իր տխուր լացն է ցողում,
Ու վերքի պես երգն է մխում իմ վիրավոր Հայաստանի:

Մոկաց հարսներն են շորորում՝ աչքերը սև, հոնքերը կեռ,
Լուսնյակ գիշեր... Ոսկե արտում ջահել հնձվորն, ախ, ի՞նչ
անի,
Հարսն իր ֆիդան յարին հիշել՝ ձեռքը ծոցին երգում է սեր,
Ու սիրո պես երգն է վառվում իմ սիրավոր Հայաստանի:

Սասնա պարթև ծոնրի պարն ասես մրրիկ է սանձակոծ,
Ու ռամկական ահեղ պարից թնդում են թունդ տուն ու
տանիք,
Մերթ փոթորկված անտառի պես, մերթ որպես թեժ օջախի
բոց

Երգն է շաշում ու շառաշում իմ թևավոր Հայաստանի:

Աշնան ոսկին է հրդեհվում այգիներում Արարատյան,
Դեպի կապույտն է երկարում ծիրանի ծուխն իմ ծխանի,
Ու ծխի հետ հայրենի տան ձգվում է երգն հավերժության
Իմ վիրավոր, իմ սիրավոր, իմ հին ու նոր Հայաստանի:

Արև, արև, ու կապույտում
 Բարդիներ կան արևավոր,
 Արև, արև, ու կապույտում
 Արարատ լեռն է փառավոր,
 Արև, արև, ու իմ դիմաց
 Հրաշքի պես ահա բացվում
 Իմ օրրանն, իմ հայրենին,
 Իմ Հայաստանն է տարածվում...
 Փովում է դաշտն Արարատյան
 Դեղձիների անուշ հոտով,
 Ողկույզների մեջ մեղրացող
 Իր կեսօրվա ոսկե տոթով,
 Իր նորաթուխ հացի բույրով,
 Ճամփեզրյա իր օշոշով,
 Թռչիւնների կապույտ ծխով
 Ու կալերի ոսկե փոշով,
 Իր մրգերով, իր բերքերով,
 Աշնանային թուխ հերկերով,
 Այգիների մեջ ոլորվող
 Կոմիտասյան իր երգերով...
 Արև, արև, ու լույսի մեջ
 Ահա լեռները կապուտակ,
 Որ կարծրացել են դարերի
 Ու շանթերի հարվածի տակ:
 Ժայռերն ահա, որոնց շուրթից
 Խոլ ջրվեժներ են որոտում,
 Տեսիլների պես ոսկեղեն
 Ծիածաններ թողած օդում,
 Ու ժայռերի քարե կրծքին,
 Թերթերի մեջ հակինթ ու ցող,
 Ամսոռուկներ, տերեփուկներ
 Ու կակաչներ քոցկտացող,
 Ամպեր՝ թեթև ու սպիտակ,

Արահետներ՝ ոլոր ու կեռ,
Եվ անդունդները անհատակ,
Որպես հսկա սրի հետքեր...
Արև, արև, ու արևի
Ծղանքների մեջ հուրհրամ՝
Կյանքի պես թանկ մի հայրենիք,
Արյան պես սուրբ մի օրրան...

1954

ԶՎԱՐԹՆՈՑԻ ԱՐԾԻՎԸ

Տապալված սյուներ, որմեր հողմածեն՝
Ու քանդակագարդ բեկորներ քարի,
Որ հրաշագործ մախշերում իրենց
Դեռ պահպանում են շունչը հանճարի:

Եվ այդ տապալված հրաշքի վրա,
Որմերի վրա հին ու փառահեղ,
Իր արքայական թևերը փռած,
Քարե մի հզոր արծիվ է թռել:

Քարե մի արծիվ, որ իր թևերին
Տաճարի վսեմ գմբեթն է պահել,
Պահել մեր ոգու թռիչքը վերին
Ու ժամանակի ծանրությունն ահել:

Հողմեր են եկել, հողմեր են անցել
Ու այս որմերն են ծեծել դարեդար,
Շատ խոյակ ու սյուն փոշի են դարձել,
Բայց մնացել է արծիվն անվթար:

Ու հպարտ թառած՝ հայացքն անհանգիստ
Հառել է ահա հեռո՛ւ, շատ հեռո՛ւ,
Կարծես հենց նոր է իջել ճախրամքից
Ու պատրաստվում է նորից ճախրելու...

Լսիր, շաշում եմ թևերը մրա,
Կանչում է մրան երկինքը անծիր...
— Շախրիր, սավառնիր, սլացիր հպարտ,
Հայոց հանճարի սրաթև արծիվ:

1954

ՄԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐՈՇԸ

Հայոց երկնքի մեջ լուրթ ու անամպ,
Հայոց ավանդական ու հին հողում
Իր պետական շուքով ու վեհությամբ
Մեր պետական դրոշմ է փողփողում:

Օծված է նա քախտի մեծ արևով,
Կանգնած է մեր տենչի լույս գագաթին,
Այնքան բարձր է, որ իր բոսոր թևով
Ասես քսվի պիտի Արարատին:

Ծփում է նա, ու լույս ծփանքի տակ,
Իմ Հայաստան, հողդ է ծածանվում,
Այդպես հպարտ, այդպես բարձր ու շիտակ
Քո դարավոր երազն է ծածանվում:

Զավակներդ մահով ասպետական
Մարտերի մեջ ընկան դար ու դարեր,
Երազեցին դրոշմ այս պետական,
Ինչպես երազում են կյանք ու արև:

Եվ արդ ծփում է նա մետաքսահյուս,
Ծփում է նա հպարտ, ասես թևում,
Իբրև կյանքի փարոս ու իբրև հույս
Համայն հայությանն է նա երևում:

Օծված է նա քախտի մեծ արևով,
Կանգնած է մեր տենչի լույս գագաթին,

Այնքան բարձր է, որ իր բոսոր թևով
Ասես քսվի պիտի Արարատին:

Այստե՛ղ, հենց սրտի մեջ իմ աշխարհի,
Այստե՛ղ, նոր ուստանում իմ հայկական
Ծփում է նա շնչից բարձունքների
Եվ ծփում է շնչից հավերժության:

1954

ՀԱՎԱՏՈՒՄ ԵՄ ՔԵԶ

Հավատում եմ քեզ, իմ հայ ժողովուրդ,
Քե՛զ, որ լեռներում այս բարձրիկ ու լուրթ
Ապրել ես դարեր, դարեր մաքառել
Եվ քո կրակը միշտ վառ ես պահել...
Քե՛զ, որ առաջին հասկն ես սերմանել,
Քե՛զ, որ առաջին գինին ես քամել,
Լույսի դեմ չոքել հեթանոսորեն,
Փառաբանել ես ողկույզ ու ցորեն,
Քե՛զ, որ կերտող ես դարերում եղել,
Քարեր ես ձնել, ժայռեր ես պեղել,
Քարի քար խղճից հանել ես բարին,
Ազնվությունդ տվել խաչքարի՛ն
Եվ քո վաստակով, քո կոթողներով,
Քո մատյաններով, սիրո տողերով,
Գողթան երգերով, խորունկ վերքերով
Եվ խոյանքներով քո լույս հանճարի
Կանգնել ես դարեր սրի դեմ չարի...

Ցեղեր են եկել, արշավել ցեղեր,
Քո արդար ու հին արյունն են հեղել,
Ասպատակել են ու ջարդել են քեզ,
Դարեր ու դարեր աղարտել են քեզ,
Բայց դու Նարեկով ինքդ քեզ գտել,
Քո սուրբ հարության հրաշքը գտել

Եվ քո վաստակով, քո կոթողներով,
Քո մատյաններով, սիրո տողերով,
Գողթան երգերով, խորունկ վերքերով
Եվ խոյանքներով քո լույս հանճարի
Հասել հողմերին այս ահեղ դարի:

Հավատում եմ քեզ, իմ հայ ժողովուրդ,
Քե՛զ, իմ տառապանք, իմ խորին խորհուրդ,
Քե՛զ, որ Դեր-Ջօրի խորշակով կիզված,
Եվ այդպես ցրիվ, և այդպես կիսված,
Ապրեցիր նորից, նորից տևեցիր,
Դեպի երազդ նորից թևեցիր,
Հավատում եմ քեզ, քո արմատներին,
Քո հոգու թաքուն խորխորատներին,
Բիրտ ու քարքարոս քո կարծրությանը,
Խոնարհ ու փխրուն քո թախծությանը,
Քո հին արյանը, քո արյան կանչին,
Քո հզոր լեզվին՝ մեծասքանչին,
Քո մաքուր գինուն, քո արդար հացին,
Հարատևության քո առեղծվածին...

Գիտե՛մ, այս դարի հողմերում վրդով
Դարերից քերած խորին խորհրդով
Քեզ պիտի նորից Նարեկով զտես,
Խաչքարիդ ազնիվ լույսով մկրտես,
Ջրդեղես պիտի Չարենցյան հրով
Ու քո վաստակով, քո կոթողներով,
Քո մատյաններով, սիրո տողերով,
Քո մաքուր գինով, քո արդար հացով,
Հարատևության քո առեղծվածով
Հավերժես պիտի լեռներում այս լուրթ,
Հավատո՛ւմ եմ քեզ, իմ հայ ժողովուրդ...

1954—81

ԾՆԾՂՈՒԿԸ

Ծիծառների մասին այնքան
Լավ երգեր կան գրված,
Ես ինքս էլ եմ հազար անգամ
Փառաբանել նրանց:

Բայց երբ աշնան քամին սուլեց,
Ամառն իր հետ տարավ,
Նրանք թողին բներն իրենց
Ու չվեցին հարավ:

Նրանք դժգոհ հեռու թռան՝
Որոնելու նոր սեր
Ու չուզեցին ինձ հետ ձմռան
Ձյունն ու ցուրտը կիսել:

Բայց դու, իմ հեզ, խիզախ թռչնակ,
Զվախեցար ձյունից,
Զչվեցիր ասիերը տաք,
Քո հայրենի բնից:

Գուցե հիմա դու չես գտնում
Ոչ մի փշուր, հատիկ,
Ու դողում եմ, դողում ցրտից
Քո ոտքերը բոքիկ:

Սակայն դու ես մարդկանց համար
Գարնան երգը երգում,
Թեկուզ և չես փառաբանված
Ինքդ ոչ մի երգում:

Դու փոքրիկ ես, իմ աշխարհ,
 Հայաստան իմ, Հայաստան,
 Մի քուռ հող ես, մի քուռ քար,
 Հայաստան իմ, Հայաստան...
 Բայց քո մի քուռ այդ հողում
 Ու քո մի քուռ քարի մեջ՝
 Քանի քարծունք ու կատար,
 Հայաստան իմ, Հայաստան...

1858

Քարե մորիկն է այստեղ ննջում թևերը ծալած,
 Անգամ գետակն այս կապույտ ասես թե քար է հալած...
 Այն եղնիկնե՞ր են արդյոք, թե՞ լեռնային քարայծեր,
 Որ նետահար են եղել ու քարափին քարացել,
 Թե՞ արծիվներ, որ մի օր քարծուներից այս չոքել,
 Ապա անգոր են եղել ժայռից թևերը պոկել
 Ու քարացել են այստեղ, քարծուներից այս սիրած,
 Մագիլները հավիտյան քարաքոսի մեջ խրած...
 Քա՛ր է այստեղ ամեն ինչ, քարե սլացք ու խոյանք,
 Քարե անտաշ կամարներ, անտաշ պուռն է ու խոյակ...
 Իսկ ամենից քարձր ու վեր, ուր արծիվներն են թևում
 Իր քարակոփ վեհությանք քարե քերդն է երևում:
 Ոսոխի սուրն է մի օր այս ձորերում շառաչել,
 Ու մեր ոգին է այսպես սրերի դեմ քարացել...

1961

ՔԱՐԱՓ Է, ՔԱՐ Է...

Քարափ է, քար է ամբողջովին,
 Քարաբեկոր է վայրի ու կուռ,
 Բայց պղնձագույն նրա կողից
 Ծառավանդ է ծառ մի գանգուր:

Ծառն այդ դժվար է ապրել կյանքում,
Ու թվում է, երբ բնին խփես,
Նա, կարծրացած իր տառապանքում,
Զրուգա պիտի սրողպատի պես...

1961

Մի փոշոտ, փափուկ ճամփա,
Փշատի փոշոտ ծառեր,
Մի կապո՛ւյտ, կապո՛ւյտ երկինք
Ու արև, արև, արև...

Կատարին՝ լույսից շիկնած
Մի թեթև ամպի ծվեն,
Արարատ լեռն է ցոլում՝
Նյութեղեն-աննյութեղեն...

Ուխտավոր հոգնած մի հով
Անցնելով բարդուց բարդի,
Գնում է, ծունկի իջնում
Խորանում Արարատի:

Մի փոշոտ, փափուկ ճամփա,
Փշատի փոշոտ ծառեր,
Մի կապո՛ւյտ, կապո՛ւյտ երկինք
Ու արև, արև, արև...

Հովի հետ այդ ուխտավոր
Անցնելով բարդուց բարդի,
Ուզում ես գնա՛լ, գնա՛լ
Ու փարվել Արարատին...

1962

Երբ կարոտել ես խոյանքի՝ Արարատիդ եմ ես նայել,
 Լույսերի մեջ հալերժացող բաց ճակատիդ եմ ես նայել:

Դու դարերի կապույտ միգում աստղ ես եղել ոսկեվորիկ,
 Աստղայույսի պես ինձ հասած մագաղաթիդ եմ ես նայել:

Ստեղծումի և արարման հրաշքն է միշտ գերել հոգիդ,
 Հրաշակերտ Զվարթնոցիդ ու Հաղպատիդ եմ ես նայել:

Եվ սակայն կարծր ես դու եղել բիրտ սրի դեմ ու նիզակի,
 Որձաքարե հիմունքներիդ, այուն ու պատիդ եմ ես նայել:

Տառապանքի հերկերի մեջ՝ դու ոսկերուտ մի սերմնացան,
 Թեև փոքրիկ, սակայն արդար ցորենն արտիդ եմ ես նայել:

Սառն ու ահեղ հողմերի դեմ պտղավորված դու ծիրանի,
 Ժայռ ու քարի մեջ մխրճված խոր արմատիդ եմ ես նայել:

1962

ՔԱՐԵ ՔՆՔՇԱՆՔ

Լեռ ու անդունդ, ձոր ու կատար,
 Ապառաժներ պատառ-պատառ,
 Քարե թռիչք, քարե անևում...
 Կապույտ մշուշ, կապույտ եթեր,
 Ու կապույտից պոկված գետեր,
 Որ կապույտով են հորձանքում...

Լեռներն այստեղ բարձր են այնքան,
 Որ շանթակերպ արծիվն անգամ
 Թե չի բախում նրանց ձյունին,
 Վիհերն այստեղ խորն են այնքան,
 Որ ձմեռվա կեսին անգամ
 Բո՛ց է հագնում հանկարծ հոնին:

Ժայռերն այստեղ կարծր են այնքան,
Պղնձաջիղ, որձամկան,
Որ բախվելիս շանթ են ցանում,
Բայց և քնքուշ, քնքուշ այնքան,
Որ պղնձի միջից անգամ
Ծաղկի հրաշք ծիլն են հանում:

Հողմերն այստեղ այնքան են քիրտ,
Որ լեռներից ժայռ են պոկում
Ու գլորում անդունդն ի վար,
Հովերն այնքան են քնքշասիրտ,
Որ ծաղկի դեմ խոնարհ չոքում,
Աղոթում են մեղմ ու շվար:

Լեռ ու անդունդ, ձոր ու կատար,
Ապառաժներ պատառ-պատառ,
Քարե թռիչք, քարե անկում...
Հայոց կրկիր, հայոց իմ հող,
Դու իմ քարե մոլուցք ու ոխ,
Իմ քնքշություն, իմ քնքշություն...

1968

ՅՈԹ ԵՐԳ՝ ԵՐԵՐՈՆ

Ա

Երկի՛ր,
Լեռներիդ կապույտ ալիքը
Կապույտ աստղերի ու կապույտ ցրտի
Ցուլերի մեջ է լողանում հավերժ...
Երկի՛ր,
Վիհերիդ մութ անդունդներում
Նախապատմական մշուշն է լողում
Առասպելներիդ ծվենների հետ:
Զգիտեմ,

Երկի՛ր,
Ո՛ւմ ներշնչանքից
Դու ծնունդ առար ու արարվեցիր,
Եվ սակայն գիտեմ՝
Դու արարվել ես միայն այն պահին,
Երբ միացել են իմաստությունը և խենթությունը:
Երկի՛ր,
Կարող եմ բարձրանալ հիմա կատարների ի վեր
Եվ այնտեղ կանգնած
Խոսել կապուտակ քո աստղերի հետ,
Ինչպես խոսում են մանուկների հետ ու ծաղիկների:
Կարող եմ,
Երկի՛ր,
Զորերդ իջնել
Եվ անձավներիդ մութի դեմ կանգնած
Զրուցել նրանց լռության հետ քար,
Ինչպես խոսում են իմաստունների ու ծերերի հետ:

Երկի՛ր,
Ժայռերդ՝ կարծր տառապանք,
Եվ ծաղիկներիդ՝ զոհաբերություն,
Զրերդ մաղթանք,
Ու երկինքը քո՝ լույս ու բարություն:

Կանգնել եմ,
Երկի՛ր,
Կանգնել եմ քո դեմ, չգիտեմ սակայն,
Քե՞զ եմ լուռ դիտում,
Թե՞ թափառում եմ էությանս մեջ...

Բ

Երկի՛ր,
Երբ ձյունե քո կատարների
Թրթռում ցոլքն եմ զգում ճակատիս,
Հպարտանում եմ ես իմ ճակատով:

Երբ քո լեռնային բուռ-բուռ լճերում
Պատկերս եմ տեսնում լույսով շաղախված՝
Աստվածանում եմ ինքս իմ աչքին:

Երբ քո լեռներից ու անդունդներից
Արձագանքներն եմ լսում իմ ձայնի՝
Մեծանում եմ ես ու ահագնանում:

Երկի՛ր,
Երբ Ռոզմած ներբաններիս տակ
Զգում եմ քարե կարծրությունը քո՝
Ամեն քայլիս հետ հավատ եմ տանում:

Գ

Դու փոքր ես,
Երկի՛ր,
Սրտի չափ ես դու,
Եվ դրա համար
Իմ սրտի մեջ եմ ես քեզ միշտ պահում:

Կռպիտ ես, քարոտ,
Քնքշանքի կարոտ,
Եվ դրա համար
Ամենաքնքուշ իմ քնքշանքով եմ
Ես քեզ փայփայում...

Եվ բարձր ես,
Երկի՛ր,
Բարձր ես աստղորեն,
Եվ դրա համար լռում ակամա
Ու իմ գլուխն եմ քո դեմ խոնարհում:

Դ

Երկի՛ր,
Տառապանքն այն ակոսն է սև,

Որի մեջ լույսի ու իմաստության
Սուրբ հասկն է անում:

Այդ ակոսն ես դու,
Այդ կնճիռն ես դու աշխարհի դեմքին:

Եվ ծամրացել է քո հասկը,
Երկի՛ր,
Լցվել է լույսով,
Ծորյանով մաքուր...
Երկի՛ր,
Դու ակոս,
Սրբազան դու հասկ
Ե՛վ հաց անսպառ, և՛ հաց ոգեղեն...

Ե

Երկի՛ր,
Լեռների ըմբոստ են այնքան,
Որ թվում է, թե ուր որ է ահա
Հրաբուխներով որոտան պիտի,
Եվ կապույտն այնքան հեթանոսական,
Որ թվում է, թե արևաթաթախ
Առավոտն է դեռ այն նավասարդի...

Մխանի ծովն կա օդում ծփացող,
Եվ ինչ-որ մի տեղ լեռնալանջն ի վեր
Եղջերուներն են երևի վարգում,
Փողեր են փչում,
Թմբուկ են զարկում
Ու զարթնում է մի կապույտ առասպել...

Արևագալի լույսերից թարթել,
Օրորվում է մի համբարձող քարդի:

Ականջս փողի հեռավոր ձայնին,
Կարծես զնում եմ,

Գնում ու սուզվում
Առավոտի մեջ այն նավասարդի:

Զ

Երկի՛ր,
Փակում եմ աչքերս քո դեմ,
Եվ կռպերիս տակ հրդեհ է մնում,
Կրակ է մնում
Ու մնում ոսկի...

Երկի՛ր,
Բացում եմ աչքերս քո դեմ՝
Ոսկի է կաթում,
Կրակ է կաթում,
Հրդեհ է կաթում քո ամեն ուստից:

Երկի՛ր,
Ամենի անդունդների ի վար
Գահավեժ նետվող ջրերդ բոլոր
Իրենց փառավոր այդ անկումի մեջ
Ծերմակ կրակ եմ
Ու ճերմակ հրդեհ...

Երկի՛ր,
Աստղամուտ քո թարձունքներում
Լճեր կան կապույտ,
Որ երկինքն ի վեր
Կապույտ աղոթքի բոցով եմ մխում:

Եվ քարերիդ մեջ,
Ապառաժեղեն երակներիդ մեջ
Կայծեր կան միրհող
Ու միրհող բոցեր,
Որ թախումներից զարթնում եմ հանկարծ՝
Բաշերի նման...

Եվ այրվում ես դու,
Դու ոտից գլուխ այրվում ես,
Երկի՛ր,
Եվ այրումի պես գեղեցիկ ես դու:

Է

Երկի՛ր,
Լեռների, լեռնապարերդ
Մեկը մյուսի խոյանքն են կրկնում
Մի անկրկնելի վեհափառությամբ:

Եվ քո ջրերը,
Մաքուր ջրերը
Այստեղ դարեդար ժայռեր են փշրում
Իրենց իմաստուն խելագարությամբ:

Եվ ծաղիկների,
Եվ ծաղիկների,
Քարերի վրա արյուն են ծորում
Մի անկիզելի ողջակիզությամբ:

... Դարեր են գալիս,
Գնում են դարեր,
Եվ ապրում ես դու,
Հավերժում ես դու
Քո անմեկնելի ըմբոստ Ռեզությամբ:

1963

ԱՆԻ

Այստեղ տմբում է դարեր վիրավոր մի գեղեցկություն,
Եվ համրանում է քարե մի Նարեկ,
Անի,
Լուռ Անի,

Փշրված կամար,
Փշրված դու սյուն,
Դու ստեղծումի փշրված տարերք:

Իմ ու քո միջև
Լուռ հառաչում է փլված մի կամուրջ,
Եվ մրրկում է ալևոր մի գետ,
Դու այսքան մոտիկ,
Այսքան նյութեղեն՝
Եվ սակայն անուրջ,
Որ անմատույց է
Ու խոսում է լոկ իմ արյունի հետ:

Կանգնել եմ քո դեմ
Եվ քեզ արարել նորից սյուն առ սյուն.
Արարել նորից՝
Ինչպես որ կայիր,
Քո կամարներն եմ կապել երազում
Եվ գմբեթներիդ եմ սուզել ես նորից
Ոլորտների մեջ այս արևային:

Եվ կանգնել ես դու.
Կանգնել քո հպարտ
Ու տխուր փառքում,
Կանգնել ես մեռակ ընդդեմ աշխարհի,
Եվ պատերիդ տակ
Գեղեցկությունդ եմ ահա սակարկում
Խարդաւլանքը, դավն ու ռիսը վայրի:

Եվ իմ դեմ ահա՝
Դարեր վիրավոր մի գեղեցկություն
Ու մի փշրված երազի գմբեթ,
Ոգու սուրբ փոշի,
Երազի աճյուն,
Եվ հառաչանքից ճերմակող մի գետ:

Սակայն, ոչ,
 Ամի,
 Դու քար և, սակայն, քարեղեն կրակ,
 Քարեղեն երազ,
 Քարեղեն դու երգ,
 Դարեր ու դարեր սրտն սիրտ ձգվող
 Դու արյան երակ,
 Դու արյան մորիկ ու արյան տարերք:
 Դու՝ աննյութեղեն,
 Դու՝ շունչ ու ոգի,
 Դու՝ գեղնցկության երկրպագություն,
 Դու՝ արարչության մաքուր մեղեդի,
 Հրեղեն դու սյուն...

1084

ԻՄ ՀՈՂԸ

Աշնանամուտ է... Իմ լեռնաշխարհն է շողում ոսկեվոր,
 Մասիսի վրա լույսի ծվեն է ձյունը նորապատ...
 Քայլում եմ, քայլում... Չգիտեմ սակայն, թե ի՞նչ խոսքերով
 Եվ ինչպե՞ս լինեմ ես շնորհապարտ
 Նրանց, որ հողն այս, փոքրիկ այս հողը՝ նման նշխարի,
 Փրկել դարերից, փրկել դավերից ազա՛հ աշխարհի,
 Փրկել եմ, բերել ու ինձ շնորհե՛լ...

Միայնության մեջ հաճախ եմ խորհել,
 Ես ի՞նչ կանեի, եթե չլիներ հողն այս մի պատառ,
 Թե ճամփիս վրա չխշար բարդին այս բարձրակատար,
 Թե չշնչեի բուրսունքն այս հողի, ուրցի, փշատի,
 Թե աշնան քամին թոնրի հոտն առած, դեմս չվազեր,
 Թե չշրջեի ճանապարհներին հին Արտաշատի,
 Եվ ավերակն այս քարն լռությամբ
 Ինձ նախնիներին պատգամը չասեր:

Ես ի՞նչ կանեի, եթե չլիներ հողն այս մի պատառ,
 Ինչո՞վ կլցվեր անհունը հոգուս,

Երակների մեջ իմ արյունատար
Ինչպե՞ս կխայտար և ինչպե՞ս դեպի սիրտս կհոսեր
Այն զգացումը,
Որ հողե մարդուն դարձնում է աստված
Եվ կոչվում է սեր...
Ինչպես ավիշը ծառաբույսն ի վեր,
Նա մայր հողից է բարձրանում իմ մեջ երակ առ երակ,
Մի բուռ սրտիս մեջ դառնում է անծուխ, անբոց մի կրակ,
Այրում է, տանջում,
Եվ այնպես քաղցր է այդ տանջությունը...

Եվ տանջությունն այդ գուցե հենց իմը՝ երջանկությունն է...
1964

ԻՄ ՄԱՅՐԵՆԻ, ԻՄ ԲԱՐՔԱՌ

Իմ մայրենի, իմ բարբառ, կրակի հետ արարել,
Կրակի պես սրբազան քեզ դարեդար եմ տարել:

Զգել եմ բոցը քո շեկ ես եղեգան փողն ի վեր,
Որ աստվածներ ծնես դու բուցամորուս ու հուրհեր:

Եվ հայրենի կավածեփ խողերում եմ վառել քեզ,
Որ ծխանի ծխի հետ հավերժորեն՝ երկարես...

Իմ մայրենի, իմ բարբառ, քեզ հացի հետ արարել
Եվ հացի պես սրբազան քեզ դարեդար եմ տարել:

Քարից քամված ցորյանիս համն ու հոտն եմ տվել քեզ,
Որ անսպառ լինես դու այն օրհնված հացի պես:

Որ հեռավոր ճամփեքին՝ օտարության ու քաղցի
Դու շուրթերիս մերձենաս հաղորդության պես հացի:

Իմ մայրենի, իմ բարբառ, քեզ գինու հետ արարել
Եվ գինու պես սրբազան քեզ դարեդար եմ տարել:

Եվ քեզանով արքեցած, դարձել տրտումջ ու քողոք,
Ծառս եմ եղել երկնքի գահերի դեմ անողոք:

Ես քեզանով իմ հոգու լույսն ու խավարն եմ հումցել
Եվ կապույտի, ամհայտի, հավերժի հետ զրուցել:

Իմ մայրենի, իմ քարքառ, աշխարհում իմչ էլ լիմի՝
Դո՛ւ իմ կրակ, դո՛ւ իմ հաց, դո՛ւ սրբազան իմ գիմի...

1987

ԿԱ ՄԻ ՀԱՅ ԱՂԶԻԿ

Ալիսիա Կիրակոսյանին

Բուենոս-Այրես հեռու քաղաքում
Կա մի հայ սղջիկ,
Նա որոնում է դեմքն իր մանկության,
Սակայն չի գտնում:

Իսկ այստեղ ահա ամեն թիփ տակ
Ծողի, ճաճանչի թարմ խոտի տեսքով
Մանկություններ են անփույթ թափթփած...

Ինչպե՞ս հավաքեմ
Եվ ինչպե՞ս, արդյո՞ք, առաքեմ նրան:

Իսկ այստեղ ահա անձրև է եկել,
Հայոց ապրիլի լիաթուռն անձրև,
Եվ ոտաքոթիկ արեգակն ահա
Ծողփում, վազում է
Անձրևի թողած լույս լճակներով:

Իսկ նա երևի Բուենոս-Այրես հսկա քաղաքի
Մետաղյա ու չոր աղմուկի միջով
Անցնում է մի տաք շշուկի նման
Եվ անցնում իբրև արյամ աղերսանք ա հիշողություն...

Ե՞րբ էր... Գիշեր էր...

Անանա վանքն էր

Առեղծվածորեն երկնքից առկախ,

Եվ լճի ափին՝

Բուենոս-Այրես հեռու քաղաքից եկած մի աղջիկ,

Կոպերին՝ խոշոր-խոշոր արտասուք:

Բուենոս-Այրես հսկա քաղաքով

Հիմա երևի անցնում է նա լուռ

Ու վախենում է, որ արտասուքը կպոկվի կոպից

Ու կընկնի հանկարծ շիկացած մայթին:

Ու վախենում է, որ օվկիանոսի Ռոդմերը աղի

Իր փոքրիկ, փխրուն ձեռքերից հանկարծ

Զխլեն բույրը հայրենի քամու, Ռոդի և աշնան:

Անցնում է նա լուռ ու որոնում է:

Ու որոնում է դեմքն իր մամկությամ

Եվ իր սկիզբը, և իր արմատը...

Աստծո դռան զանգն է նա տալիս,

Բարձրանում է վեր

Եվ գիշերն ամբողջ

Դեմառդեմ նստած զգույց են անում

Մի համր աստված ու մի հայ աղջիկ:

Եվ այդ զրույցը զանգատ է ու քեն,

Եվ այդ զրույցը հնամյա արլան ծնկաչոք աղերս,

Եվ այդ զրույցը՝ Գեղարդա վանքի կամարների տակ

Դարեր տվայտող նույն պաղատանքը,

Հրե արցունքով լացող նույն մոմը,

Բեկված խաչքարի նույն տխրությունը

Եվ Արտամետի Ռիմ խնձորենու ծաղկաթերթերի

Նույն սուգն սպիտակ....

Եվ հետո նորից Բուենոս-Այրես հսկա քաղաքով

Անցնում է նա լուռ,

Անցնում է իբրև
Մեր հին խաչքարից զատված տխրություն
Եվ Արտամետի հին խնձորենուց
Պոկված ծաղկաթերթ...

Իսկ շուրջը հողմեր,
Ու հողմերի մեջ՝
Այդ տխրությունը,
Այդ ծաղկաթերթը...

Անցնում է նա լուռ
Ու չի հասկանում, թե այդ ինչպես է աշխարհում եղել,
Որ ինքն իրենից զատել էն այդպես
Եվ օվկիանոսներ դրել արանքում:

1988

ԾՆՈՐՀԱՊԱՐՏ ԵՄ ՔԵԶ

Ամռան հրդեհներից այրված, խարկված լեռներ,
Զմռան մորիկներից ծեծված, զարկված լեռներ,
Լեռներ, հայոց լեռներ,
Խոնարհ ու բաց լեռներ,
Հոբի նման տանջված
Ու տառապած լեռներ...

Ու ես,
Գարնանամուտ,
Ծնորհապարտ եմ քեզ,
Ծնորհակալ եմ քեզ ու քո գերին,
Որ մի քանի կաթիլ մանուշակով
Դու ալցի ես եկել այս լեռներին...

1989

ԽԱԶՔԱՐ

Տատասկների, քարերի մեջ
Քամիների, արևի մեջ,
Զլուների մեջ, շոգ ու տոթի,
Այսպես մենակ, այսպես ոտի,
Այսպես խռնարհ, այսպես ըմբոստ.
Այսպես փիրուն, այսպես շիտակ,
Այսպես իրթին ու այսպես պարզ
Կանգնել է նա երկնքի տակ...
Կանգնել է նա արևի դեմ,
Որպես թախիծ ու խղճի սյուն,
Կանգնել է նա դարերի դեմ,
Որպես խաշված գեղեցկություն...

1970

ՄԱՐՄԱՇԵՆ

Ներսում, խնկահոտ չեշաքսրերին
Ծնկները դրել իբրև մեղապարտ.
Մի հին թախիծ է տվալսում լոին,
Մի հին մորմոք է զարկվում պատեպառ...
Աղոթում են դեռ ոգիները հրն,
Հին ստվերները դողում են շվար...

Դրսում արև է, վանքի գմբեթին
Ծիծեռնակները ճախրում են զվարթ...

1971

Քանի հազար տարի,
Քանի հազար տարի
Կարծրությունը ճեղքել

Այս քիրտ որձաքարի,
Դու շնչել ես իբրև
Ցայգածաղիկ...

Քանի հազար տարի,
Քանի հազար տարի
Մրրիկների մեջ ցուրտ
Ու հողմերում վայրի
Անրջել ես իբրև
Ցայգածաղիկ...

Իմ հայրենի, իմ հող,
Ապառաժին կպած
Եվ շուրթերդ՝ կապույտ
Արշալույսին հպած՝
Արշալույսով շնչող
Ցայգածաղիկ...

1971

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստա՛ն, իմ տուն, իմ ծուխ, իմ կրակ,
Իմ տաք ապառաժ, իմ այրված արոս,
Զիդ իմ պղնձե, շիկացած երակ,
Կավ իմ ճաքճաքած, շոգ իմ բարբարոս...

Ախ, իմը սեր չէ, որ խոստովանեմ,
Իմը կրակ է ու այրվող արյուն,
Իմը այն զոհն է, որ դար ու դարեր
Ողջակիզվում է քո Ավարայրում:

Հայաստա՛ն, իմ հող, իմ մասնուռ, իմ սեզ,
Ծերպերից կախված իմ կապույտ թախիժ,
Քարերից քամվող արտասուք իմ հեզ,
Քարերում նիրհող կրակե ծաղիկ...

Ախ, իմը սեր չէ, որ խոստովանեմ,
Իմը թախիծ է, մորմոք է արյան,
Քարերից քամվող արցունք է անեղծ,
Քարերում նիրհող Ռուր է սրբազան:

Հայաստա՛ն, իմ լյառ, իմ գագաթ, իմ լույս,
Հողմերին տրված դարավոր իմ ձյուն,
Դու՝ ձյունամորիկ իմ խելակորույս,
Իմ ճերմակ հառաչ, իմ սո՛ւրբ մոհչյուն...

Ախ, իմը սեր չէ, որ խոստովանեմ,
Իմն ալո՛ւ մորիկն է, հողմն ալո՛ւ, ահարկուն,
Նա գիշերներով զարթնում խելահեղ
Ու քարեքար է գլուխը զարկում...

1972

ՀԵՌՎԻՑ

Ես կարծում էի,
Թե ամենայն ինչ քեզ խոստովանել,
Ասել էի քեզ խոսքերն այն բոլոր,
Որ նիրհում էին իմ արյան մեջ հին,
Ինչպես քո գինին՝
Վազերիդ կարմիր երակների մեջ,
Ինչպես քո ոգին՝
Տխուր փառքի մեջ ավերակներիդ,
Եվ ինչպես լույսդ՝
Մագաղաթներիդ խնկահոտ ծալքում...

Բայց ահա կրկին Ռեոու եմ քեզնից,
Ու կանչում ես դու,
Կանչում ես դու ինձ,
Եվ զգում եմ ես,
Որ անսկիզբ ու անվախճան ես դու,
Ինչպես արյունս,

Որ անսկիզբ ու անվերջ է նաև
Խոստովանանքս...

Եվ կանչում եմ ինձ քարանձավների,
Որ հեռու-հեռվից
Խալդերենով եմ ինձ հետ զրուցում,
Անվերժանելի,
Բայց հասկանալի մի խալդերենով:

Եվ կանչում է ինձ
Գառնո քարափի ստվերում բուսած
Ծաղիկն այն վայրի,
Որ մինչև հիմա անանուն է դեռ:

Եվ ինձ եմ կանչում ապառաժների,
Կանչում պղնձե քո գրաբարով:

Եվ թվում է ինձ,
Թե քամիների ինձ եմ որոնում,
Որ իմ ճակատին քնքշորեն դնեն
Իրենց բարալիկ ու զով մատների
Հրաշքը տխուր:

Ինձ է որոնում քո առավոտը՝
Լեռան կատարին,
Ասես կայծքարի ծայրին բռնկված
Այդ հսկայական, կապուտակ կայծը...

Ինձ եմ որոնում գիշերներն ամռան,
Որոնց հրեղեն աստղաթափի տակ
Բանաստեղծներ եմ ծնվում երևի...

Ինձ եմ որոնում ամպրոպները քո,
Որ առասպելի մանուկների պես
Մեկմեկու ձեռքից շանթեր եմ խլում,
Մեկմեկու շուրթից
Որոտմունքներ եմ խլում անդադար,

Հետո ծիծաղում
Ծիծառանքներն ծիրանի դողով:

Եվ ինձ է կանչում
Զորակում կորած մի հին ջրադաց,
Որ թվում է թե մատյան է խղճի՝
Քարե մի Նարեկ:

Եվ ինձ է կանչում ժպիտդ, երկի՛ր,
Մի քեկված, խոնարհ, տառապած ժպիտ,
Որ մորս դեմքի արտացոլանքն է:

Կանչում ես, երկի՛ր,
Ու դառնում եմ ես
Տխուր ու փխրուն, որպես արտասուք,
Ես ոտից գլուխ դառնում եմ ասես
Հոգևոր մաքուր երածշտություն
Եվ զրնգում եմ
Օտար աշխարհի քամիների մեջ:

Եվ հեռու-հեռվից շշնջում եմ ես,
— Գալիս եմ, երկի՛ր, որ քո հին հողում
Հող դառնամ մի բուռ...

1976

ԳԱՌՆՈ ՁՈՐԸ

Ես Գառնո ձորը հիշեցի նորից...

Ջարափի վրա ծաղկած մասրենի
Թրթռաց,
Դողաց
Ու հուրհրատեց...

Ես Գառնո ձորը հիշեցի նորից...

Խաչքարի թևից
Խաչված երազի
Կսկի՛ծը կաթեց...

1976

Որձաքարի բեկոր՝
Վրան այրված մամուռ,
Ու քարաքոս,
Ու ժանգ...

Սակայն անթարթ նայիր՝
Երակների մեջ բիրտ
Լո՛ւյս է,
Կայծ է
Ու շանթ...

1977

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

Քանի գնում, այնքան քաղցրանում ես քիմքիս,
Հին գինի ես դառնում, արշալույսի տաք հաց...
Իմ մայրենի բարբառ՝ որձաքարը հիմքիս,
Դու սրբազան իմ հող, ակոս իմ բաց...

«Հող» եմ ասում ահա, և դու մխում ես լուռ,
Եվ մխանքից քո տաք նախնյաց հոտ է գալիս,
Եվ մխում եմ նորից սպիներդ տխուր,
Եվ մխում է ցավը կորուսյալի:

«Մայր» եմ ասում, և դու քնքշանում ես այնպես,
Թրթռում ես որպես խղճի շշուկ ու հույս,

Ծավ եւ դառնում խոնարհ, դառնում աղոթք մի հեզ
Ու հեռվից տուն կանչող իրիկնալույս:

«Սեր» եմ ասում, և դու արձագանքում ես «սուրբ»,
Ալեվեստում ես դու մի ոգեղեն դողով,
Դու քրմորեն ծնկում ու համբուրում ես լուռ
Հողն ու արշալույսի ձեռքը ցողոտ:

Ես «Արյուն» եմ ասում, և դու այրվում ես հիր,
Բոցկլտում ես հեռու մութից նախնադարյան,
Զոհասեղան դառնում Ավարայրում կարմիր,
Խենթ ոգի ես դառնում, երգում «հարյավ»...

Ես «Ցորյան» եմ ասում, դու աստղի պես ցլում,
Գեղեցկանում ես դու որպես վաստակ,
Զրադաց ես դառնում, զրնգում ես ձորում
Ու բուրում ես իբրև ալյուրը տաք:

Ես «Ողկույզ» եմ ասում, դու օրհնվում լույսով,
Բուրումներն ես փռում շողում շոգի,
Հողի համն ես բերում, աստղի ցլանքը զով,
Բերում արարչական մի մեծ ոգի:

Ես «Հավատ» եմ ասում, հնչյունների բոլոր
Ասես ծունկի իջնում Արարատի հանդեպ,
Բռնկվում եմ ասես մի սրբազան դողով,
Ծիկանում եմ ասես, դառնում շանթեր:

Ես «Երդում» եմ ասում, և իմ աջը դանդաղ
Բարձրանում է, հանգչում սրտիս վրա...
Քեզ իմ շունչը վերջին, իմ արյունը արդար,
Քե՛զ, իմ ոգի, իմ հող, հաց ու կրակ...

1978

ՔԱՐ Է ՈՒ ԼՈՒՅԱ

Քար է ու լույս,
Լույս է ու քար...

Խելակորույս
Ու խելագար՝
Քարը ելնում,
Երկինք սուրում,
Բիրտ շուրթերով
Լույսն համթուրում,
Փշրվում է
Վիճերն ի վար...

Քար է ու լույս,
Լույս է ու քար...

1978

ՔԵԶ ՀԵՏ ԵՄ, ԵՐԿԻՐ...

Քեզ հետ եմ, երկի՛ր, քո մեջ եմ, իմ հող,
Կատար եմ ու վիհ, քարափ ու անդունդ,
Կիրճերում կորած գետ եմ տվայտող,
Որ իր քարեղեն ափերն է քանդում:

Ժայռերիդ բուսած հրեղեն մի թուփ,
Հրե ծաղիկ եմ ու վայրի ցորեն,
Քարանձավներիդ թախծությունն եմ մութ,
Որ աղոթում է ճգնակեցորեն:

Լճակներիդ մեջ կապույտ եմ ու դող,
Ծարավի ճիչ եմ հայրենի հանդում,
Բայց ամենից շատ գետ եմ տվայտող,
Որ իր քարեղեն ափերն է քանդում:

1979

ՋԱՅՆ ԻՄ ԱՐՑԱՆ

Դու ամբողջ գիշեր գլխիս տակ էիր, իմ զարկերակ,
Ես ամբողջ գիշեր քեզ էի լսում, ձայն իմ արյան,
Քո շշուկի մեջ ինչ-որ կոհնչ կար նախնադարյան,
Ծարավի ճիչ կար, որ գալարվում էր որպես կրակ:

Հողմի հառաչ կար ու խուլ շառաչ կար որձաքարի,
Բիրտ քարքառիդ մեջ ինչ-որ սուլոց կար սկյութական,
Եվ մի աղոթք կար, որ անմեկին էր ու դյութական,
Եվ զրուցում էր սոսիների հետ սուրբ անտառի:

Եվ մի աղոթք կար, որ մերթ ճախրում էր ու վերանում
Ու մերթ ծնկում էր կապույտների մեջ լուսաբացի,
Որ օրհներգում էր լույսի հրաշքն ու համը հացի,
Գիճու հրաշքն ու ծխանի ծուխն էր փառաբանում:

Եվ ինչ-որ զարկ կար, ինչ-որ զնգոց կար տառապագին,
Ինչ-որ զնդան էր, ինչ-որ կռան էր անվերջ զնգում,
Եվ արձագանքը աղջամուղջի մեջ ծանր տնքում,
Ահագնանում էր անդունդների մեջ Արարատի:

Եվ խուլ մոունչ կար, որ որձաքար էր ասես ծամում,
Ինչ-որ տրտունջ կար, որ սաստկանում ու դառնում էր ողբ,
Եվ ողբն ահեղ էր, ողբը ցատում էր, ցատումը՝ ոխ,
Եվ ոխը շանթ էր, որ շառաչում էր ու կարծրանում:

Եվ մի մրրիկ կար, որ անարատ էր խղճի նման,
Որ քարձրանում ու երկնքի դուռն էր ասես քախում,
Որ ասուպի պես իր հրե հարցն էր վերից կախում
Եվ փշրվում էր և մոխրանում էր անպատասխան:

Եվ նորից ճիչ էր, նորից կոհնչ էր նախնադարյան,
Կռանի զարկ էր, ողբի հառաչ էր, ոխի շառաչ,
Լույսի աղոթք էր, խղճի շշուկ էր, կարոտի կանչ...
Եվ այդ ամենը և անակիզք էր, և անվախճան...

ԱՎԵՐԱԿ ՎԱՆՔՈՒՄ

Լեռնային ճամփա, քար է ու կապան,
Վանք է ավերակ, ավերակ մի խուց...
Չեմ եղել այստեղ, ամեն ինչ սակայն
Սիրտ ցավելու չափ ծանոթ է վաղուց:

Քաղում եմ մամռած քարերի միջով,
Կակաչի սուգ է. եղինջի թախիծ,
Բի թվում է թե չեչաքարն այս չոր
Մաշվել է հենց իմ ծնկների ցավից:

Տեսնում եմ ասես, չորքել եմ մենակ,
Մոմի ստվերն է թրթռում պատին,
Եվ Աստվածամոր տեսքով տխրունակ
Սեր եմ նկարում ես մագաղաթին:

Քարերը լուում, դարերը լուում,
Բուրում են ծխով ու բուրում խունկով,
Իսկ մոմի բոցը հոգնած թրթռում,
Հեկեկում է դեռ հրե արցունքով...

1980

ԶՎԱՐԹՆՈՑ

Զվարթնոց: Գիշեր: Լռություն է մեծ,
Հին ավերակի քարե տվայտանք...
Իսկ մկրտության ավազանի մեջ
Անձրևաջուր է ու աստղի ցոլանք:

... Աստղերի նման մանուկներ են մերկ
Մկրտվում քարե այս ավազանում,
Խոունկի մխանք է, օրհնություն ու երգ,
Հույսն ու հավատը աղոթք են անում:

Լոռություն է մեծ... Ոչ հուշ, ոչ անուն,
Անձրևաջուրը ցուցում է ջինջ,
Իսկ աստղը վերից այնպես է մայում,
Որ ասես ինքն էլ չի հիշում ոչինչ...

1980

ՄՈՐՍ ՀԻԾԱՏԱԿԻՆ

1

Մա՛յր, ես դեռ կյանքում ոչ մի երգ չունեմ քո մասին գրած,
Ես չեմ կամեցել երկյուղած սերս փոխարկել բառի,
Խորհել եմ միայն, թե կա՞ աշխարհում մի այլ արարած
Այսքան տառապած ու այսքան բարի:

Գիշեր է հիմա... Լույսը միռիմ է ու ցավն արթնանում,
Եվ հանգչում ես դու հին ավերակի թախծալի փառքով,
Մի բուռ ես դարձել, ոչ հառաչում ես ու ոչ ձայն հանում,
Մարում ես խաղաղ մի հոգեվարքով:

Երեկ կանչեցիր, որ մտնեմ կողքիդ ու Նարեկ կարդամ...
Կարդում էի ես, իսկ դու քո ասածո հետ էիր խոսում,
Եվ ծավալվում էր ճակատիդ վրա այն լույսը արդար,
Որ տեսել եմ լոկ վանքերում մեր սուրբ:

Այդ լույսերի մեջ երևի մեր հին բարդին էր խշշում,
Արծաթ էր կտրում ու լույս էր տանում հեռավոր մի գետ,
Մեր տան հատակին ընկել արևի ոսկե մի փշուր
Ու խաղ էր անում իմ մանկության հետ:

Դու մանկությունս կտանես քեզ հետ իբրև սուրբ նշխար,
Հանգչող ձայները կտանես հեռու այն մթնշաղի,
Կտանես քեզ հետ մի կարմիր, կանաչ, մի կորած աշխարհ
Եվ համը հացի, և համը աղի:

Մարում ես, մայրի՛կ, դու խիղճ իմ արդար, խորան իմ ցավի,
Մարում ես, մայրի՛կ, դու սուրբ ճահատակ, դու տանջված
վկա,

Գալիք օրերում, երբ ոտքս արնի ու սիրտս ցավի,
Արտասուքներս որտե՞ղ հեկեկամ...

Ու երբ մեր շենքին կանգ առնի հանկարծ վիշտ մի անանուն,
Ո՞վ պիտի դեմը մեր դուռը, սիրտը, մեր խիղճը բանա...
Մարում ես, մայրի՛կ... Լսո՞ւմ ես, սակայն, այդ ի՞նչ ես անում,
Ես՝ ոչինչ, Խիղճը պիտի որբանա...

2

Եվ դու մահացար գարնան մի արդար կիրակնալույսի,
Ասես արարման յոթերորդ օրը դու հանգստացար,
Քո տառապանքը փոխվել մի թեթև, ներող մի լույսի
Ու դեմքիդ վրա ցոլում էր պայծառ...

Սնարիդ վրա կանգնել էի ես գլուխս կախած,
Արցունքն ու խիղճն էր իրար խառնված հոգուս մեջ տնքում,
Քեզ ի՞նչ քնքշանքներ կարող էի տալ, որ սակայն, ավաղ,
Զգիտեմ ինչու, չտվի կյանքում...

Ի՞նչ անեմ հիմա քեռն այդ քնքշության, այդ ցավը վերին,
Ի՞նչ անեմ հիմա, քեզ ինչպե՞ս ասեմ խոսքերն իմ չասված,
Ի՞նչ անեմ, ասա, կեսգիշերային այն լուռ ժամերին,
Երբ մենակ մնամք ես, դու և աստված...

Կեսգիշերային այն լուռ ժամերին, երբ խորհեմ ահով,
Որ մենակ ես դու, հողի տակ ես դու, ու ցուրտ է այնտեղ,
Ինչպե՞ս փայփայեմ ձեռքերդ մրսած ու սիրտդ ցավոտ,
Ինչպե՞ս ծնկաչոք իջնեմ քո հանդեպ:

Մա՛յր, հող ես դառնում...Ու ես քնքշանքս հողին պիտի տամ,
Մա՛յր, հող ես դառնում...Պիտի քնքշանքս ստանամ հողից...
Եվ այդպես օրեր... Լսո՞ւմ ես, մայրի՛կ, մինչև ես էլ գամ,
Ու մեմք սուրբ հողում միանանք նորից...

1980

Մա՛յր իմ, նոր եմ հասկանում, որ Հայաստանն էիր դու,
Որի սրտով աշխարհի բոլոր հողմերը անցան,
Որ դու էիր հերարձակ ու արցունքոտ, ու տրտում
Նստել ավեր Անիի բեկորներից սրբազան:

Մա՛յր իմ, նոր եմ հասկանում, որ Հայաստանն էիր դու,
Այդքան փխրուն ու ամուր, այդքան տանջված ու արդար,
Խորհրդավոր մեր ոգին, մեր արյան ձայնն էիր դու,
Որի գաղտնիքը, ավաղ, անգոր եղա ես կարդալ:

Մա՛յր իմ, նոր եմ հասկանում, որ Հայաստանն էիր դու,
Որի առջև երկուդած կարկամել եմ ու լռել,
Եվ սիրո խոսքն իմ չասված, խոստովանանքն իմ տքատմ
Արթնանում է գիշերով ու մղկտում ինքնիրեն...

1980

Նա այդ գիշեր մինչև լույս խոնարհված էր սնարիս...

Դեռ ինձանից հողմի հոտ ու ծխի հոտ էր գալիս,
Վառողի հոտ էր գալիս սպիներից իմ ցավոտ,
Իսկ իմ բարձից՝ մանկության ու մայրական ձեռքի հոտ:

Նա այդ գիշեր մինչև լույս խոնարհված էր սնարիս...

Լսում էի կիսարթուն՝ աստծու անունն էր տալիս,
Հավատում էր, թե իրոք նա պահպանել իր որդուն
Ու փրկել է հրաշքով, ու բերել է ահա տուն:

Նա այդ գիշեր մինչև լույս խոնարհված էր սնարիս...

Ջարթնում էի... Ծշուկով դեռ աղոթում, դեռ լալիս,
Դեռ սպիներս էր շոյում, թեքվում, ծածկում էր վրաս,
Չէր հավատում դեռ կարգին՝ իրական է, թե՛ երազ:

Նա աթ գիշեր մինչև լույս խոնարհված էր սնարիս...

Ու չկա մայրս հիմա... Նա երազիս է գալիս,
Թեքվում, ծածկում է վրաս, աստծո անունն է տալիս,
Նոր սպիներս է շոյում, աղոթում է ու լալիս...

Եվ թվում է, հավիտյան խոնարհված է սնարիս...

1981

Ո՞ՒՐ ԵՍ ԳՆՈՒՄ...

Մուշեղ Գալշյանի հիշատակին

Աշնան օրն է տխուր մարում
Ծաղիկների շողքից,
Պառկել ես դու այնտեղ՝ սարում,
Հրացանը կողքիդ:

Վերում կապո՛ւյտ-կապո՛ւյտ երկինք,
Կարոտի չափ տրտում,
Հեռու-հեռվում մի լուրթ երկիր,
Սասնա կորած մի տուն:

Ծուխն է ելնում բարա՛կ-բարա՛կ,
Անուշ հոտ կա հացի,
Ու կա մաքուր մի աղբյուրակ,
Նման անուշ լացի...

Ո՞վ է կանչում հեռվից, քեզ ո՞վ,
Ո՞վ է ձայնում, իմ ծուռ,
Աչքերդ փակ՝ սև կածանով
Ո՞ւր ես գնում, ախ, ո՞ւր...

Սար ու հանդին մուծ է իջել,
Չկա դարձի հնար,
Կանգնիր, տղա՛, քո հերթը չէ,
Նախ ես պիտի գնամ:

Բայց գնում ես աչքերդ փակ,
Ու վիհն այդ շատ է շեղ,
Ախ, ետ դարձիր իմ կապուտաչ,
Գալշոյի ծուռ Մուշեղ:

Այդ առավոտ Սասնա սարում
Մի աստղ ընկավ հանգած,
Լացն իր լացեց մի ջինջ աղբյուր
Ու չորացավ հանկարծ:

Կարմրել են ծաղիկ ու սեզ
Քո արյան տաք շողքից,
Պառկել ես դու ֆիդայու պես
Հրացանը կողքիդ...

1980

ՆԵՐՔՈՂ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՎԻՆ

Դու՝ սեր առաջին, առաջին մորմոք, առաջին աղոթք,
Որ տառապանքով փոխվեցիր բառի ու դարձար լեզու...
Ու երբ «Հայրենիք» անունը տվինք հողին այս քարոտ,
«Մայրենի» դրինք անունը քո սուրբ...

Եվ դու դարեդար մեզ շնորհեցիր կանչը քո արյան,
Համը քո հացի, եոթը քո գինու, ցուքը քո հրի,
Տվիր պղնձե այս բարափների կոհնչը վայրագ
Ու քնքշությունը լացող մամուռի:

Մեզ նավասարդյան առավոտների լույսով օժեցիր
Եվ մկրտեցիր առասպելների ուժ ու զորությամբ,
Աստվածների հետ քո աստվածային լեզվով խոսեցիր,
Ոսոխների հետ՝ որոտով քո բամբ:

Ու մենք դարձրինք քեզ երդում, ոգի, դարձրինք աստված,
Թեև գիտեինք, որ աստվածները զոհ են պահանջում,

Եվ Ավարայրում ընկանք արնաքամ, ընկանք ծվատված,
Բայց չգիշեցինք և ոչ մի հնչյուն:

Ու երբ փուլ եկավ մեր կամարների թռիչքը հպարտ,
Կամար ոգեղեն՝ դու մեր ոգու հետ հարատևեցիր,
Երբ սյուները մեր ծնկները ծալած ընկամ դիտարարող,
Դու՝ սյուն հրեղեն, երկինք թևեցիր:

Երբ ողկույզը մեր առամ արշավող սմբակների տակ,
Գիմի սրբազամ՝ մեր շրթունքները դու համբուրեցիր,
Ու երբ խլեցին ու խափանեցին թոնիրը մեր տաք,
Դու՝ հաց անսպառ, նորից քուրեցիր:

Եվ մենք քեզ համար, մեր մեսրոպատառ, խորհուրդ մեր
խորհմ,
Եվ մենք քեզ համար, մեր մեծասքանչ, մեր ոսկեղենիկ,
Ելանք ազգովի՛մ, բռնեցինք ահեղ ճամփան Դեր-Ջորի,
Մեր կեսը տվինք, բայց քեզ չտվինք:

Քանզի գիտեինք, որ քեզ սրբորեն կոչել մայրենի,
Քեզանով ենք մենք դարեդար հառնել, առել շունչ ու կյանք
Ու թե քեզ դավենք, ուրեմն չունենք հող ու հայրենիք,
Ու թե քեզ դավենք, ուրեմն չկանք:

Եվ հիմա, հիմա, անթեղի մմամ քեզ պիտի տանենք,
Քեզ պիտի տանենք իբրև հրդեհից ազատված մամլամ,
Հողմերից փրկված կանթեղի մմամ քեզ պիտի տանենք
Եվ տանենք իբրև երդում ու պատգամ:

Եվ տանենք պիտի իբրև առաջիմ հավատ ու աղոթք,
Եվ տանենք պիտի իբրև սրբազամ հաց, գիմի ու հուր...
Եվ հիշենք, որ երբ «Հայրենիք» ասինք հողին այս քարոս,
«Մայրենի» դրինք անունը քո սուրբ:

Լուռ է լինում ու խավար, քունն է կանչում այն ափից,
Բայց հանկարծ վեր եմ թռչում ինչ-որ մի խուլ տափնապից:

Մորս ոգի՞ն է արդյոք, որ արթնանում այդ ժամին
Ու հեծկլտում է տխուր, ինչպես անձրևն ու քամին:

Թե՞ մի գաղտնիք է մթին, որ ծվարել մշուշում
Ու շշուկով մի դաժան ինչ-որ չարիք է գուժում:

Իմ արյան մեջ է գուցե տնքում տափնապը այդ խուլ,
Որ դարերից է գալիս ու երկարում է տխուր:

Ու երկարում է այնքան, որ թվում է կվայի...
— Տե՛ր իմ, ինչո՞ւ ինձ տվիր ծանր արյունը հայի:

1981

ՀՈՂ ԻՄ ԿԻՍՎԱԾ...

Հող իմ կիսված՝ սիրտ չկիսվող:
Կքել եմ ես քո պարտքի տակ:
Ծավում եմ ես խղճի նման,
Վերքի նման մխում եմ տաք:

Ախ, ինչ ասես, ո՞ւշ ծնեցիր,
Ես քեզ արյուն պիտի տայի,
Էրզրումի ցուրտ լեռներում
Ես՝ արնաքամ մի ֆիդայի:

Արյունն իմ հին քո հողի մեջ
Սուզվեր պիտի երակ-երակ,
Նիոհեր այնտեղ, սակայն նիրհեր \
Ինչպես կրակն անթեղի տակ:

Նիրհեր պիտի որպես կարոտ,
Որպես մորմոք, որպես թախիճ,
Որպես լեռան սրտում ապրող
Հրաթուխի կարմիր ծաղիկ:

Խառնվեի պիտի հողիդ,
Արածանուդ անեղ լացիմ,
Միանայի հուր հավիտյամ
Քո հարության առեղծվածին:

Ախ, իմչ ասեմ, ուշ ծնեցիր,
Ես քեզ արյուն պիտի տայի,
Չցապեի խղճի նման,
Վերքի նման չմխայի:

1981

Ձորի մշուշ, վիհի մխանք,
Լեռան կապույտ ու ձյան ալիք՝
Իրիկնային մուժում կորչող
Մի քարտեղեն հրաշալիք...
Ու ես գիտեմ, վիճերն ի վար
Խենթ ջրերի ծուխ է ու ձայն,
Քարի արցունք, մասնուրի լաց,
Կաթող ծաղիկ ու ծնածան:
Եվ անձավներ, ու ոգիներ՝
Անձավներում այդ կապուտակ,
Որ արթնանում կեսգիշերով,
Թափառում են լուսնյակի տակ:

Ձորի մշուշ, վիհի մխանք,
Լեռան կապույտ ու ձյան ալիք,
Կապույտի մեջ ու ձյունի մեջ՝
Իրար կպած աստղ ու ծաղիկ:

Ու ես գիտեմ, վիհերն ի վեր
Վաճառք է ավեր, գիր է եղծված,
Ու վանքից վեր, երկնքից վեր՝
Ինչ-որ թախիծ ու առեղծված,
Ինչ-որ հավքի թևաբախում,
Ինչ-որ աստղի մի տաք մխանք՝
Տառապանքի նման մի սեր
Ու սիրո պես մի տառապանք...

1981

ԵՐԳՈՂ ԽԱՉՔԱՐ

Լուսինն Զաքարյանին

Որտեղի՞ց եկավ նա այսքան անեղծ,
Այսքան ոգեղեն, այսքան անմեկին...
Եվ ինչ հրաշքով խաչքարից հանեց
Նրա մեջ նիրհող մաքուր մեղեդին:

Եվ մաքրությունն այդ ծավալվում վերում,
Հալչում էր իբրև դողանջը զանգի,
Կանչում էր ասես երկիր մի հեռու
Եվ կանչում էր մեզ խոստովանանքի:

Մեզ, որ օրերի վազքի մեջ անքուն
Մոռացել էինք ինքներս անգամ,
Որ մեր հոգու մեջ այդքան սրբություն
Ու թախիծներ կան դեռ անանձնական...

Երգեց... Ու այնտեղ՝ կապույտում վերին,
Ինչ-որ մի խորին խորհուրդ էր թևում,
Աստղային լուսը խոնարհ կոպերին՝
Մայր Հայաստանն էր ասես երևում:

Ծիրանի ծառը բուրում էր բարակ,
Եվ անբջում էր ակոսը տրտում,

Կաթկթում էին ցողերն անարատ,
Մեղավորներիս լույսով մկրտում:

Երգեց... Եվ հուշեց ձայնն այդ մոգական,
Որ թե այդ փխրուն աղջկա հոգում
Դարերից ձգվող ոգի կա այդքան,
Ուրեմն շա՛տ ենք համառ ու տոկուն:

Որտեղի՞ց եկավ նա այսքան անեղծ,
Այսքան ոգեղեն, այսքան անմեկին...
Եվ ինչ հրաշքով խորքերից հանեց
Մեր հոգում նիրհող մաքուր մեղեդին:

... Ծավալվում անվերջ երգի լույսն անեղծ
Ու թրթռում է կապույտ եզերքում...
Կանգնած հողմերի ու արևի մեջ
Ասես մի փխրուն խաչքար է երգում...

1981

ԿԱՅԾՔԱՐ

Դու՝ ժայռեղեն իմ երկիր, իմ հողմահար, իմ վաղրի...
Եվ ժայռ չեղար դու սակայն, նման եղար կայծքարի:

Ու երբ պայտած սմբակներ ու նիզակներ դիպան քեզ,
Քո մեջ նիրհող հրեղեն առեղծվածը բռնկեց:

Երբ ուզեցին քեզ փշրել, պեծին տվիր ու կայծին,
Եվ կայծիդ մեջ քո հոգու հրաշքները ցոլացին:

Եվ արյունդ հնամյա, որ այդքան ծանր է տնքում,
Երակ ունի կայծքարի ու կայծքարի բռնկում:

Եվ չտեսան, որ անգամ կարոտներիդ մեջ փխրուն,
Որ արցունքի՞դ մեջ անգամ կայծքարի ցոլքն է տխրում:

... Շա՛տ եմ խորհել քո մասին, կշռել եմ չարն ու քարիմ
Եվ հավատում եմ, սակայն, ես քո ոգու կայծքարին:

1981

ԵՐԿԻՐ, ԳԱՂՏՆԱՐԱՆ...

Երկի՛ր Հայաստան, նորից լեռնալիմ ճամփադ է իմ դեմ,
Քարափ է, վիհ է, որ ամենի է, ու աղբյուր է ջինջ...
Ես կարծում էի, թե ոտից գլուխ քեզ անգիր գիտեմ,
Եվ, սակայն, ներիր, չգիտեմ ոչինչ:

Մութ քարանձավ է, փուշն ու մացառը բերանն են փակում,
Ներսում բյուրեղ է, փիրուզ է, մարջան, ձեքեաթի քարեր,
Եվ այս ամենը ինչպե՛ս ես պահել ինձանից թաքուն,
Աշխարհից թաքուն ինչպե՛ս ես պահել:

Ավերակ բերդը նստել քարափին ու հայում է ցած,
Ես նայել հեռվից ու կարծել էի՝ դա ժայռ է անել,
Եվ սակայն նայիր, սա մագաղաթ է ասես քարացած,
Որ պիտի բացել, պիտի վերծանել:

Եվ վիհ է ցածում՝ կապույտով լեցուն անհուն մի թախիծ,
Ի՞նչ կա խորքի մեջ... երևի գետի աթոթքն մի թել...
Բայց խոսք են խոսում, թե ցերեկ օրով նրա հատակից
Կարող ես ոսկե աստղերը դիտել:

Երկի՛ր, հրաշքի ցույքերով լեցուն քարանձավ իմ մութ,
Երկի՛ր, գաղտնարան, որ մինչև հիմա դեռ փակ է իմ դեմ,
Երկի՛ր, առեղծված, դեռ պիտի իջնեմ վիհերը ոգուդ,
Այնտեղից՝ ոսկե աստղերդ դիտեմ...

1982

ՊԱՐՏՔ

Լեռան լանջից նայում եմ քեզ, ե՛լ, Հայաստան, կապույտ
հագիր,

Ես քո ամեն առավոտին երազանքի կապույտ եմ պարտք,
Դու՝ քարեղեն իմ առեղծված, իմ քարեղեն ճակատագիր,
Քո քարեղեն տառապանքին որդուգործով ու գութ ես պարտք:

Գետերդ ի վար, ձորերդ ի վար ուռիներդ են շարվել տրտում,
Քո տրտմության ուռիներին ես քնքշության շոյանք եմ
պարտք,

Կատարներիդ լճեր կան լուրթ, ուր քո ոգին է մկրտվում,
Այդ լճերի ծփանքներին ես մաքրության ցոլանք եմ պարտք:

Փլված կամար, վեմ տապալված, եղինջներով բուրդոլ Անի,
Քո այդ փլված կամարներին ես խոյակներ ու սյուն եմ
պարտք,

Դար ու դարեր բոցկտացող հրաշք կանթեղ՝ իմ մայրենի,
Ոսկեղենիկ քո կանթեղին ես յուղի տեղ արյո՛ւն եմ պարտք:

Ես ծունկի եմ իջել հոգնած Դեր-Ջորի սև ավազներին,
Բայց զոհերիդ անհայտ ու որք շիրիմներին դեռ խունկ եմ
պարտք,

Սիրտս բացել, բույն եմ տվել քո վիրավոր երազներին,
Տո՛ւն հայրենի, ես քո շենքին որդիական արցունք եմ պարտք:

Արարատն է նայում հեռվից՝ կրծքին խորունկ վիհը վերքի,
Ես քո ցավին այդ վիհերից վեր ելնելու խոյանք եմ պարտք,
Կապույտի մեջ քո հարության սուրբ հրաշքն է ցոլում, երկի՛ր,
Քո հարության այդ հրաշքին ես ողջակեզ ու կյանք եմ
պարտք...

... Շա՛տ եմ խորհել քո մասին, կշռել եմ չարն ու բարին
Եվ հավատում եմ, սակայն, ես քո ոգու կայծքարին:

1981

ԵՐԿԻՐ, ԳԱՂՏՆԱՐԱՆ...

Երկի՛ր Հայաստան, նորից լեռնային ճա՛նփաղ է իմ դեմ,
Քարափ է, վիհ է, որ ամենի է, ու աղբյուր է ջինջ...
Ես կարծում էի, թե ոտից գլուխ քեզ անգիր գիտեմ,
Եվ, սակայն, ներիր, չգիտեմ ոչինչ:

Մութ քարանձավ է, փուշն ու մացառը բերանն են փակում,
Ներսում բյուրեղ է, փիրուզ է, մարջան, ձեքեաթի քարեր,
Եվ այս ամենը ինչպե՛ս ես պահել ինձանից թաքուն,
Աշխարհից թաքուն ինչպե՛ս ես պահել:

Ավերակ բերդը նստել քարափին ու հայում է ցած,
Ես նայել հեռվից ու կարծել էի՝ դա ժայռ է անել,
Եվ սակայն նայիր, սա մագաղաթ է ասես քարացած,
Որ պիտի բացել, պիտի վերծանել:

Եվ վիհ է ցածում՝ կապույտով լեցուն անհուն մի թախիծ,
Ի՞նչ կա խորքի մեջ... երևի գետի արծաթե մի թել...
Բայց խոսք են խոսում, թե ցերեկ օրով նրա հատակից
Կարող ես ոսկե աստղերը դիտել:

Երկի՛ր, հրաշքի ցույքերով լեցուն քարանձավ իմ մութ,
Երկի՛ր, գաղտնարան, որ մինչև հիմա դեռ փակ է իմ դեմ,
Երկի՛ր, առեղծված, դեռ պիտի իջնեմ վիհները ոգուդ,
Այնտեղից՝ ոսկե աստղերդ դիտեմ...

1982

ՊԱՐՏՔ

Լեռան լանջից նայում եմ քեզ, ե՛ն, Հայաստան, կապույտ
հագիր,

Ես քո ամեն առավոտին երազանքի կապույտ եմ պարտք,
Դու՝ քարեղեն իմ առեղծված, իմ քարեղեն ճակատագիր,
Քո քարեղեն տառապանքին որդու գորով ու գութ ես պարտք:

Գետերդ ի վար, ձորերդ ի վար ուռիներից են շարվել տրտում,
Քո տրտմության ուռիներին ես քնքշության շոյանք եմ
պարտք,

Կատարներիդ լճեր կան լուրթ, ուր քո ոգին է մկրտվում,
Այդ լճերի ծփանքներին ես մաքրության ցուլանք եմ պարտք:

Փլված կամար, վեմ տապալված, եղինջներով բուրող Անի,
Քո այդ փլված կամարներին ես խոյակներ ու սյուն եմ
պարտք,

Դար ու դարեր բոցկտացող հրաշք կանթեղ՝ իմ մայրենի,
Ոսկեղենիկ քո կանթեղին ես յուղի տեղ արյո՜ւմ եմ պարտք:

Ես ծունկի եմ իջել հոգնած Դեր-Ջորի սև ավազներին,
Բայց զոհերիդ անհայտ ու որբ շիրիմներին դեռ խունկ եմ
պարտք,

Սիրտս բացել, բույն եմ տվել քո վիրավոր երազներին,
Տո՛ւմ հայրենի, ես քո շենքին որդիական արցունք եմ պարտք:

Արարատն է նայում հեռվից՝ կրծքին խորունկ վիհը վերքի,
Ես քո ցավին այդ վիհներից վեր ելնելու խոյանք եմ պարտք,
Կապույտի մեջ քո հարության սուրբ հրաշքն է ցոլում, երկի՛ր,
Քո հարության այդ հրաշքին ես ողջակեզ ու կյանք եմ
պարտք...

ԻՆՔՆԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

Հայոց իմ հող, հայոց երկիր՝
Լեռ ու կատար, վիհ ու անկում,
Դու ինձ կյանքում ստեղծեցիր
Քո պատկերով ու քո հանգույն:

Դու կապուտակ կատարներիս
Տվիր մաքուր ցոլանք ու ձյուն,
Անդունդներիս ու վիհներիս՝
Խուռն ու խռով մի թախծություն:

Ինձ արցունքոտ լույսը տվիր
Քո արցունքոտ լճակները,
Շնորհեցիր ծաղիկը հիր
Քո մամոտած փշակների:

Քարափներիդ ծառավը տաք
Ու ճիչը տաք տվիր դու ինձ
Եվ կախեցիր կռպերիս տակ
Աղբյուրներիդ երազը ջինջ:

Հողիդ փխրուն քարությունից
Գորով տվիր դու մատներիս,
Որձաքարիդ գորությունից
Երակ տվիր արմատներիս:

Հայոց երկիր, հայոց իմ հող,
Դու՝ անմեկին, դու՝ գաղտնարան,
Արայի պես նետահարվող,
Բայց և հստկող, որպես Արամ...

Դու իմ արյան հյուլեններիմ
Տվիր մի փակ, ցավոտ այրում,
Բայց և տվիր գաղտնիք մի հիմ,
Որ դո՛ւ գիտես լոկ աշխարհում:

Հանդեսներից նախասարդյան
Տվիր գինու և հացի տոն
Ու խուցներից քո ճգնության՝
Մի ծնկաշոք ծարավ ու ծոմ:

Մկրտեցիր ինձ Նարեկիդ
Տառապանքով անեղրական,
Բայց և տվիր դու Քուչակիդ
Սերը զվարթ ու մեղսական:

Կորուստներիդ ցավի հետ լուռ
Հույսի հացը տվիր դու ինձ,
Տառապանքից լույս քամելու
Առեղծվածը տվիր դու ինձ:

1982

ՅՈՐԵՆ

Երբ ասում եմ, թե դու, հող հայրենի,
Հայրենիքն ես հասկի ու ցորենի,
Հավատում եմ դրան ես սրբորեն...
Ծորենի հոտ ունի արևը քո,
Ծորենի համ ունեն բառերը քո,
Եվ մաքուր է խիղճդ որպես ցորեն:

Ծորեն արտի նման քեզ տրորել,
Հողմերին եմ տվել, հունդդ ցրել,
Բայց միշտ կանաչել է նորից արտդ,
Խոր ակոս եմ դարձել ցավերը քո,
Ունե սերմ եմ դարձել տառերը քո,
Ծորեն արտ է դարձել մագաղաթդ:

Հասկի նման կանգնել ոսկեճակատ,
Հասկի հույս ես եղել, հասկի հավատ,
Եվ արդար է եղել ոգուդ հերկը,

Ծորենի խիղճ ունի Նարեկը քո,
Ծորենի ուժ՝ քո տաղմ ու երգը քո,
Ծորենի Ռոտ ուներ մորս ձեռքը:

Իմ Հայաստամ, իմ Ռոդ, իմ Բայրենի,
Դու օրորամ, ակոս դու ցորենի,
Հավատում եմ ոգոդ եւ սրբորեմ,—
Ծորենի Ռոտ ունի արևը քո,
Ծորենի համ ունեմ թառերը քո,
Եվ հավերժող եւ դու, որպես ցորեն...

1991

Արագածն է այնտեղ, այնտեղ՝ Արագ,
Այնտեղ արշալույսն է լեռնաշխարհի...
Նա մաքուր է, որպես ապաշխարամբ,
Գեղեցիկ է, որպես սիրո թախիծ:

Արագածն է այնտեղ, այնտեղ՝ Արամ,
Բոցկլտում է այնտեղ ծաղիկ մի հուր...
Նա կապույտ է, որպես աղոթարամ,
Գեղեցիկ է, որպես լուսաստղը լուրթ:

Արագածն է այնտեղ, այնտեղ՝ Արամ,
Այնտեղ հասկն է ցողում՝ ճակատող բաց,
Նա խոնարհ է, որպես խիղճը արյամ,
Գեղեցիկ է, որպես մանուկ աստված:

Արագածն է այնտեղ, այնտեղ՝ Արման,
Հրախաղ է այնտեղ, լույսի աշիք...
Իմ Բայրենի՛ք, իմ խաչ, իմ քավարամ,
Իմ արշալույս, իմ հասկ ու իմ ծաղիկ...

1992

Հողի շէկ շուրթին՝ ոսկեպոք մի արտ,
Երկնքի շուրթին՝ սրբաքար մի վանք...
Երկիր իմ խոնարհ, երկիր իմ հպարտ,
Հողի ու ոգու դու խոստովանանք:

Հողմեր են սուլել ու հավերժորեն
Ծեծել են այս արտն ու վանքն այս քարե...
Դու հողի շուրթին դարձել ես ցորեն,
Երկնքի շուրթին դարձել ես Նարեկ...

1982

ԻՆՁ ԹՎՈՒՄ Է ՄԻԾՏ...

Ինձ թվում է միշտ՝ մեկ էլ եմ ապրել
Ես դարեր առաջ
Ու գողթան երգով ծունկի եմ չոքել
Արևի առաջ:

Ապրել ու մի օր ահեղ կռվի մեջ
Ընկել սրահար,
Եվ կորցրել է շենս մի գուսան
Ու մի սիրահար...

Եվ ապրել եմ ես ձեր կապույտի մեջ,
Իմ Կարնո սարեր,
Հոտաղ եմ եղել, մաճկալ եմ եղել
Ու հող եմ վարել:

Ապրել ու մի օր ահեղ կռվի մեջ
Ընկել սրահար,
Եվ կորցրել է գյուղս մի մաճկալ
Ու մի սիրահար...

Եվ ապրել եմ ես իմ այն սրբաքար
Քաղաքում Անի,
Զինվոր եմ եղել պարիսպների տակ
Իմ մայր ուստանի:

Ապրել ու մի օր անեղ կովի մեջ
Ընկել սրահար,
Եվ կորցրել է Անիս մի զինվոր
Ու մի սիրահար...

1982

ՀԱՅՈՑ ԼԵՌՆԵՐ

Տուն եմ դարձել, բայց ողջ գիշեր
Իմ աչքերում տենդոտ
Դեղին լեռներ, լեռներ եմ շեկ,
Լեռան ծարավ ու տոթ:

Մեկն ուզում է ծունկը ծալի
Ու խոնարհվի խոհեմ,
Որ մեկ հատիկ փրկված ծառի
Հողն արցունքով ցողեմ:

Այն մեկն ուղտի հասքերությամբ
Իր ծարավն է ծամում.
Երազում է ծանրիկ մի ամպ
Եվ սպասում քամուն:

Այն մեկն ըմբոստ վեր է սուրում
Լեռնապարի միջից
Ու երկնքի սիրտն է խրում
Պղնձացած մի ճիչ:

Մեկը՝ նվազ ու տենդահար,
Դարձել դեղին թախիծ,

Կարկամել է՝ անդունդն ի վար
Տապալվելու ահից:

Գալիս այդպես, գալիս հերթով
Աչքերիս դեմ չոքում
Ու ծարավից ճաքած շորթով
Իրենց ցավն են ոգում:

Եվ զգում եմ, լեռներ իմ հին,
Իմ տառապած լեռներ,
Որ ձեզ համար ուզած պահին
Կարող եմ ես մեռնել...

1982

ՄԵՆԱՎՈՐ ԾԱՌ

Կանգնել է նա ժայռի ծերպին,
Կանգնել բարակ, թեթև
Ու խշշում է՝ սաղարթներից
Մի կապուտակ եթեր:

Աշուն է ուշ... Ոտից գլուխ
Բռնկվել է ոսկով
Ու այնպես է նա ցուլցում,
Որ չես պատմի խոսքով:

Մագաղաթյա ոսկերանված
Մի հին մատյան գիտեմ,
Ասես նրա էջից հանված
Հրաշք թուփ է իմ դեմ:

Հազա՛ր ափսոս, շատ է անհաս,
Հենց երկնքի քունքին,
Ուխտավորի պես բարձրանաս,
Դեմը իջնես ծունկի...

1982

ՄԵՐ ՏԱՌԵՐԸ

Տեսիլքից են ծնվել տառերը մեր,
Հողմերով են սնվել տառերը մեր,
Ջրդեղվել են, դարձել երկաթագիր
Քարերին են գրվել տառերը մեր,
Երբ փորձել են ջնջել ու եղծանել,
Կայծակին են տվել տառերը մեր... *Ա ոգերաւ*

1982

Գրոհը կարճ տևեց... Գիշերը խիտ էր, թափ.
Ու գիշերվա միջով շարքերն առաջ անցան...
Չնկատեց ոչ ոք, որ մի զինվոր ընկալ
Եվ աչքերը փակեց անհառաչ ու անձայն:

Բայց մի հեռու գյուղում, տեսած մի չար երազ,
Սպիտակած մի մայր, սև շորերը հագին,
Անհույս հառաչանքով նստեց ճամփի վրա
Ու ողջունեց լացով ծագող արեգակին:

1942

Ո՛հ, ես չեմ կարող մոռանալ նրան,
Այն խարտիշահեր, ջահել զինվորին...
Նա ընկած էր բաց դաշտի մեջ գարնան՝
Գլուխը դրած հալոենի հողին:
Սրտին էր դիպել գնդակն արճիճե,
Ծակատի վրա դեռ քրտինք կար պաղ,
Եվ ինձ թվում էր, թե նիմջն է իջել
Նրա կոպերին՝ մանկորեն խաղաղ,

Եվ ինձ թվում էր, թե նա չի մեռել,
Թե պառկել է նա ծաղկունքի մեջ սուրբ
Ու իր ականջը մայր հողին դրել,
Հեռվից տուն կանչող մոր ձայնն է լսում...

1945

ԲԱԼԼԱԴ

Մի ժամ էր արդեն, ինչ հողագնդում
Լռել էր որոտը ահեղ,
Մի ժամ էր արդեն, ինչ վերքը սրտում
Մեռնում էր գինվորը ջահել:

Հաղթության կանչից աշխարհն էր թնդում
Անգոր իր հրճվանքը պահել,
Բայց կույի վերջին գնդակը սրտում
Մեռնում էր գինվորը ջահել:

Ծատ էր երազել այդ օրվա մասին,
Երազել գարուն ու արև,
Եվ սակայն, Բաբաձ իր մեծ երազին,
Մեռնում էր գինվորը ջահել:

Ծուրջը գարուն էր, ծաղկունք ու մայիս
Անցել էր գիշերը ահեղ,
Հրճվանքից ժպտում ու ցավից լալիս,
Մեռնում էր գինվորը ջահել:

1945

ԶԻՆՎՈՐԳ ՎԵՐՋԻՆ ԲԱՐՁՈՒՆԱԻ ՎՐԱ

Հեռվում լռել էր վերջին որոտը,
Ծուրջը թուրում էր մայիսը տաք,
Իսկ նա շնչում էր գարնան տաք օդը՝
Վերջին քարձուները ոտքերի տակ:

Բայց մինչ իարձունքն այդ ճամփան երկար էր,
Ծամփան դժվար էր, դառն ու ահեղ,
Նրա սրտի մեջ թե հազար կյանք կար,
Բյուր հազար մահ էր հետքից քայլել:

Նրան ծեծել էր աշնան անձրևը,
Նրան կիզել էր արևը տաք,
Ու նրա դեմքը արդեն դարձել էր
Բրոնզից ձուլած խրոխտ քանդակ:

Եվ քանդակին այդ խոր դրոշմել էր
Վիշտը իր հետքը որպես կնճիո,
Իսկ հաղթությունը այնտեղ թողել էր
Իր վեհությունը պայծառ ու ջինջ:

Սակայն լռել էր վերջին որոտը,
Ծուրջը բուրում էր մայիսը տաք,
Ու նա շնչում էր գարնան թարմ օդը
Ոսոխի հողն իր ոտքերի տակ:

Աչքում ցուլում էր բախտի արցունքը,
Իսկ դեմքը խիստ էր որպես քանդակ,
Եվ ինձ թվում էր ոչ թե բարձունք է,
Այլ պատվանդան է ոտքերի տակ...

1947

Մենք հպարտ ենք ապրել, բայց ոչ թեթև ու հեշտ,
Կյանքը մեզ չի տրվել իբրև երգ ու վայելք,
Դեռ չնայած փրո մաքուր աչքերի մեջ,
Մենք դավադիր մահի աչքերին ենք նայել:

Մեզ փորձել է գնդակն ու ցուրտն է մեզ պրել,
Զյան ալիքն է ծածկել մեզ սուլոցով իր չար,

Եվ արյունից մեր տաք սառույցներն են հալվել,
Եվ սառույց է դարձել մեր արյունը հաճախ:

Ծառաչել է անտառն ու ծառս եղել վրդով,
Բուքն է վայել դաշտում տխուր՝ որպես հառաչ...
Ու կանգնել ենք հաճախ մենք քարացած սրտով
Եղբայրական խորունկ շիրիմների առաջ:

Մենք դեռ տասնութամյա — մեր ուսերին սակայն
Ծանր բախտն ենք կրել ծանր հողագնդի,
Մորիկների միջով՝ գնդակներով ծակված
Այ դրոշմ ենք տարել՝ նման այրվող սրտի:

Այդ դրոշմ մեր դեմ իբրև այգ էր ծագել,
Եվ անգոր է դարձել մեր դեմ ամեն ոտիս,
Իսկ երբ հարկ է եղել՝ մեր կուպերն ենք փակել
Ու ընկել ենք նրա ծփանքի տակ բոսոր:

Խոյանքի ենք փոխել մեր տառապանքն անգամ
Եվ սլացել, անցել ժամանակից առաջ,
Ու տես, կյանքը արդեն մեր քունքերի վրա
Իր եղյամն է թողել ժամանակից առաջ:

Մենք վաղ ճաշակեցինք թե՛ փորձություն, թե՛ մահ,
Կյանքը մեզ չտրվեց իբրև երգ ու վայելք,
Ու թե թախիծ տեսնեք մեր աչքերում հիմա,
Ներեք... այդ աչքերով մենք մահին ենք նայել...

1948

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԸ

Դեռ մութ է չորսդին, դեռ հորիզոնը չի շիկնել հրում,
Դեռ շղթայված են մարդու պատիվը, երազն ու սերը,
Ու նստած ահա մեր «Մանիֆեստը» — մեր հիմնն են գրում
Աշխարհի երկու կոմունիստները:

Հիմնն այդ գնդեր է հանում գրոհի ու տանում է մարտ,
Բարիկադներում կռվի են ելել ստրուկն ու տերը...
Կոմունան ընկավ... Ու Պեր-Լաշեզում մեռնում են հայարտ
Աշխարհի մի բուռ կոմունիստները:

Քայլում է դարը... Ելել են, ովքեր ճորտ են, անիծված,
Պրեսնյայի վրա ալեկոծվում են ալ դրոշները.
Արճիճով խոցված ու աքսորների հողմերով ծեծված,
Մեռնում են ըմբոստ կոմունիստները:

Լենինյան լույսից հորիզոններն են ծայրեծալո ալքվում,
Խավարն են ճեղքում «Ավրորա» նավի ահեղ զարկերը,
Ու Կրոնշտադտում, Պերեկոպի տակ, Ախշա-Կույմաչում
Մեռնում են խիզախ կոմունիստները:

Հողմն է շառաշում... Ոսոխը խաչ է բերում դժնդակ,
Որ վրան խաչի մեր արշալույսն ու մեր երազները...
Բրեստի ամրոցում, Վոլխովի ափին, Կարպատների տակ
Մեռնում են, մեռնում կոմունիստները:

Մեռնում են, սակայն մեռնում են, ինչպես անտառն է մեռնում,
Մեռնում են, ինչպես մեռնում են հողում ոսկե սերմերը,
Ամեն գարնան հետ առավել խիտ է անտառը հառնում,
Հառնում են անմահ կոմունիստները:

Քայլում է դարը... Ու շղթաներն են ընկնում ոճրապարտ,
Որ շղթայել են մարդու պատիվը, երազն ու սերը,
Եվ հողագնդի լայնություններով քայլում են հաարտ
Աշխարհի միլիոն կոմունիստները:

Ճառագրի՛, արդար,
 Մարդասեր, շողա,
 Շատանա բարին...

ԳԻՆՈՒ ԵՐԿԷ

ՆԱԽԵՐԳ

Այնտեղ արտույտն է կախվում ճառագայթից արևի
 Ու թրթռում կապույտի ոլորտների մեջ անհաս,
 ✓ Արևի շիթն է կաթում բարդու կանաչ տերևին,
 Ոտից գլուխ աստղոտում բարդու հասակը կանաչ:

Այնտեղ առու կա մաքուր, որ բերկրությամբ կարկաչում
 ✓ Ու դաղձի ոտքն է թրջում արտասուքով իր ցուլի,
 Այնտեղ խոհուն ու խոնարհ խաղողի վազն է աճում,
 Բարի արմատը խրած բարության մեջ այս հողի:

Եվ այգեպանն է այնտեղ՝ սպիտակած արարիչ,
 ✓ Բայց արարիչ, որ միայն քաղցրությո՛ւն է արարում,
 Աշխարհի սերն է այնտեղ, որ աղջիկ է բարալիկ,
 Կրծքի մեջ դողն արթունքի, շուրթերին՝ թաց մի այրում:

Եվ այդ հողից, անձրևից, այդ ջրերից զրնգուն
 Ու մի ոգուց, որ իր հետ բերում է լույսն այդ առատ,
 Այնտեղ ծնունդ է առնում գինին՝ սիրո պես մաքուր,
 Եվ այնտեղ սերն է ծնվում՝ գինու նման անարատ:

ԱՅԳԵՊԱՆԸ

Դեմքը թուխ է հողի պես, բայց լույսո՛ւվ է վարարում,
Արարչական մի լույսով, որ քրտինքից է առել,
Եվ ինձ այնպես է թվում, թե այդ նա է աշխարհում
Առաջին լույսն արարել:

Ելել, կանգնել է մի օր մթնշաղի դեմ կապույտ,
Ելել, կանգնել է գարնան զարթոնքի դեմ գեղեցիկ,
Բահր խրել հողի մեջ, սրբել քրտինքը մաքուր,
Ասել է. «Լո՛ւյս եղիցի»...

Ու լո՛ւյս, ու լո՛ւյս է եղել, վազը լույսով է լացել,
Ու կանաչ լույս է կաթել բողբոջների աչքերից.
Լույսի նման է իջել ու լույսով է շառաչել
Գարնան անձրևը վերից:

Ու լո՛ւյս, ու լո՛ւյս է եղել, ամռան լույսն է վարարել
Եվ կաթել է շիթ առ շիթ տաք սրտի մեջ ողկույզի,
Կարասների մեջ կապե հետո ծնունդ է առել
Գինին՝ աղջիկը լույսի...

ԱՅԳԵՊԱՆԻ ԱՂՋԻԿԸ

Դուրս է եկել, ոտաբոքիկ կանգնել հողին
Ու նայում է, նայում հեռուն,
Հողից խայտանք է բարձրանում, փոխվում դողի
Ու կրծքի տակ քաղցր եռում:

Սև են ծամերն, իսկ երեսից լույս է ծորում,
Բարախիկ է՝ նման վազի,
Այս գարնան հետ աչքերի մեջ նրա խորունկ
Յուրն է ուրիշ մի երազի:

Այս գարնան հետ, ախր, շատ է գեղեցկացել,
Դարձել թախիծ ու կարոտանք,

Չթե շապիկն այս գարնան հետ մե՛ղ է դարձել,
Սեղմել կրծքի աղիքը տաք:

Ինչ-որ դողից թրթռում է թևը հոնքի,
Ու նա աչքերն է լուռ փակում,
Բոբիկ է նա, հողը հրաշքն իր զարթոնքի
Նրա մեջ է շարունակում...

ԱՅԳԵՊԱՆԻ ԽՈՍՔՆ ԱՐԵԳԱԿԻՆ

Գարնան արեգակ,
Արդար արեգակ՝
Ակունք բարության,
Ծողա՛ վերստին
Եվ աշխարհն արար
Բարությանք օծիր:

Արագիլ հավքին
Ավետիք հղիր՝
Հարավից թող գա,
Հյուսիս բույնն իր նոր
Քո շողից պոկած
Ծղոտով ոսկե:

Սառույցով կնքված
Ակնադրյուրն է փակ՝
Լուծանո՛ղ եղիր,
Թող ծիծաղն իր ջինջ
Ղողանջի նորից
Բխումով զվարթ:

Ծառագայթ հղիր
Դեռ ննջող սերմին,
Բողբոջին դեռ փակ.

Թող զարթնի սիրո
Արարիչ խորհուրդն
Ու ցնծա խայտմամբ:

Թող ծաղկած դեղձին
Հարսանյաց մաքուր
Առագաստ դառնա,
Եվ թող վազը հեզ
Մայրության անուշ
Արտասուք հեղի:

Ծառագի՛ր, արդար,
Մարդասեր, շողա՛,
Ծառանա բարին,
Բարություն լինի,
Լավություն լինի
Աշխարհում արար...

ԱՅԳԵԲԱՑ

Արեգակի շողերից, ադամանդե ցողերից
Այսօր աչք է կուրանում,
Եվ այգեպանը, վազեր, այսօր ձեր տաք կողերից
Հողե վերմակն է առնում:

Այգեբաց է, ու բացվում, արթնանում եք դուք, վազեր,
Եվ բոլորդ թաց եք, թաց,
Եվ բոլորդ, բոլորդ թուխ մանուկնե՛ր եք ասես
Քաղցր քնի մեջ քրտնած:

Քնից զարթնում եք հիմա, ճմլում աչքերը ձեր փակ
Եվ թևերն եք կոտրտում,
Հետո ձեր շուրջն եք նայում, արևը՝ մեծ, օրը՝ տաք,
Եվ արագիլն է օդում:

Իսկ այգեպանը, վագեր, բացում է ձեզ, ու սակայն
Դողում է սիրտը բարի,
Որ պարտվածի նենգությանը սառնամանիքը հանկարծ
Ձեր դեմ նոր դավ չլարի:

Բայց արեգակը, նայե՛ք, վստահությանը արդարի
Բարդու ճյուղին է թառում,
Բացվեք, վագեր, ու ծաղկեք, թող երագին ձեր բարի
Լինի բարի կատարում...

ԾԱՂԿՈՒՄ

Ես չիմացա՝ դեղձենին արշալույսի՞ց բռնկվեց,
Թե՞ արշալույսը՝ նրա բռնկումից այս ծաղկած...
Եվ կանգնել է ծառն ահա այգաբացի լույսի մեջ՝
Իբրև փոքրիկ այգաբաց:

Կանգնել վառվում է մենակ, կանգնել վառվում է լոին,
Օ, լոեյլայն է հնչում աշխարհում երգն այրումի,
Ջով այգաբացն իր ձեռքով ցող է մաղել բոցերին,
Որ խենթ այրումը մեղմի:

Սակայն լուրն այս ծաղկումի, իբրև բարի ավետում,
Այդ ո՞վ տարավ այդքան շուտ մեղուներին ոսկեթև,
Որ եկել են ու իրենց բոցերի մեջ են նետում՝
Իբրև փոքրիկ ասպետներ:

Ու երգում է ծառը, տե՛ս, քաղցր մի երգ է երգում,
Երգում է երգը սիրո, նվիրումի ու այրման, ✓
Եվ այդ երգից, այդ երգից ջրերն անզուսպ հեկեկում,
Քարը լալիս է անձայն:

Եվ մեղուները ոսկե, և մեղուները գեղուն
Հեռանում են՝ քաղցրության բեռն ու պաշարը կապած,
Ու վառվում է դեղձենին այգաբացի լույսերում՝
Իբրև փոքրիկ այգաբաց:

ԳԱՐՆԱՆ ԱՆՁՐԵՎ

Երկնքով գլոր-գլոր թավալվեց մի խոլ որոտ,
Ու շողաց կայծակ մի շեկ, որ ասես շեղք էր խոփի,
Նշենիմ աֆից դողաց, ի՞նչ անի ճերմակ շորով,
Իր ճերմակ, իր մոր շորով ո՞ւր փախչի այս ամպրոպից:

Իսկ ամպրոպմ ահագնացավ, իսկ ամպրոպմ ապստամբեց,
Ամպերում իրար եկամ, զարկեցին լույս ու խավար,
Անձրևի խոշոր մի շիթ շողալով հողը շանթեց,
Իսկ հետո սկիզբ առավ մի ցնծում տեղատարափի:

Իսկ հետո պարան-պարան ադամանդ ու լույս տեղաց,
Ու տեղաց որպես շնորհ ու տեղաց որպես մաղթանք,
Նշենիմ, ծովների մեջ իր ճերմակ շորը պահած,
Անձրևին տվեց իրեն, և անձրևն, ախ, շա՛տ էր տաք:

Իսկ հետո արև եղավ, հեղեղներ անցամ ձորով,
Կայծակի քույր կար օդում, կայծակի, լույսի, հողի,
Նշենիմ արևի տակ մխում էր իր թաց շորով
Ու ժպտում, ժպտում էր լուռ արբունքի քաղցր դողից:

ՎԱԶՆ Է ԼԱԼԻՍ...

Վազն է լալիս այգում, լալիս հուլունք-հուլունք,
Ինչպես աղջիկները հարսնամալուց առաջ,
Կա՛ աշխարհում, արդյոք, այդքան անգուսպ ու լուռ,
Այդքան ուրախությամբ լեցում ուրիշ մի լաց:

Այդ լացի մեջ լռիմ՝ մայրանալու հրճվանք,
Այդ լացի մեջ պայծառ՝ հուզմունքն արարողի,
Այդ լացի մեջ գարնան քուրումն ու շունչը տաք,
Ու տարփանքները տաք՝ հասունացած հողի:

“

Եվ այդ լացին պայծառ, արտասուքին այդ լուռ
Ձի՛ հասնի ոչ մի խենթ ուրախության շառաչ...
Վազն է լալիս այգում, լալիս հուլունք-հուլունք,
Ինչպես աղջիկները հարսնանալուց առաջ:

ԱՅԳԵՊԱՆԻ ԽՈՍԷԸ ՀՈՂԻՆ

Դու միակ բեղուն,
Դու միակ օրհնյալ
Ու միակ բարի,
Արբունքից հարբած,
Հարսնացի՛ր կրկին
Արևին այս խենթ:

Հարսնացի՛ր ու մերկ
Առագաստ մտիր
Արևի հետ տաք,
Առագաստը ձեր
Թող զուգված լինի
Մանուշակ ծաղկով:

Թող զուգված լինի
Ուռենու ճյուղով
Ու շաղով առատ,
Եվ վայելքը ձեր,
Տարփանքները ձեր
Թող օրհնյալ լինեն:

Թող օրհնյալ լինեն,
Կատարյալ լինեն
Ու լինեն բեղուն,
Եվ թող կուրծքը քո
Մայրության կաթով
Ու լույսով ցնծա:

Ու թող դուստրը ձեր՝
Ոսկեհեր գինին,
Քո շնորհն առնի,
Արևից առնի
Նրա բոցն անմար
Ու երազը հուր...

Հղացի՛ր, բեղուն,
Մայրացի՛ր, օրհնյալ,
Ծառանա բարին,
Բարություն լինի,
Լավություն լինի
Աշխարհում արար:

ԿԱՆԱԶ ՀՐԴԵՀԸ

Հարավքամին է փչում, ու քամուց ալդ տաք
Թև է առնում ծառերի ծաղիկն սպիտակ:

Թև է առնում ու հետո իջնում է խոնարհ,
Ծիրկաթիննե՛ր է փռում սևահողն ի վար:

Քամին տանում է ճերմակն ու ճերմակի տեղ
Բորբոքում է մի կանաչ, ցոլո՛ւն մի հրդեն:

— Արագիլնե՛ր, փրկեցեք ձեր տունն ու տեղը,
Գալիս, աշխարհ է բռնում կանաչ հրդենիդ:

ԱՄԱՌ

Ամա՛ռ... Հալած ոսկի, լույս է հալած...
Ամա՛ռ... Խելակորույս պայծառություն...
Եվ բարդիներն ամա թևալաց
Ոտից գլուխ լույս են ու լույսի սյուն:

Ամա՛ռ... Բահի շողքը իր հրդեհով
Արեգակի հսկա աչքն է ծակում,
Ադամանդ է դարձել առուն տեղով,
Առուն ծիծաղ ունի իր կոհակում:

Լոռւթյան մեջ խորին աշխարհն արար
Մի ճպուռի երգ է միայն լսում,
Իսկ արեգակն արդեն վազերն ի վար
Ցոլում զմրութսներ է ընդելուզում:

Հորանջում է լույսից քոցն օշոշի,
Եվ կակաչն է շոգից ուշաթափվում...
Ասա ո, ոսկե արև, ոսկեփոշի,
Ամա՛ռ, զրնգացող լույս ու կապույտ:

ԿԱՐԱՍՆԵՐ՝

Օ, կարասներ կավե, արևի տակ դրված,
Արևի տակ դրված արեգակներ խոշոր,
Ձեր շաղախն են հունցել Արմավիրից պեղված
Մեր հեթանոս նախնյաց արևավոր փոշով:

Օ, կարասներ հսկա, ձեր կավեղեն ծոցում
Հովն է հիմա երգում խորհրդավոր մի երգ,
Սակայն լսում եմ ես այդ սեղմ գվգվոցում
Գալիք երգ ու պարի մի փոթորկվող տարերք:

Օ, կարասներ կավե, օ, կարասներ ծարավ,
Ձեր ընդերքում դատարկ պիտի ծփա շուտով
Մի ողջ արևավոր ու հրեղեն հարավ՝
Իր ամառով, շոգով, իր արևի հյութով:

Թրծվեք, օ, լավ թրծվեք շողքով արեգական,
Ձեր մեջ լցվեն պիտի աստղեր, կրակ ու կայծ՝
Մի խենթություն՝ ւն, որից սիրտ է պայթում անգամ,
Կավը սիրտ չէ, ավա՛ղ, չի դիմանա հանկարծ...

ՔՐՏԻՆՔԻ ԿԱԹԻԼ

Քրտինքի կաթիլ—շողո՛ւն արշալույս,
Քո մեջ արևն է կրկնում ինքն իրեն
Իր արարչությամբ
Ու իր բարությանը...

Քրտինքի կաթիլ—ոսկեցո՛ւ դու բույս,
Քո մեջ ապրում է, շողում է քո մեջ
Խորհուրդը լույսի.
Հրաշքն հառության:

Քրտինքի կաթիլ—դու փոքրիկ, դու տաք,
Բոլոր հույսերից. բոլոր լույսերից
Ամենամաքուր,
Ամենաբարի...

Դու փոքրիկ, բայց երբ ցուում ես հստակ
Ծեր ալեպանի հոգնած ճակատին,
Ապելանում է
Լո՛ւյսն այս աշխարհի...

ՎԱԶՆ Է ԽՈՍՈՒՄ

Խոնարհ եմ ու հեզ, դալար ճյուղերս
Կպած են հողին,
Երբ ծանրանում եմ, հողին եմ կպչում
Ես ամբողջովին:

Սպասեք սակայն, ու ես ավիշով
Իմ տաք ողկույզի
Կտանեմ մարդուն դեպի աստղերը,
Ոլո՛րտը լույսի:

Ես թախիծ կտամ ու թախծության հետ՝
Լույսն իմ զվարթում,

Թախիծն ու լուրսն են լոկ արթագործում
Հողեղեն մարդուն:

Խոնաթն են ու հեզ, դալար ճյուղերս
Կպած են հողին,
Բայց ինչ-որ բանով նման են աստծում՝
Լո՛ւսն արարողին:

ԾՈԳԸ

Ծյուղից ճյուղ ձգված աննշմար ու նուրբ թելը ուստայնի
Ծողում է որպես հրեղեն մի լար,
Լոռություն է մեծ, շոգից հալվել է շշուկն իսկ ձայնի,
Ու կարկամել է տերևը դալար:

Երկինքը ջինջ է: Արարատ լեռան ձյուններին մոտիկ
Ճախրում է միայն արծիվը վայրի,
Ասես էլել է, բարձրացել է վեր, որ ահեղ տոթից
Հանկարծ թավարծի թևերը չայրի:

Ժայռերը հեռվում շիկացել, դարձել կիսահալ պղինձ
Ու դողդողում են, երերում կամաց,
Անգույն խարույկներ, անգույն բոցերի լեզուներ է ջինջ
Ծածանում օդում հողը կարկամած:

Եվ լուռության մեջ, որ ծովացել է անհունով իր լուրթ
Եվ ծովացել է ոսկով իր շոգի,
Անտես, աննկատ կատարվում է մեծ, խորին մի խորհուրդ՝
Ծնունդ է առնում գինու խենթ ոգին:

Ծնունդ է առնում ինչպես սերը, երգն, արցունքը մանկան,
Ինչպես ներշնչումն, աստղը հրեղեն,
Ծնունդ է առնում այնպես աննկատ ու սովորական,
Ինչպես աշխարհի հրաշքնե՛րն ամեն:

ԱՅԳԵՊԱՆԻ ԽՈՍՔԸ ԶՐԻՆ

Բարության բաշխիչ,
Հարության սկիզբ,
Բերկրության պատճառ,
Թող օրհնյալ լինի
Լեռներում կորած
Ակնակունքը քո:

Թող բխումը քո
Ուղիորեն առատ
Ու զվարթ լինի,
Եվ ճամփիդ վրա
Թող խնկեն անուշ
Նունուֆար ու դաղձ:

Ծուրթերով պապակ
Փափագում է քեզ
Անձկալի այգիս,
Քեզ իմ հողն է հեզ
Փափագում ինչպես
Ծովինարն այն կույս:

Ե՛կ, բարու բաշխիչ,
Ես ճամփան եմ քո
Ուռենով զուգե՛լ,
Եկ, գիշերն ի լույս
Թող այգում իմ զով
Ցնծություն լինի:

Ե՛կ, շնորհդ տուր,
Տուր քո ցողն առատ
Արմատին բարու,
Ողկույզի մեջ շեկ
Դարձի՛ր լույս ու շող
Եվ գինու հրաշք:

Կարկաշի՛ր, քաշխիշ,
Կենարար, շողա՛,
Ծառանա քարին,
Բարություն լինի,
Լավություն լինի
Աշխարհում արար:

ԱՌՈՒՆԵՐ

Առուներով այս գիշեր լուսնյակի լո՛ւյսն է հոսում,
Լուսնյակի լույսն է երգում առուներում այս գիշեր,
Ծղրիդներին խլացրե՛ղ, միայն ինքներդ եք խոսում,
Գորտե՛ր, հարբած դուք գծեր:

Տերևների մեջ բարդու մութն ու ճաճանչը լույսի
Պահմտոցի են խաղում մանուկների նման չար,
Անհունի մեջ այս գիշեր ցոլանքներ կան փիրուզի
Ու թախծություն մի պայծառ:

Ու թախծություն մի պայծառ ու ծարավ կա մի կիզող
Քաղցրությունից ծանրացող ողկույզների սրտերում,
Ու երագում են նրանք մխիթարանքը այն զով,
Որ առուներն են քերում:

Ու գալիս են հևիհև առուները վարարած,
Արագածի ձյուների զով արցունքով են գալիս,
Հատրուրում են վազերի ոտքերը մերկ ու քարակ
Ու փշրվում քնքշալի:

Ջրվոր տղան է գալիս ջրերի հետ այդ վարար,
(Լուսնկայի արծաթե հայելին է քահն ուսի),
Ախ, սիրտը շատ է կարոտ, ախ, սիրտը շատ է ծարավ,
Ծարա՛վ, նման ողկույզի:

Ու չգիտի, չգիտի, որ հոլիկի կտուրին,
Ուր երագներ է հյուսում իր շողերով լուսնկան,

Ինքը երազ է դարձել, ինքը գրկել է լոին՝
Այգեպանի աղջկան:

Ու երբ լուսաստղն է ծագում, ու շիկնում է այգն ամռան,
Քնում է նա հոգնաբեկ, գլուխը թաց մի խորձի,
Հոգում դեռ աստղ է կաթում, և աստղերից, ով զարմանք,
Գալիս է բո՛ւյրը ուրցի...

ԴԱՐՁՅԱԼ ՎԱՋՆ Է ԽՈՍՈՒՄ

Մի արդար ծերուկ իջել կատարից Արարատ լեռան
Ու այս հովտի մեջ իմ շիվն է տնկել:
Հի՛ն է արմատս, իր ջուրն առաջին նա ջրհեղեղյան
Վերջին ցամաքող առվից է ըմպել:

Հին է արմատս և կարմիր՝ նման արյան երակի,
Երակի պես պիրկ ու խորագնա,
Եվ թիմ է գինիս, մարդու ստեղծած այն սուրբ կրակի
Երկվորյակն է նա:

Իմ էության մեջ այս Արարատյան հողն ու ջուրն առել,
Առել եմ լույսի խորհուրդն անքնին,
Եվ դար ու դարեր ես իմ ինքնության ողկույզն արարել
Եվ արարել եմ իմ ոգու գինին:

Դարեր են եկել ու շառաչելով դարեր են անցել,
Ես՝ հողին կառչած, ապրում եմ ու կառ,
Թեև ողկույզն իմ տառապանքներից չի էլ դառնացել,
Սակայն գինուս մեջ թախի՞ժ կա այնքան:

ՍԻՐՈՂ ԳԻՇԵՐ

Լուսնկայի դեմ դողում էր բարդին,
Ու բարդու վրա
Տերևներն էին սրտի պես դողում,

Ամեն տերեւին թառել էր սառն՝
Աստղ մի հուրհրամ,
Եվ աստղերի մեջ թարդին էր շողում:

Ամեն ինչ այնպես պարզ եղավ ու հեշտ...
Հանկարծ ձեռք մի տաք
Աղջկա քարակ իրանը վառեց,
Գալարվեց նա լուռ, թաքտաց, դողաց
Ու այդ ձեռքի տակ
Տատրակի նահան անգոր ծվարեց:

Ղողանջում էին ջրերը կապույտ,
Աստղերն անհամար,
Տերեւներն էին անգամ ղողանջում,
Իսկ ծաղիկները աղոթում էին
Այդ սիրո համար
Ու կանչում էին, ո՞ր էին կանչում...

— Իմ լա՛վս,— ասաց տղան շշուկով,
Ասաց ու լռեց,
Իսկ մնացյալը ջրերը ասին,
Իսկ մնացյալը հովերը ասին,
Աստղերը հրե,
Եվ ասաց ամռան հսկա մի լուսին:

Եվ լուսադեմին, երբ հոգնած, շիկնած
Ու գաղտնագողի
Աղջիկը աչքու հողիկը գնաց,
Շուրթերին՝ կրակ, թուխ մազերի մեջ
Հակինթ կար ցողի,
Իսկ չթե շորը շաղերո՞վ էր թաց...

ԳԻՆՈՎ Է ԼՅՎՈՒՄ...

Ուռենու վրա լրած լուսնկան
Իջել է որպես արծաթե սափոր,
Եվ ուրիճ կարծես աղջիկ է չքնաղ,
Ջրի է գնում առվակի ափով:

Հեռվում մի հոգնած, քնատ մի ջրվոր
Երգում է խումար աչքերի մասին,
Ու նրա երգը ջինջ ու հեռավոր
Երագ է հյուսում գյուղի երագին:

Իսկ այգեպանը աստղերի տակ հեզ
Ննջում է հանդարտ՝ գլուխը հողին,
Ու երագի մեջ լսում, թե ինչպես
Գինով է լցվում սիրտը խաղողի:

ԱՅԳԵԿՈՒԹ

Աշնանային առավոտն իբրև գվարթ լուսարար
Կանգնել կապույտ տաճարում
Եվ արևի ճաճանչով բարդիների սրածայր,
Հսկա ջահերն է վառում:

Իսկ մի կարմիր աքաղաղ, որ երևի հրդեհվող
Արշալույսից է փախել,
Կանգնել հողե կտորին և աշխարհի վրա ողջ
Մի կարմիր ճիչ է կախել:

Կարմիր ճիչեր կան օդում, աղաղակներ կան դեղին
Ու շշուկներ կան խարտյաշ,
Այդ ճաքած նուռն է ճշում, վազն է կանչում խաղողի
Ու փշատին բեռնաբարձ:

Այգեկույթ է, այգեկույթ... Հողն իր բոլոր ձեռքերով \
Պարզել է ողջն, ինչ ունի,

Իր բարությունն է պարզել, պարզել է սեր ու գորով
Եվ տաքությունն այրումի:

Պարզել է բաց ու շուշյ, իմաստնորեն ու հանդարտ,
Ինչպես աստծո՛ւն է վայել...

Օ, շուշյման, նվիրման աստվածային ակնթարթ,
Դու գոհություն, դու վայելք:

Եվ աղջիկները ահա տաք բարությունն են հողի
Ցանում կողով առ կողով,
Զամբյուղներով ունեհյուս տանում բոցը խաղողի,
Սերմ են տանում ու գորով...

Եվ դեռ ճիշեր կան օդում, աղաղակներ կան դեղին
Ու շուկներ կան խարտյաշ,
Այդ ճաքած նուռն է ճշում, վազն է կանչում խաղողի
Ու փշատին բեռնաբարձ...

ԲԱՐԴԻՆԵՐ

Գուրգեն Մահարուն

Աշնան գույներն են խառնվել
Առուների ջրում հստակ,
Փշատի ծառն է բեռնվել
Ու խոնարհվել է ոսկու տակ:
Հնձաններից թույրն է հորդում,
Այդ թույրներից ասես հարթել
Եվ օրորվում են կապույտում
Սե՛գ բարդիներ, շե՛կ բարդիներ:

Թուխ ծամերը գցած հետև՝
Առավոտվա շաղ ու շողով
Մի աղջիկ է անցնում թեթև՝
Ուսի վրա մի լի կողով,
Անցնում, կորչում է նա այգում,
Ասես տեսիլք ու հուշ լիներ,

Եվ օրորվում են կապույտում
Սե՛գ բարդիներ, շե՛կ բարդիներ:
Լսվում է երգ մի հեռավոր
Լուսաբացի մաքուր օդում,
Գուցե մի թուխ ջահել ջրվոր
Այդ աղջկան է կարոտում
Եվ կարոտը խառնած երգին՝
Առվի ափով քայլում է վեր,
Եվ օրորվում են ճամփեքին
Սե՛գ բարդիներ, շե՛կ բարդիներ:

ՈՂԿՈՒՅՋՆԵՐ

Ողկույզներ են սևահատիկ
Ու ոսկեգույն, շեկ ողկույզներ՝
Գիշերներ են կաթիլ-կաթիլ,
Հատիկ-հատիկ արշալույսներ:

Եվ գիշերվա ամեն կաթիլ
Մի աստղ ունի ծոցում պահած,
Արշալույսը ոսկեհատիկ՝
Բարակ շաղով է շղարշած:

Ողկույզներ են շող ու շողոտ.
Մեկը սաթե ու մեկն ագատ,
Ողկույզներ են մթնշաղոտ,
Աստեղնացող ու շողակաթ:

Արեգակ կա մեկի այտին,
Մեկի այտին՝ շիկնանք մի կույս,
Գիշերնե՛ր են կաթիլ-կաթիլ,
Արշալույսնե՛ր՝ ողկույզ-ողկույզ:

Եվ բոլորի մեջ՝ անձրևի
Վճիտ շիթեր ու արեգակ,
Եվ բոլորը՝ սրտի՛ ձևի,
Եվ բոլորը՝ սրտի՛ պես տաք:

ԱՇՈՒՆ Է...

Ոսկե տերև է հոսում առփի վճիտ ջուրն ի վար,
Ոսկե տերև է հոսում, ոսկե փշատ ու ընկույզ,
Արդեն աշուն է, աշուն, աշուն է շեկ ու շոալ,
Ու կապույտի մեջ աշնան՝ նորից երգն է զրնգում:

Արդեն աշուն է, աշուն, աշուն է շեկ ու շոալ,
Իմ լեռնաշխարհն է շողում իր ոսկեղեն փառքի մեջ,
Արևը սուր ճաճանշով ճեղքել է սիրտը նռան,
Ռոժից գլուխ հրդեհել բարդիները փողփողեջ...

Բոնկվել է նոնենին, հագել բեհեզ ու կրակ,
Բոնկվել են, բոնկվել դեղձենիները շարքով...
Հրդեհվո՛ւմ են այգիներն, ու փշատին է մեմակ,
Որ հրդեհից այդ բոսոր ազատվել է հրաշքով:

Արդեն աշուն է, աշուն... Քաղցրության տակ իր բեռան
Մի բոնկված, մի ծոցվոր, ոսկեվոր դաշտ է հևում,
Նորից աշունն է վառվում մինչև լանջերը լեռան
Եվ իմաստուն այրումով քաղցրություն է հեղեղում:

ԱՅՍՕՐ ԽԱՂՈՂ Է ԾՄՆՈՒՄ...

Իտքերի տակ իր բոքիկ ասես աստղեր է առել
Ու պարո՛ւմ է, պարի մեջ բարակ իրանն օրորում,
Եվ ոտքերից նրա մերկ աստղի կաթիլք ու արև,
Ծիթ-շիթ արև է ծորում:

Այգեպանի թուխ աղջիկն այսօր խաղող է ճմլում,
Ու սրտիկն է թրթռում աստղի նման ու զանգի,
Ոտքերի տակ՝ ծփացող եռք է, կայծ է ու փրփուր,
Գինին է իր հարսանքի:

Աշնանաբույր զգեստի չթե փեշը հավաքել,
Ծնկներից վեր է առել ու քիչ էլ վեր ավելի,

Ջրվոր տղան է տեսել, ու սիրան, ու սիրտն է ծակել
Ինչ-որ անուշ ցավերից:

Ոտքերի տակ իր քոբիկ ասես աստղերն է առել,
Ասես այդ սիրտն է առել ու ճմլում է, տրորում,
Եվ ոտքերից նրա մերկ աստղի կաթիլք ու արև,
Ծիթ-շիթ արև՝ է ծորում:

ԳԻՆԻՆ

Արդեն ծփում է, վառվում է արդեն նա կարասներում,
Ինչպես թռնրի մեջ բոցերը խարսոյաշ,
Ինչպես արթնացող առյուծի շեկ բաշ
Փշաքաղվում է, պեծին է տալիս, վառվում ու եռում:

Պղպջումի մեջ բուրմունք կա հողի ու աստղի ցոլանք,
Հողի և աստղի խորհուրդ մի վերին,
Որ մարդու սիրտը առած թևերին,
Կարող է տանել դեպի աստղային ամսահման մի լայնք:

Նրա մեջ՝ ինչ-որ անհասկանալի, անքնին ոգի,
Գարնան անձրևի թախիծը մաքուր,
Ամռան արևի երազանքը հուր
Եվ կի՛րքը, կի՛րքը մեր Արարատյան հողի ու շոգի:

Նա՝ սևահողի ու արեգակի դաշինքն անարատ
Եվ ներշնչանքի քույրն է նա քարի,
Նա գիտե ճամփան մի այլ աշխարհի,
Ուր քարությունը առատ է այնքան ու սե՛րն է առատ:

ՄԱՌԱՆԸ

Երբ նրա դուռը բացես, քեզ ընդառաջ կվազի
Բուրումներով բռնկված խարտյաշ ալիքը աշնան,
Այնտեղ ծիծաղն է հողի, այնտեղ բերկրանքն է վազի,
Տո՛ւնն է այնտեղ քաղցրության:

Ողկույզները՝ հրեղեն ասուպներից գոյացած
Հսկա ջահեր են կարծես, որ կախվել են օճորքից,
Ասուպներ են, որ կախվել ու չեն ընկնում սակայն ցած,
Որ վառվում են ու սակայն չեն հատնում կայծ ու շողքից:

Ապա մոներն են կախվել՝ մի-մի կարմիր մուրակ,
Ու եթե մեկն ընկնի ցած ու փշրվի հատակին,
Ծուրջը աստղեր կցրի, կայծկլտումներ ու կրակ՝
Հողե հատակը փոխած ամռան աստղոտ երկնքի:

Ու սերկևիլն է այստեղ կախվել ողկույզ առ ողկույզ՝
Աշնան վերջին արևի հատնող ցոլանքը վրան,
Ծիրանի չիրն է փովել իբրև թանձր աստղալույս,
Ու փշատը՝ մի այտին շիկնությունը հուրհրան:

Եվ լավաշները դեզ-դեզ, լավաշները նորաթուխ,
Որ գրտնակի տակ ընկած լուսնկաներ են պայծառ,
Իրենց բուրմունքն են խառնել բուրումներին այս հորդուն,
Սրբագործել են մառանն իբրև օրհնանք մի արդար:

Եվ մառանն է շողշողում՝ չորս պատերի մեջ պահած
Գարնան անձրևը առատ, ամռան արևը քարի,
Արտի ծփանքը խաղաղ, այգու ծիծաղը կանաչ
Ու բարությո՛ւնն աշխարհի...

ԱՅԳԵՊԱՆԻ ԽՈՍԺԸ ՄԱՐԴՈՒՆ

Բարության վազից
Տքնությամբ քամած
Իմ արդար գինին
Վաստակած հոգուս

Բերկրությանը զվարթ
Առաքում եմ քե՛զ:

Այս գինու մեջ սուրբ՝
Արևի Աշխար
Եվ Ռոդի մաւունք,
Հոգևոր մի երգ,
Անքնին մի հուր,
Անմեկին ոգի:

Այս գինու մեջ սուրբ՝
Աստղերից իջած
Մի աստղոտ երազ
Ու թախիծ մի ջինջ,
Որ մխալ գիտե
Արարիչ լույսով:

Գինի չէ, օ, ոչ,
Արևի, Ռոդի
Ու իմ երգն է սա,
Նվիրում է սա,
Ողջակեզ մի բոց,
Մի խոնարհ այրում:

Բա ց սեղանը քո,
Եվ սեղանդ բաց
Թող գինով ցնծա,
Որ խաղաղ հոգուս
Բերկրությանը զվարթ
Առաքում եմ քե՛զ:

Երազով հարբիր
Ու հարբիր լույսով՝
Շատանա բարին,
Բարություն լինի,
Լավություն լինի
Աշխարհում արար:

ՀԱՐՍԱՆԻՔ

Այս գիշեր երգ է ու տոն... Եվ բարդին հարբել այգում,
Էիրն առած լուսնկայի արծաթե դափն է զարկում:

Իսկ աշնան զնգուն մի հով սարերի ծուցից փախել
Ու հարթած այգու վրա սրնգի երգ է կախել:

Երկնքից ընկնում աստղերն ու գինու բաժակներում
Գինու հետ ցոլք են տալիս, գինու մեջ հալված՝ եռում:

Սպիտակ քող է առել թուխ աղջիկն այգեպանի,
Թարթիչներն ահով կախել, չգիտի, ախ, ի՞նչ անի:

Օրորվող լույսերի մեջ աշխարհը կա ու չկա,
Հարբել է աշնան գիշերն, ու հարբել սիրտն աղջկա.

Հարբել է, անուշ հարբել, թվում է պիտի մարի,
Իսկ դափը զնգում է զիլ ու կանչում հարսնեպարի:

Նա տեղից ելնում է լուռ, կոպերը ահով փակած,
Ախ, ասես ծառ է նշի՝ սպիտակ ծաղիկ հագած:

Եվ հանկարծ քամին խլում ուսերի շղարշը նուրբ,
Գիշերվա կապույտի մեջ ձգում է իբրև ասուպ:

Մանրաքաղ առաջ գալիս, բացում է կոպերը փակ,
Կոպերին, աստղերի պես, հարսնության արցունքն է տաք:

Հարսնության արցունքն է տաք, հարսնության արցունքն է
ջինջ,

Այդ լացից քաղցր ու պայծառ երևի չկա ոչինչ:

Աթպիսի արտասուքով, արևին հարսնանալիս,
Հիշո՞ւմ եք, գարնան մի օր խաղողի վազն էր լալիս:

Ու լալիս, լո՛ւյս է լալիս թուխ աղջիկն այգեպանի,
Սրտիկը շատ է տխուր, շատ ուրախ, ախ, ի՞նչ անի...

Ու շվար աղջիկն հանկարծ ետ նետում գլուխն արագ,
Պարզում է թևերն իր բաց, ճոճում է մեջքը քարակ:

Եվ հանկարծ ոտից գլուխ դառնում է նազանք ու սեր,
Դողում է կուրծքն, ու կրծքին դողում եմ մի զույգ հյուսեր:

Եվ հանկարծ աշխարհն է ողջ քարանում հրաշքի դեմ,
Ձեռն թարթում աստղերն ասես, որ հրաշք պարը դիտեմ:

Եվ միայն հարբած բարդին օրորվում նորից այգում,
Լիրն առած լուսնկայի արծաթե դափն է զարկում:

ՎԵՐՋԵՐԳ

Այսօր բարակ եղյամից ճերմակել են թուփ ու սեզ,
Ու պաղ քամին ծառերի վերջին ոսկին է թափում,
Աշնան երկինքը այսօր թախծության երգ է ասես,
Եվ առունները բարակ՝ հեկեկանքներ են կապույտ...

✓ Այգեպանը այգու մեջ այսօր տերև է այրում,
(Արդյոք ծխի՞ց է կուպին արցունքի շիթը այդ ջինջ),
Իսկ ծուխը, ծուխն օդի մեջ այնպես անհետք է հալվում,
Որ կարծես տեղը չկար ու չէր եղել, խի, ոչինչ:

Չէին եղել ծաղիկներ՝ լի արցունքով ու լույսով՝
Ամեն մեկը մի մաքուր հարսանեկան առագաստ,
Հետո աստղերը վազից չէին կախվել ողկույզով,
Ու չէր վառվել նոնենին՝ արևներով ճառագած:

Սակայն անցավ ամեն ինչ... Թաց տերևներն են մխում,
(Արցունքիդ շիթն, այգեպան, լոկ ծխից չէ երևի):
Գուցե ոչինչ ավելի թախծալի չէ ու տխուր,
Քան մերկ այգին ու վերջին թրթոռող տերևի:

Ու դու տխրում ես, աշուն, սակայն իզուր ես տխրում,
Կարասներում ետմահու քո կյանքն ու փառքն է քարի...
Օրհնյա՛լ լինի թող հավետ նա, ով սրտից իր փխրուն
Երգ ու գինի է քամում ու շնորհում աշխարհին:

1984—1985

Շնորհիր նորից այն խաբլը միակ,
Որով գնում եմ խոտորվանաբայան...

ՏԱՂԵՐ

ՏԱՂ ՆԵՐՇՆՉՄԱՆ

Ինձ շոպլորեն շնորհիր նորից
Խոսքն այն նախնական,
Որ մարմին բառը բուրրում է կավով ու արեգակով
Եվ ոգի բառը թրթռում է դեռ խորհրդով լույսի:

Այն բառերը տուր,
Որ ցորենի պես արդար են ու տաք,
Եվ այն բառերը, որ ցուցլում են աստղերի նման...
Եվ իրար խառնիր դու աստղ ու ցորեն,
Որ երկինք ու հող խառնվեն իրար:

Այն բառերը տուր,
Որ վայրկյանի պես հսկում են վրաս,
Ու հսկումի տակ գտնում ենք իրար առնչվածն ու ես:

Եվ այն բառերը,
Որ երակներին թափսիծը հանկարծ փոխում են լույսի
Եվ ինձ դարձնում
Այնքան համասփյուռ ու անանձնական,
Որքան աստղալույսն ու որքան քամին,
Որքան անձրևը ու որքան խոտը...

Այն քառերը տուր, որ վերծանում են,
Թե ինչ է ասում ծղրիդն իր երգով, աստղը՝ լուսությամբ:

Եվ այն քառը տուր,
Որ թղթի ճերմակ թախծության միջով

Գնում է որպես ծարավից այրվող անապատական
Եվ որոնում է կարկաչը ջրի,
Եվ որոնում է հեռաստանների թրթիռը կանաչ:

Ծնորհիր նորից այն խոսքը միակ,
Որով գնում են խոստովանության...

ՏԱՂ ԱՆՍԵՋՆԱԿԱՆ

Եվ ես ասում եմ.
Օրհնյալ են նրանք ու երանելի,
Ովքեր օրերի թախծության միջով
Ընթանալ գիտեն դեպի ակունքը,
Որ խղճի պես է, հավատի նման...

Եվ նրանք, ովքեր հավքի թևի մեջ
Զգում են իրենց սեփական հոգին
Եվ թայտում են կապույտի տենչով
Ու հեռուների կարոտով մաքուր:

Եվ նրանք, ովքեր
Զվող հավքերի հեռու կանչերում
Եվ սոսափներից նրանց թևերի
Աշխարհի տխուր, ամենատխուր երգերն են լսում:

Եվ նրանք, ովքեր
Գիտեն վայելքը խոստովանության
Եվ ծանրությունը գիտեն արցունքի,
Եվ գիտեն նրա թեթևությունը:

Եվ նրանք, ովքեր զարմանալ գիտեն
Խոտով, անձրևով ու ճառագայթով
Եվ գիտեն քամու շշուկների մեջ
Վաղուց մահացած մարգարեների հառաչը լսել:

Եվ նրանք, ովքեր
Վերծանել գիտեն ու գիտեն կարդալ
Անձանոթ կնոջ գաղտնագիրը լույս,
Եվ նրանք, ովքեր չգիտեն կարդալ ու մոլորվում են:
Եվ նրանք, ովքեր
Արևածագը խմում են որպես ներշնչման գինի
Ու մայրամուտին գեղեցկանում են ու սրբանում են,
Ինչպես վաստակած սերմնացանները...

ՏԱՂ ԱՄՊՐՈՊԻ

Նախ որոտում ես, խոստովանում ես լամես աշխարհին,
Խոստովանում ես կայծակիդ մաքուր, հրեղեն տողով...
Քո որոտի մեջ ցատումիդ մութն ու ընդվզումն է հին,
Եվ կայծակիդ մեջ քո սիրո լույսն է իր քնքուշ դողով:

Եվ այդ սիրո դեմ ցածում խոտերը խոնարհվում են վար,
Եվ այդ սիրո դեմ հողն է սարստում,
Եվ այդ սիրո դեմ խռովում կաղնու սաղարթը խավար,
Մերթ շառաչում է ու մերթ սպասման տագնապից լուրմ:

Եվ վար է ընկնում լույսով թաթախված կաթիլն առաջին,
Եվ վար են ընկնում տաք արտասուքներ,
Եվ սրտի նման երկինքը փչում սիրո հառաչից, ~~է~~
Տեղում է ատողի, կապույտի, ամառի մաքուր մասունքներ:

Եվ օրորվում են, տարուբերվում են պարտեզներ կախված,
Եվ օրորվում են, տարուբերվում են թափանցիկ զանգեր,
Եվ վար է հոսում երկինքն անհունի խորհրդով շաղված,
Եվ վար են հոսում տաք երազանքներ...

Եվ կաղնին անա կայծակի հանդեպ իր կործան է բացում,
Լավ է մի վայրկյան ապրել բոցի պես, քան փռել դարեր,
Հրդեհվում է նա, կրակե թևով երկինք համբարձում,
Իբրև կրակի մաքուր մարգարե...

Եվ աշխարհն արար ասես սրբորեն իջնում է ծունկի,
Եվ աշխարհն արար ասես երգում է փառք ու գոհությւն,
Եվ աշխարհն արար դառնում է լույսի, ցողի, արցունքի
Մի զարմանալի արարողություն:

Հետո ամեն ինչ կիսով կապույտ է ու կիսով ոսկե,
Հետո ջրերն են տխուր ծիծաղում և ուրախ լալիս,
Իսկ մի թուփ արտույտ երկինք բարձրացած օրհներգում է քեզ
Եվ տրտնջում է, որ ուշ-ուշ ես դու մեզ այցի գալիս...

ՏԱՂ ԿԱՐՈՏԻ

Գարնան օրն ասես
Դեղձենուց պոկված ծաղկաթերթ էր թաց,
Գարնան օրն ասես
Անձրևի վերջին արտասուքն էր ջինջ...
Մի խարտյաշ աղջիկ ամեն ինչ առել,
Տանում էր անդարձ
Ու չէր շնորհում, չէր տալիս ոչինչ:

Այդ գարնան օրը,
Այդ աղջիկն ես դու:

Այնտեղ՝
Քարափի պղնձե շուրթին
Մի վանք կար ավեր,
Ու վանքից ներքև մի հովիտ կար տաք,
Եվ այդ տաք հովտի կանաչների մեջ
Լուռ արածում էր մի ալ հովատակ:

Այդ Ռովիտն էս դու,
Այդ Ռովատակը:

Վերում թափառող ամենամաքուր երազը առել,
Փշրում էր Աստված
Ու վար էր թափում իբրև լույս մի ձյուն...
Առաջին ձյունն էր...
Իջնում էր թեթև
Ու բերում իր Ռեն
Խոստովանելու մի տաք ցանկություն:

Այդ մաքուր ձյունն էս,
Այդ ցանկությունը:

Եվ ինչ-որ մեկը ասես ականջիս
Հանկարծ դնում է ծովային խեցի...
Ու ծովն է խշշում,
Ու ծովի ափին
Այդ ո՛վ է այդպես մերկ ու գեղեցիկ...

Դու ես երևի,
Այդ դու ես նորից:

Կար մի խուլ ձորակ,
Բարդիներ կային,
Եվ մի ջրաղաց, որ լուռ էր վաղուց,
Եվ մի ջրաղաց, որ կքել ցավից
Ու իր թախիծն էր մեն-մենակ աղում:

Այդ ձորակը խուլ,
Այդ թախիծն էս դու:

Այդ ե՞րբ էր,
Որտե՞ղ...
Ժայռի բռան մեջ աղբյուր կար մաքուր,
Մեջը երկնքի ու արեգակի
Բեկորներ էին փշրելով թափել,

Դու կարող էիր ծնկաչոք իջած,
Մաքրություն,
Կապույտ
Ու լույս հավաքել:

Այդ աղբյուրն ես դու:

ՏԱՂ ԱՌԱՋԻՆ ՋՅԱՆ

Իջնում ես նորից...

Բայց այն օրերին ուրիշ էիր դու,
Դու այն օրերին ասես ավելի սպիտակ էիր,
Ավելի թեթև, ավելի մաքուր,
Դու այն օրերին ասես տաք էիր:

Իջնում էիր դու...

Եվ անցնում էր նա թեթև ու հպարտ,
Եվ անցնում այնպես, ասես կրկնում էր քո նազանքը, ձյուն,
Նա, որ աղջիկ էր սեթևեթ ու չար,
Բայց ուներ քնքուշ մի ծաղկի անուն:

Եվ ամբողջ օրը շրջում էի ես մենակ ու տրտում,
Եվ ամբողջ օրը ճերմակ երազդ իջնում էր ծունկի,
Եվ ամբողջ օրը շուրթերիս վրա հալչում էիր դու
Ու թողնում այնտեղ համը երկնքի:

... Ես շատ եմ ապրել...

Կորստի ցավ կա իմ երակներում,
Եվ կարոտներ կան,
Որ թաքուն լալիս ու տնքում եմ խուլ
Եվ կանչում եմ ինձ, կանչում այն հեռուն,
Ուր դու ես իջնում
Առաջվա նման թեթև ու տխուր:

Գնամ, մոլորվեմ

Քո այդ սպիտակ թեթևության մեջ,

Որ առաջվա պես ինձ ոտից գլուխ քո լույսը կնքի,
Որ շուրթիս վրա հալհլի նորից քո փաթիլն ամեղծ
Ու թողնի այնտեղ համը երկնքի...

Գնամ, մոլորվեմ...

Ու իմ քայլերից թող զարթնի հանկարծ
Քո հողմն սպիտակ, որ քուն է մտել դաշտում ամայի,
Եվ կորուստներիս ու կարոտներիս կսկիծը առած,
Թող վաղի մենակ ու տխուր վայի...

ՏԱՂ ՁՆԾԱՂԿԻ

Հողի մեջ քնած գարունն արթնացավ առավոտ կանուխ
Ու դատերն ասաց.

— Ելիր, ձնծաղիկ...

Ծաղիկը ելավ, շուրջը ձյուն է դեռ ու դող է քամու,
Իսկ ինքը մենակ, ինքը՝ մերկ ու բաց, ինքը՝ բարալիկ...

Եվ կանգնեց այդպես նա աշխարհի դեմ մենակ ու մաքուր,
Եվ կանգնեց այդպես՝ փխրուն, արցունքոտ ու ճառագայթող,
Վերից կարկուտը սպառնաց նրան գնդակով իր կույր,
Ու վարից հողմը՝ իր ծանր թաթով:

Եվ կանգնած այդպես ցուրտ հողմերի մեջ, երազում էր նա.
Շուտով, ախ, շուտով գարուն կլինի ու կանաչ թրթիռ,
Իր հետքով կգա մանուշակների ծփանքը անափ,
Ու քարի կրծքին կվառվի մասրին իրեն ալ հրթիռ:

Ձյունի արցունքը հողի գոլ կանչով սարերից եկած,
Ծիծաղ կդառնա, կանաչ ծիծաղով հողից կհառնի,
Դեղձին կբացի մաքուր առազաստն իր հարսանեկան
Ու հարբած մեղվին իր ծոցը կառնի:

Ջանգակ ծաղիկը կնագի՝ կապույտ ծաղիկը կոպին,
Եվ կապույտ նագով խոստումներ կտա սրան ու նրան,
Ջմրուխտ կհագնի ու ալ կհագնի քարափն իսկ կոպիտ՝
Ջրվեժի ճերմակ օրհնանքը վրան:

Ու տոն կլինի... Կզնգա աշխարհն արևի զանգից,
Հողը կդառնա հաց մի անսպառ, ու լույսը՝ գինի...
Բոլորը կգան, բոլորը կգան այդ խրախճանքին,
Բայց ինքը, ավաղ,
Մեռած կլինի...

ՏԱՂ ՀՈՂԻ

Եվ այրող մի տենդ իր կարմիր, դեղին, կապուտակ ցուքով
Ինձ պոկել հողից ու դեպի վերին ոլորտն էր տարել...
Մերթ ընդ մերթ միայն աստղափոշին էր սուրում իմ կողքով,
Սուրում և սակայն չէր կարողանում իմ տենդը մարել:

Եվ սուրում էի... Ամպեր չկային, ու ամպոռպ չկար,
Չկար անձրևի հրաշքը մաքուր, չկային ջրեր,
Եվ չկար քամի, որ կապույտի մեջ տխուր զրնգար,
Եվ չկար արտույտ, որ արևի մեջ իր թևը խրեր:

Եվ չկար բուրմունք... Չկային բույրեր հողի ու խոտի
Եվ լուսաբացի ծխի հետ ձգվող հացի բույրը տաք,
Եվ չկար բույրը այն ամառային մեծ առավոտի,
Որ արևի մեջ բզզում է իբրև ոսկեղեն փեթակ:

Չունեի մարմին... Ես, որ հունցվել եմ մի բուռ հում կավից
Եվ ոգու ցավից ծանրացել այնքան,
Այնքան ծանրացել հրաշքի, լույսի, ցողի ծարավից,
Որ ծանրությունն այդ տարել եմ իբրև փառքն իմ անձնական:

Վար էի նայում ու տեսնում հողի կնճիռները խոր,
Որ լույսով լեցուն՝ ինձ թվում էին հանճարեղ տողեր,
Եվ տեսնում էի ես անդունդներն ու վիհերն ահավոր,
Որ կայծակների շեղբերն են թողել:

Եվ տեսնում էի կապույտ գետերի երակները ձիգ,
Որ մոր ձեռքերի երակներ էին մաքուր ու մաշված,

Եվ տեսնում էի լուսապսակը նրա գեղեցիկ,
Նման պսակին, որ ուներ գլխին որդին իր խաչված:

Եվ ես՝ մոռացած, թե որքան ցավ ես պատճառել ինձ, հող,
Ու որքան կսկիծ ու որքան ծարավ,
Երազում էի քո անձրևների լույսը արարող
Ծվ քո վիհների խորհուրդը խավար:

Երազում էի քո շոգը դեղին, շունչը քո բուքի,
Քարեքար զարկվող առեղծվածներիդ տանջանքը ցավոտ.
Համը քո աղի, համը արցունքի,
Իմ ծանրությունը, սերն իմ հանցավոր:

Ծշնջում էի՝ դու սև, և սակայն քո սև ծալքերում
Մանուշակների երազն է կապույտ,
Քո մեջ հանգչում է գերեզմանների թախծությունը լուռ,
Եվ սակայն վրադ արտույտն իր երգով անհունն է չափում:

Եվ անհունի մեջ օրհներգում էի, օրհնում էի քեզ,
Դու հավետ ծարավ, հավետ ճաքճաքած.
Հավետ ցրտահար, հավետ տոթակեզ,
Հավետ ոտքի տակ, բայց հավետ՝ աստված...

ՏԱՂ ՆԺՈՒՅԳԻ

Սլանում ես դու հեռու լեռների կանաչ երիզով,
Ուր արշալույսը շող ու շաղով է սեզերը օծել,
Քո աչքերի մեջ այդ արշալույսի տխրությունն է զով,
Կողերիդ վրա՝ հալհլող, մարող-բռնկող քոցեր:

Սլանում ես դու, սուրում հովի հետ, բայց ո՞ւր, չգիտես...
Ու ծառս ես լինում, ու հողն ես փորում, ու խուլ վրճում,
Հետո գլխահակ կանգնում ամայի լեռներին ի տես,
Եվ պայտերիդ մեջ նորից կայծերն են թախծելով ննջում:

Իմ հպարտ, իմ հեզ, բաշդ հիշում է սուլը հողմերի,
Ականջներիդ մեջ քամին է զնգում ցնծության ճիչով,
Ու երազի մեջ սուրում, սլանում, թռչում ես էլի
Առավոտների ու կապույտների մաքրության միջով:

Ու երազիդ մեջ ձեռքերն են շոյում պարանոցդ տաք,
Շոյում աչքերիդ տխրությունը հեզ, շոյում քո ազին,
Դու երազի մեջ կանգնում ես հետոյւն ու գլխահակ
Ու լաց ես լինում ընկած ասպետիդ արնոտ դիակին:

Իմ տխուր, իմ լավ, ախ, ի՛նչ խոշոր է արտասուքը քո,
Ինչ քնքշանքով ես թեքել դու ահա պարանոցդ ձիգ,
Եվ բաշդ, բաշդ-աք-վար է հոսում անձայն մի սուգով,
Ասես սիրեցյալ կնոջ վարսերի սուգ է գեղեցիկ:

Իմ հավատարիմ, իմ տխուր, իմ լավ, հիմա լեռներում
Նժափառում մեռակ, աչքով չափում ես անդունդը դեմի,
Եվ երբ կայծակն է, բնազդիդ նման, երկինքը ձևում,
Դու քո արյունը, քո ընդվզումն ես հիշում վաղեմի:

Ու երբ ձորերից ելնում, փովում է գիշերը խավար,
Ու Ռեովից-հեռու երբ չոր մետաղի սուլոց է գալիս,
Դու բաշդ ցնցում, դու վրնջում ես բարձունքներն ի վար
Եվ քո աչքերը բարձունքներն ի վար աստղեք են լալիս...

ՏԱՂ ԿՆՈՋ

Դեռ չգիտեի ես այն ժամանակ, որ տերը մի օր
Քեզ իմ կողից է ստեղծել այդպես, իմ կողի ցավից,
Գիտեի միայն, որ քո աչքերի տխրությունը խոր
Իմ երազից է ստացել իր լույսն ու ցուքը ծավի:

Դու այն ժամանակ հյուսեր ունեիր երկար ու ոսկե
Եվ չթե մի պարզ զգեստ ունեիր դու այն ժամանակ,
Ու չգիտեիր դու սիրո խոսքեր,
Ինքդ, դու ինքդ սեր էիր համակ:

Գիճով էի ես... Իմ գործովանքից ասես հատնելով,
Բարդու կառարին շողում, դողում էր լուսաստղը մաքուր,
Ես քո օձիքը, քո կուրծքը քացի իմ տաք մատներով,
Եվ նրա լույսը թախծություն դարձավ ու ծարավ մի կույր:

... Անապատների հեովում են ծնվում միրածները զով
Ու կանչում են քեզ ու քեզ կանչելով, իրենք հեռանում,
Քամին ելնում է, քամին աչքերդ է ծեփում ավազով
Ու տանում է քեզ ու այդպես ծարավ ո՛ւր է քեզ տանում:

Կանգնել էիր դու... Եվ կանգնել էիր հեզ ու հպատակ,
Բայց աչքերիդ մեջ մշուշ կար արդեն, թափառիկ մի անպ,
Առաջվա նման փխրուն էիր, տաք,
Բայց շիկնել էիր, ու շիկնել դավող մի գեղեցկությամբ...

Եվ տվայտում էր երակներին մեջ տխրությունը ծեր,
Խանդն էր արթնանում իր մութ անձավում,
Գիտեի արդեն՝ քեզ իմ կողից է տերը ստեղծել,
Բայց չգիտեի՝ ինչո՞ւ էր այդպես իմ սիրտը ցավում...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՂ ԿՆՈՋ

Փարիզյան գիշերն ասես թե կին էր յուսե լամջը քաց,
Ու լանջի վրա՝
Գոհարի, ոսկու, մարջանի շարեր,
Ու թվում էր, թե ուր որ է, վերջին շղարշը նետած,
Մերկանար պիտի
Ու պիտի պարեր...

Իսկ մայթերն ի վար ադ նրանք էին՝
Բաց ու մեղսական,
Ծպարի շուքով կանչող,
Սակարկող,
Անդող ու անկայծ...
Լսել էի ես ու մոքով տեսել... Չիմացա սավայն,

Թե ինչը բռնեց
Ու ծառի նման ցնցեց ինձ հանկարծ...

Կի՛նը՝ և այսպես...

Կի՛նը՝

Գաղտնիքը,

Կրակն ուրում,

Կի՛նը՝

Շաղախված լույս ու խորհրդով...

Թե համբուրեիր,

Քեզ թվար պիտի լույս ես համբուրում,

Կամ օրհներգության խոսքեր ես ասում երկյուղած շուրթով:

Կի՛նը...

Հրա՛շքը...

Ու եթե հանկարծ մերկ ծունկը բացվեր,

Պիտի արյունդ ճշար տագնապով

Ու կարոտդ լար,

Եվ օրդ պիտի արևածագի լույսով լվացվեր,

Եթե օձիքից կրծքի ծվենը հանկարծ ցուցլար:

Իսկ այստեղ ահա

Գաղտնիքն ինքն իրեն մաղթերին ի՞նչ,

Հոգեվարում է կրունկների տակ,

Իսկ այստեղ ահա

Խորհուրդն է մեռել,

Ու դողն է մեռել,

Թաղվել,

Շպարը դարձրած պատանք:

Իսկ աբստեղ ահա

Կանացի շիկմանք — հրաշքն է մեռել,

Սարսուռն է մեռել,

Սկիզբն է մեռել...

— Մարդկություն, ուտի՛...

Ինչպես կեյնեիր,

Թե իմանալիր, որ այսուհետև

Էլ չի ծագելու
Լույսն առավոտի:

Ապակու միջով
Պաղ արյունի պես նեոնն է թոսում՝
Զար քմծիծաղ է
Ու ցուրտ ծիծաղ է նա դարի դեմքին...
Խակ սրանք ահա
Նազում են անկիրք,
Տխուր աղերսում,
Եվ ինչ-որ մի տեղ նրանց սրտի մեջ
Լալիս են դու, Կի՛ն...

ՏԱՂ ԱՆԾԱՆՈԹՈՒՀՈՒ

Եվ այս տաղն ահա քեզ պիտի ձոնեն,
Քեզ, որ հայացքիդ մեն մի շողով են օծել իմ ուղին,
Որ եղել տարբեր, եղել բյուրանուն, եղել բազմադեն,
Բայց մի անուն են ունեցել միայն՝ Անծանոթուհի...

Եվ պատահել է, որ քո հայացքը զրույց է եղել,
Հավիտենական սկզբից ձգվող հայացք մի թովիչ,
Դողացել դանդաղ ու խոնարհվել են կուպերդ թեթև,
Թաղելով անդարձ առեղծվածներիդ լույսը վրդովիչ:

Եվ պատահել է, որ մինչև անգամ դու ետ են նայել,
Ու նայել հլու, նայել քնքշության թաքուն կանչերով,
Բայց և նույն պահին դարձել են հպարտ ու ինքնավայել,
Անցել, քայլիդ տակ իմ հիացումի լույսը տանջելով:

Դու մերթ ծուվային կապույտից առած շոր են ունեցել,
Եվ քո նազանքը եղել է ալիք,
Դու հեռվից եկել, մի վայրկյան միայն ավերն իմ ծեծել
Ու հեռացել են, տանելով անհայտն ու զարմանալին:

Ու մերթ քո մեջքի գալարումն ասես քոցից ես առել,
Բոցից ես կարել շորը քո հագի,
Լիլիթի նման անցել, փողոցը ծայրենայր վառել
Ու հեռացել ես, քեզ հետ տանելով գյուտը կրակի:

Ու մերթ գիշերվա սևի թավիշն ես ասես դու հագել,
Այդ սևի միջից լույսով է բխել պարանոցդ տաք
Ու մատնել է նա, թե քո հրաշքը ինչպես կծագեր,
Թե սևն այդ սահեր ու քո ուսերից ընկներ ոտքիդ տակ:

Եվ սկսվել է հալերծից ձգվող զրույցը մեր հիմ,
Եվ սկսվել է ալեքսիսումը լույսի ու մութի,
Անցել ես հպարտ՝ դու՝ հազարանում Անծամոթունիդ,
Արար աշխարհը փոխելով հարթած գլխապտույտի:

Անցնում ես այդպես, այդպես գնում ես, անդարձ հեռանում
Կորչում ես, ինչպես անհայտ ծովերում փշրված ալիք,
Եվ գիտե՞ս, սակայն, որ հնարավոր հրաշքն ես տանում,
Եվ գիտե՞ս, սակայն, որ ոտքերիդ տակ գաղտնիքն է լալիս...

ՏԱՂ ԵՐԳԻ

Девушка пела в церковном хоре...

А. БЛОК

Երգում էր աղջիկն ավերակ վանքում,
Սպիտակ հագած աղջիկն այն բարակ
Միտում էր ասես,
Եվ արթնանում էր խորհուրդը քարի,
Գաղտնիքն էր զանգում,
Եվ ժամանակն էր հսկումի կանգնում ճառագայթի պես:

Այդպես լինում է լեռների վրա,
Ուր ցողն է առատ,

Ուր ծաղիկները վայրի են այնպես,
Ու բուրմունքը՝ սուր,
Ուր քամին իր զոպ շնչառությունը երկնքից առած,
Այնպես մաքուր է ու այնպես լազուր:

Այդպես լինում է հովիտների մեջ այն արևավոր,
Ուր ժամանակը կանգնում է ասես ու էլ չի զարկում,
Ուր մեղուները մերշնչանքի մեջ իրենց թևավոր,
Երգում են խաղաղ ու արեգակը մեղրի փոխարկում:

Երգում էր այդպես,
Երգում էր աղջիկն ավերակ վանքում,
Եվ ավերակը ասես թե դանդաղ ելնում էր ծունկի,
Գմբեթներն ասես կամավորվում էին քարե ճախրանքում,
Եվ քարից քանվում, դողդողում էին շիթերն արցունքի:

Ու թվում էր, թե գնում ես դեպի հողն այն նախնական,
Հասնում հովիտներն այն արևավոր,
Ուր մարդն արդար է
Արևի,
Հողի
Ու սիրո նման,
Եվ հողը,
Սերը
Ու արեգակը
Աստվածներ են նոր:

Եվ արթնանում էր
Մի զարմանալի, մաքուր տխրություն,
Եվ տխրության մեջ գիշ գրնգում էր փառքը գոյության,
Ու ի՛նքդ, ի՛նքդ լույսով մաքրվում,
Դառնում սխրություն,
Բարձրանում սուսն ու գնում էիր ինքնագոհությամ...

Ես երազիս մեջ ջրերի վրա մեն-մենակ շրջում,
Դեգեբրում էի, չափչփում էի մոլորական այս հին,
Լուսավոր էի ու տրտում էի որպես ներշնչում,
Ոգեղեն էի, ինչպես լինում են արարման պահին:

Եվ ճանապարհիս արարում էի ինքս ինձ համար,
Խավարը այրում անկեզ մորենու ցուլցուն բոցով,
Քաղաքների ցուրտ մթությունը լցնում ծայրեծայր
Մեղապարսերի տաք զրնգոցով...

Հովերի թևին դնում բարություն մի անանձնական,
Խիղճ էի խառնում վայրի հողմերին ու հեղեղներին,
Որ սուրան նրանք իբրև օրհնություն ու իբրև մաղթանք
Եվ ոտից գլուխ իրենցով օծեն մոլորական այս հին...

Եվ ահա կանգնել
Ու ծովին իջնող շնորհն անձրևի
Տեղափոխում եմ անապատների շիկնած շուրթերին,
Ու այնտեղ հանկարծ ծառերն են ծաղկում հրաշքի ձևի՝
Աստղերի ցողը ծաղկաթերթերին...

Եվ այնտեղ ահա լճեր են ծփում թեթև ու ծավի,
Անհայտ հավքերը իրենց գմրուխտով կապույտն են վառում...
... Հետո Լիլիթից ու այն հողերույր, հողն Եվայից
Ուրիշ, մի ուրիշ կին եմ արարում...

Նախ աչքերի մեջ իրար եմ խառնում գորով ու գինի,
Մեջքը բարալիկ, կոնքերը նուրբ եմ ստեղծում այնքան,
Որ մի տերևն իսկ, թզի տերևն իսկ բավական լինի,
Դառնալու նրա շորը նախնական:

Ապա Եվայից առնում եմ նրա հողի բույրը տաք,
Խառնում Լիլիթի խուսափող հրին ու հեքին վայրի,
Որ նա հողի պես լինի քնքշորեն հեզ ու հպատակ,
Բայց և հրեղեն իր առեղծվածով հավիտյան այրի:

Հողմի տարերքը, աստղերի դողը և հողի ոգին
Իրար շաղախած, հրաշքն են հունցում բանաստեղծության
Ես գինու միջից հանում են թույնի խայթը մոլեգին
Եվ թողնում միայն երանությունը թավշե թախծության:

Հիացքով օծում հովատակներին պղնձամկան
Եվ խարազանի շառայուններն են կողերից վանում,
Առանց խարազան, առանց թամբ ու սանձ և առանց լկամ
Որքան ազատ են ու գեղեցիկ են նրանք սլանում...

... Այդպես ողջ գիշեր ջրերի վրա մեն-մենակ շրջում,
Դեգերում էի, չափչփում էի մոլորակն այս հին,
Սլանում էի, վեր էի սուրում իբրև ներշնչում
Ու ներշնչման պես անծանոթ էի անկումի ահին...

ՏԱՂ ԱՐՅԱՆ

Դու իմ մարմնի մեջ,
Ինչպես կանաչը ցորեն արտի մեջ,
Վառվում, շողում ես քո թաքուն սևով,
Դու՝ գիշերային իմ անքնության տվալտանքը մեծ,
Դու՝ արշալույսի բերկրությունը զով:

Եթե հրաշքով հյուլեիդ կարմիր գաղտնիքը բացվի,
Նրա մեջ պիտի բարբարոս թախիծն ու կարոտը լա,
Ու շողա պիտի սկիզբը կայծի,
Առասպելների լույսը ցոլցլա:

Դու հին, հնամյա...

Դու աստծո խանդով, խանդով թռչունի
Դեպի աստղային ոլորտն ես միտել դարեր ու դարեր,
Եվ դու մեղեդի, որ մինչև հիմա դեռ անուն չունի,
Բանաստեղծություն, որ մինչև հիմա դեռ չունի բառեր:

Դու՝ զարմանալի,

Դու տառապանքը իմ սիրտը մղում,

Արտամդում ես մի թեթևություն, որ կոչվում է հույս...
Դու այսքան հոգնած, դու այսքան ծանր, դու այսքան տխուր,
Բայց դու՝ մարմնիս մեջ փակված արշալույս:

ՑԱՂ ԾԱՆԱՊԱՐՀԻ

Թախծությո՛ւն, նետիր քո սքեմը սև,
Ու գնանք դեպի անձրևները ջինջ,
Նրանք հարության գաղտնիքը կասեմ,
Իսկ մեզ դա է պետք և ուրիշ ոչինչ:

Գնանք, թաթախվենք նրանց լույս փոշով,
Մկրտվենք նրանց շնորհի մեջ տաք,
Աստղի պես բռնենք կաթիլը խոշոր
Ու կշռենք նրա հրաշքը հստակ:

Ու գնանք դեպի արտերի հեռուն
Եվ շնչենք նորից բույրը թարության,
Փշրենք հասկը շեկ ու մեր ափերում
Զգանք կարոտը անապատության:

Եվ գնանք դեպի ծառերը կանաչ,
Նայենք, թե իրար ինչպես են փարվում,
Թե ազատ քամին, արևը հսկա ու գապույտն անափ
Ինչպես են փոքրիկ տերևին թառում:

Ու գնանք դեպի քարանձավը մոլ,
Մխրճվենք սիրտը ապառաժ քարի,
Ուր մեղունների ինքնազոհումով
Խոստանում է լույսն ու մեղրը վայրի:

Ու հետո այդպես անձրևաթաթախ,
Այդպես արևոտ և օրհնաբերան
Ընթանանք դեպի բարձունքը խաղաղ
Ու ոգենք այնտեղ աղոթքը լեռան...

ՏԱՂ ԿՐԱԿԻ

Այրվո՛ւմ ես ահա...
Բոցդ ոսկի է ու բոցդ բոսոր,
Եվ բոցիդ ծայրը
Նման է այնպես կապույտ թախծության,
Նման է այնպես
Յոթ երկնքի հետ շուկով խոսող՝
Բանաստեղծության:

Այրվո՛ւմ ես, այրվո՛ւմ...
Եվ գեղեցիկ է տառապանքը քո,
Եվ գեղեցիկ է որպես արարում
Ու որպես սկիզբ,
Որպես ներշնչանք
Ու որպես կարոտ
Ու որպես սիրո անավարտ կսկիծ:

Այրվո՛ւմ ես, այրվո՛ւմ...
Եվ օրհնյալ ես դու, հրեղեն հառաչ,
Եվ օրհնյալ ես դու, կապույտ թախծություն,
Ծուխդ՝ երկնքին,
Մոխիրդ հողին խառնելուց առաջ,
Դառնում ես կապույտ բանաստեղծություն...

ՏԱՂ ԾԱՌԻ

Ես զարմանալի առնչությունն եմ հող ու երկնքի,
Հող ու երկնքի
Անիմանալի շնչառությունը,
Կանաչ թրթիռ եմ,
Կանաչ շնորհ եմ,
Կանաչ կիրակի,
Ես ինքս եմ հրաշք այն հարությունը:

Լեփ-լեցուն եմ ես
Ծառագայթների դողով ու խաղով
Եվ ծվեններով առեղծվածների
Ու երազանքի,
Ես ոտից գլուխ օրհնանք եմ դառնում,
Կանաչ մի աղոթք,
Երբ հավքերն իմ մեջ
Կատարում են ծեսն իրենց տարփանքի:

Իմ ճյուղերի մեջ
Աստղերը իրենց գաղտնիքն են լալիս,
Անձրևներն՝ իրենց տխրությունը ջինջ,
Եվ մեղուները
Քաղցրության համար իմ գիրկն են գալիս,
Առնում են, տանում
Ու չի պակասում ինձանից ոչինչ:

Հողի երազը,
Հողի շնորհը
Ու լույսը հողի
Ես վեր եմ պարզում
Կանաչ, թրթռուն իմ այս մատներին,
Բայց տառապանքը,
Լուռ տառապանքն ու ցավն արարողի
Հայտնի են միայն իմ արմատներին...

ՏԱՂ ՍՊԱՍՄԱՆ

Նա ե՞րբ է ծնվել...
Այն օրը գուցե, երբ գաղտնիքը քեզ
Կանչեց, հմայեց
Ու խուսափելով, սուրաց գեղեցիկ...
Եվ սպասում ես...
Բայց նա թևավոր,
Բայց նա՝ հրակեզ,
Իսկ դու՝ հողեղեն, հողաբույր խեցի...

Եվ սպասում ես...

Եվ սպասում ես դու ամեն վայրկյան...

Անքնության մեջ

Քո սպասումը արշալույս է զով,

Զմեռների մեջ՝ հողի տաք խայտանք,

Ամպրոպի շունչ է,

Կայծակի բույր է,

Ծաղկաթերթ ու ցող:

Եվ սպասում ես...

Եվ սպասումդ

Լույս է աղբյուրի հեկեկանքի մեջ,

Եվ Հարդագողի հրեղեն հառաչ, բարբառ է անհուն,

Կոունկի կանչ է,

Ակոսի տող է,

Դող է զանգի մեջ

Ու չլերծանվող քանաստեղծություն:

Եվ սպասում ես...

Կինն է քեզ նայում

Ու նայում այնպես,

Որ թվում է, թե

Պիտի արգելված պտուղը քաղի,

Բայց խուսափում է,

Հեռանում անդարձ,

Ու նորից անտես

Թախիծն է գալիս

Ու ծաղավն աղի...

Եվ սպասում ես...

Եվ սպասում ես դու ներշնչանքի՞

Իսկ նա գալիս է,

Գալիս սիրումի ու քմաճած խաղով,

Կալիս,
Մատնում է ողջակիզումի անլուր տանջանքին,
Բայց թողածն ի՞նչ է,—
Մի բուռ մոխիր է,
Մի անբառ աղոթք...

Եվ սպասում ես...

ՏԱՂ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

Ո՞ր ես սլանում,
Այդ ո՞ր ես սուրում...

Կանգնեիր մի պահ,
Կանգնեիր գոնե լոկ այն վայրկյանին,
Երբ թոխքի մեջ արծիվն է հանկարծ
Վսեմ մի դողով կանգնել լազուրում...

Ո՞ր ես սլանում,
Այդ ո՞ր ես սուրում...

Կանգնեիր մի պահ,
Կանգնեիր գոնե լոկ այն վայրկյանին,
Երբ իր արծաթե սոսափյունի մեջ
Բարդին է հանկարծ լոել լազուրում...

Ո՞ր ես սլանում,
Այդ ո՞ր ես սուրում...

Կանգնեիր մի պահ,
Կանգնեիր գոնե լոկ այն վայրկյանին,
Երբ իմ գրկի մեջ սերն է նվաղել,
Եվ հրաշքներ են շրջել լազուրում...

Ո՞ր ես սլանում,
Այդ ո՞ր ես սուրում...

ՏԱՂ ՀԱՅՐԵՆԻ ՏԱՆ

Կանչո՛ւմ է նա ինձ...

Քր մաշված դռան տխուր ճոխնչով,
Որ հեռու-հեռվից ասես երգում է
«Առավոտ լուսո»,
Կանչո՛ւմ է նա ինձ...

Առաջին անգամ այնտեղ եմ առել
Ես հոտը հացի ու համը աղի...
Եվ նրա կավե կտուրից եմ ես
Տեսել, թե աստղը
Ինչպես է սրբում իր արտասուքը...

Եվ իմ առաջին արցունքի միջից .
Մայրական դեմքի ցղանքն եմ տեսել,
Տեսել արևը,
Երկինքը,
Բարդին
Եվ օդում կախված հավքի թրթիռը:

Եվ գիտեմ հաստատ,
Այն տան պատերի մթին ճեղքերում
Թրթռում է դեռ
Շուրթերիս ծնված այն քառն առաջին,
Որ կամ հիացում,
Կամ ցավ է եղել:

Եվ գիտեմ հաստատ,
Որ այդ տան վրա
Ամեն առավոտ ու ամեն գիշեր
Ինչ-որ մի անհայտ,
Ինչ-որ մոլորված հավք է թպրտում
Ու ճշո՛ւմ տխուր...

Հասկացիր, Աստված,
Կանչում է նա ինձ...
Իր մաշված դուռն երկար ճեղքելով,
Որ հեռու-հեռվից երգում է ասես
«Առավոտ լուսո»,
Կանչո՞ւմ է նա ինձ...

Եվ սակայն ինչպե՞ս հասկանաս,
Աստված,
Երբ ոչ մայր ունես,
Ոչ հայրենի տուն,
Ոչ ծննդավայր...

ՏԱՂ ԱՆՁՆԱԿԱՆ

Ապրել ես այսքան,
Բայց դեռ չգիտես ո՞վ ես դու և ի՞նչ...

Եվ գիտես միայն,
Որ նման ես դու
Բարբարոս ու բիրտ այն քնքշությանը,
Որ տառապում էր առաջին մարդու
Թանձր շրթունքին
Եվ չէր կարենում վերածվել քառի:

Եվ գիտես՝
Անձն քո ստվերները տվալտում են լուռ,
Որ գեղեցկանան,
Անրջանքների ու ներշնչանքի
Քույրերը դառնան,
Բայց չեն կարենում:

Գիտես,
Որ անգույն անքնության պես
Ուզում ես փոխվել մի մեծ երազի,

Որ կապուտակ է
Ու թեթև, որպես
Եթեր
Ու ծաղիկ:

Եվ գիտես նաև,
Որ հիվանդ ես դու կապույտի ցավով,
Որ բնակվում է էությանդ մեջ
Անլուր տագնապը վիրավոր հավթի...

Որ հիվանդ ես դու և այլ մի ցավով,
Որ գիշերային երազներիդ մեջ
Լեռնալանջն ի վար աղբյուր է արծաթ,
Մամուռը՝ ոսկի, ու գուռն է արծաթ,
Եվ մի թուխ աղջիկ առավոտ լուսին
Աղբյուր է եկել կավն կուծն ուսին,
Աղբյուր է եկել,
Զրին կոացել
Ու թուխ ծոցիկն է
Լույսի դեմ քացել...

Եվ գիտես նաև,
Որ երբ երեկոն
Երկնքի կապույտ լուսամուտի մեջ
Առաջին աստղի թրթիռն է վառում,
Քեզ թվում է միշտ,
Թե ինչ-որ հեռու, անհայտ աշխարհում
Մի ոսկեվորիկ ճրագ են վառել,
Սպասում են քեզ:

Եվ գիտես նաև,
Որ քեզ տանջում է
Մի զարմանալի ու խենթ ցանկություն,
Որ ուզում ես դու ամենայն ինչի
Տալ նոր մի անուն,
Սիրո անունը
Առեղծված դնել,

Քարի անունը
Դնել քնքշություն,
Հացը,
Սուրճ հացը
Անվանել հրաշք...

Եվ գիտես նաև,
Որ շնչում ես դու
Մաքուր՝ որպես խիղճ,
Տափոտ՝ որպես խիղճ,
Թեթև՝ որպես խիղճ,
Ծանր՝ որպես խիղճ:

Եվ գիտես նաև,
Որ այս աշխարհում
Ամենից առաջ ու ամենից շատ
Այս հողն ես սիրում,
Փոքրիկ այս հողը,
Որի քարն ասես
Արծվի կռիմն է բիրտ ու բրածո,
Եվ որի խոտը խոնարհություն է...
Փոքրիկ այս հողը,
Որ քնակվում է սրտիդ այն խորշում,
Ուր քնակվում եմ
Երդումն ու ցավը...

1975—1976

... (Լի, ժիածանը՝
 Ո՛նուած անշրէի
 Լի կարմիր - կանաչ, տապաւնագիրը..

ԵՐԳԻ ՆՎԵՆԵՐ

Բոլոր բառերից ամենաշատը
 «Կապույտն» եմ սիրում:

Կապույտ աստղի պէս
 Հանգչում ես հեովում,
 Տո՛ւն իմ հայրենի...

Երկիր, ես քո դեմ ծունկի եմ իջնում,
 Որ խոտոտվանեմ
 Քո հողին,
 Քարին,
 Ջրի շառաչին...
 Ու պետք չեն բառեր,
 Ինձ շշուկն այն տուր,
 Որ ունեցել է մարդու ստեղծած
 Աղոթքն առաջին:

Գարնան ամպրոպը՝
 Ցառում ու գանգատ.
 Գարնան ամպրոպը՝
 Տառապանք ու լույս,
 Գարնան ամպրոպը՝
 Ծանթի շեկ մոլուցք
 Եվ արցունք բարի...

Գարնան ամպրոպը՝
 Մայրենի լեզուն
 Իմ լեռնաշխարհի...

Դեռ՝մ...
 Հեթանոս իմ նախնիների՝
 Մեր կաղնիների
 Խիտ սաղարթներից
 Պոկեմ վայրենի բերկություն ու միշ...

Եվ աղբյուրների՝
 Զինք ու զրնգում մանկությունների
 Ակունքների մոտ
 Ծնկաչոք իջած,
 Հավաքեմ արդար արեգակ ու խիղճ...

Իմ հայոց երկինք՝
 Կապույտ վեհարան...

Արծիվն է այստեղ
 Անհունը չափում.

Եվ Արարատն է
Նստում խորհրդի՝
Արեածագի
Ծիրանին վրան...

Իմ հայոց երկինք՝
Կապույտ վեհարան...

Աղքատ եմ նորից...

Նուպերս փակեմ,
Գնամ,
Մանկության մաքուր գետակից
Արծաթ հավաքեմ:

Արշալույսն այնտեղ
Իրար է խառնում աստղեր ու ծաղիկ,
Արշալույսն այնտեղ
Խարտյաշ հասկերի խոնարհ հարսնություն
Ու փերակաների բզզոց է թարի...

— Սի՛րտ իմ,
Պանդուխտն ես դու այդ աշխարհի:

Տո՛ւն իմ հայրենի,
Ամեն երեկո առ աստղ մի տրտում
Ու սեմիդ վրա մոմի պես վառիր:

— Իմ հեռավորս,
Կորածս,
Հի՛նս,
Դո՛ւդ քաց պահիր:

Աղբյուրը...
Լեռան աղբյուրն արևոտ...

Բոքիկ մանկան պես
Ասես, թե ոտքը
Ջարկել է քարի
Ու ծիծաղում է:
Արցունքի միջից:

Աղբյու՛րը...
Լեռան աղբյուրը վնիտ...

Այս ծաղիկները երևի հողի
Բառերն են անձայն,
Այս շուջամները
Երևի սիրո շշուկներ են սուրբ,
Մանուշակները՝ թախծության խառքեր,
Եվ զամգակները
Կապույտ կարոտի կապույտ կանչերն են...

Իսկ կակաչները,
Որ խենթանում են երաշտից առաջ,
Երևի հողի ալ հառուչներն են:

Անձրևը անցավ...
 Ու ծիածանը
 Կախել է ահա ծիրանի ծիրը...

Ա՛խ, ծիածանը,
 Մեռած անձրևի
 Այս կարմիր-կանաչ տապանագիրը:

Գարնան անձրևի առաջին կաթիլ,
 Դու անհայտ հավքի
 Վճիտ ծվվոց
 Ու լո՛ւյս հայտնության,
 Հայտնության թախիծ..

Եվ քո լույսի դեմ
 Ծունկի է իջել,
 Լուռ աղոթում է կապույտ մի ծաղիկ...

Գլուղի առավոտ...
 Կապույտ ու բարդի՝
 Թոնիրների մեջ հացն է արթնանում,
 Ինչ-որ տեղ գառն է մայունով լալիս...

Ու խղճի հոտ է
 Աշխարհից գալիս:

Անառ է:
Տոթ է:
Ոչ քամի, ոչ հով,
Բայց սոսափում է մենավոր բարդին...

Երևի տղում թաքում թափառող
Ինչ-որ տազնապ է թառել սաղարթին:

Մայրամուտն ասես հնդիկ է մի թուխ,
Սրինգ է սուլում,
Ու նվագի տակ
Բարակ օձի պես պարում է քամին:

Շնորհապարտ եմ, սի՛րտ իմ, քեզ այնպես,
Որ հեքիաթներ ես հորինում անգամ
Այս գորշ ու տխուր իրիկնաժամին:

Ցողի կաթիլը
Արցունքի նման կախվել է ծառից...

Էհ, ի՞նչ իմանաս,
Գուցե ծնվել է վաղուց մոխրացած
Ինչ-որ մի աստղի ոսկե ծիծաղից:

Բարդինե՛ր,
Քուրմե՛ր,
Ես ձեզ երգ եմ պարտք:

Առավոտ կանուխ
Բարձրացել էիք ձեր մերկ թաթերին,
Որ առաջինը լույսը համբուրեք
Եվ ձոնեք նրան օրհնություն ու փառք...

Բարդինե՛ր,
Քուրմե՛ր,
Ծա՛ռեզ երգ եմ պարտք:

Ծիծեռնակները վերադարձել են,
Ծախրում, ճշում են
Խենթ հարբածները...

Եվ միայն ճամփի հողմերը գիտեն,
Որ նրանք այն նույն
Տառապածներն են:

Աղբյուրը...
Լեռան աղբյուրը մաքուր
Ուշաթափվում է ասես ծիծաղից:

Բայց երկար նայիր,
Ընդերքից ելած տառապանք է լույս
Ու տառապանքով մաքրված թախիծ...

Ամենատխուր,
Ամենամաքուր
Ու վսեմ
Երգը
Երևի երգն է մեռնող կարապի...

Ու ես չե՛մ լսել երգը կարապի:

Ես երեկ արտում մի կապաչ տեսա...

Ու միմչև Ռիմա մեզ-մենակ կանգնած
Բոցկլտում,
Այրվում,
Թախծում է իմ դեմ:

Ու չեմ մոռանում:
Ինչո՞ւ
Չգիտեմ...

Ժայռի շրթունքին՝ աղբյուրի ծիծաղ:
Ջորի կոկորդում՝ գետի հեկեկանք...

Եվ դա երևի հենց դու ես,
Իմ երգ,
Եվ դա երևի հենց դու ես,
Իմ կյանք:

Շանթի հետքեր կան ժայռի կողերին,
Եվ կնճիռներ կան ճակատի վրա...
Այդ կնճիռներում թրթուրում թեթև,
Ոգիանում է
Լույսը արևի...

Նայի՛ր դու անթարթ, նայի՛ր այդ ժայռին,
Ու կմմանվի նա մարգարեի:

Արցունքի կաթիլ՝
Փոքրիկ,
Ծողարձակ...

Ու մեջը՝ կակիծ,
Ու մեջը՝ կարոտ,
Ու մեջը՝ ամպրոպ
Ու մեջը՝ կայծակ...

— Թռչուններ, ասե՛ք,
Դուք էլ երազներ տեսնո՞ւմ եք կյանքում,
Երբ կապույտներից իջնում եք ներքև
Եվ գորշ բներում ննջում եք հանգիստ...
— Տեսնում եմք, այո՛,
Տարբերում նույնիսկ
Մեր գորշ երազը մեր կապույտ կյանքից:

Բառը դողում է
 ու դառնում երդում,
Հավքը դողում է
 ու դառնում թռիչք,
Կինը դողում է
 ու դառնում մեղսանք...

Դրանք, երևի,
Ամենավերին վայրկյաններից են, կյանք...

Երբ լուսաբացին ճանապարհ ընկնես,
 Լուսաստղը վերցրու իբրև թալիսման
 Եվ լուսաստղի հետ մի բառ վերցրու՝
 «Խիղճը» կամ «սերը»...

Իսկ ավելի ճիշտ՝
 «Խիղճը» և «սերը»:

Եվ փաթիլը ձյան իմ բաց ափի մեջ
 Այսօր այնպիսի հրաշքով թառեց,
 Ինչպես կթառեր
 Անհայտությունից իջած աստղը ջինջ...

Օրհնությո՛ւն քեզ, բա՛խտ,
 Ուրեմն դեռ դու ունես ամեն ինչ:

Վաղն առավոտյան ինձ շուտ արթնացրեք,
 Զննալի հոտից զգում է հոգիս,
 Որ հողը ձայնել
 Ու կոունկներին արդեն կանչել է...

Կգան, կգան,
 Չեմ տեսնի հանկարծ,
 Չեմ լսի նրանց անուշ կանչերը:

Գարո՛ւն է,
Մեղքն է քալում աշխարհով,
Ծառերը ասես
Սիրուց արտասվող աղջիկներ լինեն...

Այդպես երևի լացել է մի օր
Մեղավոր ու սուրբ այն Մագդաղիներն:

Բարձրացել էիր ոտներիդ ծայրին,
Որ խնձոր քաղես...
Բացվել,
Ցուլում էր ծնկածալդ թուխ...

Ու ես հիշեցի,
Եվա է եղել,
Եղել արգելված
Սակայն ի վերջո ճաշակված պտուղ:

— Անձրև հուլիսյամ,
Մտիր ծառերի տաճարդ կանաչ,
Թող մաքրությունդ
Այնտեղ լուսաբոյս իր աղոթքն անի...

Եվ չմոռանաս,
Կա Երևանում լուսաշյա մի կին,
Վարսերին իջիր,
Նա օրհնությանդ շա՛տ է արժանի:

Դու նման էիր այնտեղ բոլորին,
Եվ սակայն հանկարծ ինչ-որ մի խոսքից
Այնպես շիկնեցիր,
Որ թվաց պիտի գարունը բուրի...

Ու ես հասկացա՝
Կնոջ շիկնանքը կին է մի ուրիշ:

Ու նախ անձրևի մի կաթիլ իջավ,
Հետո՝ երկրորդը,
Հետո՝ երրորդը,
Հետո բոլորը իջան վարսերիդ՝
Իբրև աստղային անաբատ նվեր...

Ու կանգնել էիր դու աստղերի մեջ,
Ու կանգնել էիր դու աստղերից վեր:

Թե իմ պատճառով
Սև հագնես մի օր ու անգարդ մնաս,
Օրհնե՛մ,
Սիրելիս,
Որ առավե՛լս դու գեղեցկանաս...

Նորից ու նորից կարոտը գալիս,
Վառվում է,
Ծխում,

Միտում է իբրև
Հոգևաբեկ մի անկյ։

/

Գեղեցիկ է նա
Ու տառապալի...

—

Գեղեցիկ է նա իմ տառապանքով
Ու տառապալի՝ քո գեղեցկությամբ։

Ամառ է,
Տաղտուկ...
Եվ հորանջում է փողոցը հանգած...

Բայց կինը անցավ,
Եվ օրը ասես
Թրթռաց իբրև արծաթե զանգակ։

Գիշերը դրսում անձրև էր գալիս...

Ու երագիս մեջ այնպես էր թվում,
Թե այդ գիշերը
Կին է հիասքանչ,
Որ իր անձրևե վարսերն է սանրում
Եվ ժպտում է ինձ
Մեղավոր ու տաք...

Գիշերը դրսում անձրև էր գալիս,
Գարնան առաջին անձրևը հստակ...

Գարունն է անցնում,
Անցնում խենթ,
Տխուր,
Քսան տարեկան...
Անցնում,
Բոցի պես իր սերն է տանում...

Եվ աղջիկները նայում են նրան,
Նայում են, այրվում
Ու գեղեցկանում...

Եվ ես ասում եմ.
— Նայեցեք ահա,
Այս ոսկեճակատ,
Փոքրիկ այս հասկը,
Աշխարհի հոգսը
Ու բեռն է ունել...

Քամինե՛ր,
Հովե՛ր,
Օգնական եղեք,
Նուրբ է ցողունը
Եվ ուսի բեռը՝
Գթություն ու սեր:

Գիշերը հողմ էր, գիշերը մորիկ,
Գիշերը դաշտով արհավիրքն անցավ,
Արտի մեջ քնած կապույտ մի ծաղիկ
Հենց քնի մեջ էլ տխուր մահացավ,

Արտույտն իր թնում՝ տաք, փոքրիկ մի սիրտ,
Տազմապ էր ու դող, մորմոք էր ու ցավ...

Բայց օրը նորից
Արտույտի ոսկե երգով լուսացալ:

Եվ լինեք այնպես,
Որ բանաստեղծը համոզեր աստծուն,
Ու նա ողջ գիշեր աշխարհի վրա
Մաղեր անձրևի օրհնությունը զով
Ու ցերեկն ամբողջ
Արևի ոսկե
Երազը հիմեր...

Ի՞նչ կարմիր-կանաչ աշխարհ կլինեք...

Երգել եմ ուզում...
Սիրտս ծակծկում,
Սիրտս այրում է կսկիծ մի հրե...

Ու գիտեմ,
Սրինգ դառնալուց առաջ
Եղեգն էլ այս նույն կսկիծն է կրել...

Թեթև որպես լույս ու որպես ներում,
Թափառում էի ես վերկներում...
Լո՛ւտ էր ամեն ինչ,
Միայն բարձունքում

Վայրի ծաղիկն էր մեճ-մեճակ զնգում,
Մղկտում, որպես կարոտն իմ արյան...

Երազ չէր դա, ո՛չ,
Երգ էր համարյա...

Երբ երգ եմ գրում, ինձ թվում է միշտ,
Թե ծունկի իջել
Ու անձրևի տակ կրակ եմ վառում...

Եվ ծուխը սև է,
Եվ ծուխը դառն է,
Եվ ծուխը կծու,
Մաքուր են սակայն արտասուքներս
Որ իմ երգերի կոպին են թառում:

Բանաստեղծություն,
Նման լինեիր ամռան գիշերվա
Խորունկ երկնքին
Կամ ոտից գլուխ երկինք հագնեիր...

Եվ բառերը քո,
Ո՛չ,
Բոլորը չէ—
Բառերն այն, որոնք երդում են ու խիղճ,
Բառերն այն, որոնք հավատ են ու սեր,
Շողային՝ նման մոլորակների:

Սատղերը նալում
Մեր մոլորակին,
Դառնում են զարմանք
Ու հրե հաղցում.
— Այս որբա՛ն հրաշք,
Այս որբա՛ն ծաղիկ,
Եվ որբա՛ն արյուն,
Եվ որբա՛ն արցունք...

Գլխուն, ախ, գլխուն, նա չի ժերանում
Ու չի էլ բռնողնում, որ նս ժերանամ...

ԼՈՒՅՍ ԱՌԱՎՈՏԻ

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես երածշտության,
Եկ ու ինձ փրկիր այս գիշերային անդաշնությունից,
Ծաղոտ շուրթերով շնչա անոթից խոսքը հաշտության
Ու սիրտս գտիր,
Որ պղտորվել ու ելել է հունից:

Ամբողջ գիշերը
Ես նման էի մի մութ անձավի,
Որ կասկածների քամին էր հեծում,
Կսկիծն էր զարթնել ինչ-որ մի անցած, մոռացված ցավի
Ու մոլոր հավքի հուսահատությամբ պատերս էր ծեծում:

Եվ թվում էր ինձ,
Ձայներ եմ լսում ինչ-որ տեղից,
Որ աղերսում են արևի գինի, մուրում են սեր ու հաց...
Ես գնում էի
Արևի,

Գիճու,
Հացի հետևից,
Բայց վերադառնում ունայն ու հոգնած:

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես երածշտության,
Եկ ու փարատիր այս տագնապը խուլ,
Ծաղոտ շուրթերով շշմջա նորից խոսքը հաշտության
Ու դիր ճակատիս
Բարակ մատներիդ հրաշքը տխուր:

Գիտե՛ս դու,
Գիշերն իմ այս տալ.րքում ցալ է ու կապկառ,
Ե՛կ, արտույտի պես հնձ վրա թևիր,
Դիր ափերիս մեջ հավատն իբրև հաց,
Ու գնանք նորից
Արևի,
Գիճու,
Հացի հետևից...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես Հարությանն այն մեծ,
Ձեղյալ անեիր Եղեռնը արևոտ,
Ու ես ծնվեի,
Ու ես ապրեի պապերիս տան մեջ,
Ու ես հերկեի երկնքին կաած դաշտը մեր Կարնու

Թոյունի նման
Ջարթների ծագող արևից առաջ
Ու լվացվեի լեռներից պոկված կապուտակ քամով...
Ու դաշտ գնայի՝ ուսերիս առած
Արտույտի օրհնանքն ու երկինքը մով:

Եվ տողերի տեղ,
Որ հաճախ այնքան դատարկ են ու սին,
Մխացող ու տաք իմ ակոսները հողում շարեի
Եվ բառերի տեղ այս մաշված ու հին,
Սերմի ծանր ու ձուլլ ոսկին շառչի:

Ջիհներ կյանքում
Այսքան երկարող մորմոքն այս դեղին,
Չիհներ կյանքում կասկածանքն այս կույր,
Ապավինեի միայն մայր հողին,
Անձրեհն,
Ցողին,
Աստղերին մաքուր:

Մեկին սիրեի,
Սիրեի խորունկ, սիրելի հավետ
Ու չվատնեի շնորհն այդ վերին,
Եվ ոչ ոք կյանքում սերս չդավեր ու չխարդավեր,
Ոչ ոք չմատներ խանդի խաղերին:

Ու երբ տխրեի,
Դաշտերի խոտը խունկի պես թուրեր,
Ու երբ թախծեի,
Լեռան աղբյուրը ինձ հետ հեկեկար,
Հովն իր արծաթե սրինգը սուլեր,
Եվ օրհնության պես մայրամուտը գար:

Հետո,
Երդիկից ցողի հետ կաթող աստղալույսի տակ,
Քնեի խաղաղ, խորն ու մանկորեն,
Ու խիղձս, խիղձս լինեի անարատ,
Ինչպես աստղ ու ցող ու ինչպես ցորեն...

Ու երբ օրը գար,
Ես այդպես խաղաղ, այդպես մանկորեն
Քնեի հավետ պապերիս հողում
Ու ցող դառնայի,
Դառնայի ցորեն,
Դառնայի հավքի ոսկե ճովողյուն...

Լո՛ւյս առավոտի,
 Դու, որ նման ես մի մեծ կրկնության,
 Սակայն կրկնության, որ ամեն անգամ նոր է ու պայծառ,
 Կրկնեիր այդպես երգը հեռավոր իմ պատանության,
 Որ իմ շուրթերից պոկեց ու տարավ մորիկը այն չար:

Իմ այդ երգի մեջ
 Աստղերի մաքուր հեկեկանքը կար,
 Բարդիներ կային, կար լույս ու թախիծ,
 Կար մեր տան շեմքին բառաշով մորթվող սպիտակ մի գառ,
 Ու ցաված մի սիրտ. ու փաված մի խիլճ:

Դեղձիներ կային—
 Որ թերթեր էին քնքշորեն թափում,
 Եվ առավոտներ,
 Որ մաքուր էին, դրպես սրտասուք,
 Գիշերներ կային՝ խենթորեն կապույտ,
 Ու կապույտի մեջ՝
 Բարակ մի աղջիկ, բարակ մի ասուպ:

Ո՞ր է նա հիմա,
 Ո՞ւս հետ է լույսի իր խաղերն անում,
 Ո՞ւմ է նա կանչում ու խուսափելով հեռանում անձայն...
 Գիտեմ, ախ, գիտեմ, նա չի ծերանում
 Ու չի էլ թողնում, որ ես ծերանամ:

Ասում են, անգամ օրը ցերեկով խորունկ ջրհորից
 Կարող ես տեսնել երկինքը՝ լեցուն աստղ ու ասուպով,
 Լո՛ւյս առավոտի,
 Այդ շնորհն արա՛ աչքերս նորից
 Աստղերով լցրու
 Ու մորթվող գառի սուրբ արտասուքով...

Լո՛ւյս առավոտի,
 Դու, որ մման ես ոսկե կածանի,
 Տա՛ր ինձ, քո երո՛վյալ ու հիմ ճամփորդին...
 Եվ այնպես արա,
 Որ ոտքս չառնի փուշ ու ձայնառի,
 Որ ծովով անգամ չմթսմամ, ինչպես Աստղծո որդին:

Ես պիտի գնամ,
 Կորուսյալներիս փնտրեմ մշուշում,
 Վաղուց, ա՛խ, վաղուց նրանց չեմ տեսել,
 Նրանցից մեկը կնոջ տեսք ուներ, սակայն չեմ հիշում,
 Կարո՞տ էր կոշվում,
 Տառապա՞նք,
 Թե՞ սեր...

Եվ մեկ ուրիշը լծույգ էր ասես՝ կողերը ցոլում,
 Իսկ աչքերի մեջ հեռաստանների լույսն էր թախծալի,
 Ո՞ր է նա հիմա,
 Ո՞ր լեռներում է շանթի պես ցոլում,
 Ո՞ր է սլանում առանց հեծյալի:

Եվ մեկ ուրիշը պարզապես ծառ էր,
 Ուտի էր քարակ,
 Նա աղջկա պես քոքիկ ոտքերն ու փեշերը թռչել,
 Կանգնել էր մեմակ, տխո՛ւր, շվարա՛ծ,
 Ձեր կարողանում գետակը թռչել:

Եվ մեկ ուրիշը իմ-որ հովիտ էր՝
 Հողի ծուխ ու ցող,
 Ամպերը լացել ու հեկեկացել ու անցել էին,
 Արտույտներն օդում ցող էին կտցում ոսկե կտուցով,
 Իսկ կակաչները խենթացել էին:

Իսկ մեկ ուրիշը թե էր կասուտակ մի ծիածանի,
 Որ հեռու մի օր իմ սիրո ճամփին կախվել էր վերից...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես ոսկե կածանի,
Տա՛ր, որ միանամ կորուսյալներին...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես օրհնաբանության,
Իջիր աշխարհին, իջիր լիաբուռ,
Իջիր ու թաքուն փոխվիր բարության,
Հասկ դարձիր,
Փեթակ
Ու լեռան աղբյուր:

Ժայռի պղնձից բուսել է ահա կապույտ մի ծաղիկ,
Դժվա՛ր է բուսել,
Բուսել է ցավով ու շատ է ծառավ,
Վրան երկնային քո ցողը մաղիր,
Արմատը շաղիդ արժանի արա:

Եվ թող հեթանոս այս արտույտները գալուստդ տոնեն,
Թող արշալույսի բուրմունք խառնվի նորաթուխ հացին,
Իսկ թե բառերը մաշվում են իրոք,
«Լսիղն» բառը գոնե
Թող քո շուրթերին միշտ ցոլա, որպես աստղը նորածին:

Իջի՛ր,
Մշուշի ծվենը վերջին դարձրու երազանք,
Քո շառավիղը ճամփա դարձրու լույսին ու բարուն,
Եվ այնպես արա,
Որ երկաթը՝ խոփ,
Որ պղինձը՝ զանգ,
Աղջիկն հարսնացու դառնա աշխարհում:

Իսկ ինձնից, շոա՛յլ,
Չխլես երբեք այս թրթիռն անքուն,

Որ կարողանամ դեռ սիրահարվել,
Քանզի շուրթերն այն, որ կնոջ շուրթից չեն այրվում կյանքում,
Չեն կարող նաև մարգարեական խոսքերով այրվել:

Եվ այսպես դանդաղ,
Այսպես տխրորեն մխալու տեղակ,
Տուր ինձ մի վսեմ, անմոխիր այրում,
Կայծակով խոցված
Եվ արտասուքի ցողով ջրդեղված
Ինձ այն քախտը տուր,
Որից հրաշք է ծնվում աշխարհում...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես կնոջ շիկնանքի,
Հավատա,
Վաղուց չէի հանդիպել ես շիկնող կնոջ...
Ու ինձ թվում էր, թե պակասել է հրաշքը կյանքի,
Թե պակասել է վերին մի շնորհ:

Թե պակասել է արշալույսների թիվը աշխարհում,
Ու պակասել է շշուկն աստղերի ու աստվածների...
Եվ սիրո հասար մի չար աղետ էր սիրտս գուշակում,
Գուշակում մահը առեղծվածների:

Բայց թույլ տուր հիմա,
Որ քեզ շնչամ գաղտնիք մի վերին,
Գաղտնիք, որ անգամ վախենում եմ ես ինքս ինձ քացել,
Կա Երևանում փխրուն,
Բարալիկ,
Լուսաշյա մի կին,
Որ դեռ քեզ նման լուռ շիկնել գիտե
Ու գիտե թախծել...

Նա՛ զարմանալի,
Նա՛ լույս ու մութի անմեկիմ շաղախ,—
Ու վրաս մի մեծ թախիծ է իջել...
Ու մոլորվել եմ,
Ու կարկամել եմ ես նորից ահա
Նրա շիկնանքի
Ու իմ հին արյան ծարավի միջև:

Եվ այս ամենը տառապալի է ու շատ է ցավոտ,—
Մանուկ եմ ասես ու բոբիկ ոտքս առել է քարի,
Բայց այդ ցավի մեջ
Ինչ-որ մի բան կա մաքուր ու շաղոտ,
Որ նորոգում է հրաշքն աշխարհի:

Լո՛ւյս առավոտի,
Ի՞նչ ամեմ, ասա, ոչինչ չգիտեմ,
Լո՛ւյս առավոտի՝
Իմ սուրբ գաղտնարան ու աղոթարան,
Այսպես մոլորված,
Այսպես շփոթված կանգնել եմ քո դեմ,
Փա՛րք եմ շնջում,
Օրհնանք եմ տալիս ես քեզ ու նրան...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես մի մեծ շնորհի,
Եկ ու շնորհիք ինձ հանդիպումի բերկրությունը տաք...
Եվ այնպես արա,
Որ նա քնքշորեն ծվարի նորից
Վաղուց որբացած իմ թևերի տակ:

Նա թուփ է, փխրուն...
Առաջին անգամ երբ նրան տեսա,
Թվաց՝ եկել է կղզուց մի անհայտ,

Հեռու մի կղզուց,
Ուր ծառերը բոց, զմրուխտ են ու զառ,
Եվ ոսկեգույն են կիսամերկ կանայք:

Դու ինձ հավատա,
Որ չէի ուզում ես արդեն ոչինչ,
Որ հաշտ էի ես արդեն աշխարհի
Ու իմ բախտի հետ...
Բայց այդ մա՛շկը թուխ,
Սյո սև աչքերի առեղծվա՛ծը ջինջ,
Եվ բեկվող մեջքի քնքշությո՛ւնն այդ խենթ...

Ձնհալ է հիմա...
Ջրերը դարձել լույս ու հեկեկանք
Ու ծիծաղում են, ծիծաղում տխուր...
Եվ իմ մեջ զարթնել,
Միտում է իմ մեջ արցունքոտ մի բախտ,
Եվ հողի նման կարոտն է միտում:

Ու ես չգիտեմ,
Թե ինչպես զարթնեց մեղավոր մի սեր,
Չգիտեմ՝ դժբախտ,
Թե պատանորեն բախտավոր եմ ես...
Ու գիտեմ միայն, որ նա ինձ համար սուրբ վանք է դարձել,
Եվ նորից ահա ուխտավոր եմ ես:

Լո՛ւյս առավոտի,
Երբ նա արթնանա, թառիր կռուների
Եվ փովիր վրան իբրև օրհնություն մի արևավոր...
Ու լուռ շշնջա, որ ների հոգում,
Քնքշորեն ների
Սերն իմ ուշացած, սերն իմ մեղավոր...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ մման ես երկրպագության
Եվ ծնկաչոք ես աշխարհի առաջ, ծաղկի ու խոտի,
Ծունկի եկ մորից ու արա մորից դողով մաքրության
Արարողությունն այս առավոտի:

Տե՛ս, արտ է այնտեղ,
Արտի եզերքին կանգնած է մի այր
Եվ ասիերի մեջ հասկ է տրորում,
Հետո մատներով, որ ճաքճաք են ու խորշակաճար,
Ծորենի սիրտն է քնքշորեն շոյում:

Նա ոտից գլուխ բուրում է որպես ակոս ու ցորեն,
Ու թե աշխարհում սրբեր կան իրոք, ինքն է արդարև,
Նրա դեմ ծնկիր երկյուղածորեն,
Համբուրիր նրա մատները քարե:

Մացառների մեջ խաչքար է ընկած՝
Ազնիվ մի բյուրեղ,
Ո՛ւմ տքնությանը է փոխվել հրաշքի,—
Ոչ անուն, ոչ գիր...
Եթե ուզում ես հրաշք համբուրել,
Դեմը ծունկի եկ ու երկրպագիր:

Նայի՛ր,
Սենյակում խաղոյաշ մի կին է հենց նոր արթնացել,
Ու դեռ թափանցիկ շղարշ է հագին,
Ասեմ քեզ թաքուն,
Որ նա գիշերս է միայն կին դարձել,
Չոքիր նրա դեմ ու երկրպագիր:

Եվ մո՛տը, մայիր,
Արշալույսներդ առել է վրան
Ու տքնում է լուռ,
Որ կեղևի տակ արև հավաքի,

Խոնարհվիր նրան և օգնիր նրան,
Որ քաղցրությունից սրտիկը ճաքի:

Լո՛ւյս առավոտի,
Ծաղիկների մեջ բզզոց կա բարի,
Ծունկի եկ խոնարհ այդ բզզոցի դեմ, այդ տաք փեթակի...
Հացն է արթնանում,
Նրա բուրմունքը խիղճն է աշխարհի,
Ամենից առաջ նրան խոնարհվիր ու երկրպագիր...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես սուրբ ճշմարտության,
Եկ ու փարատիր աղջամուղջային այս մշուշը կույր,
Իմ գիշերային խարխափումները մատնիր պարտության
Եվ այն խոսքը տուր,
Որ խղճի նման մեծ է ու մաքուր:

Ի՞նչ անեմ, ասա՛,
Ես գիշերային անքուն տքնությամբ
Որոնում բառեր,
Խոսքեր եմ փնտրում ու թղթին տալիս,
Բայց քո գալու հետ, լո՛ւյս առավոտի, տեսնում եմ սակայն,
Որ ցավն ու ոգին մնացել դրսում,
Անբառ եմ լալիս:

Նայիր այս ժայռին,
Այնքան է զարկվել հողմ ու կայծակով,
Որ մարգարեի ու առաքյալի կերպար է առել...
Ու եթե խոսեր,
Ինչեր կպատմեր շուրթերով ճաքող
Եվ սակայն, ավաղ, չունի նա բառեր:

Կամ թեկուզ փոքրիկ,
Թեկուզ ցոլցուն այս ցողին նայիր,

Թե կարողանար ինչ-որ հրաշքով իր սիրտը բացել,
Երևի պատմեր, թե ինչ երկնային
Տառապանքով է ինքը գոյացել:

Երգել եմ անվերջ,
Բայց և փակ եմ դեռ, որպես գաղտնարամ,
Եվ դեռ լողում է իմ էության մեջ աղջամուղջը կույր,
Առանց քառերի
Հեկեկում է դեռ գաղտնիքն իմ արյան,
Անմեկնելին է իմ մեջ հեկեկում:

Կարապն, ասում եմ,
Լոկ մի անգամ է երգում աշխարհում,
Եվ դա, երևի, միակ ճշմարիտ երգն է աշխարհի,
Լո՛ւյս առավոտի,
Ծնորհաբախշո,
Ոչինչ չեմ ուզում,
Հոգնած կոպերս փակելուց առաջ
Այդ երգն ինձ տայիր...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես մի մեծ հայտնության,
Իսկ ավելի ճիշտ՝
Միակ հայտնությունն հենց ինքդ ես, որ կաս,
Եկ, բռնիր նորից ճանապարհները քո արդարության,
Նորից արյունդ գինի դարձրու ու մարմինդ՝ հաց:

Եվ ինձ էլ քեզ հետ տար ճամփաներով, որպես առաքյալ,
Ու հավատա ինձ,
Արժանի եմ ես այդ մեծ շնորհին,
Նայիր ճակատիս, ցոլում է այնտեղ լույս մի տառապյալ,
Աչքերիս նայիր, այնտեղ դարերի թախիծն է խորին:

Ես շատ եմ ապրել...

Այն ջրհեղեղի վերջին հառաչից

Ես իմ առաջին աղոթքանման քառերն եմ հանել,

Ես եմ, երևի, աշխարհում քամել գինին առաջին,

Ծորենն առաջին ես եմ սերմանել:

Բայց, հավատա ինձ,

Աշխարհում միայն ես ունեմ խաչքար,

Թե Գողգոթայի ճամփորդը փայտե խաչ է լուկ տարել,

Իմը քարակոփ,

Իմը քարակոտ,

Իմը քարածալ,

Իմը քարի հետ դարեդար ձգվող հառաչ էր քարե:

Տես, այնտեղ, հեռվում մենավոր վանքս է կանգնել քարափին,
Կանգնել բարալիկ,

Տխուր ու փխրուն միանձնուհու պես,

Ու չե՛ս զարմանում, թե ինչպես ապրեց հողմերի մեջ բիրտ,

Նենգ ու վավաշոտ հայացքների դեմ նա ինչպես ապրեց...

Բայց ապրել եմ ես,

Ես որոնել եմ ափերը հուսո,

Ես իմ արյունն եմ գինի դարձրել ու մարմինը՝ հաց,

Քանգի դու էիր իմ շրթունքներին, «Առավոտ լուսո»,

Քանգի դու էիր, «ճառագայթ փառաց»...

Լո՛ւյս առավոտի,

Փոթորկված է դարձն ու դարը՝ ահեղ,

Իմ տագնապները զարթնում գիշերով, փոխվում են լացի,

Եվ սափայն քեզ եմ իմ շրթունքներին ես նորից պահել,

Հավատում եմ ես քո առեղծվածին...

Լո՛ւյս առավոտի,
 Դու, որ նման ես անմոխիր այրման
 Եվ նման այնպես ողջակիզության այն սուրբ խորհրդին,
 Ինձ էլ դարձրու քեզ պես անմարմին ու անանձնական,
 Այրում դարձրու հայոց աշխարհի ճաքճաքած շուրթին:

Արարատ լեռն է կանգնել կապույտում կրծքին վիհ ու վերք,
 Այդ վերքի վրա ինձ կախիր որպես անկեղ մորեհի,
 Թող նա բոցկլտա գիշեր ու ցերեկ
 Եվ աշխարհներին թող տեսանելի ու հայտնի լինի:

Քարերը այստեղ
 Նախատակների շիրիմներ են սուրբ,
 Մատախուղները
 Դեռ թաղումների խունկով են մխում,
 Այդ քարերն ի վեր ինձ պարզիր իբրև հրեղեն մի սյուն,
 Որ այնպես թվա,
 Թե նրանց սրտից դեռ լույս է բխում:

Փլված որմերին
 Գրեր կան խամրող, բառեր կան հանգած,
 Խոսքեր կան մամռած, որ սուրբ են իբրև երդում ու պատգամ,
 Այդ քառերի մեջ ինձ շող դարձրու,
 Դարձրու շանթ ու կայծ,
 Որ ցոլան իրենց լույսով նախնական:

Լեռան թեք լանջին տաճար է ավեր,
 Ընկած որս ու սյուն,
 Եվ մկրտության ավազանի մեջ եղինջ է բուսել,
 Ինձ լույսի մաքուր անձրև դարձրու այդ ավազանում,
 Որ մեջս նորից աւսողեր մկրտվեն ու ոգի ու սեր...

Թող աչքվես թեթև մաքրեցիկներիդ թրթռոցներում,
 Սոսափյունի մեջ Սոսյաց անտառի,
 Երկնքին կպած քո լճակների կապույտ բոցերում,
 Բռնկումի մեջ ծիրանի ծառի...

Ծիրանի ծառը...

Ծաղկել, վառվռում է նորից քաղցրորեն,
Բայց տագնապում է ձյունի, կարկուտի, հողմի խուլ շնչից,
Ինձ զոլ դարձրու,
Թող առէջքներից աննկատ ծորեմ,
Ծվարեմ այնտեղ ցողերի հետ ջինջ:

Լո՛ւյս առավոտի,
Ինձ ոտից գլուխ դարձրու այրում,
Հավատ դարձրու, երդում դարձրու ողջակիզության,
Թող այնպես թվա, թե զինվոր եմ ես դեռ Ավարայրում,
Ու չունեմ հանգիստ,
Ու չունեմ դադար,
Ու չունեմ վախճան...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես հսկա արտույտի,
Հավատացյալդ եմ
Ու կույր բվերի երդվյալ թշնամին,
Այդ նրանից է, որ շատ եմ խմել մրուրը մութի,
Այդ նրանից է, որ շատ է զարկել ինձ ահեղ քամին:

Տե՛ս, նոր արարված Եվայի նման գեղեցիկ ու մերկ
Քո դուստրը չքնաղ՝ քո արշալույսն է կանգնել լախարհում,
Բայց քանի անգամ ազատության պես նա առևանգվել,
Քանի անգամ է սև ու սուգ հագել ու հագել արյուն:

Ինձ հղացել են սև տրտմության տակ սև առաստաղի,
Տվել եղեռնի սևով մակարդված մի ծանր արյուն,
Ու ես երևի ապրեի պիտի գայլի պես վայրի,
Երակներիս մեջ միայն մաղձ ու թույն:

Բայց իմ արյան մեջ, երևի անգամ ինձանից թաքուն,
Ապրել է մաքուր լույսը հավատի ու այգաբացի,
Դարերից ձգվող արևի մի սուրբ երկրպագություն,
Երկրպագություն գինու և հացի:

Երկրպագություն՝ ծաղկած դեղձենուց թափվող քնքշանքի,
Երկրպագություն՝ տաք ակոսներից ելնող գոլորշու,
Աղբյուրի տեսքով քարափից կախված կապուտակ զամգի,
Կապուտակ ծաղկի,
Որ ցուցում է ժայռի շեկ խորշում:

Ու թեև հաճախ գիշերով զարթնում մորմոքե՝ իմ արյան,
Մերթ ոռնում երկար ու մերթ որբի պես նա լաց է լինում,
Բայց, հող հայրենի,
Խաչ ու հարություն իմ քազմադարյան,
Լուսեղբայրանդ եմ ես ապավինում:

Թող արտույտներիդ թևերին դողան լույսերը վերին,
Ոգուդ հերկերին թող պատարագի կապույտը անհուն,
Բվի կոհնչով
Եղինջ է բուսում ավերակներին,
Արտույտի երգով
Արտն է հարսնանում...

Լո՛ւյս առավոտի,
Դու, որ նման ես մի մեծ մաքրության,
Եկ ու ինձ մաքրիր, ինչպես Նարեկա այն տառապյալին,
Սրտիս մեջ վառիր լույսն անանձնության
Եվ ինձ դարձրու
Լեռան առավոտ,
Աղբյուրի ալիք...

Նայի՛ր,
Թե սրտիս ինչ-որ մի խորշում փուշ կա նախանձի,

Հանիր քո քարակ ու նուրբ մատներով.

Թե քե՜ն ու ոխի սև մացառ տեսնես,

Անխնա խանձիր

Քո արդարության ճառագայթներով:

Գիտես, որ շուտով ես պիտի գնամ խառնվեմ հողին,

Իսկ հողը այնպես կարոտ է սիրո,

Քնքշության կարոտ,

Դու սեր գումարիք քո ամեն շողին

Եվ տուր, որ տանեմ,

Խառնեմ աշխարհի սրտին քարքարու:

Եվ ինձ ներումի մեծ շնորհը տուր,

Սերն ու ներումը որբացել վաղուց

Ու շատ եմ տխրում,

Տուր շռայլորե՛ն,

Ինչքան որ ունես, ինձ բոլո՛րը տուր,

Որ հողը դառնա մի քիչ ավելի խոնարհ ու փխրուն:

Եվ տուր ինձ խղճի ցորենը մաքուր ու անանձնական,

Որ նա հասկ դառնա թեկուզ շիրիմիս այս փոքրիկ հերկում,

Հասկի կարոտով թող լուսաբացին արտույտները գան,

Իսկ դու լավ գիտես,

Թե լուսաբացին

Արտույտներն այդ խենթ ինչե՛ր են երգում...

...Բանաստեղծի ճամփի նման
Վտանգավոր ու գեղեցիկ...

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԱՍՏՂԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԱՍՏՂԸ

Բացվել էին երկնքի բոլոր դռներն այդ գիշեր,
Երկնքով լո՛ւյս էր հոսում,
Աշխարհն ասես ծայրեծայր սիրո շշուկ էր ու սեր
Ու աստծո հետ էր խոսում:

Եվ ծղրիդները բոլոր հարթել լույսից ու բույրից,
Տաղեր էին հորինում,
Իսկ ես մանկան թախիծով մեր տան կավե կտուրից
Իմ աստղն էի որոնում:

Եվ մեկը կար, մեկը կար, որ այնպես մեծ էր ու մոլ
Ու դող ուներ իր շուրթին,
Բայց բոցկվեց նա հանկարծ ու գեղեցիկ անկումով
Կախվեց մթին անդունդին:

Ես աչքերս փակեցի... Ինչ-որ հավք էր մորմոքում,
Ինչ-որ թախիծ էր ու ցավ...
Հենց այդ գիշեր երևի իմ արյան մեջ ու հոգում
Բանաստեղծը արթնացավ...

Դու ծնվեցիր կյանքում մի լավ երգի համար,
Երգ, որի մեջ միայն ալեբախեր ոգին,
Երգ, որ սրտիդ նման լոկ կապույտով մխար
Ու ապաստան դառնար քո մորմոքին:

Երգ, որի մեջ սգար մանկության տունն ավեր,
Մանկության աստղը մով կախվեք որպես արցունք
Որ կորստի խայթից վերքի նման ցավեր
Ու տվայտեր, որպես անպատասխան հարցում:

Երգ, որի մեջ ճշար անտուն ու որբ մի սեր,
Ու մորմոքար անքուն արնգահար մի կույր,
Երգ, որ կարողանար հացն ու լույսը կիսել
Ու տալ ամենեցուն այդ շնորհը մաքուր...

Երգ, որ խղճի նման ծունկի իջներ հողին,
Արդարություն հայցեր ու աղերսեր հրաշք,
Երգ, որ փոխվեք ամպի, ամպրոպային ցողի
Ու հեկեկար քոլոր կորուստներիդ վրա:

Երգ, որի մեջ ոչինչ չպահեիր թաքուն,
Ոչ տառապանք, ոչ ցավ, ոչ կասկածներ լոին,
Երգ, որ խղճի նման ու սիրո պես մաքուր
Դու պարզեիր մարդուն, քո աշխարհին, դարին:

Սակայն հիմա հասած ճանապարհիդ կեսին,
Դու ցավով ես նայում քո օրերին անցած,
Սև զղջումի նման դու տառապում ես, սի՛րտ,
Եվ հրկիզում է քեզ մի ակամա հանցանք:

Իսկ երգերդ չերգած հաճախ դուող եմ քախում,
Երազիդ մեջ հաճախ քեզ այցի եմ գալիս,
Դու ուզում ես բռնել, սակայն նրանք սահում,
Ծուխ եմ դառնում, տեսիլ ու հեռացող ալիք:

Եվ ժարում են նրանց շշուկները, ավա՛ղ,
Որ խոսեին պիտի սիրուց, խղճից, բարուց,
Ամոքեին պիտի մարդու սիրտը ցաված,
Ծավ, որ շա՛տ էր այնքան քո այս ահեղ դարում:

Եվ մեղքի տակ կքած դու քայլում ես կրկին,
Տանում ծարավ մի խոր և՛ տառապանք, և՛ թույմ...
Քեզ ոգին է կանչում քո որոնած երգի,
Խոստանալով հրաշք ու քավություն...

1982

ՍԻՐՏՍՍ

Մի նոր ձնծաղիկ հողից նոր ելած՝
Արցունքի մի շիթ թերթերի մեջ թաց,
Մի ծիծեռնակի սրաթև սլացք,
Ինչ-որ աղջկա քնքուշ մի հայացք,
Արևի մի շող բեկբեկուն ու տաք,
Ու թրթռում ես, սի՛րտ իմ, կրծքիս տակ...
Լ՛մչ ես դու հիշում,

չգիտեմ,

բայց ես

Շնորհապարտ եմ. սիրտ իմ, քեզ այնպես.
Որ դու կարող ես այդպես թրթռալ
Եվ որ խենթացած կարող ես դու լալ,
Մի նուրբ ձնծաղկից, մի բեկոր հուշից,
Դաշտերին իջած կապույտ մշուշից,
Գարնան հալոցքից, հավքի սլացքից,
Ինչ-որ աղջկա քնքուշ հայացքից:

1980

Իմ դեմ հորանջում, ծանր շնչում է մի մթին անտառ,
 Ու ձանձրանում է անքնությունից գունատ մի լուսին,
 Դրսում վայում է անտուն մի քամի, ու դանդաղ, դանդաղ,
 Դանդաղ են զարկում ժամանակ ու սիրտ:
 Չգիտեմ ինչու, միշտ գիշերով են ցավերն արթնանում
 Ու լուրջյան մեջ միտում են կամաց,
 Չգիտեմ ինչու, հենց այն հուշն է քեզ բռնում ու տանում,
 Որ կուզենայիր մոռանալ հավետ,
 Սակայն հիշում ես, տանջվում ակամա:
 Չգիտեմ ինչու, արթնացել հանկարծ ու միտում է խուլ
 Վաղուց մոռացված ու սպիացած վերքը գնդակի,
 Գուցե վերքը չէ դա ամենևին, այլ հուշ մի տխուր,
 Գուցե հուշ էլ չէ, այլ մի մոլորված, կորած մի թախիծ:
 Ախ, եթե լիներ հիմա մի կտոր շաղոտ ծիածան
 Վիրակապի պես ես կդնեի այս աչքովդ տեղին,
 Կամ լիներ, լիներ գարնան ամպրոպի հեռավոր մի ձայն,
 Մի կտոր արև, մի արծաթ ծիծաղ,
 Աշնան առավոտ մի ոսկեղեղին...
 Բայց մութ է, գիշեր: Ծանր շնչում է մի մթին անտառ,
 Ու ձանձրանում է անքնությունից գունատ մի լուսին,
 Դրսում վայում է անտուն մի քամի, ու դանդաղ, դանդաղ,
 Դանդաղ են զարկում ժամանակ ու սիրտ...

1982

Սի՛րտ, ես գլուխս եմ խոնարհում քո դեմ...

Դու այսքան փոքրիկ, բայց մի մեծ խղճի
 Ապաստան դարձար,
 Այրվեցիր այսքան, այսքան մխացիր,
 Բայց չմոխրացար:

Գլխիս հետ հավետ վեճի մեջ մտած
Դու քեզ վատնեցիր,
Երբ արդար չեղա, դու շիկնանք դարձար
Ու ինձ մատնեցիր:

Ո՛ր տեղս էլ ցավեց, զարմանքով տեսա,
Որ այնտեղ ես, սիրտ,
Որ ասպետորեն ցավերն իմ բոլոր
Առնում ես ուսիր:

Դու աչքան փոքրիկ, բայց ամբողջովին
Երգ ես ու արյուն...

Սի՛րտ, ես գլուխս եմ քո դեմ խոնարհում:

1963

ԱՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀԵՐԻՆ

Կես է գիշերն արդեն... Ու խավարում այս գաղջ
Ծխախոտիս նման հուշն է մխում...

Ի՞նչ իմանամ, հոգիս,
Հեքիաթներ կան ուրախ,
Բայց այս մեկը տխուր, շա՛տ է տխուր:

Ու չգիտեմ ինչո՞ւ, ու չգիտեմ ինչպե՞ս
Ինձ այցի է գալիս հարքած մի մարդ,
Ծնցոտիներ հագած մի շրջմուխի,
Մի խենթ,
Ծնցոտիներ հագած, բայց քոմի պես հպարտ:

Ծաղիկներ էր ծախում նա մայրերի վրա,
Իսկ ավելի հաճախ քաժանում էր ձրի,
Գինետում էր մտնում
Ու այնտեղից ելած,
Տերն էր դառնում բոլոր ծաղիկների:

Ու նա ոչինչ չունեւ ծաղիկներից բացի
Ու երկնքից բացի՝ այլ տեղ ու տուն...
Միայն հուշեր ունեւ նա «Չարյանցից»,
Որ պատմում էր հարբած ու մղկտում:

Ու նա հարբած էր միշտ,
Հարբած, ինչպես քամին,
Ինչպես երգը,

Սերը

Ու ծովն անեզրական...

Ու նա ազատ էր միշտ,
Ազատ, ինչպես քամին,
Ինչպես երգը,

Սերը

Ու ծովն անեզրական:

Խոտոտվանանք լինի, որ ես ինքս էլ կյանքում
Ծառ ուզեցի հասնել մարդուն այդ խենթ
Ու չհասա սակայն:

Եվ նա մեռավ մի օր,
Մեռան,
Արձակ դաշտում,
Ծաղիկների մեջ թաց
Ու անձրևի մերքո աստղակաթի:

Ախ, ինչ ասեմ քեզ, տե՛ր,
Ախ, ինչ ասեմ քեզ, կյա՛նք,
Որ չտվիր ինձ բախտն այդ հեքիաթի:

Մեկն իմ ծաղիկների քնքշությունը խեց,
Եվ հումերին տվեց ժամանակի,
Մեկը առևանգեց խենթությունն իմ հրե,
Մեկը լեղի խառնեց իմ բաժակին:

Կես է գիշերն արդեն... Ու խավարում քյս գաղջ
Ծխախոտիս նման ցավն է մխում...

Ի՞նչ իմանամ, հոգիս,
Հեքիաթներ կան ուրախ,
Սակայն իմը տխուր, շա՛տ է տխուր...

1964

Սիրտ իմ, մեհան ես Գեղարդա վանքի...

Բավ է շշուկն իսկ, որ արձագանքի,
Թրթոց դառնա, երգ դառնա ու դող,
Որ դեպի վերին ոլորտը միտող
Ալեքախություն ու թախիծ դառնա,
Որ Ռնչյունի պես երկինք համբառնա,
Զնգա դողանջով հեռավոր զանգի...

Սիրտ իմ, մեհան ես Գեղարդա վանքի:

1971

ՈՒ ՑԱՎՈՒՄ ԵՍ, ՍԻՐՏ...

Սիրտ իմ, հաճախ ես ցավել դու կյանքում,
Ցավել ես սիրուց, կորստից ցավել,
Տանջել է հաճախ քեզ կարոտն անգութ,
Հաճախ զղջումով մեղքեր ես քավել,
Սակայն ամոքվել ու ապաքինվել,
Ասես հրաշքով նորից ես ծնվել
Ու քախել նորից դաշնորեն ու հաշտ...

Սակայն մի ցավից, ցավից մի անհուն,
Որ գուցե կյանքում չունի և անուն,
Չես ապաքինվում դու այսքան տարի...
Սիրտ իմ, լի՛ ես դու, լի՛ ես աշխարհի

Բոլոր գույներով, բոլոր ձայներով,
Բոլոր հողմերով, ծիածաններով,
Աշխարհի լավո՛ւմ,
Աշխարհի ցավո՛ւմ,
Լեցուն այնպիսի սուրբ հրաշքներով,
Որ եթե հանկարծ դու կարողանաս
Ու հրաշքներն այդ աշխարհին բանաս,
Շլանա պիտի հայացքն աշխարհի...
Բայց տառապում ես դու այսքան տարի
Եվ այդ ամենի մի երանգն անգամ,
Հեռու հեռավոր արձագանքն անգամ
Չես կարողանում հետ տալ աշխարհին
Ու ցավում ես, սի՛րտ:

1962

Ինչ-որ հեռու տեղ մոլորված գառի
Լալագին ու որբ մայունը հանգավ,
Եվ աստղը նորից բարդու կատարին
Թրթռաց, իբրև արծաթե զանգակ:

Կապույտ է հոսում վիհներով Մասյաց,
Եվ աստղալույս է լանջերով հոսում,
Մի աստվածային ներշնչման հասած,
Անտես ծղրիդն է հեռվից սաղմոսում:

Ծամփան մտորում, գնում է անվերջ,
Ուզում է, ասես, ինքն իրեն հասնել,
Մի ծեր տանձենի չոր ճյուղերի մեջ
Տարուքերում է ծաղկած երազներ:

Հողն իր մխացող խորհուրդը հանել,
Հյուսում է բարակ աստղային թելին,
Ծեր Արարատը մրափը վանել,
Քննում է անհայտն ու անքննելին:

Ուշացած հավքն է թևածում ճիչով,
Խոտվում նիրհած մորմոքը մթան,
Իսկ ինչ-որ մեկը անհունի միջով
Գնում է անհայտ մի լողարկության:

1970

Կատարներ կան այնտեղ,
Այնտեղ կապույտ կա զով,
Որ հունցված է աստծո
Եվ աստղերի լույսով:

Այս հոգնության քեռից
Ոչինչ, ոչինչ չառած,
Ախ, լինեի այնտեղ
Արշալույսից առաջ...

1971

Աշնան քարակած ջրերը լալիս,
Աշնան ոսկին են իրենց հետ տանում,
Ու դուք, կոունկներ, անհայտից գալիս,
Դեպի անհայտն եք նորից հեռանում:

Կապույտ լույսով է հեռուն բռնկել,
Քամին մեճավոր մի ծուխ է քեկում,
Ու ձեր կանչի մեջ, չվող կոունկներ,
Ինչ-որ կարոտ է անվերջ հեկեկում:

Կապույտը կտրած գնում եք անվերջ,
Ու աշնան ձեր չուն նման է լալու...
Ինձ էլ տեղ պահեք ձեր երամի մեջ,
Կռունկներ, շուտով ես էլ եմ գալու...

1972

ԾԱՆԱԴԱՐՆԷ

Աշուն է ուշ... Ծամփիս վրա
Բարդիները կանգնել շարքով,
Սրսփում են կապույտն ի վեր
Մի ոսկեվոր հոգեվարքով:

Ես վաղուց եմ ընկել ճամփա,
Խենթ որոտներ կային օդում,
Լեռան շուրթին շանթերը շեկ
Աստղեր էին ասես զոդում:

Ջրնգում էր մի գով քամի,
Վրնջում էր մի հովատակ,
Եվ ինձ առած տանում էին
Անհայտության հովիտը տաք:

Ու ես հավքեր էի տեսնում՝
Փետուրներին կապույտ ու բոց,
Կտուցներին՝ երկինքն արար
Իբրև հսկա մի ծլվլոց:

Իսկ ծաղիկներն այնքան անհայտ,
Զարմանալի էին այնքան,
Որ թվում էր դաշտում ցրված
Երազանքներ են մանկական:

... Հիմա արդեն աշուն է ուշ,
Իր հեռավոր մթնշաղից

Զին դոփում է որպես կարոտ,
Քամին զնգում որպես թախիծ:

Գնում եմ ես... Աշնան բարդին
Գլխին ատել ոսկե մի խույր,
Խոսք է հուշում ինձ շշուկով,
Ու շշուկը շա՛տ է տխուր...

1975

ՏԵՐԵՎ ԵՆ ԱՅՐՈՒՄ...

Ոսկի է ու ծուխ...
Տերև եմ այրում,
Այրում եմ աշնան
Երազը ոսկի,
Ծուխը դողում է,
Բարակ գալարվում
Կարոտի մման
Ու չաաված խոսքի...

Տերև եմ այրում...
Ու դառնում է ծուխ,
Դառնում է մի բուռ
Ալևոր մոխիր,
Այն, ինչ սոսափ էր,
Սիրո դող էր սուրբ,
Սրտի թրթիռ էր,
Թրթիռ էր հողի...

Տերևն եմ այրում...
Մի կծու մխանք,
Կսկիծ է կծու
Ու մի բուռ մոխիր...

1976

ԵՐԳԸ

Անքուն գիշեր է,
Մի լուռ մխանք է...
Ու քերածն ի՞նչ է,—
Մի քանի հանգ է:

Կապուտակ տենդ է,
Սարսուռ ու դող է...
Ու թողածն ի՞նչ է,—
Մի քանի տող է:

Հոգու մորիկ է,
Սիրո տարերք է,
Եվ թղթի վրա
Փոքրիկ մի երգ է...

1976

ԱՆՈՐՈՇՈՒԹՅՈՒՆ

Եվ այս ամենը նման է այնպես
Ինչ-որ հեռավոր աստղից արձակվող
Լուսն տազնապի ու լուսն դողի...

Եվ նման այնպես այն բառ ու հանգին,
Որ թարտում է երակներիդ մեջ,
Սակայն ոչ մի կերպ չի փոխվում տողի:

Եվ նման այնպես այն տվայտանքին,
Որ գիշերային հավքի տեսք առած,
Զարկվում պատեպատ, վայում է մթնում...

Եվ նման այնպես այն արտասուքին,
Որ թաքուն ծնվում էությանդ մեջ,
Սակայն դուրս գալու ճամփան չի գտնում:

1976

ԱՆԱՆՁՆՈՒԹՅՈՒՆ

Լո՛ւեր խոռվքն այս, ու ինձ թվար,
Թե՛ ես աղբյուր եմ մամուռն ի վար,
Գարնան անձրև եմ ու առավոտ,
Ծողաթաթախ եմ ու շաղավոտ,
Լեռնային լիճ եմ, այնքան եմ քիմշ,
Որ մեջս լույս է ու էլ ոչինչ,
Ծորենի հասկ եմ, որ լուռ հակվում,
Ծառագայթով է շարունակվում,
Լեցուն փեթակ եմ, ոսկե փեթակ,
Որ գրկում է արևի տակ,
Կապույտ ծաղիկ եմ, խոտ եմ ու սեզ,
Այնքան խոնարհ եմ, հո՛ղ եմ ասես,
Այնքան թեթև եմ, անանձնական,
Որ բարի լո՛ւյս եմ, որ ես չկամ...

1978

ՔԱՄԸ

Հուշ կդառնամ մի օր... Դարը կիջնի դարի.
Եվ այս քարոտ հողում ես կփոխվեմ քարի:

Ինձ կգարկի կայծակն, ինձ արևը կայրի,
Կշառաչեն կողիս մորիկները վայրի,
Կկաթծրանամ ցրտից, կշիկանամ շոգից,
Ու իմ քարե խորքում լուռ կմնա հոգիս:

Բայց երբ կանաչ-կանաչ մամուռն իջնի վրաս,
Իջնի իբրև քնքշանք, իբրև սիրո երազ,
Ու երբ մաղի անձրևն իր թախիծը թավիշ,
Ես իմ քարե խորքում կհեկեկամ ցավից...

1978

ՊՈԵՏԱԿԱՆ ԽՐԱԽԺԱՆՔ

...Ահա կգա Բողերը, կերևա Էդգար Պոն:

Ե. Չարենց

Անքնության մուծը դարձավ դեղին մորմոք,
Անքնության մուծը դարձավ դեղին թախիծ...
Եվ Բողերը չեկավ,
Չերևաց Պոն,
Չարենցն ինքը ելավ մթնշաղից:

Ճայտոն մստեց,
Անցավ Երևանով խաղաղ,
Հետո Նորքի այգում՝ դուդուկի տակ,
Ամենամեծ աստղը իբրև բաժակ առավ
Ու գինու պես խմեց թախիծը տաք:

Խմեց,
Ու երբ հեռվից լսեց անհայտ կանչեր,
Երբ մորմոքեց հավքը գիշերային,
Ջայնեց, հեռու-հեռվից Վարուժանին կանչեց,
Եսենիճին կանչեց ու Լորկային:

Եկան նրանք գունատ,
Եկան հպարտ ու լուռ,
Ու երբ հնչեց հանկարծ երգը թառի,
Լորկան տեղից ելավ ու մատներով տխուր
Ծոյեց զնգուն լարերն իր կիթառի:

Եվ մեղեդին ծորաց նման արտատառքի.
— Երբ մահանամ, թաղեք կիթառի հետ...
Վարուժանը շոյեց սպիներն իր քունքի,
Ու խենթացավ նորից Չարենցը խենթ...

Հետո Բողդայի պես աստղերի դեմ չոքեց,
Չոքեց կապույտի դեմ անեզրական

Ու բարբառեց գունատ.

— Ուրիշ ոտքեր

Կաթաղանին երբեք թող մոտ չգան...

Եսենիկը թեքել շեկ գլուխը ուսին

Ու թախծում էր, ինչպես հասկը արտում...

Բարձրանում էր դանդաղ մի վիրավոր լուսին,

Որ տրտմորեն թառի Նորքի բարդուն. .

1977

ԿԱՐՈՏ

Ամեն ինչից ավելի դու տրվեցիր ինձ կյանքում,

Դու արյան հետ տրվեցիր ու տրվեցիր արյան պես...

Դու տրվեցիր որպես ձայն ու տրվեցիր որպես գույն,

Որպես կապույտ տրվեցիր, որ անկումներն իմ չափես:

Դու կանչ եղար մորմոքի, ղողանջ եղար հեռավոր,

Հասկի ոսկե սոսափյուն, աստղի շշուկ եղար դու,

Եղար քարի մեջ նիրհող այն մրմունջը դարավոր,

Որ արթնանում է հանկարծ ու զնգում է Գեղարդում:

Եվ այն ծաղիկը եղար, որ գույն ունի կրակի

Եվ հուրհրում է հանկարծ հրաբուխի շուրթերին...

Մերթ կնոջ տեսք առար դու, մերթ հեռավոր տնակի,

Մերթ օրհնության թևերով ելար ոլորտը վերին...

Եվ այնտեղից ասացիր, որ ինչ-որ տեղ, ներքևում

Ինձ վայրկյանն է սպասում ու գաղտնիքը մերկացող.

Որ ուզածս կգտնեմ արշալույսի ձեռքերում

Ցորենի պես գեղեցիկ ու զեղեցիկ, որպես ցող...

Հիմա աշուն է արդեն, հովերը ցուրտ են ու ջինջ,

Խոտն է մրսում մանկան պես, սարսռում են սեզ ու ցող...

Դու էլ ո՞ր ես ինձ տանում, դու էլ ո՞ր ես կանչում ինձ՝

Ցորենի պես գեղեցիկ, գաղտնիքի պես մերկացող...

1977

ՎԱՅՐԿՑԱՆ

Զրնգացող լույսի նման
Մի ձայն հնչեց իմ ականջում,
Եվ ցոլացին մոգություններ
Զարմանալի ու թախծալի,
Թվաց հեռվում ինձ են հիշել,
Թվաց հեռվից ինձ են կանչում,
Թվաց հեռվից աչքով արեց
Մի արևոտ ցայգածաղիկ:

Մանուկ օրվա կապույտի պես
Մի քնքշություն ալեվետեց,
Սահեց, գնաց ու իսառնվեց
Աղբյուրների ուրախ լացին...
Ու մեկն անցավ հեռուներով,
Վրաս տխուր մի լույս նետեց,
Անցավ հպարտ՝ այնպես նման
Այն քնքշորեն հեռացածին...

Հետո գույներ՝ կանաչ ու հիր,
Գույներ նուաճ ու մարջանի,
Գույներ, գույներ, որ քամու հետ
Թափառում են արոտներով...
Ու թռչուններ չտեսնված՝
Փետուրներում կայծ ու քամի,
Ու գազաններ հրաշամորթ,
Հրաշալի մոտթներով:

Ու ես գնում էի թեթև,
Աղբյուրների խմբերգն առած,
Ինձ հետ հավքերն էին գնում,
Գնում էին դաշտ ու լեռներ,
Չկար գաղտնիք ու չկար մութ,
Չկար ստվեր ու առեղծված,
Եվ գիտեի ես սիրուց լալ,
Եվ գիտեի սիրուց մեռնել...

Զրնգացող լույսի նման
 Փայլատակեց մի հուր վայրկյան,
 Զրնգացող լույսի նման
 Մի ձայն մարեց իմ ականջում,
 Եվ ափեքիս պարապի մեջ
 Մի թախծություն մնաց հանգած,
 Մնաց մի տաք լույսի մոխիր,
 Մնաց մի տաք աստղի անյուն...

1977

ՏԵՆՒՒ

Գիշերը երագիս ճամփին կորցրել մի ուրիշ երագ,
 Քրքրում անհունը կապույտ, որոնում ու չէի գտնում,
 Մերթ ասես ասուպ էր դառնում, մոխրանում, թափվում էր
 վրաս,
 Մերթ իբրև թափառիկ կրակ հեռանում, մարում էր մթնում:

Մերթ կնոջ տեսքով էր գալիս, անծանոթ ու ծանոթ կնոջ,
 Մի վայրկյան շղարշն իր բացում ու հետո փակում էր անդարձ,
 Կոպերով կանչում էր ասես, խոստանում մի վերին ցնորք
 Ու հետո հոնքերով վանում, հեռանում, գնում էր դանդաղ:

Իսկ ճամփան կածան էր մի նեղ, մացառը կածանը պատել,
 Ծեծում էր ծնկներս հոգնած, ծեծում ու քերծում էր վայրի,
 Եվ սակայն չէր ծորուս արյուն... Ա՛խ, գոնե, արյունս կաթեր,
 Ասում եմ՝ արյունը հեղվող մարում է խորհուրդը չարի:

Ա՛խ, գոնե ընկնեի վերից, ջարդեի կողերս բոլոր
 Եվ ցավի կսկիծը առած, տնքայի, զգայի, որ կամ...
 Բայց, ավա՛ղ, գամվել եմ տեղում, կարկամել, գամվել եմ
 մոլոր,

Հառաչը կոկորդս խցկել, կորել է շշուկս անգամ:

Եվ հետո կածան էր նորից, մացառը կածանը պառնել,
Գնում էր, գնում էր անվերջ, չգիտեմ, թե ուր էր տանում...
Իսկ կորած երազս նորից կարմիր ու կանաչ էր հագել,
Իսկ կորած երազս կանգնել ու հեռվից ձեռքով էր անում...

1978

ՆԵՐՇՆՁԱՆՔ

Մթնշաղի ու շաղի հոտ եմ առնում ես օդից
Ու ամպի հոտ եմ առնում, հոտ եմ առնում ամպրոպի...
Շուտով շանթը կշողա ու նրա շեկ որոտից
Տեղատարափը պիտի ահագնանա ու դոփի:

Պիտի թվա, թե նորից դեմ հանդիման եմ ելել
Ծախատագիր ու աստված, ելել եմ նյութ ու ոգի...
Առեղծվածը կխոսի իր բարբառով հրեղեն,
Եվ հրաշքը կշողա, և գաղտնիքը կըռփի...

Պիտի թվա, թե նորից ինչ-որ մոտիկ մի հովտում
Ինձ անհայտն է սպասում, և սպասում որպես կին.
Ու թե գնամ, կժպտա նա աչքերով իր տրտում
Եվ կառնչի ինձ նորից իր թախծալի հրաշքին:

Պիտի թվա, թե հեռվում կալծկտում եմ ցող ու հուր,
Եվ աստըծո ոգու պես պայծառանում է հեռուն,
Թե քարերն են հեկեկում, ու թառաշով մի տխուր
Ծիածանի թևի տակ ձագ է քերում եղջերուն:

Ու կտեսնեմ ես նորից, թե անկումի ցավի մեջ
Ջրվեժները խելագար ինչ ցնորքներ են կախում,
Թե լոկ մեկ օր ապրելու ողբերգությունը իր մեծ
Փոքրիկ թիթեռն ինչ թեթև ու գեղեցիկ է խաղում:

Եվ վայրկյանը կդառնա անպարագիծ ժամանակ,
Եվ վայրկյանը կդառնա մի անվախճան ճառագայթ,

Կապի խոնավ բուրմունքից ու մամուռից մթամած
Նա կձգվի, կհասնի մինչև խորհուրդը անհայտ:

Ու ես մի պարզ հրաշքով անլսելին կլսեմ,
Լույսի կշիռը կզգամ ես ավերի մեջ իմ բաց,
Եվ վայրկյանում այդ վերին, ակնթարթում այդ վսեմ
Կհաշտվեն իրար հետ ճակատագիր ու աստված:

1978

ԵՐԳԻՑ ՀԵՏՈ

Վերջին տողը գրվեց: Ծխախոտս հանգավ,
Եվ մոխրամանն իմ լի դեռ բուրում է կծու...
Այդ նա գիտի միայն, թե ես քանի անգամ
Խավարի ձեռն եղա և աստըծու...

Սիրտս քանի անգամ անհայտ ցավով ծակեց,
Քանի անգամ լցվեց երանության դողով,
Ճառագայթը բռնած՝ ակնթարթը չափեց,
Դարձավ թռիչք, անկում, տենդ ու բողոք:

Անդունդներով անցավ, անցավ հովիտ ու կիրճ,
Նորից գնաց դեպի այն աշխարհը կորած,
Գտավ տնակն իր հին ու ներս մտավ շեմքից
Մտավ այնպես, ասես մտավ խողան...

Ինչ-որ տեղից լսեց մի հրեղեն բարբառ,
Ինչ-որ լեռան վրա տեսավ այրվող մի թուփ,
Ու թռչուններ տեսավ, որ կապույտով հարբած,
Դեպի անհայտն էին անվերջ միտում:

Եվ որտեղից որտեղ թիշեց մի թուփս կնոջ,
Թուփս այտերի վրա կախարդանքի փուեր,
Նա, որ ծաղտաց իբրև անակնկալ շնորհ.
Նա, որ առեղծվածի լեզվով խոսեց:

Հետո ձորում կորած մի ջրաղաց հիշեց.
Որ մեճ-մեճակ կքել ու թախիծ էր աղում,
Մտաբերեց մի մութ, մի աճավոր գիշեր,
Երբ մոտիկ էր թվում շունչը մահու:

Նորից բույրեր առավ երիցունի, խունկի,
Տեսավ այրվող մոմի արտասուքը հստակ,
Եվ այն վերքը հիշեց, որ Պարույրի քունքին
Մարող աստղի նման մխում էր տաք:

Նորից տվեց, առավ ու տվայտեց անքուն,
Ինքն իր խղճի առաջ նորից իջավ ծունկի,
Ապաշխարեց ասես Նարեկա սև վանքում
Ու մաքրվեց լույսով իր արցունքի:

Վերջին տողը գրվեց: Հետո թախիծ եղավ,
Հետո այցի եկավ կասկածանքի ոգին...
Ի՞նչ իմանաս, երգդ տեճդ ու դողով գրված՝
Գուցե պետք չէ կյանքում և ոչ ոքի...

Ի՞նչ իմանաս... Սակայն պիտի տքնես անքուն,
Պիտի այդպես անվերջ փոխվես տեճդ ու դողի,
Այդպես կամաց-կամաց պիտի մխաս կյանքում,
Այդպես կամաց-կամաց դառնաս մոխիր...

1979

ՔՆՔԾԱՆՔ

Հեռվից մի զանգ է ասես դողանջում,
Հեռվից բուրում է ծաղիկ մի տխուր,
Եվ այս քնքշանքը ինձ նորից տանջում,
Երակներիս մեջ հեկեկում է խուլ...

Ի՞նչ անեմ, ասա, չտանե՞մ ու անամ
Հեռու դաշտերում մահացող խոտին,

Ծառերին այս մերկ, ջրերին տադաժում,
Այս աշնանային վաղ առավոտին՝

Ի՞նչ անեմ, ասա, մխում է նա թաց,
Մխում է անվերջ ու չի մոխրանում,
Ծուրթերիս վրա դողում է հանկարծ
Որպես հեռավոր ու կորած անուն:

Գնում է, վերջին տերևին թառում,
Նրա հետ դողում անկումի ահից
Ու ձեռքերիս մեջ հանկարծ նվաղում
Մեկին շոյելու մաքուր ծարավից:

1978

ԵՐԱԶ

Դա՛ր է անցել, թե՛ տարի... Ես արդեն չկամ:
Աշնան գիշերն է նորից իջել քաղաքին:
Եվ նշմարում եմ հեռվից ես այն աղջկան,
Որ շրջում է սպիտակ շղարշը հագին:

Անպաշտպան է որպես խիղճ, որպես սեր ու գութ,
Ու գեղեցիկ, գեղեցիկ, որպես թախծություն...
Քամին ելնում է ահա ու շնչով իր ցուրտ
Խռատանում է մոտալուտ փոթորիկ ու ձյուն:

Իսկ նա շղարշը հագին թափառում է դեռ,
Թափառում է սիրո պես ու մարող հուշի,
Թարթիչներիս աստղային առցունքն է սառել,
Ու մազերի մեջ խոնավ բույրն է մշուշի:

Բայց աչքերի մեջ մաքուր շողք է ու արև,
Ռակե ցնորք է կախում երգը արտույտի,
Աստվածային ինչ որ ձեռք իրար է խառնել
Սերը լույսի հետ առատ ու լույսը՝ գութի:

Ես ճանաչում եմ նրան՝ իմ երազն է դա,
Որ ինձ հետ էր ողջ կյանքում իբրև խիղճ ու երգ...
Նա որբացել իմ մահով ու այդպես հիմա
Թափառում է աշխարհում անպաշտպան ու մերկ...

Ես ուզում եմ բարձրանալ հոգնած և ուժատ,
Գիրկս առնել ու շոյել ձեռքերը տխուր,
Եվ սակայն չեմ կարենում, հողը ծա՛նք է շատ,
Ու ես ծանր հողի տակ հեկեկում եմ խուլ:

1981

ԵՂԻԾԵ ԶԱՐԵՆՑԻ ՀԵՏ

Առասպել ես ասես ու անսկիզբ լեգենդ,
Նաիրեցի մի քիրտ ու թաթարոս մի խալդ,
Հազարամյա թախիծ, հազարամյա մի տենդ
Եվ արշալույս ես հիր, և արշալույս ես ալ:

Ցավը մվում էր խուլ ու հոլովվում դարեր,
Ցավը տնքում, զնգում ու փոխվում էր ոգու:
Ու դու եկար... Դեմքիդ մի թախիծ էր թառել,
Ու մի լույս էր թառել, որ վերուստ է չոքում:

Ծանապարհն էր մեռնում հոգեվարքով դեղին,
Ու երազն էր մեռնում ճանապարհի փոշում...
Ցուցլում էր վերում Հարդագողի ուղին,
Ու աստղային ձայնով աղջամուղջն էր խոսում:

Ու Ռարբեցիր... Գինին աստղերից էր քամած...
Ու խենթացար... Թվաց՝ լույս է բխում վերքից...
Դու վիհերից ելար, աչքերիդ մեջ առած
Մի հարություն հրաշք ու մի ավեր երկիր...

... Ու չտեսա ես քեզ (երևի թախտն էր չափ):
Վերջին երգդ գրած պատին քո սև խուլի,

Նորից լեզենդ դարձար ու առասպել դարձար
Ու բռնեցիր նորից Հարդագողի ուղին:

Եվ քեզ ոտից գլուխ անգիր ու գոց արած,
Թափառել է անքուն պատանությունն իմ որբ
Ու որոնել է քեզ, կոպերի տակ առած
Մահվան մի սև տեսիլ ու արեգակ մի բորբ:

Ու որոնել է քեզ... Ու մերթ տեսել մեր հին
Մատյանների ծալքում՝ իբրև վկա ու սուրբ,
Մերթ սերմնացան որպես, որ հայրենի հերկիմ
Իր ցորյանն է տեղում՝ մաքուր, որպես ասուպ:

... Մի գանգրահեր տղա շիրիմների մեջ հին
Քո շիրիմն է փնտրում ու չի գտնում սակայն...
Ու կանչում է նրան Հարդագողի ուղիմ,
Ու կանչում է, կանչում կապույտն անեզրակամ...

1977

ՄԻՍԱԶ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՀԵՑ

Եկար գունատ ու տրտում
Աղոթեցիր ու անցար...
... Եվ թռչուններ մնացիմ
Կապույտի մեջ ու լույսի,
Ծավի ծաղիկը մնաց
Ցողաթաթախ ու անչար,
Եվ մնացին շշուկներ
Ու մշուշներ սնդուսի...

Ոսկե ծառեր մնացիմ,
Մնաց լուսե մի կածամ,
Արևի մեջ աղոթող
Մի ոսկեվոր կիրակի,
Մնաց մամուռ ու արցունք,

Մամուռն ի վար՝ ծիածան,
Ու կանչող ծուխը մնաց
Քո հեռավոր հյուղակի:

Եկար գունատ ու տրտում,
Աղոթեցիր ու անցար...
... Եվ թուրումներ մնացին
Երիցուկի և ուրցի,
Ու ասես ցավն աշխարհում
Դարձավ աղոթք մի պայծառ,
Ու ասես մահն աշխարհում
Փոխվեց անմահ զրույցի...

1977

ՍԵՐԳԵՅ ԵՍԵՆԻՆԻ ՀԵՏ

Նորից կանչերը լուռ մորմոքեցին...
Ու ես կանգնել եմ շիրիմիդ առաջ,
Մարմարը սև է, ճերմակ է կեչին,
Կեչին՝ դաշտերի հեռավոր հառաչ:

Կեչին, որ սե՛ր էր, աղջիկ էր բարակ,
Կեչին, քո կեչին, որ մնաց այրի...
Նա իր վարսերն է տարածել վրադ,
Որ կարոտը լա ծննդավայրիդ...

Որ կարոտը լա խոտի ու թփի
Ու հին տնակիդ մորմոքը անքուն
Եվ արցունքի պես վրադ թափթփի
Երեկոները մանուշակագույն:

Որ իր ձեռքերով բարակ ու երեր
Քեզ վրա հողի օրհնանքը մաղի...
Ու թվում է, թե հենց ինքն է քերել \
Եվ դրել քարիդ ծաղիկն այս ծավի...

Ծաղիկն այս կապույտ, այս ծաղիկը թաց,
Տափաստանային քնքշանքն այս վայրի...
... Ու ես չգիտեմ, ինչո՞ւ է հանկարծ
Արթնանում ցավն իմ ծննդավայրի...

Օ, ո՛չ, մնան չէ մա քո Ռյազանին,
Այնտեղ քարափ է, վիժ է ու անդունդ,
Այնտեղ վայում է լեռնային քամին,
Ու խենթ եփրատը ժայռեր է քանդում:

Այնտեղ թախծում է որբացած մի տուն,
Եվ հողը, հո՛ղն է ծարավից շիկնել,
Քարերը ոխով երկինք են միտում,
Բայց այնտեղ էլ կան կապույտ ծաղիկներ:

Ու գիտեմ, մի օր, երբ ձեռքն իմ թափուր
Քարանա հանկարծ, ու փրտս մարի,
Ոչ ոք չի բերի ծաղիկն այդ կապույտ,
Որ դնի իմ սև շիրիմի քարին:

... Կանգնել եմ ահա շիրիմիդ առաջ՝
Երկինքն ամպել է, անձրև կմաղի...
Զգվո՛ւմ է իմ մեջ խոնավ մի հառաչ,
Ու մորմոքում է մի կապույտ ծաղիկ...

1978

ԳԱՐՍԻԱ ԼՈՐԿԱՅԻ ՀԵՏ

Բանաստեղծների
Սիրտը երևի
Լույսով է հունցել
Երկնային տերը...
Սև խավարի մեջ
Գնդակները սև
Ինչ հե՛շտ են գտնում
Նրանց սրտերը...

Չգիտեմ, ե՞րբ եմ
Այդ սև գնդակը
Սրտիդ մեջ մեխել...
Եվ գիտեմ սակայն,
Որ շուրջն ամեն ինչ
Խավար է եղել:
Ու սև է եղել:

Ինչ-որ հեռու տեղ
Կիթաոն է լացել,
Ու լաց են եղել
Արևածագի
Այլ գծույզները...
Գեղեցիկ ու մերկ՝
Հենվել նարնջի
Ոսկեվոր ծառին
Ու լաց է եղել
Հենց ինքը՝ Սերը...

Ախ, խավարի մեջ
Գնդակները սև
Ինչ հեշտ են գտնում
Բանաստեղծների
Լուսե սրտերը:

Ծաքած նոցներից
Ասուպ է կաթում,
Կաթկթում են հուր
Արտասուքները...
Եվ լաց են լինում,
Եվ լաց են լինում
Արևածագի
Այլ գծույզները...
Հետո ցնցում են
Բաշերը իրենց,
Թամբերին առնում
Վիրավոր Սերը,

Արար աշխարհով
Սուրում են անսանձ
Արևածագի
Այլ մժույգները...

1977

ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԱՀԱՐՈՒ ՀԵՏ

Դրսում խշշում է աշնան բարդին,
Ու մի ծղրիդ է անքուն սուլում...
Արդեն հասել են դու դրախտին,
Թե՞ թափառում են դեռ լազուրում:

Եթե հասել են, ապա գիտեմ,
Որ նա նման է քո հին Վանին,
Այգեստաններն են այրվում քո դեմ,
Ծովից կապույտ է բերում քամին:

Եվ շարմաշուղը՝ շողը վրան,
Լուռ շեփոքում է արշալույսին,
Եվ բարդիներ կան բարակիրան,
Եվ սաղմոսում է մի մեծ լուսին:

Եթե հասել են, ապա գիտեմ,
Որ երբ դրել են ոտքդ շեմքին,
Հանկարծ Չարենցն է ելել քո դեմ
Եղերեգության լույսը դեմքին:

Անուշ մայրիկդ է երևացել,
Եվ լույսերի մեջ նա այդ վերին
Այրվող վերքերդ է մեկ-մեկ բացել,
Զով ամպը դրել քո վերքերին:

Ինչպե՞ս դիմացար, ի՞նչ հրաշքով
Անուշ մայրիկիդ արտասուքին,

Ինչպե՞ս դողացին շուրթերը քո
Դիպած Բակունցի պայծառ քունքին:

Աշնան գիշերվա կապույտ թևով
Մի լուր ուղարկիր ինձ, Գուրգեն խան,
Ուղարկիր աստղի, շողի ձևով,
Ու քեզ չեմ թողնի անպատասխան:

Ասա՛, աղտե՞ղ էլ երգեր գրում,
Աստղերի դողը փոխում տողի,
Թե՞ լոկ լոռում եք, լոռում, լոռում
Փռչիների մեջ Հարդագողի:

Եվ քիչ էլ խոսենք «վասն սիրո».
Ծառ էիր սիրում նման բաներ...
Հրեշտակները, թե կան իրոք,
Քեզ թույլ տալի՞ս են սիրաբանել...

Գիտեմ, ժպտում ես դու խորամանկ
Քո սև մութից այդ, քո դարանից...
Բայց դե դրախտը գտել ես փակ,
Մտիր դժոխքը, մի՛ վարանիր...

Ո՞վ պիտի քեզնից լավ իմանա,
Որ դա չարիք չէ մի ահավոր,
Չէ՞ որ այնտեղ են և այն կանայք,
Որ գեղեցիկ են ու մեղավոր:

Եվ գիտեմ, նորից ժպտում ես կեռ
Կամ ծիծաղում ես դառն ու աղի,
Եվ այն ասուպը, որ վար սահեց,
Գուցե արցունքն է քո ծիծաղի...

1977

ՀԱՄՈ ՍԱՀՅԱՆԻ ՀԵՏ

Հաց է եղել ու գինի ու լուռություն է եղել,
Ու թախիծն է կաթկթել, որ մաքուր էր որպես ցող,
Մենք նստել ենք իրար դեմ ու թախիծով այդ ցողել
Ես՝ իմ աշխարհը կորած, դու՝ քո աշխարհը կորչող:

Ինչ տխուր է լեռներում չվող կանչը կոունկի,
Եվ սիգախոտը այրված ինչ թախծագին է բուրում,
Թափառական մի կարոտ այնտեղ իջնում է ծունկի,
Հեկեկացող աղբյուրի մանկությունը համբուրում:

Վանք է եղել ավերակ, չորացած հուն ու ակունք,
Ու եղինջները կարծես բորիկ ոտքերդ են վառել,
Դու լռել ես քարի պես, բայց ես նայել եմ թաքուն
Ու աչքերիդ չհասած արցունքները նշմարել:

Ո՞ր են տանում, չգիտեմ, արահետներն այս քարոտ,
Բարդիներն այս արծաթե ո՞ր են այսպես հեռանում...
Այնտեղ շրջում է անվերջ թափառական մի կարոտ,
Ծխանի հոտ, հացի հոտ, ուրցի հոտ է որոնում:

... Ես չգիտեմ, մեզանից ո՞վ պիտի շուտ հեռանա
Դեպի եզերքն անհայտի, ուր տառապանքն է լուռ,
Բայց մեզանից մեկը, գիտեմ, պիտի կրկին որբանա,
Ես՝ աշխարհում իմ կորած, դու՝ քո կորչող աշխարհում:

1980

ՆԻԱԳԱՐԱ

Նիագարա... Մոլեգնում են ջուրն ու քարը,
Մոլեգնում է այս ճգնավոր խելագարը...

Նիագարա, ոգի դարձած դու ջուր անեղ,
Նիագարա, դու գետերի Նարեկացի,

Ես դեռ մանկութե քո տեսիլքն եմ իմ մեջ պահել
Ու եկել եմ, անակնկալ եկել այցի:

Կարծում էի՝ խրախճանք ու տոն ես երգի,
Կարծում էի՝ գեղեցկության հանդես ես լոկ,
Մինչդեռ ճերմակ ճգնավորն ես տիեզերքի,
Ու աշխարհի մեղքն ես քավում դու ծնկաշոք:

Նիագարա... Ծերմակ ողբ ես, ճերմակ սուգ ես,
Խենթ բողոք ես ու զայրույթի արտասուք ես:

Նիագարա, որոտում ես ու թնդում ես,
Բարձունքում ես ու նույն պահին անդնդում ես,
Խոլ թռիչք ու խելակորույս անկում ես դու,
Անկումիդ մեջ անվախճան ու անքուն ես դու:

Անկումիդ մեջ տառապում ու մաքրվում ես,
Ասես լույս ես, լույսի սյուն ես, լույսի քուրմ ես,
Լույսի ճիւղն ես, լույսի ձայն ես ու աղոթք ես,
Երազանքդ ծիածան է, որ շաղոտ է:

Նիագարա... Դու մաքրության աղերսանք ես,
Խղճի ձայն ես ու տագնապի ահեղ զանգ ես:

Նիագարա, ես կուզեի բաշդ շոյել,
Ես կուզեի խոսքեր ասել քո ականջին,
— Ել մթամած այս անդունդից, ահեղ պոետ,
Ել ու գնա այս աշխարհի տխուր կանչին:

Ել ու գնա. նա մաքրությանն է ծարավի,
Ծարավի է հրաշալի մի հարության,
Սրբիդ փռչին, խլացրու ձայնը ցավի,
Կախիր ծավի ծիածանը արդարության...

Նիագարա... Մոլեգնում են ջուրն ու քարը,
Մոլեգնում է այս ճգնավոր խելագարը...

1979

— Ո՞վ էր նա, ասա...

— Չգիտեմ ոչինչ,
Այն տեսա միայն, որ աչքերի մեջ
Հեռու անհայտի առկաջծումը կար:

— Որտեղի՞ց եկավ...

— Չգիտեմ հաստատ, բայց մերկ ոտքերից
Գարնան տաք հողի բուրմունք էր գալիս,
Իսկ բաց ճակատին
Մուծի ծվեն կար ու աստղափոշի:

— Ի՞նչ ասաց նա քեզ...

— Լավ չհասկացա,
Աղոթքի էին խոսքերը նման
Եվ նման էին մի սուրբ մեղեդու,
Որ բառեր չունի:

— Ո՞ր տարավ նա քեզ...

— Նախ հովիտ էր տաք,
Ծառերը այնտեղ
Հրաշքի բոլոր ձևերն ունեին,
Եվ ամեն ծաղիկ խոստում էր բարի:
Հետո անդունդ էր, որ լի էր մութով:

— Եվ ո՞ր հեռացավ...

— Գիշերը մեծ էր ու ճամփան անհայտ,
Գիշերվա միջով նա գնում էր լուռ,
Եվ ճամփի վրա
Ոսկե աստղերը հեկեկում էին...

Ներշնչումներիս լույս մշուշի մեջ
Ես այնպես հաճախ տեսնում եմ մրան:

Աչքերն եմ տեսնում՝
Աստվածաշնչյան առավոտի պես մաքուր են նրանք,
Աստվածաշնչյան առավոտի պես զարմացած ու մեծ:

Իսկ իմ աչքերը լեցուն են, ավաղ,
Կասկածանքների մութ ծվեցներով
Եվ հարցումներով, որ մինչև հիմա չունեն պատասխ

Ծուրթերն եմ տեսնում՝
«Հաց» բառը այնտեղ թոր է արարվում ցորենի բույլ
«Աղ»-ը դեռ ծովի համն ու հոտն ունի,
Եվ թրթրում է «Սեր»-ը առաջին աղոթքի նման:

Իսկ իմ շուրթերին
Մաշվել են, ավաղ, բառերն այլ բոլոր,
Կորցրել համը, կորցրել հոտը ու թրթիռը սուրբ:

Եվ սիրտն եմ տեսնում՝
Բանաստեղծության բույն է նա ասես,
Եվ թռչունները՝ կապույտ թռչուններ, ոսկե թռչուններ,
Ելումուտ անում, ճախրում են որպես թևավոր օրհնան

Իսկ իմ սիրտն, ավաղ,
Չասված խոսքերի
Ու նահատակված բանաստեղծության շիրիմ է ասես:

Հոգին եմ տեսնում,
Խաղաղ է այնտեղ, ինչպես լինում է ամպրոպից հետո,
Եվ մահը մահ չէ, այլ լուսաբացին, ցորենին, ցողին
Հավետ ձուլվելու արարողություն

Իսկ իմ հոգու մեջ

Մարմին ու ոգի բզկտում իրար,

Դեռ ոխ եմ դառնում ու դառնում եմ քեմ:

Ներշնչումներիս լույս մշուշի մեջ

Ես այնպես հաճախ տեսնում եմ նրան,

Ու գնում, գնում, որ հասնեմ նրան...

1980

ՍՐՆԳԱՀԱՐԸ

Արևը մայր մտա՛վ, հաճաճ հրդեհ ու հուր,
Կապույտի փակ կոպին աստղը դարձա՛վ արցունք...
Իրիկնային քամին՝ սրնգահար մի կույր,
Կախեց մի հին թախիժ ու մի տխուր հարցում...

Ո՛ր է, հիշո՞ւմ ես դու, կար մի պայծառ տղա
Ու բանաստեղծ էր նա. երգեր ուներ անտիպ,
Անծանոթ էր նա դեռ կասկածանքին մռայլ,
Եվ անծանոթ գինուն, և անծանոթ խանդին...

Ծպ կար մի հին փողոց, նաիրյան հին մի բակ,
Ու քարդիներ կային կապույտի հետ խոսող,
Եվ այդ բակում մի լույս ու գաղտնիք կար մի փակ,
Որ ծանր ծամ ուներ, աչքեր ուներ խոշոր:

Եվ կար պատին հենված սրնգահար մի կույր՝
Մի թափառիկ թախիժ, մի մոլորված կարոտ,
Նրա երգը ծնվում աստղերի հետ մաքուր
Ու մարում էր հետո աստղերի հետ մարող...

... Մշուշվեցին հեռվում գիշերներն այն զնգուն
Ու քարդիներն այն ձիգ կապույտի հետ խոսող...
Եվ փակ մնաց հավետ այն գաղտնիքը քնքուշ,
Որ ծանր ծամ ուներ, աչքեր ուներ խոշոր:

Քամին ցրեց, տարավ այն երգերը անտիպ,
Քամին հարցեր կախեց անպատասխան...
Ու մշուշվեց ցավից, ու մշուշվեց խանդից,
Ու մշուշվեց գինուց այն լավ տղան:

Եվ նա հետո կյանքում ուրիշ երգեր գրեց,
Բայց ոչ մի երգ չայրվեց այն կապուտակ քոցով,
Ուրիշներով հարբեց, ուրիշներին սիրեց,
Բայց ոչ մի սեր չեղավ այնպես խոցող:

Մո՛տ է գիշերն արդեն... Ու կապույտին կպած
Դողդողում է աատղի արտասուքը մաքուր...
Հեռու—հեռվից իբրև ճակատագիր ու բախտ
Սուլում է դեռ, սուլում սրնգահարն այն կույր:

1979

ԱՌԱՆՑ ՀԵԾՅԱԼԻ

Առանց հեծյալի տուն վերադարձած մծույգի նման
Աջնամ գիշերը իմ սեմի վրա վրնջում է խուլ...

Ո՞ր է հեծյալդ, մծույգ իմ տխուր...

Նա ելավ մի օր,
Քո բաշը գրկած սլացավ հեռու,
Գնաց փնտրելու այն գետն արծաթե,
Ուր դեռ ապրում են ջրահարսերը:

Գնաց փնտրելու այն եղեգը հուր,
Որ արշալույսին երգում ինքն իրեն,
Կարոտ է մաղում
Եվ լույսն ստանում իբրև արձագանք:

Գնաց փնտրելու հովիտն այն կանաչ, \
Ուր սերը մերկ է,

Եվ բոլոր մարդիկ

Դեռ խառն են ապրում առտվածների հետ...

Առանց հեծյալի տուն վերադարձած նժույգի նման

Աշնան գիշերը իմ սեմի վրա վրնջում է խուլ...

Ո՞ր է հեծյալդ, նժույգ իմ տխուր...

1979

ԲԱՂՋԱՆՔ

Պատանության օրերի առաջին ձյունն իջներ ցած,

Եվ փաթիլներն օդի մեջ երազանքներ հիմնեին,

Թափառեի ես մենակ, թափառեի գլխաբաց

Եվ քնքշորեն ու տխուր սիրահարված լինեի:

Թափառեի, փնտրեի ես քո տեսիլքը տրտում,

Քո հասակը՝ ձյան քողով ու գաղտնիքով պարուրված,

Զգտնեի, մտնեի մի ծխամած գինետուն

Ու դուրս գալի այնտեղից մի քիչ թեթև, մի քիչ բաց:

Եվ ձյունը գար, ձյունը գար, իջներ մաքուր ու խոշոր,

Զմռան քաղաքը խաղաղ՝ ձնծաղիկի պես բուրեր,

Եվ ձյունը գար, ձյունը գար, ծածկեր աշխարհն այն փոշոտ

Ու ամեն ինչ մաքրության երազներով պարուրեի:

Փակ լինեի՞ն աշխարհի առեղծվածները բոլոր,

Առեղծվածները սիրո դեռ չբացված լինեի՞ն,

Թափառեի ես մենակ, թափառեի ես մուրր

Եվ քնքշորեն ու տխուր սիրահարված լինեի:

1979

Քամին ցրեց, տարավ այն երգերը անտիպ,
Քամին հարցեր կախեց անպատասխան...
Ու մշուշվեց ցավից, ու մշուշվեց խանդից,
Ու մշուշվեց գինուց այն լավ տղան:

Եվ նա հետո կյանքում ուրիշ երգեր գրեց,
Բայց ոչ մի երգ չայրվեց այն կապուտակ քոցով,
Ուրիշներով հարբեց, ուրիշներին սիրեց,
Բայց ոչ մի սեր չեղավ այնպես խոցող:

Մո՛տ է գիշերն արդեն... Ու կապույտին կպած
Դողդողում է աստղի արտասուքը մաքուր...
Հեռու—հեռվից իբրև ճակատագիր ու բախտ
Սուլում է դեռ, սուլում սրնգահարն այն կույր:

1979

ԱՌԱՆՑ ՀԵԾՅԱԼԻ

Առանց հեծյալի տուն վերադարձած նծույգի նման
Աշնան գիշերը իմ սեմի վրա վրճշում է խուլ...

Ո՞ր է հեծյալդ, նծույգ իմ տխուր...

Նա ելավ մի օր,
Քո բաշը գրկած սլացավ հեռու,
Գնաց փնտրելու այն գետն արծաթե,
Ուր դեռ ապրում են ջրահարսերը:

Գնաց փնտրելու այն եղեգը հուր,
Որ արշալույսին երգում ինքն իրեն,
Կարոտ է մաղում
Եվ լույսն ստանում իբրև արձագանք:

Գնաց փնտրելու հովիտն այն կանաչ. \
Ուր սերը մերկ է,

Եվ բոլոր մարդիկ
Դեռ խառն են ապրում աստվածների հետ...

Առանց հեծյալի տուն վերադարձած ճծույզի նման
Աշնան գիշերը իմ սեմի վրա վրճում է խուլ...

Ո՛ր է հեծյալդ, ճծույզ իմ տխուր...

1979

ԲԱՂԶԱՆՔ

Պատանության օրերի առաջին ձյունն իջներ ցած,
Եվ փաթիլներն օդի մեջ երազանքներ հիմենին,
Թափառեի ես մենակ, թափառեի գլխաբաց
Եվ քնքշորեն ու տխուր սիրահարված լինեի:

Թափառեի, փնտրեի ես քո տեսիլքը տրտում,
Քո հասակը՝ ձյան քողով ու գաղտնիքով պարուրված,
Զգո՞մեի, մտնեի մի ծխամած գինետուն
Ու դուրս գալի այնտեղից մի քիչ թեթև, մի քիչ բաց:

Եվ ձյունը գար, ձյունը գար, իջներ մաքուր ու խոշոր,
Զմռան քաղաքը խաղաղ՝ ձնծաղիկի պես բուրեր,
Եվ ձյունը գար, ձյունը գար, ծածկեր աշխարհն այն փոշոտ
Ու ամեն ինչ մաքրության երազներով պարուրել:

Փակ լինեին աշխարհի առեղծվածները բոլոր,
Առեղծվածները սիրո դեռ չբացված լինեին,
Թափառեի ես մենակ, թափառեի ես մոլոր
Եվ քնքշորեն ու տխուր սիրահարված լինեի:

1979

ՀԱՎԱՑ

Պատահել է հաճախ՝ ցուրտ է եղել այնպես,
Կորցրել ես հավատ ու ներշնչանք, ու սեր,
Եվ թախիծդ դեղին մի սովահար շան պես
Ոռնացել է տխուր ու թաթերը լիզել...

Բայց երբ լույսը նորից կոպերիդ է իջել,
Ներշնչանքդ նորից դարձել է ձուլ մի զանգ,
Դու կանգնել ես հողի ու երկնքի միջև,
Շնչացել նորից՝ դու օրհնություն ես, կյանք...

Հառաչել է քո մեջ մի կորուսյալ աշխարհ,
Որ արյունդ արդար դեղին մաղձի փոխի,
Երազանքդ իբրև մի սրբազան նշխար
Ոտնատակ է եղել ու դարձել է մոխիր...

Սակայն բավ է եղել ցայգածաղիկ մի լուրթ,
Փեթակի խուլ մի ձայն, հասկի մի շեկ ցուանք,
Մի օրհնված ողկույզ, մի աստղահամ աղբյուր,
Որ շնչաս նորից՝ դու օրհնություն ես, կյանք...

Հաճախ գլխիդ վրա ինչ-որ անհայտ թևեր
Սավառնել են անտես ու շառաչել տխուր,
Ունայնության փոշոտ տազնապները բերել
Ու կանչել են, կանչել դեպի հովիտ մի խուլ...

Սակայն բավ է եղել, որ լուսամուտն ի վեր
Կամ արծաթում գետի, իբրև ոսկե պատրանք,
Քեզ պատահմամբ ցոլա կնոջ մարմինը մերկ,
Որ շնչաս նորից՝ դու օրհնություն ես, կյանք...

Հիմա գիշեր է մեծ, ամռան հսկա գիշեր,
Ասուպներ են դառնում մոլորակներն անհայտ,
Ծավալվում է, ծփում աստղային լույս մի շեր,
Ծավալվում է, ծփում մի ահալոր տազնապ:

Ի՞նչ է գուժում տագնապն ու ի՞նչ պիտի բերի,
Ի՞նչ են հուշում ընկնող մոլորակներն այս տաք...
Սակայն ինչ էլ հուշեն, դու հրաշք ես վերին,
Սակայն ինչ էլ լինի, դու օրհնությունն ես, կյանք:
1978

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Երևի, իրոք, ինչ-որ ժամանակ ես հող եմ եղել,
Քանի որ իմ մեջ մորմոքում է դեռ ծարավ մի վերին,
Անձրև է տեղում ու կապույտ հեղեղ,
Ուզում է գնալ ու ծնկի իջնել մեր աղքյուրներին:

Իրոք, երևի, ինչ-որ ժամանակ ես հող եմ եղել,
Քանի որ գիտեմ, հողի պես գիտեմ այն գաղտնիքը մութ,
Թե սևահողի սև տառապանքից ինչպես է ելել
Ծաղկի հրաշքը կարմիր ու կապույտ:

Երևի նաև ինչ-որ ժամանակ թռչում եմ եղել,
Քանի որ անվերջ կապույտն է կանչում,
Քանի որ անվերջ երազներին մեջ թռչում եմ թեթև
Եվ մեջքին վրա զգում թևերի մի խուլ շառաչյուն:

Իրոք, երևի, ինչ-որ ժամանակ թռչում եմ եղել,
Ու մինչև հիմա իմ մեջ լալիս է կապույտը վերի,
Իսկ թիկունքին մեջ, թիակներին մեջ ինչ-որ ցավ կա դեռ,
Երևի ցավն է կտրած թերի...

1978

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՏՐՏՈՒՆՁ

Գուցե այդ պահին տխուր էիր. Տե՛ր,
Տառապում էիր արարման ցավից,
Իսկ ես հող էի,

Կապ էի ես դեռ,
Ու դու քո ցավը
Ակնթարթի հետ խառնեցիր կավիս:

Դրսում գիշեր է,
Անձրևն է լալիս:

Անձրևն է լալիս:
Ու թվում է ինձ՝ առել ցավն այդ հին,
Խոնավ պատերին իմ քարանձավի
Թռչող եղնիկի տեսքով տխրագին
Դրոշմում եմ դեռ պատկերն այդ ցավի,
Սակայն եղնիկը
Խուսափում, թռչում, սլանում հեռու
Ու մոտ չի գալիս...

Դրսում գիշեր է,
Անձրևն է լալիս:

Մութ գիշերվա մեջ
Ինչ-որ գնացք է սուլոցով սուրում,
Եվ այդ սուլոցից
Իմ մեջ կարտուն է հանկարծ սարսուռ,
Ուզում է փոխվել տողի, հնչյունի,
Սակայն տողերը խուսափում են լուռ
Ու մոտ չեն գալիս...

Դրսում գիշեր է,
Անձրևն է լալիս:

Դիմացի հարկում
Ցլում է հանկարծ կապուտակ մի լույս,
Եվ վարագույրին տպվում, դողում է
Կիսամերկ մի կին...
Ու ես ուզում եմ
Երգս առնչել նրա գաղտնիքին,

Սակայն գաղտնիքը խուսափում է լուռ
Ու մոտ չի գալիս...

Անձրեն է լալիս...

Ինչո՞ւ այս ցավը խառնեցիր կավիս...

1979

Ո՞ՒՐ ԵՔ...

Լույսի մաքուր մերկությամբ
Ինչ-որ տեղ սերն է նիրհել,
Ինչ-որ տեղ լույսն է նիրհել
Կնոջ մաքուր մերկությամբ,
Իսկ ինձ հետ դուք եք միայն,
Իմ մեկնության ստվերներ,
Ծվեաններ իմ ծխացող,
Մխանքներ իմ ու իմ ամպ:

Մոմ իսկ չկա՝ բոցկլտար,
Դողար ծաղիկն իր ծավի,
Լար հրեղեն արցունքով
Եվ սպառվեր ինքն իրեն,
Որ զգայի ես նորից
Գեղեցկացումը ցավի
Եվ դիտելի հատնումի
Թրթիռները հրեղեն:

Ծատ եմ հոգնել մխալուց,
Ծխալուց շա՛տ եմ հոգնել...
Ո՞ւր եք, ո՞ւր եք, ասույներ,
Վաղուց, ախ, չեք երևում,
Որպես կանչող կարոտի
Խարտիշահեր ասպետներ,
Ծառաչեիք մի վայրկյան
Ու մեռնեիք վերևում...

1977

Պարույրի Ռիչատակի՞Յ

Ընկել եմ ջահել,
Ընկել,
Սրտերում չարի նետն առած,
Ընկել՝ հանճարեղ,
Շուրթերին՝ երգի շշուկը վերին:

Մահը,
Որ կին է չար ու պառաված,
Սիրահարված է
Ջահել,
Հանճարեղ
Բանաստեղծներին...

1971

ԿՐԿՆՎՈՂ ԵՐԱԶ

Պարույր Սևակիճ

Դու, որ կյանքում երբևէ չէիր կրկնում ինքդ քեզ,
Հիմա անվերջ կրկնվող իմ երազն ես դու դարձել,
Գալիս ու նույնն ես ասում՝ թե այն օրը պարզապես
Ուշաթափված էիր դու, իսկ մենք մեռած ենք կարծել:

Թե քունքիդ վերքը փոքրիկ վաղուց արդեն լավացել,
Սպիացել է վաղուց ու չի ծորում էլ արյուն...
Հետո ուզում ես ասես ինչ-որ գաղտնիք ինձ քացել,
Սակայն մարդիկ են խուժում, աղմկում ու խանգարում:

Մեր հանդիպումը վերջին իմ այրվող ցավն է դարձել.
Դեմքիդ լույս կար մի խաղաղ, համակերպում կար մի մեծ,
Ուզում էիր դու ասես ինչ-որ գաղտնիք ինձ քացել,
Սակայն մարդիկ խուժեցին, ու շրթունքդ կարկամեց:

Ծննդացիր ինձ՝ «Հետո»...

Իսկ «Հետոն» ծուխ էր ու շանթ,
«Հետոն» կախձակ էր մի սև, «Հետոն» վերքն էր քո քունքի:
«Հետո» կանգնել էի ես դագաղի մոտ քո դածան,
Դամբանականս խառնած իմ կաթկթող արցունքին...

Այս առավոտ կոպերիս նորից ցողն է արցունքի,
Եկել էիր դու նորից, իմ թուխ, իմ խենթ, իմ անսանձ...
Եվ նորից սիրտս է ցավում, որպես վերքը քո քունքի,
Եվ նորից սիրտս է մխում, որպես գաղտնիքն այն չառված...

1981

ԳԱՐՆԱՆ ԱՌԱՎՈՏ

Գարնան առավոտ, դու այսօր այնքան մեծ ես ու քարի,
Ասես հանճարեղ մի երգ ես գրել,
Կամ ասես հենց նոր՝ վաղուց երազած, վաղուց քաղձալի
Մի կնոջ հետ ես դու ժամադրվել:

Գարնան առավոտ, դու այսօր այնքան ջինջ ես ու բյուրեղ,
Ասես չես տեսել մութ ու թախծություն...
Բայց ես չգիտեմ, ինչո՞ւ եմ ուզում նստել ու գրել
Մի սաստիկ տխուր քանաատեղծություն...

Գուցե նրանից, որ հենց այսպիսի մի օր էր, երբ ես
Առաջին անգամ սիրահարվեցի,
Ու հետո սերս թախծություն դարձավ ու կարոտ մի հեզ.
Ու սիրտս դարձավ ցավի փակ խեցի:

Գուցե նրանից, որ քամին ծառից խլում է թերթեր
Եվ փոում իբրև ճերմակ հեկեկանք,
Գուցե նրանից, որ մինչև հիմա չգիտեմ ես դեռ,
Հրա՞ջք ես, թախի՞ծ, թե՞ մորմոռ ես, կյանք...

Գարնան առավոտ, դու այսօր այնքան ջինջ ես ու բյուրեղ,
Ասես չես տեսել մուժ ու թախծություն,
Բայց ես չգիտեմ, ինչու եմ ուզում նստել ու գրել
Մի սառտիկ տխուր բանաստեղծություն...

1930

ԱՅՐՎԱԾ ԿՏԱՎՆԵՐ

Մինաս Ավետիսյանի Ռիշատակիմ

Շրջանակներ այրված, շրջանակներ պարապ,
Շրջանակներ, որպես սպիտակած բիբեր...
Եվ ներշնչման ոգին՝ մի նետահար կարապ,
Մոխիրների վրա հոգեվարում է դեռ:

Բոցկլտում էր այնտեղ մի հրեղեն կարոտ,
Ու տեսիլն էր ցույում ծվեցներով ծավի,
Մի ծարավ էր այրվում կածաններից քարոտ,
Եվ մի կորչող աշխարհ գեղեցկանում ցավից:

Ու ցավի մեջ այդ տաք՝ որձաքարե տներ,
Մի հոգնատանջ գեղջուկ ու թևաթափ մի մայր...
Եվ չգիտեն նրանք, որ Հիսուս են ծնել՝
Տառապանքի, ցավի ու հրաշքի համար:

Շրջանակներ այրված, շրջանակներ անդեմ,
Շրջանակներ, որպես մութ վիհերի հառաչ...
Հետո կանգնել էի գերեզմանիդ հանդեպ՝
Այդ ահավոր, վերջին շրջանակի առաջ:

Կանգնել էին նրանք՝ մի հոգնատանջ գեղջուկ
Ու թևաթափ մի մայր... Եվ անձրև էր մաղում...
Զգիտեին նրանք՝ ի՞նչ է եղել, ինչո՞ւ, \
Զգիտեին նրանք, որ Հիսուս են թաղում: \

Շրջանակներ այրված, շրջանակներ պարապ,
Շրջանակներ, որպես սպիտակած բիբեր,
Ո՞վ է նշան բռնել քեզ, ներշնչման կարապ,
Այդ ի՞նչ մորթիկ է սև քո թևերին դիպել:

Պիտի շաճթը շողար, բայց անձրևն էր մաղում,
Պիտի որոտ լիներ, բայց շշուկ էր տխուր...
Երբ աշխարհում աշխարհ ու հրաշք են թաղում,
Ամպրոպ, ինչո՞ւ ես լուռ...

1981

ԿՈՐԱԾ ՏՈՂԸ

Կիսաքնիս խառն ու խոիվ ամպի մեջ
Տող էր ծնվել ու դողում էր իմ շուրթին,
Որ, հիշում եմ, գեղեցիկ էր շանթի պես
Ու թախծալի, ինչպես անբառ մեղեդին:

Արթնացել եմ, որոնում եմ ու չկա,
Ցնդել է նա, ցողի նման չքացել,
Եվ շուրթերիս լոկ իբրև հետք ու վկա
Լույսի թեթև մի թրթիռ է մնացել:

Սկիզբն էր նա գուցե հրաշք մի երգի,
Կամ երազված հրաշք երգն էր նա գուցե,
Որ կարող էր բախել դուռը երկնքի,
Որ կարող էր անհայտնի հետ գրուցել:

Տողը ոչինչ... Այնքան տողեր եմ ցրել,
Բայց սրտիս մեջ դեռ կորուստն է մորմորում,
Թվում է թե ինչ-որ սեր եմ կորցրել,
Ինչ-որ մեկի տաք աճյունին եմ չոքում...

1982

Դու ինձ համար կյանքում ճակատագիր եղար,
Հավատ եղար, կասկած, տագնապ ու դող,
Մշուշի մեջ կորած Հրո երկիր եղար,
Անհայտի կանչ եղար դու կախարդող:

Հեռուներում մարող հայրենի տուն եղար,
Հեռուներում լող երգ ու աղոթք,
Կարոտի սև կսկիծ ու տրտմություն եղար
Ու կարոտախտ եղար դու ծվատող:

Նման եղար այնքան դու քմահաճ կնոջ,
Որ մի վայրկյան միայն իրեն բացում,
Հեռանում է հետո, թողած իբրև շնորհ
Միայն ծարավ ու քաղց ու հիացում:

Բայց թռչունի նման, որ ինքնությունն իր թանկ
Օդի մեջ է զգում, լույսի, քամու,
Ես ինձ զգում էի այն պահերին միայն,
Երբ դու գալիս էիր ու ինձ տանում:

Իսկ երբ գալիս էիր, բոլոր տաճարների
Զանգերն էին ասես մեկից ոգում,
Եվ իջնում էր վրաս քո շնորհը վերին,
Իբրև վերին վայելք ու ամոքում:

Ի՞նչ կանեի, ասա, թե չլինեիր կյանքում
Քո հրաշքը տխուր, քո դուռը սուրբ,
Այն վայրկյանը հավերժ, երբ մորմոքը անգույն
Բռնկվում է, դառնում աստղ ու ասուպ:

Երբ կարոտից ճաքած շրթունքներին քո սև
Ծառագայթը հանկարծ դառնում է տող,
Եվ սկսում ես դու երանորեն այրվել,
Իբրև մի ինքնակամ, խոնարհ մի զոհ:

Քայլի՛ր, քայլի՛ր աշդպես քո պարտքի տակ կքած,
Քայլիր, իբրև հոգնած մի թիապարտ...
Ես անիծում եմ քեզ, իմ տառապա՛նք, իմ քա՛ղց,
Ես օրհներգում եմ քեզ, վերին իմ քա՛խտ:

1981

ՊԱՏՐԱՆՔ

Ես չգիտեմ, պատրա՞նք է սա, թե ցնորք,
Անքնության տառապա՞նք է, թե թախիծ...
... Երբ լուսնկան շող է կախում ու շնորհ,
Ելնում է նա քարանձավի երախից:

Մորուք ունի, ասես մամուռ է սաթե,
Աչքերի մեջ ինչ-որ հեզմանք կա թաքուն,
Ձեռքը պարզում, բռնում է հովն արծաթե
Ու շուրթերին սրինգ արած նվագում:

Լույս է ծորում աչք արծաթե եղեգից
Ու աստղային արտասուքներ են կաթում,
Ծավալվում է խորհրդավոր մեղեդին
Եվ ամեն ինչ ոսկեզօծում բացատում:

Լույսի շող է, լույսի քող է, լույսի դող,
Տերևներն են հաշտ ու թեթև թրթռում,
Եվ աստղերը ցողերի մեջ մկրտվող
Ծեկլիկ ու տաք մանուկներ են ինձ թվում:

Աղքյուրն անուշ հեկեկում է իր ակից,
Հովն է շոյում գանգուրները թփերի,
Եվ ինչ-որ մութ, ինչ-որ մամռած փշակից
Հայտնվում է զարմանալի մի փերի:

Նստում է նա, որ թաց վարսերը սանրի
Ու կանչում է, ու կանչում է ինձ հեռվից,

Բայց կախարդն այն քրքջում չար ու մանրիկ,
Մուծ է կախում, փուշ է կախում թփերից:

Ես քայլում եմ... Ծափալվում է մեղեդին,
Ես քայլում եմ, քայլում ու չեմ նկատում,
Որ փշերին, ծաղիկներին, թփերին
Իմ ծնկներից արյուն ու ցավ է կաթում:

Ու քայլում եմ, ու քայլում եմ ես մենակ,
Գլխիս վրա գիշերվա հավքն է ճշում,
Լույս մեղեդին ծափալվում է շարունակ,
Ու կախարդն է չար ու մանրիկ քրքջում:

1982

ԵՍ ԵՎ ԵՍ

Կապույտի մեջ սոսափող բարդիներ են նաիրյան,
Առուներ են նաիրյան, լուսնկա է ու թախիծ...
Հանդիպեցինք ես ու նա... ճանաչեցի ես նրան,
Չճանաչեց, ա՛խ, նա ինձ:

Շրթունքներին Չարենցից ինչ-որ տող էր, ինչ-որ թանգ,
Գրպաններում ու սրտում՝ անտիպ տողեր ու գազել...
Եվ գիտեի, մի աղջիկ՝ մի գեղեցիկ տառապանք,
Քնքշորեն «Ո՛չ» է ասել:

Ու գնում էր նա մենակ մուծի միջով ու ցավի,
Ու գնում էր նա մենակ, որպես կարոտ ու թախիծ,
Շնչափ ես նրան. «Դու հարուստն ես աշխարհի»...
Չհավատաց, ա՛խ, նա ինձ:

Հին մայրերին ինչ-որ տեղ Կարաբալան հանդիպել.
Ու տեսնելով, որ տղան խեղճ ու տխուր է սաստիկ,
Մոտեցել էր ու կապույտ մի ծաղիկ էր նվիրել,
Նման կապույտ մի աստղի:

Ու գնում էր... Նաիրյան լուսնկան էր զրնգում,
Զեռքի ծաղիկն էր ցոլում, որպես ցնորք ու թախիծ...
«Պահիր ծաղիկն,— ասացի,— դա չես գտնի էլ կյանքում»,
Զհասկացավ, ախ, նա ինձ...

1983

ՀԱՎԱՏՈՒՄ ԵՄ ՔԵԶ

Երեկ սև ամպն էր սպառնում վերից,
Եվ տագնապով էր ծիր թռնկել,
Այսօր նշենու բարակ ճյուղերին
Ասես մի հսկա լուսաստղ է ընկել:

Երեկ ամայի, երեկ միգամած,
Երեկ լուռ էի, որպես թախծություն,
Այսօր շուրթերիս դողում է կամաց
Ինչ-որ մի անհայտ քանաստեղծություն:

... Մաղիկների մեջ արցունք է կապույտ,
Հեկեկանքի մեջ լույս ունի առուն...
Հավատում եմ քեզ ու երկրպագում
Խուլ տառապանքով արթնացող գարուն...

1981

ԱՄՊՐՈՊԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

Լեռների վրա խռովություն է,
Խավարի խաղ է, դող է ու տենդ,
Վայրի հեղեղը կորցրել հունը
Եվ մոլեգնում է խռով ու խենթ:

Լեռների վրա ողբերգություն է,
Ողջը դարձել է հիմնահատակ,

Մեռած ծաղիկը լույսի անյուն է,
Փշրված շանթը՝ սուրբ նահատակ:

Լեռների վրա արև ու ձյուն է,
Զնծաղիկներ են քարատակի,
Երկինքը փառք է և օրհնություն է,
Կապույտ ոգին է նահատակի:

1981

ԱՇՆԱՆ ԱՆՏԱՌ

Քարտին ի վեր կրակ ու բոց, հրդեհ է նա վայրի...
Ու շնչում է մեկն ասես. չմոտենաս՝ կայրի:

Բայց մխալուց հոգնել եմ շատ ու գալիս եմ, անտառ,
Ինձ քո կարմիր հրին խառնիր, բոցին խառնիր ու տար:

Բացատի մեջ մեռակ կանգնած, թրթռում է թևկին՝
Ոտքից գլուխ կրակ հագուծ բարակիրան մի կին:

Գամ հոգնաբեկ ու երկյուղած, հասակն ի վեր փարվեմ,
Եվ միասին հովին տանք մեզ, և միասին այրվենք:

Սաղարթների թրթռոցից հովը բոց է պոկում...
Օ՛, այրումի մաքուր խորհուրդ, թեթևություն ոգու...

... Հնար լինե՞ր խառնվե՞ի սաղարթներին թեթև,
Թրթռայի ու նրանց հետ վերանայի եթեր...

1982

ԴԵՂԻՆ ԱՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ժամը՝ տարի, գիշերը՝ դար...
Ու մի դեղին տեղ է վառում,
Ինչ-որ դեղին մի տվայտանք,

Ու անդունդ է դեղին-դեղին...
Եվ քարդին է աչքերիս դեմ
Սալոմեի նման պարում,
Լուսնի դեղին գլուխն առած
Երկնքի սև սկուտեղին...

Դեղին-դեղին մի տպաշտանք,
Ու անդունդ է դեղին-դեղին,
Ինչ-որ հուշ է զարթնում հանկարծ,
Դառնում է մաղձ, դառնում է թույն,
Ու թվում է ողջն անիմաստ,
Ու թվում է ողջն անտեղի,
Ողջը՝ դեղին մի զառանցանք,
Ողջը՝ դեղին ունայնություն:

Ժամը՝ տարի, գիշերը՝ դար...
Դեղին տենդն այդ դեռ երկարու՛!
Ու շուրթերին անդունդների
Տվայտանք է դառնում դեղին,
Բալոյին է դեռ աչքերիս դեմ
Սալոմեի նման պարում,
Լուսնի դեղին գլուխն առած
Երկնքի սև սկուտեղին...

1982

ԿԱՆՉ

Փողե՞ր են հնչում, ինչ-որ հեռավոր ու անհայտ փողեր,
Թե՞ դա պարզապես ականջս է կանչում...
Այդ ո՞վ է արդյոք, որ իր երազը կիսատ է թողել
Եվ իմ անունն է շուրթերին տանջում:

Ոչ ոք երևի... Մայրս քնած է հավիտյան քնով,
Իսկ մյուսներից այդ ո՞վ է արթուն...
Փողեր են հնչում... կախվում է վրաս անձև մի ցնորք
Ու իր զարմացած աչքերն է թարթում:

Փողեր եմ հնչում... Հնչում թախծալի, ու ահա նորից
Ես չեմ հասկանում աշխարհում ոչինչ,
Ոգի՞ն է խոսում տիեզերական անձայն ժխտրից,
Թե՞ ընկնող աստղի հեկեկանքն է ջինջ...

Կանչը հեռանում, կանչը խլանում, լուր է անդարձ,
Ու ինչ-որ հարց է ինքն իրեն տանջում,—
Ինչո՞ւ էր դողանջն այդքան թախծալի, այդքան տագնապած,
Ինչո՞ւ էր կանչում և ո՞ւր էր կանչո՞ւմ...

1982

ԳԻՇԵՐԱՄՈՒՑ

Մայրամուտի մեջ մեն-մեմակ այրվող
Ամպի թախծություն,
Սարալանջն ի վեր հոգնած գալարվող
Ծամփի թախծություն,
Թախծություն ծաղկի, որ լուռ սրսփում,
Մրսում է մթնում,
Թախծություն հավքի, որ մոլոր ծփում,
Բույնը չի գտնում,
Հեռու քարափի մթան մեջ հալվող
Վանքի թախծություն,
Անհայտության մեջ անլուր ծավալվող
Զանգի թախծություն,
Թախծություն հուշի, հուշի պես լացող
Ինչ-որ աղբյուրի,
Խտացող մուծի, մուծում ցոլացող
Անհայտ մի հրի,
Ինչ-որ կրակի, որ առկայծում է,
Զգիտես սակայն,
Կրա՞ն է իրոք, թե թախծությունն է
Տիեզերական...

1983

ԼԵՌԱՆ ԾԱՄՓԱ

Անդունդների մուրը խմած,
Ժայռերն ի վեր ելնում է ձիգ,
Բանաստեղծի ճամփի մամն
Վտանգավոր ու գեղեցիկ:

Նա մերթ շանթ է դառնում ասես,
Մերթ խառնվում մուծ ու մեզին,
Բանաստեղծի ներշնչման պես
Անթոնելի ու անմեկին:

Քրքրվում է փշերի մեջ,
Դեմ է առնում քար ու քերծի,
Տառապալի ու հողմածեծ,
Որպես բախտը բանաստեղծի:

Կայծակներ է գծում անվերջ,
Կայծակելով՝ ըմբոստանում
Եվ հետմահու լույս փառքի պես
Դեպի երկինք է նա տանում:

1989

ՆԵՐԵՑԵՔ, ՏՂԵՐՔ...

Մանկության ընկերներին՝
Երվանդի և Սուրենի Ռիչարտակին

Երագում տեսա, որ ընկել եմ ես կովում այն ահեղ,
Երագում տեսա, որ քսան տարիս թաղված է հողում,
Օտար աշխարհի սպիտակ բուքը ոռնում խելահեղ,
Ջյունափոշով է թումբս ողողում:

Մայրս մեռել է... Աշխարհում էլ ինձ ոչ ոք չի Ռիշում,
Եվ իմ անունը ծանոթ չէ այնտեղ արդեն ոչ մեկին,

Ու ձեռքը դրել էր սրտիս,
Ասում էր.

— Քո վրա երեկ
Տեսել եմ ես մի չար երազ
Ու եկա, որ ցավդ տանեմ,
Որ վրադ աղոթեմ, որդիս:

Աչքերդ հանգել են մի քիչ,
Մազերդ մոխիր են դարձել,
Կոպերիդ, տեսնում եմ ահա,
Թառել է թախիծը դեղին,
Երևի ինձանից հեռո
Քեզ մենակ ու որք են կարծել
Ու հացիդ լեղի են խառնել,
Ու գիտուդ խառնել են լեղի:

Հիշում եմ, դեռ մանկուց կյանքում
Ոչնչից չունեիր դու ահ
Ու միայն ցրտից էիր դու
Մահու չափ վախենում, որդի...
Լեխարհը ցրտել է ասես,
Ու պաղ են ձեռքերդ, ինչ պաղ.
Երևի մնացել դրսում,
Որքի պես մրսել ես ցրտից:

Ու գիտեմ, երբ ցավից խմել
Ու հարբած ուզել ես ճշալ,
Այն մեկը, առաջվա նման,
Երեսիդ անեծք է նետել,
Եկել եմ աղոթքով իմ սուրբ
Խափանեմ անեծքը այդ չար,
Եկել եմ, որ փոեմ վրադ
Մանկության երկինքը թեթև:

Եկել եմ, թևերիս առած,
Քեզ տանեմ մեր տունը հեռու,
Արևը առել է նրան,

Ու տաք են պատերը քարե,
Հիշո՞ւմ ես, գետակը մեր ջիւջ
Սարերից կապույտ էր բերում,
Ծիծաղ ու ծաղիկ էր բերում,
Բերում էր ոսկի ու արև...

Ինչ կո՛չտ է քո բարձը, որդի,
Ինչու են այս շարը դնում,
Եկ գնանք, ամպի հետ փափուկ
Գլխիդ տակ իմ ափը դնեմ...
Հիշում եմ, արևից առաջ
Քո քունը խորունկ էր լինում,
Եվ գնանք, որ այդպես խորունկ
Ու այդպես մանկորեն քնես...

1983

ՐՐԻԿՆԱՅԻՆ ՏԵՍԻԼ

Իրիկնամուտի հոգնաբեկ քամին տվայտում է խուլ,
Ու իմ մոխրացած գլուխը արդեն թեքվում է քարծին,
Բայց հայտնվում է ծանոթ մի տղա ու ասում տխուր.
— Ո՞ր է հրաշքն այն, որ դու խոստացար ինձ լուսաբացին...

Դու ինձ ասացիր, որ հեռու-հեռվում մի հովիտ կա տաք,
Այնտեղ կապույտ է, կապույտի կուպին աստղ է նորածին,
Կանաչների մեջ քեզ է սպասում մի այլ հովատակ,
Ո՞ր է հրաշքն այն, որ դու խոստացար ինձ լուսաբացին:

— Ներիր ինձ, տղաս, կար այդ հովիտը, հովատակն այդ կար,
Մատներս նույնիսկ շոյել են նրա աչքերը հրկեզ,
Նա շատ էր վայրի, մորթին շողուն էր ու աստղանկար,
Երևի բռնել, լկամ են դրել ու տարել կրկես:

— Դու ինձ ասացիր, սերը հրաշք է, սերը քնքշություն,
Որ ճանապարհիս ինձ է սպասում հավերժ կանացին,

Սակայն ես գտա խուսափող մի հուր, խանդի մաղձ ու թույմ,
Ո՛ր է հրաշքն այն, որ դու խոստացար ինձ լուսաբացին:

— Ներիր ինձ, տղաս, առաջին սերս հողմերը տարան,
Ու տարան անփույթ, տարան իբրև ծուխ ու աշնան տերև,
Եվ մինչև հիմա իմ մեջ լալիս է կարոտը արյան,
Եվ ոչինչ, ոչինչ հիմա չեմ կարող ես էլ հետ բերել:

— Դու ինձ ասացիր, որ կպարզեն լույսի հացն առատ
Եվ կգումարեն աստղային գինին այդ արդար հացին,
Բայց հացիս՝ որո՞մ, լեղի խառնեցին գինուս անարատ,
Ո՛ր է հրաշքն այն, որ դու խոստացար ինձ լուսաբացին...

Իրիկամուտի հոգնաբեկ քամին տվայտում է խուլ,
Եվ իմ մոխրացած գլուխը արդեն թեքվում է բարձին,
Ծայրեծայր ձգվում ու հեծկտում է հառաչն այդ տխուր.
— Ո՛ր է հրաշքն այն, որ դու խոստացար ինձ լուսաբացին:

1983

ՀԱՐՑՈՒՄ

Տե՛ր, եթե ինձ այսուհետև էլ չես տալու
Բոցի հրաշքն ու հրաշքը խենթանալու,
Թե չես տալու գլխապտույտն այն արարող,
Որ իրար է խառնում հանկարծ երկինք ու հող,
Կապս խլում, իմ մեջ թողնում միայն ոգի,
Վայրկյանի մեջ ինձ վերածում ասես մոգի,
Վայրկյանի մեջ ինձ դարձնում այնքան արդար,
Որ կարող եմ ճակատագիրն անգամ կարդալ,
Թե չես տալու, թող որ լինի կամքդ վերին,
Հաշտ եմ քեզ հետ, եկ ու ինձ տար քո թևերին:

Թե չես տալու ինձ կարոտի աստղը ծավի,
Որ դողում է թարթիչներին մթնշաղի,
Պահերն այն սուրբ, երբ մաղում է անձրևը տաք,

Կիճը փխրում, ծվարում է թևերիդ տակ,
Բուրում հանկարծ, բուրում իբրև անհայտ եղևմ,
Պահերն այն սուրբ, երբ կանգնում ես փակ դռան դեմ
Ու այնպիսի դողով թակում դուռն այդ թաքուն,
Որ թվում է, թե հենց բախտիդ դուռն ես թափում,
Թե չես տալու, թող որ լինի կամքդ վերին,
Հաշտ եմ քեզ հետ, եկ ու ինձ տար քո թևերին:

Թե չեմ կարող էլ տեսիլքի լույսն ստանալ,
Հեռու գեսի մի արծաթով հարստանալ,
Հարստանալ մի ծվենով կապույտ մեզի
Ու հեկեկալ ցավով, ի՛մ չէ, ուրիշ մեկի,
Թե այսուհետ սիրտս լույսից չի նվալու,
Տերևի դողն ինձ մոգություն չի թվալու,
Ծշուկն աստղի չի թվալու հմայություն
Ու բռնկումն արշալույսի՝ սուրբ հարություն,
Հաշտ եմ քեզ հետ, թող որ լինի կամքդ վերին,
Եկ ու ինձ տար քո թևերին...

1983

ԱՍՏՂԱՅԻՆ ԲԱԽՏ

Երկինքն ասես այս գիշեր հողի կարոտն է հիշել
Ու աստղեր է թափթփում, աստղի անձրև, աստղի ցող...
... Ես ծնվել եմ այսպիսի օգոստոսյան մի գիշեր,
Եվ ասել եմ երևի, թե ես ծնվել եմ աստղով:

Ծիշտ եմ ասել երևի, բախտն իմ աստղի էր մման,
Բայց այն աստղին, որ ասես արցունքի շիթ է շողում,
Բայց այն աստղին, որ կախվել թարթիչներից թախծության
Ու դողում է կարոտից, սպասումից է դողում:

Եվ այն աստղին, որ այնպես անհուսորեն է տրտում
Սիրահարված է եղել երկնային սուրբ մի ծաղկի...
Եվ մինչև օրս իրեն իր արցունքով մկրտում \

Եվ սպասում է անհույս դեռ հանդիպման հրաշքի:

Ասուպները երկնքի ասպետներն են հրեղեն,
Ասուպները երկնքի նահատակներն են այրվող,
Ու թե՛ իմ բախտն իսկապես աստղային բախտ է եղել,
Իմ վախճանն էլ աշխարհում աստղի վախճան լինի թող:

Բան չեմ ուզում, երբ անքում կարոտներից ու ցավից
Ասուպի պես բռնկվեմ ու մարմնեմ խավարում,
Թող ծաղիկն այն հեռավոր վերև նայի այդ պահին
Ու շնչա ինքն իրեն. «Ինչ գեղեցիկ է այրվում»...

1982

Ես փախա ցավից,
Գնացի հեռու, ուր ձոր էր, անտառ,
Հների մման ասես քաշվեցի մեռնավոր մի վանք,
Բայց դու շան մման հետքերս գտար
Ու եկար, իմ ցավ, իմ վիրավորանք:

Հետո գիշեր էր,
Անտառը ասես անտառ չէր, այլ մեզ,
Մահու թափոր էր, երբ էր կմախքի,
Ու թվում էր թե,
Նա իր ծոցի մեջ չի պահել երբեք
Ժուլանքը, ցողը, ծիծաղը ծաղկի:

Եվ ամբողջ գիշեր
Ասես երագս խաչին էր գամվում,
(Վաղո՛ւց, ախ, վաղո՛ւց աչդպես չէր եղել),
Ու ձեռքերից չէր արյունը քամվում,
Սրտի մեջ էիք մխրճվել, մեխեր:

Հետո լուսինն էր դանդաղ քարձրանում,
Որ սև ծառերի ձեռքերին թառի,
Ու թվում էր, թե

Ինչ-որ սպիտակ անյուն է տանում
Թափորն անտառի:

Տխուր քամու հետ
Սգերթն էր հոսում մութ հեղեղատով,
Հառաչում էին անդունդ ու անտառ:
... Հեռացող գիշերն իբրև Պյուղատոս
Գունառ ձեռքերն էր լվանում դանդաղ...

1983

ՅՈՒԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԻՄ ԵՐԳԻՆ

Ա

Դու կայծակի պես
Վերևում ծնվիր,
Եղիր երկնային
Ծախր ու սլացում,
Բայց և նախնական
Այն կայծակի պես
Իջիր և օջախ
Դարձիր դու ցածում:

Բ

Ջրհորի նման
Այնքան խորացիր,
Որ մեջդ հողի
Արմատները լան...
Ու գիտեմ հաստատ,
Հետո քո խորքից
Թըղ ցերեկով
Աստղեր կցոլան:

Գ

Երբ տողդ ձգվի
 Իբրև տառապանք
 Ու վայի իբրև
 Թախիծը վայրի,
 Պարզիր արևին,
 Թող տողիդ վրա
 Արևի թեթև
 Թրթիռը թառի:

Դ

Եվ նոր եղիր դու
 Հիմ գինու նման
 Եվ հիմ եղիր դու
 Առավոտի պես,
 Ու քո խորքերից
 Կելնի, կցուլա
 Նորի հրաշքը
 Թաքուն ու անտես:

Ե

Ծյուղերդ պարզիր
 Հեռու և վերև,
 Անձրևներն օտար
 Քեզ շիրեր թող տան,
 Բայց արմատներիդ
 Ծարավը մարիր
 Զրով հայրենի,
 Զրով քո Գողթան:

Զ

Դաշնավոր եղիր,
 Եղիր նվագուն,
 Զո չափերը սո

Զարկերից սրտիս,
Բայց այն զարկերից,
Որ դողում տենդով,
Որ խենթանում են
Ու դառնում թրթիռ...

Է

Եվ ամեն անգամ
Ինքդ քեզ խորհիր,
Որ վերջինն ես, ե՛րգ,
Ու վերջինն ես, հա՛նգ...
Եվ որպես վերջին
Մերկ եղիր ու բաց,
Սուրբ երդում եղիր
Ու խոստովանանք...

ԵՐԲ ՎԵՐՋԻՆ ԼՃՆԳԱՄ

Երբ վերջին անգամ աչքերս փակվեմ այս աշխարհի դեմ,
Եվ հայացքիս դեմ թրթռա վերջին ճառագայթը ջինջ,
Կոպերիս տակով մի վերջին անգամ կվազի, գիտեմ,
Մի ոտաբորիկ, բարակ մի աղջիկ:

Նա, որ աչքերի առեղծվածներում լույս ուներ ու սև,
Նա, որ անմեղ էր և անմեղորեն չար ու մեղսական,
Նա, որի հետքով պատանությունս վազեց հեծիմ,
Վազեց կարոտով, չհասա՞յ սակայն...

Երբ վերջին անգամ աչքերս փակվեմ այս աշխարհի դեմ,
Ու երբ ճակատիս թրթռա շունչը ուրիշ մի հովի,
Իմ կոպերի տակ մի վերջին անգամ կփովի, գիտեմ,
Մի արևավոր, հեռավոր հովիտ:

Կիսշշա խաղաղ ոսկե մի գետակ ու թարդի մի զով,
Կթափածի լո՛ւն կտորն արևոտ տունն իմ հայրական,
Հեռու մի հովիտ, ուր կարոտներին արահետներով
Քայլեցի անվերջ, չհասա սակայն...

Երբ վերջին անգամ աչքերս փակվեց այս աշխարհի դեմ,
Ու փովի իմ դեմ անհուն լուռության ուրիշ մի եզերք,
Ծարավից ճաքած շուրթերին վրա կդողա, գիտեմ,
Մի զարմանալի, պարզ ու տաք մի երգ:

Երգ, որ անքառ է իբրև թափածություն ու իբրև հառաչ,
Երգ, որ անհուն է, անմեկնելի է ու անեզրական,
Երգ, որ ողջ կյանքում իմ շրթունքների կարոտին թառած,
Թրթռաց, դողաց, չծնված սակայն...

Ըն չափատում եմ,
Հշխարհում դեռ կան անհայտ կղզիներ...

Հրաճր

ՀՐԱՇՐԸ

... Եվ այսքան հրաշք տեսնելուց հետո,
Ինձ համար դարձյալ հրաշքը վերին
Տաք հողի միջով բոքիկ քայլելու
Այն վաղնջական երանությունն է...
 Դարձյալ ու դարձյալ
 Այն վայրկյանն է սուրբ,
Երբ աչքերի մեջ բաղձալի կնոջ
Վարանումները մարմնում անգոր,
Դառնում են անմեղ-մեղավոր խոստում:
 Եվ դա էլ դարձյալ,
 Դա էլ երևի
Տաք հողի միջով բոքիկ քայլելու
Նույն վաղնջական երանությունն է...

1978

Աշո՛ւն, տխրաշյա աղջիկ ես դու,
Վճիտ անձրևը արցունքն է քո,
Որ լուռ մաղում է այս երեկո,

Աշո՛ւն, տխրաշյա աղջիկ ես դու,
Հմայքդ տված ամեն մարդու՝
Հիմա թախծում ես քաղցր մեղքով,
Աշո՛ւն, տխրաշյա աղջիկ ես դու,
Վճիտ անձրևը արցունքն է քո...

1940

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ

Խշշում է նորից վտակը այն խենթ,
Որ խաղընկերն է իմ մանկության,
Գգվում է հովը մանուշակի հետ,
Որ կապույտ սերն էր իմ մանկության:
Ավազն է փայլում գետափին նորից,
Որ ոսկե գանձն էր իմ մանկության,
Ու ես չգիրեմ՝ գարո՛ւն է գալիս,
Թե՛ վերադարձն է իմ մանկության...

1948

ՆԺՈՒՅԳՆԵՐ

Պատանության կանաչ մարգույն
Այն ճուղիներ էին վարգույն,
Բաշերը՝ ծուփ կրակ,
Վարգո՛ւմ էին, թռչո՛ւմ էին,
Ասես հրե թռչուն էին,
Թռչո՛ւմ էին նրանք...
Աչքերի մեջ նրանց խոշոր
Բոցկլտուս էր արևը շոգ
Ու քնքշանքը տխուր,
Այդպես տխուր ու գեղեցիկ,
Քամուն տալով քաշերը ձիգ,
Ո՛ւր հեռացան, ախ, ո՛ւր...

1960

Այնպես տխրում է հոգիս, այնպես թախծում է լոին,
Երբ հրաժեշտ եմ տալիս աշնան չվող հավքերին:

Ինձ թվում է, թե նրանք կատարներով այս լազուր
Ինձնից մի բան են տանում, պայծառ ու տաք մի մասունք:

Տանում են լուռ մի կարոտ, ինչ-որ ծարավ անմեկին,
Զգտնված ինչ-որ խոսք, որ չես ասել դեռ մեկին:

Տանում, հեռու են տանում քախումներով թևերի.
Տանում են ու երբևէ հետ չեն քերի երևի:

Այնպես տխրում է հոգիս, այնպես թախծում է լոին,
Երբ հրաժեշտ եմ տալիս աշնան չվող հավքերին:

1981

ԱՌԱՋԻՆ ԶՅՈՒՆԸ

Զյուն է տեղացել,
Մաքուր, անարատ, մարմարե մի ձյուն.
Ու ձյունի վրա՝ ոչ մի ոտնահետք...
Ուզում եմ քայլել,
Բայց մի անմեկին երկյուղածություն
Ինձ գամել շեմքին ու պահում է ետ:
Զյուն է տեղացել...
Եվ իմ հոգու մեջ
Լուռ դողդողում է սրբազան մի լույս...
Երևի այդ նույն դողն են զգացել
Իմ մախնիները
Տաճա՛ր մտնելուց...

1982

Հինա է դրել քարալիկ թխկին,
 Լորին ուներին ալ քող է առել,
 Աշնան քամու տակ անտառը կրկին
 Նազում է շիկնած, ուզում է պարել:

Ու նազանքի դեմ աշնան անտառի
 Մշուշը կապույտ իր խունկն է ծխում:
 Ցնծում է անտառն, ու միայն վայրի
 Կաղնին է կանգնել խոհուն ու տխուր:

Ձմեռ է շուտով... Թխկին ու լորին
 Սովոր են պարել ամեն քամու տակ,
 Իսկ կաղնին կանգնած խորհում է լին
 Ու մտաբերում հողմերն ապիտակ:

1982

Ամառ է,
 Արտ է,
 Ու լուսաբաց է...

Արտույտներ,
 Փոքրիկ, թևավոր քուրմեր,
 Փառաբանեցե՛ք այս լույսն ու հացը:

Ամառ է,
 Արտ է,
 Ու լուսաբաց է...

Արտույտներ,
 Աստծո արդար որդու պես

Մի զարմանալի,
Մի պարզ հրաշքով
Անսպառ արեք այս լույսն ու հացը:

Ամառ է,
Արտ է,
Ու լուսաբաց է...

1985

Ապառաժ է վայրի,
Որձաքար է կոպիտ,
Եվ արցունք է ծորում
Որձաքարի կոպից:

Եվ արցունքը ծանր է,
Եվ արցունքից ծավի
Ցածում ծնվում է լուռ
Մի անանուն ծաղիկ:

Մի անանուն ծաղիկ՝
Ինճավոր ու կապույտ...
Որձաքարի կոպից
Արտասուք է կաթում:

1989

Դեղին տոթ է ու քար,
Դեղին խոզան ու խոտ...
Իսկ լեռների վրա՝
Կանա՛չ-կանա՛չ աղոթք:

Կանա՛չ-կանա՛չ քամի
Ու թրթիռ է կանաչ,
Եվ կանաչի վրա
Ցոլուն ցող է ցանած:

Եվ ոտնահետք չկա
Կանաչներում շաղոտ...
Կանա՛չ-կանա՛չ հով է,
Կանա՛չ-կանա՛չ աղոթք:

1970

Ամառային մի արշալույս՝
Ոտից գլուխ կապույտ հագած,
Քայլ է անում ճամփաներով
Եվ բաժանում լույսն իբրև հաց:

Պարզ հրաշքով բացում է նա
Աղջամուղջի աչքերը կույր,
Տերևների բաց ափի մեջ
Դնում է նա ցողն իր մաքուր:

Քայլում է նա ճամփաներով,
Մտնում ամեն դարբաս ու տուն
Եվ ծափալում է ծայրեծայր
Մաքո՛ւր, որպես մկրտություն:

Փոփում է նա ցորեն արտին,
Ջրերի հետ է նա ծփում
Եվ արևոտ իր ձեռքերից
Մանկություն է նա թափթփում:

Մոտիկները տանում հեռու,
Հեռուները քերում մոտիկ,
Հետո տատասկ-փշի միջով
Քայլում է նա ոտաբոքիկ...

1971

Լիներ այնպես, լուսաբացին
 Լավ երագով արթնանայի,
 Եվ իմ հոգնած ականջներում
 Ոչ մի օտար ձայն չլիներ,
 Լիներ քարդու սոսափը պարզ,
 Ջրի զրույցն Ռասկանայի
 Եվ կապույտով վերադարձող
 Կոունկների կանչը լիներ...

1971

Նա եկել է մորից,
 Ինձ գտել է մորից
 Այս թախիծը փոշոտ,
 Այս տաղտուկը,
 Հի՛մը...
 Իմանայի միայն,
 Թե որտե՞ղ է քացվում
 Ջնծաղիկը ձյունոտ,
 Առաջի՛մը...

1971

ԿԱՆՉՈՒՄ Է...

Կանչում է...

Գնա՛մ:

Գնամ ու ճամփիս

Միլավ խուք ասեմ մասրենու թփին,
 Ու թող նա շիկնի աղջկա նման:

Գնամ,
Աղբյուրի շուրթերի վրա
Երկինք համբուրեմ ու լույս համբուրեմ:

Քարափին բուսած կարմիր թփի ճեղ
Բոցկլտամ մի քիչ
Ու մամուռն ի վար շիթ-շիթ գլորվեմ:

Գնամ
Ու քամին,
Բարալիկ քամին թևերիս առնեմ
Ու տանեմ իբրև թեթև աղջկա:

Կանչո՛ւմ է, գնամ...

1978

ՏԵՍԻԼՔ

Գիշերային մշուշները թոթափած,
Ես մեն-մենակ գնում էի դաշտերով...

Բարդիները զնգում էին լույսի մեջ,
Ծառագայթը ճեկեկում էր ոտքիս տակ,
Եվ լուսայգի թարթիչներին մնաքած
Ինչ-որ աստղ էր արցունքի պես դեռ դողում:

Միանալով քրմանման ծառերին,
Արևի դեմ երգում էի ոգեձայն,
Եվ իմ երգը օրհնություն էր ու գորով:

Գնում էի... Ոսկեփետուր մի թռչում
Կաղնիների փչակները մտնելով,
Դուրս էր թռչում և կտուցից, թևերից
Զարմանալի հրաշքներ էր թափփում:

Արեգակը անդունդների հատակից
Ծիրանագույն առասպելներ էր հանում
Ու փոփում էր արշալույսի թևերին:

Գնում էի... Մի շողշողուն հովառապ
Վրմջում էր, ու թվում էր, թե օդում
Զրնգում են զանգակները արծաթե:

Աշմամ դաշտը հրդեհվել էր ծայրեծայր,
Աշմամ դաշտը զոհասեղան էր ասես,
Ու Մասիսը նրա բոցն էր սպիտակ:
Եվ այդ բոցը այնքան քաղցր էր ու արդար,
Որ իմ հոգին խառնվում էր նրա հետ
Ու այրվում էր երանորեն ու տխուր:

Գնում էի... Ինչ-որ տեղից շարունակ
Զրնգում էր արևահար մի ծղրիտ
Ու կապույտի, հավերժի հետ էր խոսում:

Գնում էի լույսի միջով ու շուրի,
Գնում էի... Չկար մահ ու ժամանակ,
Կային միայն թրթռոցներ ոսկեղեն,
Առասպելներ
Ու հրաշքներ արևոտ,
Եվ կար միայն հավերժություն մի անհուն:

1973

ՈՐՏԵՂ ՈՐՈՆԵՄ...

Հրաշքն էր մի օր անցնում քո բախտով՝
Աչքերի խորքում ճառագայթ ու ցավ...
Եվ այդպես ցավոտ ու ճառագայթող
Ո՞ր գնաց, ասա, ո՞ր անհետացավ:

Եվ ճանապարհոյ էր մի օր ոլորվում
Աստեղնալույսի մոգության միջով,
Որտե՞ղ է հիմա հոգնած մոլորվում,
Որտե՞ղ է հանգչում փոշոտ մի ճիչով:

Եվ մի աղքյուր կար լեռների վրա,
Որ խղճի պես էր ու արտասուքի,
Դու ե՞րբ կորցրիր ակունքը նրա,
Որտե՞ղ որոնես ու իջնես ծունկի:

Մամուռը լալիս, քարերն է թրջում,
Մխում է մշուշն իրիկնաժամի,
Ամենտ սուրում է մի կապույտ թռչում,
Ու տվայտում է մի հոգնած քամի...

1978

ԱՇՆԱՆ ՕՐ

Աշնան հեռացող արագիլների
Թևերի ճերմակ սոսափն եմ լսում,
Որ թախծագին ու խորհրդավոր է...

Եվ ջինջ է օրը:

Մենավոր բարդին կրակ է հագել,
Վառվո՛ւմ է, վառվո՛ւմ...

Ուր որ է շուտով

Մոխրանա պիտի այդ մենավորը:

Եվ ջինջ է օրը:

Մամուռից վերջին արցունքն է կաթում,
Եվ քարափի տակ ծաղիկ մի ծավի
Լսում է հովի վերջին օրորը:

Եվ ջինջ է օրը:

1974

ԱՌԱՎՈՏ

Լեռներն արևի ոգին շնչելով,
Թոթափում են լուռ մուծն իրենց հագի,
Քարանձավները մամոռոտ դնչերով
Կապույտն են խմում արևածագի:

Արցունք է կաթում քարափներն ի վաթ,
Մարջան է կաթում ու կաթում արև,
Թռչուններն օդում խառնվել իրար,
Չեն կարողանում շողերին թառել:

Վայրի մի ծաղիկ հողից նոր ելած,
Նայում է իր շուրջն ու լուռ զարմանում,
Մուծի ծվեն է, ծիծաղ է ու լաց,
Իսկ ինքը, ինքը չունի դեռ անուն:

Ու մոլորվել է աղբյուրակը ջինջ,
Ո՞ր գնա արդյոք, ո՞ր գետի կանչին...
Այսօր անհաբտ է ասես ամեն ինչ,
Եվ արարչության օրն է առաջին:

Ու եթե հանկարծ ճերմակ, քարալիկ
Դու աչքերիս դեմ ելնեիր, նորից,
Կհավատայի, որ հրաշալիդ
Հենց նոր արարվեց կողիս ոսկորից...

1974

ԴՈՒ՝ ԻՄ ՀԱՆՑԱՎՈՐ...

Հալ ընկած ձյուն է,
Ծիծաղ է ու լաց,
Հալ ընկած ձյուն է,
Լույս է ու թախիծ,
Ինչ-որ տեղ հիմա

Թաց թողից ելած,
Աշխարհ է գալիս
Մի կապույտ ծաղիկ...

Հալ ընկած ձյուն է,
Հեկեկո՛ց է տաք,
Ու մի հեռավոր
Զնգոց է գալիս...
Ինչ-որ տեղ հիմա
Աչքերը դեռ փակ
Մի քարանձավ է
Ինքն իրեն լալիս:

Հալ ընկած ձյուն է,
Լույս է ու միանք...
Եվ թիվանդ եմ ես
● Լուսեղեն ցավով...
Այդ դու ես, գարո՛ւն,
Իմ հիմ տառապանք,
Դու՝ իմ լուսեղեն,
Դու՝ իմ հանցավոր...

1975

ԱՄՊՐՈՊ ԿԼԻՆԻ

Լուսամուտներս բաց թողեք այսօր,
Բաց թողեք քամու,
Երկնքի,
Բարդու
Ու գիշերվա դեմ:

Գիշերը ամպրոպ կլիճի,
Գիտեմ:

Եվ թող ամպրոպն այդ
Շանթերի շողքով
Եվ արտասուքի շիթերով խոշոր
Տեղա փոշոտված երազներս ի վար...

Ու հետո, հետո
Թող երազիս մեջ խշշա հողմավար
Կայծակով,
Շանթով
Ու արտասուքով
Մկրտված բարդին:
1875

ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆ ՔԵՋ, ԿՑԱՆՔ...

Գիտեմ, նա կգա տխուր մի շուքով ●
Ու ինձ կտանի իր սև մծույգով...

Եվ հետո նորից կլինի գարուն,
Լույսը թախծության թերթեր կմաղի,
Ու անծայրածիր կապույտն աշխարհում
Մերթ լաց կլինի, մերթ կծիծաղի:

Դաշտերով կանցնի մի խարտյաշ հմա,
Ու կբռնվեն հավքերը վեճի...
Գարուն կլինի, այն գարնան նման,
Երբ ես աշխարհում սիրահարվեցի:

Հետո մամուռը կիջնի դարեդար,
Կեղծի անհետ տարեթիվ ու տառ:

Եվ նորից պայծառ գիշեր կլինի,
Ծաղրեծայր կանցնի մի ոսկե ասուպ,
Ու կապույտն ինչպես աստղային գինի
Կցուլա նորից անհունի թասում:

Գիշեր կլինի, այն գիշերվա պես,
Երբ ես հին այգուց նայել եմ լույսիդ,
Նայել, թե ինչպես կանգնել կիսամերկ,
Վարսերդ ես քանդել ու թափել ուսիդ...

Եվ հողի խորքից մի խուլ արձագանք
Կզնգա տխուր. «Օրհնություն քեզ, կյա՛նք»...

1978

ՇՆՈՐՀ

Մաքուր՝ որպես խիղճ,
Արդար՝ որպես հաց,
Տրվեցիր դու ինձ,
Ամռան լուսաբաց:

Ամբողջ գիշերը
Իմ երակներում
Մխում էր մի հին,
Ժավոտ մի ներում:

Կախվում էր իմ մեջ
Ի՞նչ ծանր արցունք
Ու դողում, որպես
Կսկիծ ու հարցում:

Ամբողջ գիշերը
Իմ մոխրամանում
Չասվող ցավի հետ
Տողն էր մոխրանում:

Ու տրվեցիր ինձ,
Ամռան լուսաբաց,
Մաքուր՝ որպես խիղճ,
Արդար՝ որպես հաց:

1978

ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Ծաղիկների խոսք ու շուկ,
Ծաղիկների դող է այնտեղ,
Մեկը՝ ծիծաղ, մեկը՝ թախիծ,
Մեկը՝ կերոն, մեկը՝ կանթեղ...

Գտնեմ ծաղիկն ամենաբիլ՝
Մթնշաղի շաղը շուրթին,
Ու երկյուղած մայեմ անվերջ
Նրա շաղին ու կապույտին:

Թող մա դողա Ռայացքիս դեմ
Որպես թրթիռ, որպես աղոթք...
Ու զարմանամ, ու զարմանամ
Այդ կապույտով ու այդ շաղով...

1977

ԱՂԲՅՈՒՐԸ

Լո՛ւյս է բխում քարի տակից
Ու երկինք է ասես բխում...
Ծունկի իջնեմ ու համբուրեմ
Քե՛զ, իմ կապույտ, քե՛զ, իմ տխուր...

Ծունկի իջնեմ ու ասիերով
Առնեմ մի ջինջ, ցոլուն ալիք,
Ու թող դողա մա ձեռքիս մեջ
Իբրև գերված հրաշալիք:

Դողա իբրև խոշոր ասուպ,
Իբրև ճաճանչ, իբրև եթեր,
Դողա իբրև կապույտ թռչուն,
Որ չի բռնել ոչ մեկը դեռ...

1977

ԼԻՃԸ

Երազներ է առնում վերից,
Երազներ է վեր առաքում,
Կապույտի մեջ ու մաքրության
Մաքրություն է պատարագում:

Ծայր թառել նրա դողին,
Օրորվում է երանորեն
Ու երբ պոկվի, թևերն ի վար
Կապույտ աստղեր պիտի ծորեն:

Մի մեծ երազ ես ունեի,
Մի անմարմին, անհուն արև,
Ե՞րբ է պոկվել նա իմ սրտից
Ու լեռների շուրթին թառել...

1977

Սիրտս հաշվում է ժամ ու ժամանակ
Ու անձկության մեջ
Մարում է անձայն:

Գուցե ինչ-որ տեղ հիմա դաշտերով
Կարմիր ու կանաչ
Քամիներ անցան...

Գուցե ինչ-որ տեղ անձրևից հետո
Ծողը գինի է,
Ծառագայթը՝ հաց...

Ու սիրտս նորից
Ուխտավոր դարձավ
Ու նորից դեպի անհայտը գնաց...

1977

ԱՅՆ ՀԵՌԱՎՈՐ ԼԱՋՈՒՐՈՒՄ

Այն հեռավոր լազուրում արծաթ գետեր են սուրում,
Արծաթ հավքեր են սուրում այն հեռավոր լազուրում,
Ջորգորա զով աղբյուրի արծաթ զանգերն են զնգում,
Ու բարդիներ են զնգում այն հեռավոր երկնքում:

Եվ մի հովիտ կա այնտեղ, մի արևոտ քարառակ,
Կակաչներ կան՝ ժայռից ասուպների պես կախված,
Դեռ արածում է այնտեղ մի հրեղեն հովատակ,
Քամիներով, արևով ու կապույտով թաթախված:

Գիտեմ, ամառը այնտեղ լույս ու խրխիմ է ցրել,
Ծառագայթներ փշրված ու հրաշքներ անհամար...
... Ես հեռավոր այն հովտում մի գաղտնիք եմ կորցրել,
Մի երազ եմ կորցրել՝ մի ծովաշյա Ծովինար...

Մի գիշեր եմ կորցրել ու մի ցողոտ լուսաբաց,
Մի քարանձավ, ուր ասված-չասված խոսքեր են լռում:
... Այս տարիքը թոթափած, այս հոգնությունը թափած,
Ելնե՛մ, գնա՛մ, մոլորվե՛մ այն հեռավոր լազուրում...

Այն հեռավոր լազուրում, ուր խենթ գետեր են սուրում,
Արծաթ հավքեր են սուրում, անհետահեղ լազուրում. .

1978

ԵԼՆԵՒԻ ԿԱՆՈՒՅ

Ելնեի՛ կանուխ... Առաջին անգամ տեսնեի կյանքում,
Թե ոսկե աստղը ինչպես է ցայվում իր իսկ արցունքով,
Արարման ոգին մարշանքի հետ սավառներ անքուն,
Եվ աշխարհն արար բուրեր մշուշով ու բուրեր խունկով:

Ու խո՛տը բուրեր... Դաշտում չլինե՛ր ոչ մի ոտնահետք
Բոթիկ աստըծո և արշալույսի հետքերից բացի,

Առաջին ծուխը ելնէր, խառնվէր կապույտ ոգու հետ,
Առաջին անգամ բույրը առնէի նորաթուխ հացի:

Եվ նոր լինէին բառերը բոլոր այդ հացի նման
Ու ցուցլային հենց նոր օրհնված ողկույզի լույսով,
Հեթանոսորեն դեռ նոր ոգեի երգերը գողթան,
Երկյուղածորեն նոր մրմնջայի «Առավոտ լուսոն»:

Եվ հանկարծ, հանկարծ որոտար վսեմ ամպրոպը գարնան,
Շանթը շողշողար, լույսը հեծկլտար, մութը հառաչեր,
Եվ մաքրության մեջ ու արցունքի մեջ նախաստեղծության
Հավատի նման կաղնին շառաչեր...

1978

ԻՐԻԿՆԱՄՈՒՏ

Իրիկնասուտի արևն է այրվում
Լեռների կապույտ զոհասեղանին...
Դեղին դողի պես բարդուն է փարվում
Անհայտից եկած թափառիկ քամին:

Ե՞րբ էր... Լուսնյակի օղը ականջին
Եվ հասակն ի վար սև-սաթե հյուսեր,
Գիշեր-գնչուհին գալիս իմ կանչին,
Գուշակում էր ինձ բախտ, հրաշք ու սեր...

Գիշեր է շուտով... Ամպերում բոց է,
Մի լուրթ աշխարհ է այրվում ամպերում...
Եվ ինչ-որ հեռու մի հեկեկոց է
Ամպ ու ծխի հետ ծավալվում վերում:

Հենց նոր ինքնաթիռ անցավ վերևով,
Ժամանակի պես սուրաց շեշտակի,
Ո՞վ գիտե, գուցե ահեղ թևերով
Դիպավ տպիտակ մի հրեշտակի...

Այդ նա է գուցե մղկտում վերում,
Թևերն արնոտած տրտմորեն լալիս,
Կամ գուցե, գուցե առաջին սիրո
Հեռու երկրից է այդ լացը գալիս...

Գիշեր է շուտով... տխուր գալարվում.
Հառաչ է դառնում թափառիկ քամին...
Իրիկնամուտի արևն է այրվում
Լեռների կապույտ զոհասեղանին:

1978

ԿԱՆՉ

Ես հեռու հեռվից
Լացող արծաթի ձալներ եմ լսում:

Երբ գարունը գա, ու ձյունը հալչի.
Կգնամ վերև,
Կգնամ դեպի լեռները 'սունաչ:

Ես այնտեղ մաքուր մի աղբյուր գիտեմ,
Որ քնից զարթնած մանկան է նման,
Կոպերի վրա՝ արցունք ու ծիծաղ:

Ես հոգնած եմ շատ ու մի քիչ հիվանդ,
Ինձ այդ ծիծաղը ու այդ արցունքի
Մանկությունն է պետք:

Ես այնտեղ փոքրիկ մի հովիտ գիտեմ:
Ամբողջ գիշերը գլուխս դրած
Մի արևաբույր ու մամոտ քարի,
Կքնեմ խաղաղ,
Եվ անքնության մորմոքը դեղին
Ինձ չի այցելի,
Եվ լուսադեմին ոչ ոք չի հանի
Մանուկ օրերի իմ երազներից:

Ու երբ արթնանամ, ինձ պիտի թվա,
Թե առավոտը արցունք է խոշոր,
Եվ աշխարհն արար
Ծրջվել է խոշոր այդ արցունքի մեջ՝
Իմ հոգնությունը
Վաստակած հոգու քերկրանք է դարձել,
Ծավը՝ ներշնչանք,
Կասկածը՝ հավատ...

Ես հեռու հեռվից
Լացող արծաթի ձայներ եմ լսում...

1979

Ես հավատում եմ,
Աշխարհում դձո կան անհայտ կղզիներ,
Ծովերում կորած ցամաքներ կան դեռ,
Որ առավոտը այնքան նախնական ու այնքան է մեծ,
Որ թվում է, թե հենց նոր են ոգել այն «Լույս եղիցին»...
Եվ այնտեղ իրենց զմրուխտ որջերից
Ելնում հիանալի, շողուն գազաններ,
Չորս կողմն են նայում վայրի հայացքով,
Ապա հիացքից ոռնում են տխուր:

Ծառեր կան այնտեղ՝
Ծյուղերի վրա պտուղն արգելված,
Որ չի արգելված:

Եվ ցողն է ցուլում
Իբրև փշրված բանաստեղծություն:

Եվ սերը մերկ է, վայրենի ու մերկ,
Մարմինը նրա թուխ է հողի պես,
Սակայն երկնքի բուրումներ ունի:

Ես հսկատում եմ
Աշխարհում դեռ կամ անհայտ կղզիներ,
Ուր մայրամուտը մման է այնպես
Հարության չքնաղ այն առասպելիմ:

1979

ԼԵՌԱՆ ԱՂԱՅՈՒՐ

Մամռած կածամ է,
Արահետ է մեղ,
Ջուրը լալիս է,
Եղինջը՝ վառում...

... Երևի մի օր
Վարդավառն այստեղ
Խենթ ծիծաղում էր,
Ծիծաղից մարում:

Արևն ընկնում էր
Ակնադրյուրի մեջ,
Ծիծաղում մանրիկ
Ու ծափ էր տալիս:

Տղան հարցում էր
Անում աղջկան.
— Ի՞նչ ես կորցրել,
Ի՞նչ ես ման գալիս...

— Ականջիս օղն եմ
Կորցրել, կտրի՛մ,
Օղս ոսկի էր,
Քարը՝ կապուտակ...

— Եկ, գնանք ինձ հետ,
Հեռանանք մի քիչ

Ու օղդ փնտրենք
Քար ու թփի տակ...

— Չէ, գախելում եմ,
Օղս մոռանաւ,
Ծոցիկս բանաս,
Սիրտս գողանաս:

Արևը խաղում
Ալիքների հետ,
Զուրը ծիծաղում
Ու ծափ է տալիս...

Մամռան կածան է,
Փակված արսիհետ,
Եղինջը վառում
Ու ջուրն է լալիս...

1979

ԱԿՆԹԱՐԹ

Լսո՞ւմ ես... Հեռվից ձայներ են գալիս,
Աստղը զնգում է, միրհավը լալիս...

Ուր որ է ահա ջրահարսերը
Կցայեն գետում ոսկե վարսերը:

Փչակից կելնի այծամարդն ինքը,
Կսուլի հովի արծաթ սրինգը:

Կգան գազաններն այն հրաշամորթ
Ու ծունկի կիջնեն աղբյուրների մոտ:

Հետո երկնքից աստղեր ճանկելով,
Կխաղան նրանց ոսկե զանգերով:

Ծաղիկ կքաղեն ջրաճարսերը,
Կզուգեն իրենց ցողոտ վաթսերը:

Եվ այծամարդու մութ հայացքի տակ
Կդողան այդպես մերկ ու սպիտակ:

... Համգշտւմ է սակայն ակնթարթն այդ ջիւնը,
Մացառ է, քար է և ուրիշ ոչինչ...

Մեռնում է պատրանքն ու մահանալիս,
Հալիս է հեռվում, տխրորեն լալիս...

1979

ԹԵԿՈՒՋ ԳԻՏԵՄ...

Թեկուզ գիտեմ, որ այնտեղ ընկել եղնիկը վերջիմ,
Ու մեռել է կարոտից վերջին տխուր եղջերուն,
Սակայն գնամ, միանամ նրանց տխուր քառաչիմ
Եվ սլանում նրանց հետ դեպի կապույտն ու հեռուն:

Ու գիշերով, երբ սարից ելնի լրաժ լուսնկան,
Արծաթ կախի ու նարոտ հասակն ի վար թփերի,
Գնամ քացառ ու նայեմ գաղտագողի ու ծնկաժ,
Թե ինչպես են լուսնի տակ պարում նայադ ու փերի...

Գնամ... թեկուզ և գիտեմ, որ ինչ-որ մեկն այդ ժամին
Ձոքում, նշամ է թունում երազներին երամին...

1980

ԱՅՆՏԵՂ

Կապույտն այնտեղ՝ կապույտ մի դոռ,
Աղբյուրները՝ պատարագ,
Բարդիվները լույս պաղատող
Սրբի ձեռքեր են քարակ:

Ծողը այնտեղ դիպշում ցողին,
Աստղ է ծնում ու ասուպ,
Աղբյուրները ամբողջովին
Լույս են, լույսի արտասուք...

Հեռուն այնտեղ այնքան մոտիկ,
Մոտիկն այնքան է հեռու,
Որ թե գնաս ոտաբոքիկ,
Պիտի հալվես լույսերում:

Պիտի թվա, թե աշխարհում
Չկա մահվան շունչը ցուրտ,
Կա լույսի հետ խառնվելու
Պարզ ու պայծառ մի խորհուրդ...

1980

ԱԾՆԱՆԱՑԻՆ

Հրաշալի է արշալույսն այսօր...

Հրաշալի է, որպես թաց շուշան,
Հրաշալի է այն կնոջ նման,
Որ արձակել է վարսերն իր ոսկե:
Հրաշալի է որպես ճաքած նուռ,
Որպես ցող, որպես հեթանոս աստված...

Հրաշալի է արշալույսն այսօր
Ու տխո՛ւր, տխո՛ւր...

Ու տխուր, որպես հեռացող երամ,
Ու տխուր որպես գիշերվա թողած
Աստղը մենավոր ու քաղված այգին...
Ու տխո՛ւր, տխո՛ւր,
Այն հրաժեշտի խոսքերի նման,

Որ ժամանակին ու անժամանակ
Շնչացել եմ իմ սիրածներին...

Հրաշալի է արշալույսն այսօր
Ու տխո՛ւր, տխո՛ւր...

1980

ԱՅՍՔԱՆԸ ՄԻԱՅՆ

Անձրևի բարակ ձեռքերը բռնած,
Դաշտերն ընկնելի ու պարզ հրաշքով
Հասկի փոխելի մացառը ցավի:

Ինքս ինձանով հաստելի նորից,
Որ տառապանքի ակոսից է սև
Բարձրանում լույսի ծաղիկը ծավի:

Եվ նրանց, ովքեր երազ չեն տեսնում,
Կարմիր ու կանաչ ձորագներ տայի:

Այսքա՛նը միայն... ու հեռանալի...

1980

ՍՊԱՍԻՐ ՄԻ ՔԻՉ

Ունայնության պես ու հոգնության պես փոշոտ մի քաշի՝
Ինձ է որոնում, բայց ես ասում եմ՝ սպասիր մի քիչ...
Դեռ չի ավարտվել այրվող հրաշքը իրիկնաժամի՝
Ուշացած սիրո հրաշքն ամոքիչ:

Ու դեռ ինձ հետ են անձրևն արծաթե, արծաթե բարդին,
Լուսաստղը, հասկը, խոնավ բուրմունքը նոր հնձած խոտի,
Իրիկնամուտի ոսկե թրթիռը՝ թառած սաղարթին,
Ամպը, մծուցը, ցողն առավոտի:

Ու դեռ ինձ հետ են այս խոնարհ հողի խորհուրդը տրտում,
Խաչքարի թախիծն ու ավեր վանքի մտորմունքը լուռ,
Արևագալը, որ աղբյուրի մեջ իրեն մկրտում
Ու լեռան լանջին կանգնում է մաքուր:

Ես շատ ապրեցի, բանաստեղծները չեն ապրում այսքան,
Բայց շրթունքներիս խոսքեր կան տանջող, որ կիսատ թողի,
Թեև լավ գիտեմ, որ այդ խոսքերը հասարակ են, քան
Հասկի շշուկն ու ցոլանքը ցողի...

Իսկ ասելիքս այն է, որ մի քիչ շատ սիրենք ու լավ,
Որ կարողանանք քնքշորեն փխրել աստղից ու հասկից,
Որ կարողանանք խենթանալ խոտի բուրմունքից խոնավ
Եվ այս ուշացած սիրո հրաշքից...

1981

ԱՄՊՐՈՊԻ ԿԱՐՈՑ

Քիչ է մնում այս տաղտուկից սիրտս նորից ցավի,
Ո՞ր ես, ամպրոպ, ո՞ր ես պահել կայծակների ծավի:

Ե՛կ, շրիկա, շրիկոցով պատուհանս փեղկիր
Եվ առնչիր ինձ երկնային քո լուսավոր մեղքին:

Ե՛կ, ամպեղեն քո շուրթերով շաղիր շողեր ու շանթ,
Թող մայրերի թաց սևի մեջ ցոլան աստղ ու շուշան:

Նայի՛ր, կիմ է անցնում մայթով. ճանապարհը փակիր,
Օրհնիր նրան ոտից գլուխ, չոքած՝ երկրպագիր:

Վարսերի մեջ քո այն խոշոր շիթերը թող շողան,
Թող նա վազի ու շորի տակ հրաշքները դողան:

Հետո հեռու քարափներից հեղեղների կախիր,
Հեկեկալով թեթևացիր, դարձիր կապույտ թախիծ:

Քո կարոտի արցունքներով մամուռները թող լան,
Բարդիները կապույտի մեջ կանաչ բոցով ցոլան:

Արտույտները թող խենթանան, ու արևի ոսկին
Հինա դնի ուղիների ցողաթաթախ հլուսքին:

Հովը բարակ իր մատներով կակաչի բոցն առնի,
Աղջկա պես թող սլանա, կապույտներին խառնի...

Հետո այդպես ցողոտ, շաղոտ, այդպես մաքուր, շոալ,
Գնա գտիր ու բաց արա լուսամուտը նրա:

Ոչինչ չասես, պարզիր մի թաց ծիածանի ծվեն,
Կհասկանա, որ ես եմ դա հղել իրեն նվեր...

1982

ԼԵՌԱՆ ԿԱՐՈՏ

Լեռներում ծովս է, լեռներում մուծ է մանուշակագույն,
Ու թվում է թե աշխարհը նոր է այդ մուծից ծագում:

Ամեն ինչ այնտեղ նման է այնպես նախաստեղծության,
Ու խառն է ասես նյութը որգու հետ, լույսը՝ թախծության:

Թվում է այնտեղ քարանձավների դեռ տաք երախից
Բառեր են ծնվում, հնչյունների մեջ՝ վայրի մի թախիծ:

Թվում է այնտեղ դեռ չեն բաժանվել երկինք ու գետին...
Գնա՛մ, ոտք դնեմ Կաթնծիրների լույս արահետին:

Գնա՛մ, հավաքեմ ծնվող աստղերի ցոլանքը գունեղ
Եվ բառեր, որոնք աստծո մեծությունն ու խորհուրդն ունեն:

Գնա՛մ, մկրտվեմ այդ լույսերի մեջ ու այդ մշուշի,
Ոտքերիս վրա հողի հոտ քերեմ ու աստղափոշի...

1982

ԱՂԲՅՈՒՐԻ ԿԱՐՈՏ

Դու՛ մաքուր...

Ասես ինչ-որ մարգարե

Քո ակունքի մեջ իր խիղճն է թողել.

Ինքը՛ հեռացել...

Դու՛ ցոլուն...

Ասես ամպրոպը գարնան

Քեզ պահ է տվել իր շանթերը շեկ,

Հետո մոռացել...

Դու՛ կապույտ...

Ասես ոսկեթել ցանցով

Հեքիաթի կապույտ թռչունը բռնել

Ու բաց չես թողնում...

Դու՛ ծիծաղ,

Դու՛ լաց...

Ասես մի հրաշք մանուկ է զարթնել

Կապույտ անկողնում...

Հիշում եմ, աղբյուր,

Աստղերից քամված

Մաքրությունը քո

Զնգում էր սարում:

Զուրդ խմելու

Այլ հնար չկար,—

Ու ծունկի իջա,

Ինչպես տաճարում:

1982

ԶՅԱՆ ԿԱՐՈՏ

Առաջին սիրու թախծության վրա
Փաթիլներ կային առաջին ձյունի,
Ու թե աշխարհում էլ չկա հրաշք,
Թող գոնե ձմռան երկինքը ձյունի:

Օդում աստղաձև լույսեր թող պարեն,
Թող բուրի օդում ձնծաղիկը տաք,
Ելնեմ, մայրերում նորից թափառեմ,
Հենց այնպես, անմիտ ու աննպատակ:

Աղջիկներ անցնեն թեթև ու գերիշ,
Վարսերին՝ ձյունն ու ոսկին հինաչի,
Եվ գուցե մեկի տխուր աչքերից
Առաջին սերս վախժորած նայի:

Պարզել եմ աջն իմ որպես մուրացկան,
Քո քնքշությունն եմ աղերսում ես, ձյուն,
Աղերսածն իմ քիչ ու շատ է այնքան՝
Մի բուռ փաթիլ է, մի մեծ մաքրություն...

ԴԱՇՏԻ ԿԱՐՈՏ

Ախ, երևի ամպը լացել,
Խաղաղվել է այնտեղ,
Արտույտներն են վեր սլացել,
Դարձել թևող կանթեղ:

Ու երևի սուր են բուրում
Այնտեղ ծաղիկ ու սեզ,
Ցողել է այնպես են փայլփլում,
Ծովադուռն են ասես:

Ուրի՜ն, որ խենթ քամու գրկում
Գալարվում էր դողով,

Մերկությունն է հիմա ծածկում
Իր վարսերի քողով:

Իսկ օրն ամռան՝ շողն արևի
Լկամի պես ծամում
Ու իր քաշին կանաչ-կարմիր
Երազներ է տանում:

Կակաչները կանաչի մեջ՝
Կայծկլտացող անթեղ,
Ոտաքորի՜կ լինեի ես
Ու լինեի այնտեղ:

ԳՈՒՅՆԵՐԻ ԿԱՐՈՑ

Այս գորշ օրով բան չեմ ուզում,
Արեգակի ոսկին տուր ինձ,
Ոսկեփռոշին ճապիտների,
Քաղաքների բոցը թուրինչ,
Տուր հասկերի շշուկը շեկ,
Կալի մղեղն արևավոր,
Տուր ճախրանքներն արտույտների,
Որ ոսկիներ են թևավոր:

Բան չեմ ուզում... Ծաղիկներից
Ամենաբիլն ու լուրթը տուր,
Լեռան ալիք ու վիհ-դարձած
Կապույտների կապույտը տուր,
Կապույտը տուր ինձ թախծության,
Կապույտը տուր քարանձավի,
Տուր ոգու պես վեր համբարձող
Լճակներիդ բոցը ծավի:

Բան չեմ ուզում... Այլ նոան,
Նոան ճաքումն ու ճիչը տուր,
Հովերի մեջ խելագարվող
Կակաչների քրքիջը տուր,
Տուր ինձ անկեզ այն մորենին,
Տուր բռնկված ծառը հոնի
Ու ծայրեծայր ծփանք տվող
Հրդեհը տուր հորիզոնի:

Բան չեմ ուզում... Արծաթ լեռան
Արծաթաշող ամպերը տուր,
Քարափների կրծքին կախվող
Աղբյուրների ծամթելը տուր,
Տուր կարոտի պես զնգացող
Ինչ-որ զանգի արծաթ իմ ձայն
Ու արծաթե հեռուն տանող
Մի արծաթե անհայտ կածան...

ԱՆՏԱՐԻ ԿԱՐՈՏ

Գալիս եմ, անտառ, ու դանդաղորեն
Քո մեջ խորանում,
Որ կարոտիս հետ ծունկի գամ նորեն
Քո զով խորանում:

Հոգնած եմ, փոշոտ, քո աստղանման
Ծողերը նեղիք,
Վրաս օրհնության ու թեթևության
Սոսափյուն եղիր:

Օգնի՛ր, որ գտնեմ ծաղիկն այն կապույտ,
Ծաղիկն այն թաքուն,
Որ քնակվում է հինավուրց կաղնուդ \

Մամռած փշակում:

Մեկնի՛ր, թե մթին քո ծմակներում
Իրիկնաժամին
Իրար ականջի ինչ են շնջում
Տերևն ու քամին:

Թե տեսիլներ կան քո մեջ մոլորված,
Իմ դեմ ծածանիր,
Անտառապահի տնակն այն կորած
Աչքիս դեմ հանիր:

Անտառապահը թող մի ոսկեհեր
Աղջիկ ունենա,
Ու թող նա քնքուշ ու քնքշության հետ
Վայրի լինի նա:

Թող մտի շեմքին, սանրի վարսերի
Հրաշքը թել-թել...
Հասկացի՛ր, անտառ, հեքիաթների է
Սիրտս կարոտել...

ԳԱՐՆԱՆ ԳԻԾԵՐՆ ԱՆՏԱՌՈՒՄ

Մեծ արջը քնել երկնքի որջում,
Լիզում է թաթերն իր աստղաթաթախ...
Ու դու, մերկ անտառ, մթան մեջ կորչում,
Թվում է՝ դու էլ ննջում ես խաղաղ:

Բայց վաղը, գիտեմ, երբ քո գիրկը գամ,
Հրաշքով պիտի ելնես ընդառաջ,
Ինձ պիտի պարզես բոցդ մոգական,
Որ արեգակի ծվեցն է կանաչ:

Եվ պիտի պարզես դողն այն երկնային,
Որով կդողա տերևդ վառման,
Եվ այն ծաղիկը, որ ինձ կնայի,
Թաց աչքերի մեջ մի կապույտ զարմանք:

Եվ պիտի խորհեն, թե դու ես, գարուն,
Դու ես պարզապես անտառին փարվել...
Եվ չի հասկանա ոչ ոք աշխարհում,
Թե մի գիշերում ի՞նչ է կատարվել...

1983

ԱՆՏԱՌԻ ՕՐԸ

Ա

Անտա՛ռ, ցողոտ հայտնություն, մշուշներից են ծածանվում,
Որ ծվեններն են ասես արարչական այն շնչի:
Ու թվում է՝ աշխարհում առաջին բառն է ծնվում
Եվ ուր որ է կհնչի:

Անտա՛ռ, ցողոտ ծվլոց, դու կանչում ես ու տանում,
Ու ես տրվել հավքերիդ ու հովերիդ եմ տրվել...
Ծաղիկներից զարմացած ասես չունեն դեռ անուն
Եվ ուզում են մկրտվել:

Անտա՛ռ, ցողոտ մաքրություն, թարթիչներիդ ու կոպիդ
Արցունքներ են պսւլղում, ասես նոր ես աղոթել,
Առավոտը քո գրկում կանաչոտել իր ոսկին
Ու ոտքերն է շաղոտել:

Բ

Անտա՛ռ, կանաչ ու ոսկի... Բարձունքին այն կուսական
Թո՛ւփ է արդյոք, գոյացած ճառագայթից ու շողից,
Թե՞ խարույկ է ոսկեղեն, թե՞ խարույկ է, որ սակայն
Ոչ ծովս ունի, ոչ մոխիր:

Հրաշք է դա պարզապես, փոքրիկ ու մեծ մի հրաշք,
Որ անտառի ոգիներն ու կախարդներն են վառել,
Թռչունները շվարած ճախրում, թռչում են վրան
Ու վախենում են թառել:

Ի՞նչ է անունն այդ թփի, որ ոսկի է ու այրում,
Ծողաթաթախ մի քամի հարբել, ընկել է անտառ..
Ո՞վ կիմանա... Չգիտեմ... Հրաշքները աշխարհում
Անանուն են երևի...

Գ

Անտա՛ռ, կանաչ մանկություն, ամեն թփի տակ պահված
Դու հեքիաթ ես ու գաղտնիք, դու զարմանք ես ու հարցում,
Եվ աղբյուրդ, որ ասես շողերով է շաղախված,
Մանկան ճիշ է ու արցունք:

Սաղարթներիդ արանքից արեգակը սողոսկել,
Փայլ ու ցուլանք է դարձել ալիքների մեջ կապույտ,
Եվ թվում է, թե ահա հեքիաթի ձուկը ոսկե
Թարտում է քո ափում:

Բայց երևի վերևում թափառական ինչ-որ ամպ
Խափանում է ճառագայթն ու ոսկե ձուկը խլում,
Ու դու տխրում ես, անտառ, մանկան մաքուր տխրությամբ,
Եվ արցունքդ է ցուլցում:

Դ

Անտա՛ռ, կապույտ թախծություն, այս արևոտ բացատում
Ասես աստղեր է ցրել պատանությունը քո ջիհջ,
Մանուշակներ են այստեղ, մանուշակներ են կապույտ,
Մանուշակներ ու... եղինջ...

Պատանության օրերի մրրիկները կապուտակ
Ասես եկել ու այստեղ խոնարհ իջել են ծունկի,
Պատանության օրերի երազանքներն են այն տաք
Փոխվել ցող ու արցունքի:

Ինչ-որ հեռու կարոտի զարմանալի կրկնություն,
Ու թվում է հեռավոր ինչ-որ մի երգ կհնչի..
Մանուշակներ են կապույտ, մանուշակի տխրություն
Ու կսկիծ է եղինջի...

Անտա՛ն, կանաչ խենթություն... Իր խենթ գլուխը առել
 Ցողաթաթախ մի շամի հարբել, ընկել է անտառ...
 Ի՛նչ իմանաս, ախ, գուցե նրան եղինջն է վառել,
 Գուցե թախիծը անբառ:

Գուցե այն խուլ ծմակում, ուր զարթնել էր նա ծեփին,
 Մութը շատ էր դժնդակ, փուշն ու մացսուղ՝ խոցող,
 Ու նա հարբել է, բռնել ճամփաները անմեկին,
 Որոնելու լույս ու ցող:

Եվ թափառում է հիմա, խմում ցողը տերևի,
 Ծաղիկների հրեղեն գավաթներն է նա պարպում:
 Ոչ ոք այս հին անտառում չի հասկանում երևի,
 Թե ինչու է նա հարբում:

Անտա՛ն, մթին դու գաղտնիք... Տագնապներից ու դողից
 Ուրվականներ, տեսիլներ, ոգիներ ես հորինում:
 Խարխափում է մութիդ մեջ բարալիկ ձեռքը շողի
 Ու ինչ-որ բան որոնում:

Անձավներում քո մթին, խարույկներիդ մոտ հանգած
 Արթնանում են հեռավոր արձագանքներ ու ձայներ,
 Դու թարգմանել ես ուզում այդ մութ բարբառն ու սափայճ
 Չես կարենում վերծանել:

Եվ տառապում ես, անտառ, թրթիռներով քո կանաչ,
 Եվ տառապում քո մամոռտ փշակների հառաչով,
 Ծաղիկներիդ թախծությամբ, մշուշներով քո անանց
 Ու քո մթին շառաչով:

Անտա՛ն, թաքուն դու տագնապ, տերևների սաքսոտում,
 Եվ արմատների հանկարծ ձայն են հանում մետաղի,

Դու ծառանում ես մի պահ, ծառացումի մեջ լռում,
Հետո շաշում կատաղի:

Դու հառաչում ես, անտառ, երկար ու ձիգ շառաչում,
Դու խոնարհվում, տապալվում ու բարձրանում ես կրկին,
Ամպը շանթի մեխերով կաղնուդ թևերը խաշում
Ու գամում է երկնքին:

Դու հառաչում ես, անտառ, շառաչում ու տագնապում,
Սև մորիկ է հոգուդ մեջ, արհավիրք է ու հեղեղ...
Ախ, տեսնես ի՞նչ են անում մանուշակներն այն կապույտ
Եվ այն թուփը հրեղեն:

Ը

Անտա՛ռ, դու ողբ ես ու սուգ... Քո ուռիները ծնկել
Եվ արհավիրքդ են սգում կանաչ վարսերը քանդած...
Ոսկետերև այն թփի կանաչ տեսիլքը ցնդել
Ու չքացել է անդարձ:

Արմատախիլ կեչիներ, սուգ ու թախիծ է կանաչ,
Սակայն ցոլում են թաքուն մանուշակներն այն ծավի:
Զգիտեի, որ այդքան խորն է արմատը նրանց՝
Սիրո նման ու ցավի:

Իսկ այն խաչված, բզկտված կաղնու ահեղ թաքից
Մայրամուտով կարմրած ցողն արյան պես է ծորում,
Բայց ածխացած փչակում, որպես երազն իր վերին,
Մի բիլ ծաղիկ է ցոլում:

Թ

Անտա՛ռ, հոգնած տառապանք... ինչ-որ հոգնած թրթիռներ
Ծուլցում են ծոցիդ մեջ, առկայծում են ու մարում...
Եվ աղբյուրն այն կապուտակ, որ ոսկե ձուկ էր բռնել,
Հեկեկում է խավարում:

Եվ խաղարկում ոգիներ, տեսիլներ են թափառում,
Ծշուկներ են թափառում ու ծվեցներ մշուշի,
Ու նորից աստղը վրադ իր կանաչ մոմն է վառում
Հավատի պես ու հույսի:

Եվ դու երգում ես, անտառ, կյանքի մասին ու մահի,
Եվ դու խոսում ես, անտառ, շշուկներով անմեկիմ,
Դու օրորում քո ծոցում ինչ-որ ցողոտ չի թախիծ
Եվ սպասում ես ծեփն...

1983

Հասնում,
 Չէր Հասնում,
 Հասնում,
 Չէր Հասնում,
 Չէր Հասնում նրան...

ՓԱՐՔԻԿ ԴՈՆԵՄՆԵՐ

ԱՐԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

1

... Եվ դրախտ շեղավ աշխարհի վրա:
 Ճուրտ հողմեր եղաւ,
 Ու թախիծ եղավ քարանձավային:

Անձանոթ ու սև գազանի նման
Գիշերը եկավ,
 Թաթերը դրեց անձափի քարին
Եվ հողմերի մեջ
Ու հողմերի հետ
 Տխրորեն ոռնաց:
 Եվ հողմերի մեջ
 Ու հողմերի հետ
Հողմասուն ու սև գալլեր ոռնացին,
Եվ գալլերի հետ
Ոռնաց մարդկային թախիծը վայրի:

Եվ սարսուռի մեջ իր ցուրտ քարայրի
Նա ուզեց հանկարծ
Ու սաստիկ ուզեց,
Որ շողեր կաթեն
Հողին ու քարին,
Ծլվլոց կաթի
Հավքերի լեզվից,
Ու տերևներից՝
Մանանա ու ցող...

Եվ հողմերի տակ բիրտ ու ոռնացող,
Երբ ծանր ու մթին կոպերը փակեց,
Ծող էր կաթկթում
Հողին ու քարին,
Եվ մանանա էր
Ծառերից կաթում
Այ կաթում էր ցող:

Քնից վեր թռած,
Նա ուզեց բռնել լույսն այդ հեռացուլ,
Բայց ափերի մեջ պարապը մնաց:

Ու նա տեսիլքի ետևից գնաց:

Եվ եղավ երազ:

Երեկո եղավ,
Եղավ վաղորդայն,
Եվ դա օրերի օրն էր առաջին:

2

Եվ եղավ երազ...

Ու երազի հետ

Նաև մեղուության թափսիծը եղավ,

Եղավ ծարավը ինքնաբաշխումի,

Թեկուզ դեռ նրանք չունեին անուն:

Եվ մարդը տեսավ,
Որ իր կրծքի տակ
Ինչ-որ մի բան է՝
Հանկարծ խենթանում,
Երբ գալիս է նա...

Իսկ նա՛...
Աղջիկ էր նա սովորական,
Անգամ ամենից գեղեցիկը չէր
Եվ մինչև անգամ
Նեղզ էր նա մի քիչ...

~~Բայց ուրիշ էին աչքերը նրա,~~
Մեջքը բեկումը
Ու քայլը՝ ուրիշ:
~~Խթոնում էին ստինքներն առույգ,~~
Եվ կոնքերը կոր
Մայրության զորեղ աղերսն ունեին:

Ու երբ ժայռից ժայռ
Սլանում էր նա
Գեղեցիկ ու մերկ,
Սլանում էր նա
Գեղեցիկ ու նեղ,
Մարդը ճիհին հասավ ետևից,
Գլուխը նրա առավ իր զորեղ
Զույգ ակերի մեջ,
Ասաց —
— Ի՛մն ես դու...

Աղջկա զնգուն մի ծիծաղ եղավ,
Որ նեղզ էր մի քիչ:

Եվ հետո նորից
Սլանում էր նա ժայռերի միջով,
Սլանում էր նա —
Գեղեցիկ ու մերկ,

Սլանում էր Գա
Գեղեցիկ ու Գեղ...
~~Մարդը վազում ու չէր հասնում Գրան,~~
Հասնում,
Չէր հասնում,
Հասնում.
Չէր հասնում...

Չէ՛ր հասնում Գրան...

Եվ եղաւ սերը...

Երեկո եղաւ,
Եղաւ վաղորդյան,
Եվ օրն էր երկրորդ:

8

Եվ եղաւ սերը...
Եվ այդ սիրո հետ
Սրտի մեջ եղաւ այնպիսի մի բան,
Որ անան էր շատ
Ժանիքի թողած մխացող վերքին:

~~Եվ Գա չիմացաւ,
Թե ինչ է ուզում,
Իմացաւ սակայն,
Որ ինչ ուզում է, աշխարհում չկա~~

~~Իմացաւ սակայն;
Որ ինքն ուզում է այնպիսի մի բան,
Որի մեջ տխուր անձրևը թողար,
Էրևեր արեգակ,
Ու խառը թորեր...~~
~~Այնպիսի մի բան,
Որ պատահական իր շրջանների
Հանր ունենար~~

Եվ սակայն նաև գեղեցիկ լինեք,
Ինչպես արցունքը,
Ինչպես նծույզը
Եվ ինչպես շանթը...

Հետո չիմացավ,
Սրտի մեջ էր դա,
Թե՞ շրթունքներից,
Որ շողաց,
Դողաց
Անծանոթ մի բան:
Որ շողաց,
Դողաց,
Զրնգաց ինչպես ջրվեժը՝
Վայրի,
Թրթռաց ինչպես տերևը՝
Թեթև,
Եվ տեղաց ինչպես անձրևը
Տխր՝ ար...

Եվ եղավ երգը...
Երեկո եղավ
Եղավ վաղորդայն,
Եվ օրն էր երրորդ:

Եվ եղավ երգը...
Ու երգն էր բարի...

~~Ու երբ աշխարհին
Ճանաչեցավ նորից թեև խավարի,
Այդ երգն էր բարի,
Որ հանկարծ մարդու մեղքում կարծրացավ
Ու փոխվեց մի զույգ
Զրնգուն բարի:~~

Ու երգն էր բարի,
Որ իրար զարկեց
Զնգուն բեկորներն այդ որձաքարի,
Եվ խավարի մեջ բռնկվեց հանկարծ
Ինքը՝ սկիզբը,
Ինքը՝ մաքուրը
Եվ գեղեցիկը...

Բոցերը խարտյաշ աղջիկների պես
Նախ ելան ոտի
Ու երբ պարի մեջ տաքացան լրիվ,
Իրենց ուսերից
Նետեցին ծխի սև մորթիները
Եվ սկսեցին մերկանդամ պարել...

Եվ կարմիր՝ նման արևածագի,
Եվ բոսոր՝ ինչպես ծաղիկը նռան,
Եվ դեղին՝ ինչպես աշնան բռնկում,
Խենթացավ անվերջ .
Ինքը՝ սկիզբը,
Ինքը՝ ըմբոստը,
Ինքը՝ ազատը...

Եվ բոցերի մեջ կապույտ կար այնքան...
Ու մարդուն թվաց,
Որ եթե ձեռքը բոցերին պարզի,
Կարող է քաղել
Մով մանուշակներ,
Երազ
Ու երկինք...

Եվ եղավ կրակ...

Երեկո եղավ,
Եղավ վաղորդայն,
Եվ օրն էր չորրորդ:

Եվ եղավ կրակ...
Բայց մարդը տեսավ,
Որ ահա կրկին աշխարհի վրա
Դառնությունն է շատ,
Քաղցրությունը՝ քիչ:

Ու տեսավ մահ, որ հողն է քարի
Եվ արեգակն է միայն ամոքիչ:

Եվ ուզեց քամել
Եվ ըմպել ուզեց
Հուրն արեգական
Եվ հյութը հողի...

Եվ նա իր առի՛ւնդի քրտինքով
Ռոտեց առատ որթը խաղողի,
Որ մոտիկ լինեն
Մյուղերն արևին,
Եվ խորունկ լինի
Արմատը հողում...

Լցեց, ծանրացավ
Ողկույզը շողուն:

Եվ ողկույզի մեջ
Թախիծն էր հողի,
Եվ ողկույզի մեջ՝
Լույսն արեգական,
Եվ ողկույզի մեջ՝
Մի ալ խենթություն,
Եվ ողկույզի մեջ՝
Դառնություն ու թույն...

Եվ քաղցր եղավ ըմպումը նրա,
Եվ քարձր եղավ խենթությունը խոլ

Եվ արթնացումը՝
Դառն ու անքնին...

Եվ եղավ գինին...

Երեկո եղավ,
Եղավ վաղորդայն,
Օրն էր հինգերորդ:

8

Եվ եղավ գինին...
Ու մարդն արարիչ,
Երբ այդ ամենը արարեց այդպես,
Ջարմանքով տեսավ,
Որ անաստված է աշխարհը դարձյալ

Որ հողմ է դարձյալ,
Թախիծ է ու վեյր:

Եվ կոպիտ ձեռքով
Նա իր երազից ծվեցներ սուսով,
Գումարեց սիրո լույսին ու ցավին,
Գումարեց երգին,
Կրակին,
Գինուն
Ու աշխարհի բերեց անհուն մի ոգի:

Եվ ապա ասաց.
— Հարկ է, որ սրան
Իմ նմանությունն ու պատկերը տամ,
Որ իմ եղբայրը լինի զորավոր,
Հավատը,
Սե՛րը...
Ու երբ որ կանչեմ,
Լսի ինձ ու գա...

Եվ մարդը, իրավ,
Իր նմանությունն
Ու իր պատկերը տվեց այդ ոգուն,
Պարուրեց լույսով,
Հանեց ամպերից,
Աստղերից էլ վեր
Եվ կոչեց Աստված...

Եվ եղավ Աստված...

Երեկո եղավ,
Եղավ վաղորդայն,
Օրն էր վեցերորդ:

7

Եվ եղավ Աստված...
Բայց յոթերորդ օրն աշխարհի վրա
Չեղավ կիրակի,
Յուրտ հողմեր եղան
Ու թախիծ եղավ քարանձավային:

Անծանոթ ու սև գազանի նման
Գիշերը եկավ,
Թաթերը դրեց անձավի քարին
Եվ հողմերի մեջ
Ու հողմերի հետ
Տխրորեն ոռնաց:

Մարդը ձայն տվեց,
Կանչեց Աստծուն,
Բայց Աստված սուղված
Ամպերի ճերմակ երանության մեջ,
Չլսեց նրան:

Մարդը աղոթեց,
Ոգեց,
Աղերսեց,
Բայց Աստված չեկավ:

Եվ սարսուռի մեջ իր ցուրտ քարայրի
Նա ուզեց դարձնել
Եվ սաստիկ ուզեց,
Որ շողեր կաթեն
Հողին ու քարին,
Ծլվոց կաթի
Հավքերի լեզվից,
Ու տերևներից՝
Մանանա ու ցող...

Եվ հողմերի տակ բիրտ ու ոռնացող,
Երբ ծանր ու մթին կուպերը փակեց,
Ծող էր կաթկթում
Հողին ու քարին,
Եվ մանանա էր
Ծառերից կաթում,
Եվ կաթում էր ցող...

Նա ուզեց բռնել
Լույսն այդ հեռացող,
Բայց ասիների մեջ պարապը մնաց:
Եվ նա
Երագի ետևից գնաց...

Երեկո եղավ,
Եղավ վաղորդայն,
Եվ եղավ հոգնած հավիտենություն...

1970

Աշնանային մի օր այցելեցի քեզ հետ
 Լեռների մեջ կորած ծննդավայրը քո:

Մի փրփրած, ճերմակ, սանձակոտոր մի գետ
 Մեզ ուղեկից եղավ ու բամբ որոտմունքով
 Առասպելներ պատմեց ամբողջ ճանապարհին:
 Նա ալևոր բաշը զարկեց ժայռին, քարին,
 Այդ ժայռերից, քեզ պես, ծիածաններ հանեց,
 Քեզ պես անցած բոլոր ճամփաներին ցանեց,
 Ցանեց թերև, շոպլ, անանձնական...

Նաչում էի անվերջ, չգիտեի սակայն,
 Քարափնե՞ր են արդյոք, թե՞ ավերված բերդեր,
 Որ Սյունիքի ըմբոստ որդիք էին կերտել
 Ընդդեմ չարի, մահու և ոսոխի:

Լանջերն ի վեր բոցն էր աշնանային հողի,
 Ու երկինքն այդ բոցի կապույտ լեզուն:

Այդ երկնքում ցուաց բարդու կառնարը սուր,
 Ու երևաց հետո քարե խոնարհ մի գյուղ:
 Գյուղի շուրթին ծուխ կար, թերև ու մուրք մի ծուխ,
 Որ քարձրանում էր վեր ու կապույտով ներկում
 Կապույտները վերին:

... Ես նայեցի հանկարծ քո աչքերին:
 Խոնավ էին նրանք, որդիաբար խոնարհ,
 Խոնարհ էին այնպես, այնպես էին խոնավ,
 Որ աչդպիսի աչքեր չէի տեսել բնավ:

Մեր Ֆեքեման հետո սահեց գյուղամիջով,
 Վանքի մոտով անցանք, որ իր բեկված խաչով

Համբացել էր վաղուց ու մոռացել վաղուց
Իր աղոթքը, խունկը, տոնը վարդավառի:

Աշնանային հարուստ իր ավարի
Հրակարմիր ոսկին ալիքներին խառնած,
Լորագետն էր փախչում գյուղամիջով:

Մանուկները գյուղի՝ զանգակաձայն ճիշով
Մեզ ուղեկից եղան, մինչ ամպի հետ փոշու
Մենք կանգ առանք մի հին, տնակի դեմ:

Քարե անտաշ մի տուն, քարե մաշված մի սեմ
Ու թիռ-թրթռացող մի նահիլյան բարդի...
Ու ծաղիկներ բուրդոլ ու ոչ թփեր վարդի,
Ինչպես գրել էիր դու երգերի մեջ քո...

Տունը հեկվել ծառին իր կորացած մեջքով,
Մրմնջում էր ասես նահիլյան երգ մի հին...

Տան դռնակը բացեց ինքը՝ Սահակ դային
Եվ կանգ առավ մի պահ սեմի վրա... Եվ ի՞նչ,
Ուրախության կա՞յծ էր, թե՞ արտասուք էր ջինջ,
Որ մի վայրկյան միայն աչքերի մեջ շողաց,
Հետո հանգավ իսկույն, այնտեղ թաքտն թողած
Մի այրական գորով.

— Եկա՞ր, որդի...

Ծառից կապած հորթը որոճալը թողեց,
Ու թախիծ կար ասես աչքերի մեջ հորթի...

Հետո՞... Հետո բակում մայեց մորթվող մի գառ,
Իրիկնային մուծում շողաց կրակ մի թեժ,
Բաժակներում շողաց հոնի վճիտ օղին:

Ես լուռ նայում էի իրիկնային գյուղին
Ու լեռներին դեմի, որ կատարներն իրենց
Ձորերն ի վեր ելնող մուծով էին փակում:

Քո հայացքը դանդաղ թափառում էր քակում
Եվ որոնում ասես կորած մի բան...

Բայց ի՞նչ...

Թփերի տակ կորած մանկույթ ծիծա՞ղ մի ջինջ,
Հուշի ոսկե փշո՞ւր, թե՞ ստվերն այն ձեռքի,
Որ իլիկ է մանել մի օր այս հին բակում,
Սակայն ո՞ւր է հիմա...

Հարցում արա հուլիմ...

Բաժակներում ցուլում հոնի վճիտ օղին
Ու սակայն չէր ցրում մեր լուրջությունն, ավաղ...

Բակի բարդիկները խշշում էին խաղաղ
Եվ աստղերը տխուր աչքերի մեջ նայում:

Մորմոքում էր մթնում մի լալագին մայուն,
Երևի գառ մի խեղճ իր մորը չի գտել...

Ու ձգվում է, ձգվում հուշի բարակ մի թել,
Մի կածան է ձգվում ու տանում է ինձ...

Ո՞ւր...

Ախ, այնտեղ էլ, այնտեղ մի գետակ կար մաքուր,
Ու բարդիներ կային...

Ես հագիվ եմ հիշում...

Ու ես գիտեմ հիմա, որ գետակն այդ խշշում
Եվ գնում էր, թափվում Եփրատի մեջ վարար։/

Ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, կորած ծննդավայր,
Քարե անտաշ իմ տուն, հեռվում ի՞նչ ես անում..
Տեսնես, մեր հին բակում կապույտ եղբւանու
Թուփը բուրո՞ւմ է դեռ, թե կտրել են վաղուց:

Մեր թթենին արդյոք հուլերի հետ խաղո՞ւմ
Ու խշշո՞ւմ է արդյոք, թե չորացել ցավից
Եվ չի մաղում հողին իր պտուղը բարի...

Ի՞նչ իմանաս...

Ձկա իմանալու հնար...

Ինչո՞ւ այնպես եղավ, որ աշխարհում
Ես կարող եմ հիմա ամենայն տեղ գնալ,
Լոկ չեմ կարող գնալ հայրենի տուն:

Բարդին օրորում է իր կասաբը տրտում
Եվ չի պատասխանում, ախ. ի՞նչ պատասխանի:

Լինե՛ր, այնպես լիներ, որ չլինե՛լ սահման,
Եվ չլիներ սյունը այն սահմանի,
Ու ելնեինք մի օր, նախ մոնեհինք Անի,
Ծունկի գայինք քարե մասունքների առաջ,
Համբուրեինք Անին, Անին՝ քարե հառաչ,
Անին՝ քարե մորմոք, Անին՝ թախիծ քարե,
Ու լոռեինք, ինչպես ինքն է լուրս դարեր...

Սլանալինք հետո Կարսի ճանապարհով,
Ու նա հագարամյա՝ ելներ դեմից,
Այնտեղ մի տուն կա հին՝ «շինված անտաշ քսրով»,
Որոնեինք տունն այդ, համրանալինք սեմին:
Ու փնտրեինք նրա որսերի մեջ քարե
Պատանությունն այն խենթ բանաստեղծի,
Որ ներքողեց մի օր Արփենիկ ու արև
Ու մորմոքը նրզեց մեր նահրյան թախծի:

Լինե՛ր, այնպես լիներ, որ հետո խենթ մի գետ՝
Մեր երակը, մայրը, Արածանին,
Մեզ ուղեկից լիներ, գրույց բանար մեզ հետ,
Եվ ունկնդիր նրա ահեղ ձայնին,
Սլանալինք Մշո դաշտի միջով մուժուտ,
Ու նա զարթներ կրկին իր վաղեմի հուշով:

Սափորները առած հարսներ գային ջրի,
Հոտաղները երգեր ոլորեին,
Հսկայական խոփերն արեգակի հրից

Օդում շառավիղներ օրորեին
Հով ու գովեր գալին կապույտ Ծովառարից,
Ու աղբյուրի մոտ պաղ՝ մենք նստեինք հացի,
Ջուրը անուշ երգեր, գազպան կաթեր ծառից,
Բարի՛ լիներ լույսը լուսաբացի...

Արածանին բաշն իր նորից զարկեր քարին,
Առասպելներ պատմեր ամբողջ ճանապարհին,
Թլոր Դավթից պատմեր, նավասարդյան տոնից,
Հուզումի մեջ իր խենթ ելներ քարե Ռունից
Ու մեզ տաներ, տաներ իր կիրճերով լազուր...

Դեմից ցոլար հանկարծ բարդու կատարը սուր,
Ու ելներ իմ դեմ,

Ծննդավայր... Ե

Բացվեր դուռը մեր տան ու դուսն մեջ՝ շվար
Իմ Երմուկյա տատը կանգներ հանկարծ,
Աչքերի մեջ ցոլար արցունքի ջինջ մի կայծ,
Ու շնչար նա մեղմ.

— Եկա՞ր, որդի...

Մեր թթենին խշշար, եղբանին բուրեր
Ու լույս լիներ քարի առավոտի...

...Ես խմում եմ օդիս, աստղերին եմ նայում,
Այս, ինձ ո՞ւր ես տարել, երազանքի իմ թել...

Դեռ լսվում է մթնում մի լալագին մայուն՝
Երևի գառն այն խեղճ իր մորը չի գտել...

1965

ԱՐԵՎԵԼՑԱՆ ԼԵԳԵՆԴ

— Օ՛, Սաքանթալա, քո աչքերի մեջ
Գիշեր կա խավար,
Եվ գիշերվա մեջ աստղեր կան անբիծ,

Մարգարտաշարան այդ, որ ցած է Ռոսում
Պարանոցդ ի վար,
Խամբում է քո լույս դեմքի ցուանքից:
Օ՛, Սաքանթալա, վաղուց է սիրտն իմ
Դարձել քեզ ավար,
Ե՛րբ ես վերջապես սիրելու դու ինձ:

— Ազնիվ պատանի, դու քաջ ես, գիտեմ,
Զարկը քո բազկի
Նման է գարնան զորեղ կայծակին,
Գեղեցիկ ես դու, իսկ ելեւջը
Քո ամեն խոսքի
Ասես թամբուրի երգ է քաղցրագին,
Բայց քեզ չեմ սիրի մինչև չքերես
Ծաղիկն այն ոսկի,
Այն, որ երգում է արևածագին:

— Օ՛, Սաքանթալա, դե բարի մաղթի՛ր
Քո բարեկամին,
Գնում եմ քնքուշ քո սերը առած,
Թող ինձ ուղեկցեն վայրի հողմերը,
Տոթակեզ քամին,
Թող պայթեն գլխիս որոտ ու շատաչ,
Մի տարի հետո ուղիղ այս օրը,
Ուղիղ այս ժամին
Սպասիր դու ինձ քո դռան առաջ:

Նշենին թափեց թերթերն իր ճերմակ
Ու կանաչ հագավ,
Սոխակը ճորից երգեց քնքշագին:
Եվ այն նույն օրը և այն նույն ժամին
Պատանին եկավ
Արնոտ, պատռված շորերը հագին.
— Օ, Սաքանթալա, ես բերել եմ քեզ
Ծաղիկն այն չքնաղ,
Այն, որ երգում է արևածագին:

— Օ, ես գիտեի, որ խիզախ ես դու,
Գիտեի վաղուց,
Սակայն ինչո՞ւ ես գումատ ու երեր...
— Օ, Սաքանթալա, մի՞թե չգիտես՝
Յոթ ահեղ առյուծ,
Որ ունեն կարմիր, հրեղեն բաշեր,
Այն ոսկե ծաղկին, այն երգող ծաղկին՝
Այնքան անմատույց
Հսկում են անքուն ցերեկ ու գիշեր:

Սույ՛, Ճագրւներով քամեցին նրանք
Ի՞նչ արշունն աչապես
Եվ ծվատեցին իմ սիրտն ու հոգին,
Գիշեր ու ցերեկ, ցերեկ ու գիշեր
Կովում էի ես,
Եվ իմ սրտի մեջ սերդ էր կաթոգին:
Օ, Սաքանթալա, սրտիս տիրուհի,
Ասա վերջապես,
Դու ե՞րբ ես, ե՞րբ ես դառնալու ինձ կին:

— Օ, քաջ պատանի, ես սիրում եմ քեզ
Ու քեզ չեմ խաբում,
Թող վկա լինի տերը երկնային,
Երբ դու հեռացար, սիրտս քեզ համար
Արցունք էր թափում,
Բայց կտիրանաս իմ սիրտ գահին,
Երբ որ ինձ բերես թոշունն այն չքնաղ:
Թոշունն այն կապույտ,
Որ գուշակում է բախտը մայրկային:

— Օ, Սաքանթալա, դե բարի մաղթիր
Քո բարեկամին,
Գնում եմ այրող քո սերը առած,
Թող ինձ ուղեկցեն վայրի հողմերը,
Տոթակեզ քամին,
Թող պալլեն գլխիս որոտ ու շառաչ,

Մի տարի հետո ուղիղ այս օրը,
Ուղիղ այս ժամին
Սպասիր դու ինձ քո դռան առաջ:

Նշենին թափեց թերթերն իր ճերմակ
Ու կանաչ հագավ,
Սոխակը նորից երգեց քնքշագին:
Եվ այն նույն օրը և այն նույն ժամին
Պատանին եկավ,
Բայց աչքում վշտի կրակներ կային...
— Օ, Սաքանթալա, ես քերել եմ քեզ
Թռչունն այն չքնաղ,
Որ գուշակում է բախտը մարդկային:

— Օ, ես գիտեի, որ խիզախ ես դու,
Եվ ինչո՞ւ, սակայն,
Տխուր է դեմքը քո աստվածային...
— Ձէ, Սաքանթալա, դու ինձ չես սիրում,
Այլ սիրով խաբում...
Ես չեմ տիրանա քո սիրո գահին,
Այդ մասին ճամփին ինձ թռչունն ասաց,
Թռչունն այս կապույտ,
Որ գուշակում է բախտը մարդկային:

— Ստում է, ստում թռչունն այս կապույտ,
Ես խկույններ
Կնետեմ նրան բորբոք կրակին,
Նա սուտ է ասում, ես սիրում եմ քեզ
Սիրով խելահեղ,
Քոնն են հավիտյան իմ սիրտն ու հոգին,
Ու երբ ինձ քերես դու արծիվների
Արքային ահեղ,
Ես հենց նույն օրը կդառնամ քեզ կին:

— Օ, Սաքանթալա, դե բարի մաղթիր՝
Քր բարեկամին,
Գնում եմ տանջող քո սերը առած,

Թող ինձ ուղեկցեն վայրի հողմերը,
Տոթակեզ քամին,
Թող պայթեն գլխիս որոտ ու շառաշ...
Մի տարի հետո ուղիղ նույն օրը,
Ուղիղ նույն ժամին
Սպասիր դու ինձ քո դռան առաջ:

... Թերթերը թափեց ու կանաչ հագավ
Նշենին բարակ,
Եկավ սոխակը՝ նոր գարնան վկա:
Եվ ապաստմից, սիրուց, կարոտից
Խփում էր արագ,
Խփում էր, խփում սիրտը աղջկա:
Ծամփաներին էր նայում նա անվերջ,
Նայում էր անհագ,
Սակայն պատանին չկա ու չկա:

— Իմ քաջ պատանի, ազնիվ պատանի,
Ախ, ուր ես, արի...
Արի, որ քո դեմ բացեմ սիրտն իմ փակ,
Արի, ա՛խ, արի, իմ սեզ դյուցազուն,
Արծիվ իմ արի,
Վարսերս փռեմ քո ոտքերի տակ,
Արի քեզ տանեմ կախարդ աշխարհը
Իմ հմայքների,
Իմ գգվանքների ալգիները տաք:

Ու մի մութ գիշեր եկավ պատանին,
Եկավ հոգնաբեկ,
Կանգնեց աղջկա սնարի վրա,
Սևին էր տալիս կրծքին մի խոռոչ,
Արնածոր մի վերք,
Եվ հանգեւ էին աչքերը նրա:
— Օ՛, Սաքանթալա, ինձնից հզոր էր
Արծիվը այն սեզ,
Չկարողացա քերել ես նրան:

— Իմ քաջ պատանի, ախ, ո՞ր էիր դու,
Աչքս ջուր դառավ,
Եկ, որ քո հոգնած գլուխը փայնեմ,
Եկ, իմ դյուցազուն, շուրթերդ հալիր
Ծուրթերիս ծարավ,

Գրկիր, որ սիրուց գրկիդ մեջ մարեմ...

— Ոչ, Սաքանթալա, արծիվը կտցեց
Իմ սիրտն ու տարավ,

Ես էլ սի՛րտ չունեմ, քեզ ինչպե՞ս սիրեմ:

1983 *Ar, jurem, jurem !
Tux kemel*

ՓՈՔՐԻԿ ՀԵՔԻԱԹ ՄԵԾԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Եղել ու չի եղել մի պատանի գինվոր,
Եղել ու չի եղել գեղեցկուհի հման...
Բայց եղել է իրոք... Ու հեքիաթ չէ սա, ոչ,
Թեև ինչ-որ չափով հեքիաթի է նման:

... Մերմակ հողմը լռել, դադարել էր ողբալ
Եվ քնել էր հեռվում՝ պաղ գլուխը թևին:
Լաղոգա լիճն ասես դարձել կապույտ պողպատ
Ու ցոլում էր հեռվից սվին-սվին:

Ասես չկար կռիվ, չկար մահ ու արյուն,
Դեմը դարանակալ ոտի չկար...
Եվ ընթանում էի ես իմ քսան տարու
Եվ արճճե ծանր իմ քեռան տակ կքած:

Երբ ճամփա ես գնում, ու ճամփան ցուրտ է շատ
Երբ հոգնած ես սաստիկ ու ծանր է բեռը քո,
Պիտի հոգուդ խորքից հանես մի լավ հեքիաթ,
Աչքերիդ դեմ պահես և ընթանաս հետքով:

Ու եղում է իմ դեմ հրաշք կախարդուհին.
«Ասա՛, ի՞նչ ես ուզում, ու կլինի կյանքում»...

Ես ասում եմ. «Ոչինչ, միայն տնակ մի հին,
Հետո կրակ ու հաց ու մանկան խոր մի քուն»:

Եղել ու չի եղել մի պատանի գինվոր,
Եղել ու չի եղել գեղեցկուհի հման...
Բայց եղել է իրոք... Ու հեքիաթ չէ սա, ոչ,
Թեև ինչ-որ չափով հեքիաթի է նման:

Եվ մեր դիմաց, իրոք, ահա փոքրիկ մի գյուղ.
Գերանակապ մի գյուղ՝ ձյունների տակ կքած,
Ծուխ կար գյուղի շուրթին, կապո՛ւյտ ու տաք մի ծուխ,
Որ խոստանում էր մեզ երանություն ու հաց:

Եվ մեզ բաժանեցին խրճիթների վրա
Ու երբ մենք՝ չորս գինվոր, մտանք տնակ մի հին,
Շեկ մազերի ոսկին մերկ ուսերին փռած,
Մեր դեմ ելավ ինքը՝ կախարդուհին...

Քնաթաթախ էր դեռ, շիկնած էր դեռ ու տաք,
Գարնամ օր էր ասես, մի քիչ ցողոտ ու թաց,
Շող ու շուալ մի օր, որ կապուտակ
Հայացքով է նայում... Ստինքները զարթնած
Թրթռալով մեղում շապկի չիթը բարակ,
Գորոպանքներ էին հասակն ի վար տեղում...
Եվ չգիտեմ ինչու սիրտս զարկում արագ
Ու մեղում էր կուրծքս, մեղո՛ւմ, մեղո՛ւմ...

Մի տարիքոտ գինվոր տնքալու պես հազաց,
Եվ մի ուրիշ գինվոր շոյեց իր քեղը թավ,
Իսկ նա ժպտում անչար ու շուրթերից հասած
Թափափում էր ասես երանություն ու բախտ:

Սեղան քացեց, մեզ հետ խմեց մի թաս օղի
Ու ծիծաղեց մեզ հետ ընտանոթեն մաքուր,
Իսկ կիսաքաց կրծքի երանելի շողից
Ես կոպանում էի ու աչքերս փակում...

Հետո ասաց նա ինձ. «Երևում է, սևուկ,
մի հարավից ես դու ու մրսել ես սաստիկ,
Վառարանին ելիր»... Կուրծքս հնում, հնում,
Խլրտում էր մթին մի քնազդից...

Եղել ու չի եղել մի պատանի զինվոր,
Եղել ու չի եղել գեղեցկուհի հման...
Բայց եղել է իրոք... Ու հեքիաթ չէ սա, ոչ,
Թեև ինչ-որ չափով հեքիաթի է նման:

Եվ ամեն ինչ հետո հեքիաթի էր նման,
Ու հեքիաթի պես եմ ես ամեն ինչ հիշում...
Խոնարհում եմ ցածում զինվորները քնած,
Ու շուրթերս է փակում մի տա՛ք շշուկ...

Մի տա՛ք, մի տա՛ք մարմին, իբրև մի տա՛ք պարզև,
Մուշտակի տակ սահուն, բուրում է տաք...
Խելագարված խավար, խելագարված զարկեր,
Խելագարված մի դող մատներին տակ...

Հետո գլուխն ուսիս շնչում էր նա խոնարհ,
Բուրում որպես ամառ, որպես ցորեն,
Ծնչում, բուրում էր տաք ու իմ ականջն ի վար
Ինչ-որ բան էր ասում նա քնքշորեն:

... Եվ դեռ մինչև հիմա ես չգիտեմ հաստատ
Թե նա բախտն այդ ինչո՞ւ հենց ինձ վերապահեց,
Գուցե նրա համար, որ շատ էի մրսած,
Որ շատ էի տխուր ու շատ էի ջահել:

Ու միշտ թվում է ինձ, թե խավարում այն տաք,
Երբ նա բուրում էր տաք որպես ցորեն,
Երբ ծվարում էր լուռ թևերին տակ,
Ծնչում էր տխուր ու քնքշորեն.

«Ես զգացի որ դու կին չես տեսել կյանքում
Եվ սպանվես գուցե կին չտեսած,

Ու քեզ ընծայեցի իմ քնքշանքը մաքուր
Ու մարմինս տվի քեզ, որպես հաց»...

Եղել ու չի եղել մի պատանի զինվոր,
Եղել ու չի եղել գեղեցկուհի հման...
Բայց եղել է իրոք... Ու հեքիաթ չէ սա, ոչ,
Թեև ինչ-որ չափով հեքիաթի է նման:

Տարիներ են անցել, քանի, քանի տարի,
Ու ես հեռու հեռվից շնչում եմ կրկին.
«Ընորհապարտ եմ քեզ, դու՝ ամենից բարի,
Դու՝ ամենից մաքուր, դու՝ առաջին իմ կին»...

1979

ԾՈՎԻ ՍՐԵՆՔՈՎ

Ա

Ձայնը դողում էր ու դողում ինչպես
Մակընթացության ալիքը վերջին:

Մակընթացության վերջին ալիքի
Փշրվող ձայնով
Լսափողի մեջ
Հորդորում,
Խնդրում,
Աղերսում էր նա,
Որ ես այլևս զանգ չտամ իրեն
Եվ, առհասարակ, չհիշեմ երբեք:

Ու ես խոստացա:

Ես խոնարհաբար խոստացա նրան
Զանգ չտալ երբեք,

Չհիշել բնավ
Եվ, առնասարակ,
Գրողի ծոցը կորչել հավիտյան:

Բ

Չհիշե՛լ... Ու ես
Այն ամռան օրը հիշեցի հանկարծ,
Մետաքսի թեթև շրշյուն հիշեցի
Ու թեթև քայլեր:
Գալիս էր դեմից,
Գալիս էր հպարտ,
Գալիս բեկումով մի ինքնավայել:

Ու ես չգիտեմ, թե ինչու օդում
Գարնան անձրևի բուրսունք զգացի
Ու նաև բուրսունք, որ Գառնո ձորում
Մանուշակներն են փոում կեսօրին:

Գալիս էր դեմից,
Կիպ զգեստի մեջ
Նվագում էին ձևերը նրա,
Կրծքերի բնքուշ ըմբռսությունը
Դողում էր թեթև,
Եվ շողում էին աչքերը խոշոր
Առեղծվածների հեռավոր փայլով:

Եվ նա հայացքն իր,
Որ քնքուշ էր շատ ու մի քիչ վայրի,
Խաչեց հայացքիս,
Որ այդ վայրկյանին
Նույնքան քնքուշ էր ու նույնքան վայրի:

Ու ես չիմացա,
Իմ հայացքի մեջ վառվող հիացքի
Պատասխա՞նն էր դա,
Թե՞ չար մի քմայք,

Բայց նա ինձ ժպտաց, ժպտաց աննշմար
Ու անցավ հպարտ:

Տե՛ր իմ, որտե՞ղ եմ տեսել ես նրան...

Ծանոթ էր այնպես,
Է այց և անծանոթ,
Մեջքի բեկումը
Ու քայլքն էր ծանոթ,
Ծանոթ...
Անծանոթ...
Գուցե այդ նա՞ է, այդ նա է նորից:

Եվ իմ կրծքի տակ խենթացավ նորից
Ծանոթ,
Անծանոթ,
Անծանոթ մի բան:

Ու ես այդ գիշեր,
Նրա պատրանքը իմ ծոցը առած,
Քուն մտա խռով:

Չհիշե՛լ... Ե՞րբ էր,
Մենք կանգնել էինք լուսամտուրի դեմ,
Ու ես մտքիս մեջ խոսում նրա հետ
Եվ ասում էի.
«Այնպես նման ես դու ծովահարսի,
Ծովի գիշեր կա քո աչքերի մեջ,
Ծովի կախարդանք,
Եվ քո ձեռքերից քնքշանք է թափվում»...

Սակայն բարձրաձայն ասում էի ես.
— Թվում է, թե ձեզ ծանոթ եմ եղել
Եվ այն էլ վաղուց...

— Ծանոթ... Եվ վաղուց...

Հարմանում էր նա այնպես մանկորեն

Եվ գեղեցկանում այնպես հասարակ:

— Ծանոթ եմ եղել, այո, և վաղուց,
Ծանոթ սկզբից...

Հիշո՞ւմ եք,— ասի,—

Դուք ապրում էիք... իմ երազի մեջ...

Եվ փախչում էիք իմ երազի հետ...

Ու նախնադարյան

Սկզբից ձգվող այդ երազի մեջ

Ես ուզում էի վազել ձեր հետքով:

Սակայն ոտքերս ծանրանում հողից

Ու չէին պոկվում...

— Գիտեք ի՞նչ,— ասաց,—

Դուք խենթ եք մի քիչ,

Եվ դա շատ է լավ...

Ու ծիծաղում էր...

Ու ծիծաղելիս ավելի էր կին:

Ու երբ թեքվում էր նա լուսամուտին,

Օձիքը բացվում,

Բացում էր իմ դեմ քնքուշ մի հովիտ,

Ուր ծվարել էր երանությունը:

Դ

Զհիշե՛լ... Ե՞րբ էր,

Շոգի անշշուկ շղարշներն էիս

Մեր ճանապարհին հորանջով ծփում,

Եվ ծարավ ձորի աղերսն էր անձալն

Ելնում մրափած քարափներն ի վեր:

Եվ չկար կապույտ,
Եվ չկար ստվեր...

Ծեկ ժայռեր կային,
Կար շեկ լուռություն
Ու շեկ մի ծարավ:

Եվ ճանապարհը մեզ ձորը տարավ:

Ու երբ կանգնում էր մա քարի վրա,
Սպիտակ շորը հալչում արևից,
Բացում էր իմ դեմ
Նրա ձևերի դաշնությունը հաշտ:

Ծարավ էր, երաշտ...

Եվ մենք կիսամութ մի անձավ մտանք
Ու մտանք այնպես,
Որ այնտեղ նիրհող
Կապույտ դարերը չարթնանան հանկարծ,
Եվ լուռությունը չընկնի ոտքի տակ:

Եվ այնպես մտանք,
Որ վայրկյանը մեզ կանգնեց հսկումի,
Մի անքննելի,
Անիմանալի,
Վեհերոտ վայրկյան...

Քարե անձավի քարե կամարին
Լուռ գոյանում էր արցունքի մի շիթ:

Հսկումի կանգնած այդ վայրկյանի մեջ
Լոկ աչքեր կային խոշոր ու վճիտ,
Եվ աչքերի մեջ
Վախվորանքը կար գլխապտույտի:

Եվ նա շնչաց, որ վերադառնանք,
Որ առավոտյան ձեռքից վայր ընկել
Ու փշրվել է հայելին...
Ու վատ,
Ու վատ բաներ է սիրտը գուշակում...

Հետո երկյուղով աչքերը փակում
Եվ դառնում էր նա
Երկյուղածության նման գեղեցիկ:

Եվ լավ բաներ էր սիրտս գուշակում,
Եվ գուշակում էր,
Որ եթե սիրի,
Ասլա կսիրի
Հավատացյալի երկյուղածությամբ:

Եվ անքննելի,
Անիմանալի այդ վայրկյանի մեջ
Ես գույգ ձեռքերով նրա դեմքն առա,
Ու դեմքն էր հլու...

Եվ վայրկյանի մեջ
Ես այդ աչքերի մարումը տեսա
Եվ տեսա նաև անտեսանելին՝
Ես գոյացումը տեսա արցունքի...

(... Գիտեմ, օրերը տաղտուկ կբերեն,
Կբերեն փոշի,
Բայց բավ է, որ ես
Հոգնաբեկ նստեմ իմ ճամփի վրա
Եվ հիշեմ հանկարծ
Լուռ գոյացումն այդ մի շիթ արցունքի,
Որ լույսը երգի,
Եվ արտասուքը դողա սրտիս մեջ)...

Եվ վայրկյանի մեջ,
Որի վեհերոտ տևողությունը

Չի չափել ոչ ոք,
Նա փարվել էր ինձ,
Նա՝ վախվորածն իմ,
Նա՝ իմ սխրալին...

Եվ այդ քնքշության մրրիկի միջից,
Իմ գրկի միջից
Փախավ նա հանկարծ,
Փախավ տատրակի,
Ծառագայթի պես...

Ու մութ անձավից երբ դուրս եկա ես,
Գլխապտույտ էր աշխարհում արար,
Եվ առավել էր աշխարհը ծարավ,
Եվ առավել էր սիրտս ծարավել...

Ե

Չհիշե՛լ երբե՛ք...
Խոստացա, այո, խոստացա խոնարհ,
Խոստացա,
Սակայն ձեռքերն իմ թափուր
Հիշեցին նորից
Առաջին օրվա իրենց դողը տար,
Հիշեցին հանկարծ նրա ուսերի
Քնքշանքը փխրուն...
Ու իմ ձեռքերը,
Իմ որք ձեռքերը լաց եղան ասես:

Զ

Եվ հեռախոսը վերստին զնգաց,
Ու նրա ձայնը—
Տեղատվության ալիքի նման—
Հոգնած փշրվեց լսափողի մեջ...
Ծշնջում էր նա,
Ու շշուկն էր տաք:

Ծնցում էր նա,
Որ ես երբևէ չփորձեմ կորչել,
Որ ուր էլ լինեմ,
Մեկ է, կգտնի
Ու կգա ինձ հետ,
Ու կգա մինչև ծայրը աշխարհի:

Այսքանը: Ու ես
Ծնչահատ հևում
Ու մի խոսք էի շնչում միայն.
— Ծնորհակալ եմ:

Եվ խոսքն էր հնչում փառաբանությամ.
— Փա՛ռք քեզ, մոլորակ,
Փա՛ռք քեզ, որ նորից
Քո պտույտի մեջ այնպես արեցիր,
Որ կինն ինձ ժպտա:

Եվ փառաբանում,
Օրհնում էի ես, ամեն, ամեն ինչ,
Ես հասնում էի մինչև սկիզբը
Եվ փառաբանում մեղքը Եվայի...

Է

Ու ես զանգ տվի,
Որ այդ ամենը հենց իրեն ասեմ...

— Այդ դո՞ւ ես միթե...
(Զարմանում էր նա):
Եվ ինչո՞ւ համար...
(Զայրանում էր չար):
Չէ՛ որ խոստացար զանգ չտալ երբեք,
Երբեք չհիշել...

— Խոստացա, այո... Ու զանգ եմ տվել,
Որ կրկին անգամ նույնը խոստանամ:

Ու խոստանում եմ
Զանգ չտալ երբեք,
Երբեք չհիշել
Ու այսուհետև չհարբել երբեք,
Լսի՛ր, ոչնչով,
Ոչ գինով,
Սիրով,
Ոչ տառապանքով,
Ոչնչով, այո...

Ը

Խոստացա... Սակայն հիշեցի իսկույն
Մեր բաժանումի այն միակ օրը,
Իմ մենությունը՝
Սրտիցս մինչև
Մոլորակների հեռուն երկարող
Մի ցուրտ մենություն...
Ես ամբողջ օրը ծանոթ վայրերում
Փնտրեցի նրան,
Սակայն չգտա,
Իմ մենակության ամբողջ լռությամբ
Զայն տվի,
Բայց ես ինձ ձայն չտվեց:

Զանգահարեցի... Զանգերը, սակայն,
Իր սենյակների ամայության մեջ
Մանուկների պես լացին հուսահատ
Ու փշրվեցին...

Ու ես հարբեցի...
Ու ես այդ օրը հարբեցի սաստիկ
Գինով,
Կարոտով
Ու տառապանքով:

Եվ այդ նույն գիշեր
Ինձ տանջեց անվերջ
Մի ծանր,
Մի ցուրտ,
Կտրտված երազ...
Ու նրան էի փնտրում ես անվերջ,
Բայց փնտրում օտար, հեռու քաղաքում...

Ծորջս աղմկում քաղաքն այդ օտար,
Բայց և լուում էր,
Եվ լուում էին օտար քաղաքի
Անհաղորդ մարդիկ:

Սառը արծաթի սառուցյալ փայլով
Ինքնաթիռները
Ծառաչում էին քաղաքի վրա
Եվ ինչ-որ մի տեղ վայրէջքի գնում:

Եվ լույսեր կային քաղաքում այդ մեծ՝
Կարմիր ու կապույտ,
Կարմիր ու դեղին,
Եվ բոլորը պաղ...

Եվ ձյուն էր գալիս քաղաքում այդ մեծ,
Հյուսիսի խոշոր, աստղաձև մի ձյուն,
Որ իջնում մայթին ու դառնում էր ցեխ:

Իսկ ժամանակը դարձել էր, իրոք,
Հարաբերական,
Ժամացույցների սլաքներն ասես
Գամվել մի տեղում
Ու երազի մեջ վազել ցամկացող,
Սակայն ոչ մի կերպ չկարողացող
Մարդու տանջանքով տվալտում էին...

Ես այդ երազը հիշեցի հանկարծ,
Զանգ տվի նրան ու կարկամեցի...

Եվ ի պատահաբան իմ լոռությանը,
Նա ասում էր ինձ,
Որ ինքը, այո՛, այդ վաղուց գիտեր...
Ու գիտեր, որ ես շատ եմ խելացի,
Չեմ հարբի երբեք
Ոչ գինով,
Սիրով,
Ոչ տառապանքով,
Որ ինքը, ինքը...
Եվ հեռախոսի
Մետաղալարը հեկեկում էր խուլ,
Եվ հեռախոսի մետաղալարը
Հառաչում երկար
Եվ տվայտում էր
Փխրուն ու խոնարհ տեղատվությամբ...

Իսկ իմ կրծքի տակ դողանջում էին
Աստղերի նման դողացող խոսքեր,
Խոսքեր օրհնության...

— Ծնորհակալ եմ, որ դու կաս կյանքում,
Որ քո աչքերում գիշեր կա ծովի,
Ծովի մաքրություն,
Ծովի տառապանք...

Ծնորհակալ եմ, որ դու կաս կյանքում
Եվ ստիպում ես,
Որ սիրտս ապրի ծովի օրենքով...

Ես շահ տ էի հոգնել օրերի գորշ երթից,
Միօրինակ, անսեր, անքիճու պես անսեռ
Այդ օրերի երթից ես շատ էի հոգնել
Ու քաղաքը թողի...

Այնտեղ ձոր էր, անտառ,
Այնտեղ ծառերն արդեն բացել էին իրենց
Տերևները, որ դեռ կաշուն ու մանր էին,
Ու երբ ճառագայթը առնչվում էր նրանց,
Վառվում էին նրանք ու թրթռում թեթև,
Ինչպես մոսի բոցեր...

Ու միանք կար այնտեղ,
Հողի մի տաք, փափուկ, մի թախծալի միանք,
Որ բարձրանում անձայն ըս երակներն ի վեր,
Բորբորքում էր իմ մեջ մի նախնական բնագդ...
Եվ ուզեցի այնպես պառկել խոնավ հողին
Ու երկնքին նայել:

Ու պառկեցի: Վերում
Երկինքն այնքան կապույտ ու անհուն էր այնքան,
Որ նման էր ոգու: Եվ աշխարհում արար
Մենք մնացինք մենակ՝ ես ու ոգին այդ լուրթ:

Եվ չգիտեմ ինչու, իմ մեջ զարթնեց հանկարծ
Մահաբաղձիկ մի լույս:

Միշտ այդպես է գուցե,
Երբ պառկում ես հողին ու երկնքին նայում,
Մահը թվում է քեզ երանելի ու հեշտ,
Թվում հողին, ցողին, տերևների դողին
Եվ այդ անհուն ոգուն միանալու մի ծես:

Ու ես այդպես պառկած խորհում էի իմ մեջ,
Որ հոգնած եմ սաստիկ, շատ ապրելուց հոգնած,
Եվ ժամանակն է արդ, որ հավաքվեմ քիչ-քիչ,
Գնամ միանալու այդ կապույտակ ոգուն,
Թե անուշաբանն այդ լուրթ...

Այդպես էի խորհում,
Երբ լսեցի հանկարծ չոր ճյուղերի խշշոց
Ու ոտնաձայն առաւ:

Մի ոսկեգույն աղջիկ,
Թե՛ մանկամարդ մի կի՛ն, աւետառից դուրս ելած
Դեպի ինձ էր գալիս...

Ես ամենից առաջ
Նրա շրթունքների հայտնությունը արի:
Տե՛ր իմ, չէի տեսել ես այդպիսի շուրթեր...
Եվ ինձ այնպես թվաց, թե այդ լեցուն, այդ տաք,
Թեթևորեն ճաքած շրթունքների վրա
Բրթում է ինքը՝ մեղքը ցափոտ...
Եվ ինձ այնպես թվաց, թե շուրթերիս վրա
Ես զգում եմ արդեն համը երանության,
Ես զգում եմ արդեն մեղքը ցափոտ...

Անտառը շա՛տ էր տաք: Ու մի հոտ կար տամուկ,
Անցյալ աշնան թափած տերևները փտել,
Բուրում էին տամուկ... Եվ դա նման էր շատ
Գինու տոհպ բյուրին...

Չէի խմել վաղուց
Ու հարբեցի իսկույն: Այդպես հարբած ու բաց
Նայում էի նրան: Տարօրինակ էր նա,
Տարաշխարհիկ անգամ: Նկատե՛լ էք արդյոք,
Թե որքան է կի՛նը խորհրդավոր լինում,
Երբ վարսերը սև են, սև են հոնքերը խիտ,
Իսկ աչքերը ոսկե ու մեղրագույն...

Նայում էի անթարթ ես շուրթերին նրա
Ու աչքերին նրա այդ մեղրագույն...
Եվ հայացք ու հիացք խոնարհելով դանդաղ,
Մարմինն էի շոյում:

Հայացքիս մեջ գուցե
Հիացքի հետ այրվող բոնկվել էր նաև
Ինչ-որ անկուշտ մի քաղց, մի անպարկեշտ ցուանք,
Եվ նա զգում էր դա:

Կայծակ եղավ ասես,
Ու նա պոկվեց տեղից: Բայց պոկվելուց առաջ,
Հեռանալուց առաջ, ժպտաց ու ինձ նետեց
Ձեռքի ծաղիկը լուրթ...

Հետո հեռու հեռվից
Ես լսեցի ասես ինչ-որ մի տաք ծիծաղ,
Որ խոստումի պես էր...

Օդում բույր կար տամուկ,
Անցյալ աշնան թափած տերևները փտել,
Բուրում էին տամուկ, և դա նման էր շատ
Գինու տոփալ բույրին:

Ձեի խմել վաղուց
Ու հարբեցի իսկույն, ու հարբեցի այնպես,
Ինչպես հարբում էի այն օրերին հեռու,
Երբ կար այրող մի սեր, կար տառապանք, կար խանդ,
Խենթություններ կային...

Հետո տխուր էի,
Մեռնելու չափ տխուր... Բայց նա ինչո՞ւ ժպտաց
Եվ ինձ ինչո՞ւ նետեց ձեռքի ծաղիկը լուրթ...

Գիշեր եղավ ու տեճ... Ոսկե շորը վառվում,
Փայլակներ էր տալիս բլուրների վրա,
Անտառների վրա, ճամփաներին հեռու...
Ես սլանում էի, ուզում էի ասես
Ոսկի ցլքն այդ բոնել և սակայն ոչ մի կերպ
Ձեի կարողանում:

Առավոտյան կանուխ
Ես բոնեցի նորից այն բացատի ճամփան:
Դեմը, ժայռի վրա բռնկվել էր մի թուփ,
Ոսկե ծաղիկներով հրաշալի մի թուփ,
Որի անունն, ավա՛ղ, չեմ իմացել երբեք...
Բռնկվել էր, այո՛, մի գիշերում
Ու այնպես էր վառվում, ասես խարույկ լիներ:
Եվ հովերը գարնան թռչում էին նրա
Ծեկ բոցերի միջով, ինչպես աղջիկները
Տխոնընդառաջ տոնին...

Այդ թփի պէս այրվող
Ինչ-որ բան էր այրվում ամենուրեք,
Ինչ-որ այրվող թախիծ:

Թափառեցի երկար
Ես բացատում ծանոթ, հետո անտառ մտա
Եվ հարբելով նորից այն բույրերից տամուկ,
Վերադարձա բացատ:

Նա ոչ մի տեղ չկար,
Չէր էլ եղել գուցե: Գուցե երեկ այստեղ,
Երբ զարթնել էր իմ մեջ մահաբաղձիկ մի լույս,
Նա տեսիլքի նման երևացել էր ինձ,
Լուռ հուշելու, որ դեռ հրաշքներ կան կյանքում
Ու կղզիներ անհայտ...

Բայց տեսիլք չէր նա, ո՛չ,
Ահա ծաղիկն այն լուրթ, որ ես սլահում եմ դեռ,
Եվ ճանապարհն ահա, որով գնաց երեկ:
Ո՛չ, տեսիլք չէր, նայի՛ր, կանգնել է նա ահա
Դիմացի սեպ ժայռին, այն թփի մոտ այրվող
Ու ինքն էլ է այրվում:

Ես ձեռքով եմ անում,
Ես կանչում եմ.

— Արի՛...

Նա ծիծաղում զնգում
Ու ձեռքով է անում.

— Չե՛մ գա,— ասում է,— Ո՛չ...
Ու սուրում է թեթև:

Զարմանում եմ հետո,
Թե ինչպե՞ս էր հասել նա սեպ ժայռի ծերպին
Եվ ո՞ր կորալ անհետ...

Օրե՛ր, ծարա՛վ օրեր,
Օրեր, որպես կարոտ, օրեր որպես թախիծ,
Օրեր տառապալի, սպասումի օրեր...

Նա այրվում էր այդպես բարձունքների վրա,
Անդունդների շուրթով քայլում էր նա թեթև,
Երթևեկում ասես տառապանքիս լարին...
Ձեռքով էի անում, կանչում էի.

— Արի՛...

Նա՛ ծիծաղում վերից.

— Չե՛մ գա,— աւում էր,— Ո՛չ...

Բայց հույսի պես կապույտ ծաղիկներ էր նետում
Ու սուրում էր թեթև...

Օրե՛ր, ծարա՛վ օրեր,

Օրեր հույսի, ցավի, տագնապի մութ օրեր...

Եվ օրերի մեջ մութ եղավ ուկի մի օր,

Եղավ ահեղ մի օր, երբ նա ասաց.

— Կգա՛մ...

Ասա՜յ.

— Վաղը կգամ...

— Չե՛ս գա...

— Կգա՛մ,— ասաց:

Գիշերն ամբողջ տենդ էր, ոսկե ու ալ մի տենդ,

Ու տենդի մեջ անքուն ես շնչում էի.

— Օրհնյա՛լ լինես դու, կյա՛նք...

Ու տենդի մեջ անքուն

Ես համբուրում էի նրա շուրթերը տաք,

Ես համբուրում էի համը երանության,

Ծալը երանության, մեղքը ցավոտ...

Նրա աւանգն ի վար խոսքեր էի ասում,

Որ նա դեռ չէր լսել կյանքում և ոչ մեկից:

Հիմներ էի ձոնում ես շուրթերին նրա,

Հիմներ հանդիսավոր, այն հիմների նման,

Որ ձոնել են մի օր մեթ հեթանոս նախնիք

Խոնավ ու տաք հողին...

Հիմներ նրա մարմնին,

Այն հիմների նման, որ ձոնել են մի օր

Ցորենհացին արդար:

Եվ առավոտ եղավ...

Ծանանչն արեգական տերևներին դիպավ,

Տերևների կանաչ թրթռոցը վառեց,

Ծանանչն արեգական թռչուններին դիպավ,

Եվ թռչուններն ամեն կապույտի մեջ անհուն

Թևահարող բոցեր ու կանթեղներ դարձան,
Եվ աշխարհը ասես դարձավ տաճար մի սուրբ...

Ես տաճարն այդ մտա աղոթելու նրան:

Թափառեցի երկար ես քացատում ծանոթ,
Բայց չգտա նրան: Հետո անտառ մտա
Եվ հարբելով նորից այն բույրերից տամուկ,
Վերադարձա բացատ: Նա ոչ մի տեղ չկար:

Բայց ես գտա նրան, մայրամուտին գտա,
Այն թմբի մոտ գաա, որ բռնկվել ուկե
Ծաղիկների բոցով ու այնպես էր այրվում
Ասես խարույկ լիներ...

Այդ թփի տակ պառկած,
Նա համբուրվում էր տաք ինչ-որ պատանու հետ
Ու ծիծաղում զնգուն...

Չնկատեց նա ինձ,
Համբուրվելիս մարդիկ չեն նկատում ոչինչ:

Ծիծաղում էր միայն: Ծիծաղում էր ասես
Եվ այդ թուփը այրվող, և աշխարհը արար
Ծիծաղում էր ասես սև ծիծաղով...

Իսկ ես գնում դանդաղ ու ձերբանում էի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հելլինականի կողմից . . .	5
Պոեզիա, որ մաքրում է արումը-- Հոռուարդյան Մեծելայտիս	7
ԱՆԿԵԶ ՄՈՐԵՆԻ	
Նախերգանք	15
Ծննդավայր	16
Կանչ .	17
Առաջին հուշ	18
Գառը	19
Զրհրդը	20
Հերիսթը	20
Գիշեր	21
Վիրավոր կոունկը	22
Ոսկեզետակը	23
Ամպել էին, մթնել էին	24
Եփրատը	25
Շումը	26
Փուշը .	28
Եվ մի աշխարհ մնաց այնտեղ...	29
Մեր ծիծեռնակը .	29
Այնտեղ, արևոտ այն քարափներին	30
Կապույտ անդունդ	31
Զայներ	32
Համր քարեր	33
Արյունոտ լույս	33
Մեղեդի .	34
Եվ դարձել են հեկեկանք	34
Փշրված լուսին	36
Ակնա ծորում	36
Աստղի պես .	37
Մի գիշերով արթնացիր...	38

Թե հրաշքով...	39
Էլ քավական է...	40
Դեպի սկիզբը	40
Ծանապարհ	41
Մշո լեռներում	43
Հողմերի դեմ	44
Ծունկի եկ, ծունկի	45
Մանկության գիշեր	47
Առավոտը	48
Ծուխը	49
Ամռան օր	50
Տեսիլք	51
Կալը	52
Վայրի մեղր	53
Նուռը	54
Իրիկնամուտ	54
Ամռան գիշեր	55
Մորեխը	57
Անկեզ մորեցի	57

60

ԱՍՔ ՍԻՐՈ

Հիմն	63
Սեր	64
Ժամ հայտնության	64
Այսօր քեզ նորից հիշել եմ	66
Առուներում փշուր-փշուր	68
Դաշտով վազում է	67
Մի հեռավոր ծղրիդի կանչ	68
Գալիս էր բորիկ	68
Երկու ծաղկած փշատեմք	69
Գարնան ջրերն են հորդում	69
Ջմռան գիշեր	70
Ալիքը խփում ու տանում է ճաղակը	71
Հովի շունչ կար	71
Ծաղուտ փեշը քամուն տված	72
Սպասում	73
Ջեզ	73
Եվ ամեն անգամ քեզ հանդիպելիս	74
Նորից ձնհալ է, ձնհալ...	75
Արեգակն է համբուրում	76
Իմ պատանության կապույտ գիշերներ	76
Ասում են հին վերքն հաճախ է ցավում	77
Վայելք	78
Գիշերն է լույս իմ բոլոր	79

Դու եկար այն գիշեր	79
Ծաղկի, ցողի ու լույսերի մեջ ծափ	80
Անանուն	80
Երագիս մեջ այսօր	81
Ամառային ամպրոպ	82
Դու խուժեցիր իմ բախտի մեջ	83
Գնա՛ք, սիրելիս...	84
Գիտեմ, սիրված ես եղել կյանքում	85
Եթե հարցնես	86
Իս հաշտ էի ապրում իմ բախտի հետ	87
Տաք ձյունը	88
Կեսն է գիշերվա	89
Ես չգիտեմ, ի՞նչ ես շահում	91
Իմ քսան տարին և տառնությունը քո...	92
Արտիս զարկերը և ժպիտը քո...	94
Կարճիրն ու սևը	97
Այնպես մի անի	101
Մենախոսություն	101
Այո, սիրելիս	104
Գիշերը անցավ ու ծունր անցավ	105
Քոնն է մեկընդմիջտ	108
Տարելից	103
Վերջերս հաճախ	108
Տար ինձ, քսմի	103
Ներիր, սիրելիս	112
Խոսք Նոր տարուն	112
Ժամն է արդեն, սիրելիս	113
Մենք բաժանված ենք	113
Տխուր էր չուն...	114
Քո մասին խորհելիս	114
Ինչ-որ տեղ հիմա	115
Այն կինը	118
Իրիկնամուտ է	116
Շնորհապարտ եմ քեզ	117
Զարթնում է ճորից	118
Ես չկանչեցի	119
Եվ ահա կրկին	120
Հեռանում ես դու	121
Մենք իրարից զատված	122
Եվ դու, որ մի օր եկար	122
Փարուն է ավազն	123
Եվ կար ծամանակ	124
Եվ հիշում եմ էս	124
Կալիր դու այդպես	125

Բարալիկ էր նա	123
Անծանոթ ծես	124
Կախարդումի՞ն	124
Ի սկզբանե	130
Աստղի պես	131
Այդ ես նկատեցի	132
Հայտնություն	133
Օրհնյալ լինես դու	134
Ես, սիրելիս, շատ եմ ապրել	135
Դրսում նորից ապրիլ է մեծ	136
Դու անհայտն ես	137
Սեպագրեր	138
Աշնան ծառերը	139
Անակնկալ ամպրոպ	139
Մայրամուտ է ու մշուշ	140
Եվ առեղծվածն է ինձ	141
Նախագգում	142
Ակնթաբթ	142
Գարուն	143
Երևան, ինձ ներիր	144
Կորուստ	145
Թվաց, գիշերվա հողմի մեջ	146
Գիշերաչին երթ	146
Դու կհեռանաս	147
Ես բաց եմ ապրել	147
Գիշերն այս	148
Ատուված քեզ պահի	149
Քաղաքը թողինք	150
Որմնանկար	151
Ու ես գիտեմ	151
Պահը	152

ԵՐԿԻՐ, ԳԱՂՏՆԱՐԱՆ

Երկիր, քարի մոլուցք...	154
Հարստություն	155
Հայրենիք	155
Կարմիր քլուր	157
Ես՝ Հայաստան, ես՝ քարե...	158
Ասում եմ, հեռու	159
Երգն Հայաստանի	160
Երկիր հալչեմի	161

Զվարթնոցի սրծիվը	162
Մեր պետական լուռը	168
Հավատում եմ քեզ	164
Ճննդուկը	166
Դու փոքրիկ ես	167
Քարե մրրիկն է	167
Քարափ է, քար է...	167
Մի փոշոտ, փափուկ ճամփա	168
Երբ կարոտել եմ խոյանքի	169
Քարե քնքշանք	169
Յոթ երգ՝ երկրին	170
Անի	175
Իմ հողը	177
Իմ մայրենի, իմ բարբառ	178
Կա մի հալ աղջիկ	179
Շնորհապարտ եմ քեզ	181
Խաչքար	182
Մարմարաշեն	182
Քանի հազար տարի	182
Հայաստան	183
Հեովից	184
Գառնո ձորը	186
Որձաքարի բեկոր	187
Հայոց լեզու	187
Քար է ու լույս	189
Քեզ հետ եմ, երկիր...	189
Զայն իմ արյան	190
Ավերակ վանքում	191
Զվարթնոց	191
Մորս հիշատակին	192
Մայր	194
Նա այդ գիշեր	194
Ո՞ր ես գնում	195
Ներքող մայրենի լեզվին	196
Լուռ է լինում	198
Հող իմ կիսված	198
Զորի մշուշ	199
Երգող խաչքար	200
Կայծքար	201
Երկիր գաղտնարան...	202
Պարտք	203
Ինքներգություն	204
Յորեն	205
Արագածն է այնտեղ	206

Հողի շեկ շուրթին	207
Ինձ թվում է միշտ...	207
Հայոց լեռներ	208
Մենավոր ծառ	209
Մեր տառերը	210
Գրոհը կարճ տևեց...	210
Ոչ, ես չեմ կարող	210
Բալլադ	211
Զինվորը վերջին բարձունքի վրա	211
Մենք հպարտ ենք ապրել	212
Կոմունիստները	213

ԳԻՆՈՒ ԵՐԳԸ

Նախերգ	215
Այգեպանը	216
Այգեպանի աղջիկը	216
Այգեպանի խոսքն արեգակին	217
Այգեքաց	218
Մաղկում	218
Գարնան անձրև	220
Վազն է լալիս...	220
Այգեպանի խոսքը հողին	221
Կանաչ հրդեհը	222
Ամառ	222
Կարասներ	223
Քրտինքի կաթիլ	224
Վազն է խոսում	224
Շոգը	225
Այգեպանի խոսքը ջրին	226
Առուներ	227
Դարձյալ վազն է խոսում	228
Ուրի գիշեր	228
Գինով է լցվում	230
Այգեկութ	230
Բարդիններ	231
Ողկույզներ	232
Աչուն է...	233
Այսօր խաղող է ճմլում...	233
Գինին	234
Մառանը	235
Այգեպանի խոսքը մարդուն	235
Հարսանիք	237
Վերջերգ	238

ՏՆՆԵՐ:

Տաղ հերշման	239
Տաղ անանձնական	240
Տաղ ամպրոպի	241
Տաղ կարոտի	242
Տաղ առաջին ձյան	244
Տաղ ձնծաղկի	245
Տաղ հողի	246
Տաղ ճմուշգի	247
Տաղ կնոջ	248
Երկրորդ տաղ էնոջ	249
Տաղ անծանրթուխ	251
Տաղ երգի	252
Տաղ երազի	254
Տաղ արյան	255
Տաղ ճանուպարի	256
Տաղ կրակի	257
Տաղ ծառի	257
Տաղ սպասման	258
Տաղ ժամանակի	260
Տաղ հայրենի տան	261
Տաղ անձնական	262

ԵՐԻ ԾՎԵՆՆԵՐ

Բոլոր քառերից ամենաշատը	265
Երկիր, ես քո դեմ	265
Գարնան ամպրոպը	266
Գնամ...	266
Իմ հայրց երկինք	266
Աղբյուր եմ նորից...	267
Արշալույսն այնտեղ	267
Տույ՛ իմ հայրենի	267
Աղբյուրը...	268
Այս ծաղիկները	268
Անձրևը անցավ...	269
Գարնան անձրևի	269
Գլուղի ստալիտ...	269
Ամառ է	270
Մայրամուտն ասես	270
Ճողի կաթիլը	270
Բարդիներ... .	270
Եթե նույնիսկ երբ Վերադարձել եմ	271

Աղբյուրը...	271
Ամենատխոր	271
Ես երեկ արտում	272
Ժայռի շրթունքին	272
Շանթի հետքեր կան	272
Արցունքի կաթիլ	273
Թռչուններ, ասեք	273
Բառը դողում է	273
Երբ լուսաբացին	274
Եվ փաթիլը ձյան	274
Վաղն առավոտյան	274
Փարուն է .	275
Բարձրացել էիր	275
Անձրև հուլիսյան	275
Դու նման էիր	276
Ու նախ անձրևի	276
Թե իմ պատճառով	276
Նորից ու նորից	276
Ամառ է	277
Գիշերը դրսում	277
Փարունն է անցնում	278
Եվ ես ասում եմ	278
Գիշերը հողմ էր	278
Եվ լիներ այնպես	279
Երգել եմ ուզում	279
Թեթև որպես լույս	279
Երբ երգ եմ գրում	280
Բանաստեղծություն	280
Աստղերը նայում	281

ԼՈՒՅՍ ԱՌԱՎՈՏԻ

Լույս առավոտի, դու, որ նման ես երաժշտության	282
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես Հարությանն այն մեծ	283
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես մի մեծ կրկնության	285
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես ոսկե կաճանի	286
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես օրհնաբանության	287
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես կնոջ շիկնանքի	288
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես մի մեծ շնորհի	289
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես երկրպագության	291
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես սուրբ ճշմարտության	292
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես մի մեծ հայտնության	293
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես անմոխիր այրման	295
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես հսկա արտույտի .	296
Լույս առավոտի, դու, որ նման ես մի մեծ մաքրության	297

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԱՍՏՂԸ

Բանաստեղծի աստղը	289
Տրտունջ	300
Սիրտս	301
Անքնություն	302
Սիրտ, ես գլուխս եմ	302
Անքնության պահերին	303
Սիրտ իմ, նման ես	305
Ու ցավում ես, սիրտ...	305
Ինչ-որ հեռու տեղ	306
Կատարներ կան այնտեղ	307
Աշկան բարակած	307
Մանուկարհ	308
Տերև եմ այրում	309
Երգը	310
Անորոշություն	310
Անանձնություն	311
Քարը . . .	311
Պոետական խրախճանք	312
Կարոտ .	313
Վայրկյան	314
Տենդ	315
Ներշնչանք	316
Երգից հետո	317
Քնքշանք	318
Երազ . . .	319
Եղիշե Չարենցի հետ	320
Միսաք Մեծարենցի հետ	321
Սերգեյ Եսենինի հետ	322
Գարսիա Լորկայի հետ	323
Գուրգեն Մահարու հետ	325
Համո Սահյանի հետ	327
Նիազարա	327
Երկխոսություն	329
Ինքս իմ դեմ	330
Սրնգահարը	331
Առանց հեծյալի	332
Բսղձանք	333
Հավատ	334
Գուշակություն	335
Գիշերային տրտունջ	335
Ո՛ր եք...	337
Ընկել եմ ջահել	338

Կրկնվող երազ	338
Գարնան առաջիկ	339
Այրված կտավներ	340
Կորած տողը	341
Իմ մուսային	342
Պատրանք	343
<u>Ես և ես</u>	344
Հավատում եմ քեզ	345
Ամպրոպը լեռներում	345
Աշնան անտառ	346
Դեղին անքնություն	346
Կանչ	347
Գիշերամուտ	348
Լեռան ճամփա	349
Ներեցեք, տղերք...	349
Գիշերային այց	350
Իրիկնային տեսիլ	352
Հարցում	353
Առողային քախտ	354
Ես փառա ցավից	355
Ձրթ խորհուրդ իմ երգին	358
Երբ վերջին անգամ	358

ՀՐԱԾՔԸ

Հրաշքը	360
Աշուն, տխրաշյա աղջիկ ես դու	360
Գարնանային	361
Նժույզներ	361
Այնպես տխրում է հոգիս	362
Առաջին ձյունը	362
Հինա է դրել	363
Ամառ է	363
Ապառաժ է վայրի	364
Դեղին տոթ է ու քար	364
Ամառային մի արշալույս	365
Լիներ այնպես	366
Նա եկել է նորից	366
Կանչում է...	368
Տեսիլք	367
Որտե՞ղ որոնեմ...	368
Աշնան օր	369
Առավոտ	370
Դու՝ իմ Քանցավոր...	370

Անպրոպ կլիճի	571
Նրհնություն քեզ, կյանք...	572
Ծնորհ	573
Ծաղիկները	574
Աղբյուրը	574
Ուրտա հաշվում է	575
Գարնան գիշեր	575
Այն հեռավոր լազուրում	576
Ելնեի կանուխ	576
Իրիկամուտ	577
Կանչ	578
Ես հավաստում եմ	579
Լեռան աղբյուր	580
Ակնթարթ	581
Թեկուզ գիտեմ...	582
Այնտեղ	582
Աշնանային	583
Այսքանը միայն	584
Սպառիք մի քիչ	584
Ամպրոպի կարոտ	585
Լեռան կարոտ	586
Աղբյուրի կարոտ	587
Զյան կարոտ	588
Դաշտի կարոտ	588
Դույների կարոտ	589
Անտառի կարոտ	590
Գարնան գիշերն անտառում	591
Անտառի օրը	592

ՓՈՔՐԻՎ ՊԵՆՄՆԵՐ

<u>Իրաչափություն</u>	392
Ծննդավայր	407
Արեւելյան լեզուն	411
Փոքրիկ եւ ընթաց մեծերի համար	416
Ծովի օլեկրով	419
Ծիծաղ	430

ՎԱՀԱԳՆ ԱՐՄԵՆԱԿԻ ԴԱՎԹՅԱՆ

Երկեր երկու հատորով

Հատոր I

(Բանաստեղծություններ)

ВААГН АРМЕНАКОВИЧ ДАВТЯН

Сочинения в 2-х томах

Том I

Стихотворения

(На армянском языке)

Издательство «Советакан грох»

Ереван, 1984

Խմբագիր՝ Ա. Ս. Քիչոյան

Նկարիչ՝ Հ. Ա. Մամյան

Կեղ. խմբագիր՝ Գ. Խ. Գյուլամիրյան

Տեղ. խմբագիր՝ Ս. Մ. Սիմոնյան

Վերատպող տրագրիչ՝ Մ. Գ. Ստեփանյան

ИБ 4846.

Հանձնված է շարվածքի 2.07.84: Ստորագրված է տպագրության
1.11.1984:

ՎՖ 09425: Ֆորմատ 84×108^{1/12}: Քուղթ՝ տպագր. № 1: Ցառատեսակ
«Նորք»: Տպագրություն՝ բարձր: 23,52 պայմ. տպ. մամ., 24,36 պայմ. մերկ.
թերթ., 17,6 հրատ մամ.+1 մերդիր: Ցաքքանակ 80.000: Պատվեր 2181:
Գինը՝ 2 ռ. 20 կոպ.:

«Սովետական գրող» հրատարակչություն, Երևան—9, Տերյան 91:

Издательство «Советакан грох», Ереван-9, ул. Теряна, 91.

ՀՍՍՀ հրատարակչությունների, պոլիգրաֆիայի և գրքի առևտրի գոր-
ծերի պետական կոմիտեի № 1 տպարան, Երևան, Ալավերդյան 65:

Типография № 1 Госкомитета по делам издательства, полиграфии
и книжной торговли Арм. ССР, Ереван, ул. Алавердяна, 65.